

Hack Kültürü ve Hacktivizm

Mustafa Akgül'e Armağan

Hack Kültürü ve Hactivizm: Yeni bir Siyaset Biçimi

Mustafa Akgül'e Armağan

Derleme

Temmuz 2013

ISBN 978 - 605 - 62169 - 4 - 7

Derleyen: Ali Rıza Keleş, Yetkin Sal
Yayına hazırlayan: Işık Barış Fidaner
Kapak tasarımı: Himmet Doğan

Yazıların hakları yazarlara aittir.
Kitabın LaTeX kodları CC Attribution-
NonCommercial 3.0 Unported License altındadır.

Alternatif Bilişim Derneği Genel Merkezi,
Eğitim Mah. Ömerbey Sok. Keskin Hancı İş Merkezi
No.19/B 34722 Kadıköy İstanbul
216 418 0 417 bilgi@alternatifbilisim.org
<http://www.alternatifbilisim.org>

İçindekiler

Sunuş	
Yetkin Sal	4
Önsöz	
Ali Rıza Keleş	5
Hacker Etiği	
Gökşin Akdeniz	9
Hackerlara bir karşı kültür olarak bakmak	
Ahmet Sabancı	16
Hacktivism	
Pınar Demirkıran	27
“Hacker”lık üzerine birkaç gözlem...	
Erkan Saka	34
Hacker’lar: Viral Kültürün “Semantik Gerillalar”ı mı, Enformasyon Toplumunun Veri Hırsızları mı?	
Özgür Uçkan	41
Hack’ikatin Red’di	
Ulvi Yaman	48
Dijital Aktivizmin Sınır Boyunda Hacktivism: Anonymous ve RedHack örnekleri...	
Özgür Uçkan	53
Şifreleme silahları için bir çağrı	
Julian Assange (Çeviri: K. Deniz Öğüt)	80
Anonim’in Tasavvuru	
Seda Gürses (Çeviri: Senem Emirzeoğlu)	84
Gerilla Açık Erişim Manifestosu	
Aaron Swartz (Çeviri: Işık Barış Fidaner)	89
Hacker Manifestosu	
Mentor (Çeviri: Işık Barış Fidaner)	93
Kırmızı hapi seçmek	
Işık Barış Fidaner	95
İnternetin yaramaz çocukları: Hacker’lar	
Gamze Göker	99
Mustafa Akgül: Aktivistlere şifreleme tekniklerini öğretmeliyiz!	
(Söyleşi: Gamze Göker- Mutlu Binark)	103

Sunuş

Yetkin Sal

Bir yıl önce gerçekleştirdiğimiz HackCon I etkinliği oldukça verimli tartışmalara vesile oldu. Her toplantıda olduğu gibi, süre kısıtı nedeniyle sözler biraz eksik kaldı. Bu kitap yarım kalan sözlerin kısmen tamamlanması ya da derli toplu bir özeti anlamına geliyor. Toplantımıza katılan, bu derlemeye yazılarını veren tüm dostlarımıza teşekkür ediyoruz.

Kitabın birbirinden değerli yazarları sayesinde konuyu hemen her boyutu ile ele almaya çalıştık. Hack kültürü ve hackerların ülkemizde ve dünyada çarpıtılmış bir kavram içine sıkıştırılmasını eleştirmeye ve toplumda oluşan negatif algıyı değiştirmeye yardımcı olacak bir içerik hazırlamaya özen gösterdik. Konuyu tarihsel, sosyolojik, güncel, politik ve kültürel yönleri ile tartışan yazılar seçtik. Hackerlığı bilgisayar korsanlığına indirgeyen düzeysiz tartışmaları bir tarafa atıp, Türkiye’de de bu olgunun hakettiği gibi tartışılması hedefledik.

Kitabımızda maalesef bir yazımız eksik. Toplantımıza katılan Ufuk Eriş’in makalesini bu çalışmaya almak için çok uğraştık. Fakat bir türlü olamadı. Umarım bu görüşler bir sonraki güncellememizde ya da internet üzerinde çeşitli mecralarda okuyuları ile buluşur.

Kitabımızın bir de özel anlamı var. Değerli hocamız Mustafa Akgül, yaşamı ve bıkıp usanmadan peşinden koştuğu idealleri ile Türkiye’de toplumun ve özellikle de egemenlerin İnternet’e ilişkin negatif algısını değiştirmeye uğraştı, uğraşmaya da devam ediyor. Jargona uyacak olursak bu algıyı hacklemeye çabalyor. Bir şeyleri değiştirmenin, yönetime katılmanın, karar verici politikacı ve bürokratları ortak aklın, bilimin aydınlığına uydurmanın oldukça zor olduğu bu ülkede bu çabanın kendisi büyük bir başarı örneğidir. Maalesef kamu ve siyasetçiler tarafında bu çabalar duvarlara çarpmaya devam etmekte, neticeler alması uzun süreler almakta. Ama biz zaten bu mücadelenin uzun soluklu olduğunu yine Akgül hocamıza bakarak öğreniyoruz.

Kendi payımıza bu çabaların neticesiz kalmadığını bu çalışmayla göstermek istedik. Bu kitabı kendisine armağan ediyoruz.

Kendisiyle yanyana olmak bizim için hem bir onur hem de büyük bir şans.

Mücadelemizde sayısız başarıları birlikte tatmak dileğiyle..

Teşekkürler Akgül hoca.

Önsöz

Ali Rıza Keleş

Teknoloji yeniliklerle ilerliyor. Ortaya çıkanlar keşfedildiği andan itibaren hızla eskiyip, yerini yeni soru ve sorunların cevaplarına ulaşma çabasına bırakıyor. Elde edilen bilgi birikimi, sonraki adımların temellerini oluşturuyor. Bu ilerleme kuşkusuz kendi başına değil. Ekonomik ve siyasi dinamiklerin rolü yadsınamaz. Fakat şimdilik bunları bir kenara bırakıp yadsınamayacak başka bir dinamiğe dikkatimizi verelim: Özneye, insana. Kitabımızın konusu özelinde ise hackerlara.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Hacker” sözcüğünün tam karşılığı şöyle: “*Bilgisayar ve haberleşme teknolojileri konusundaki bilgisini gizli verilere ulaşmak, ağlar üzerinde yasal olmayan zarar verici işler yapmak için kullanan kimse. (bkz: bilgisayar korsanı.)*” Bu eksik ve yanlış tanım “hackerlar” hakkındaki olumsuz popüler algının hem sonucu hem de resmi görüşün bir ifadesi gibi.

Oysa popüler olanın bir adım ötesine geçtiğinizde bambaşka bir gerçeklikle karşılaşıyorsunuz. Bu gerçeklikte tutkuyla merak eden ve merakını gidermek için olmadık şeyler deneyen, öğrenmeye doymayan, bilgi ile donandıkça potansiyelleri açığa çıkan, bilimi ve tesadüfleri seven, iyi/kötü, her milletten, inançlı/inançsız, kadın ya da erkekler çıkıyor karşımıza. Yuvarlak bir cisme dingil takıp tekerleğe çeviren insandan, neredeyse paralel bir evren inşaa ettiğimiz İnterneti yaratan insana, kimi zaman ideallerinin, kimi zaman merakının, kimi zaman eğlencenin ve kimi zaman da sadece egolarının peşinden koşan tutkulu karakterlerle karşılaşıyoruz.

Tek tek hackerlara ya da bu alt/karşı kültürün geneline baktığımızda mevcut olanaklarla yetinmeyip daha iyisi nasıl olur, mümkün görünmeyenler nasıl mümkün kılınır çabası içindeki insanlar görüyoruz. Sadece eğlence olsun diye, sadece yapabildiği için, sadece merak ettiği için ve genellikle de maddi bir karşılık beklentisi olmadan sarfedilen bir çaba gözümüze çarpıyor.

İnsan emeğinin en üretken, en yaratıcı ve genellikle bir amaç değil, bir sonuç olarak toplumsal faydanın öne çıktığı örneklerini seçebiliyoruz. Zihinsel kırılmaları, düşünsel alışkanlıkların altüst oluşunu, gidilebilecek başka bir seçeneği aramaktan usanmayan ısrarı hayretle izliyoruz.

Özetle hackerlar ve hack kültürü popüler olanın aksine bambaşka bir içerik taşıyor.

O halde kavram bu hale nasıl geldi?

Kriminalize etmek bir egemen klasiğidir. Eğer kontrol altına alamıyorsa, suçlu ilan eder. Yasalar uydurup yasadışı ilan eder. Keyfi vergiler ve şartlar koyup yapılamaz hale getirir. Bir yandan da toplumdaki negatif algı için manipülasyon yapar. Hackerlardan söz edilen her haberde, kar maskesiyle bilgisayar kullanan birini tarifleyen karikatür kullanılması gibi. Topluma verilen mesaj açıktır: “Hackerlar hem korkulan, hem de yeteneklerini kötüye kullanan suçlulardır, uzak durulmalıdır.” Hackerlar, yıllarca bu kodlarla insanların, toplumların belleklerine işlenmiştir. Maalesef TDK örneğindeki gibi resmi ağızlarla da bu tavır tescillenmiş oluyor.

Egemen aklın tutumu kabaca böyledir. Kavrama kötülük eden, egemen aklın parçası ve yönlendiricisi bir de “iş dünyası” var. Onun rolü ise iki yüzlüdür. Hem bu algıyı pekiştirmeye uğraşır, kriminalize eder, hem de arasına gri bölgelerde dolaşır faydalanmaya çalışır, sempatik görünmeye gayret eder. Fakat şimdilik bu ikisiyle de ilgilenmiyoruz. Biz yine özneye, insana ama bu sefer kendimize dönelim.

Tekniği üreten insandan tüketen insana

İhtiyaç duyduğu aletleri kendi başına üretebilen insandan, teknoloji karşısında gittikçe edilgenleşen salt tüketici haline gelen insana büyük bir hızla ilerledik. Kendi tarım aletlerini, ev gereçlerini, av ve savaş silahlarını, ulaşım araçlarını üretebilen insan, her hafta sonu alışveriş merkezlerinde kampanya / ucuzluk kovalayan insana dönüştü. Hemen her teknolojiyi satın alıyoruz. Üstelik sadece kullanıcıyız. Nasıl çalıştığını bilmiyoruz, merak edip sormak aklımızın ucundan geçmiyor.

Bazen çocuklarımız, onlara aldığımız oyuncakları söküp dağıtıyorlar. İçlerinde ne olduğunu merak ediyorlar. Oyuncakları bozdukları için onlara kızıyor ve aslında bu çok doğal merakı ve davranışı köreltiyoruz.

Nasıl yapıldığı konusunda hiçbir fikrimizin olmadığı cihazlar arıza yaptıklarında tamir etmiyor, yenisi ile değiştiriyoruz. Onarmak genellikle zaman ve para kaybı demek. Eskiden evlerimizden eksik etmediğimiz ve içerisinde çeşit çeşit el aletlerinin bulunduğu çantaların yerini fırsat kuponları, alışveriş merkezlerinin yaptığı kampanya broşürleri aldı. Kolay olanı tercih ediyoruz ya da etmek zorunda kalıyoruz.

Tüketmek için çalışmak

İşin daha kötüsü tüm çalışma motivasyonumuz gittikçe tüketim odaklı hale geliyor. Ne iş yaptığımız, ne için çalıştığımız gittikçe önemsizleşiyor. Bize statü kazandıracak bazı ürün ve hizmetleri tüketebileceğimiz bir kazanç sağlayabilmesi en önemli kriterlerimizden birisi. Yaptığımız işten haz duymak, moral ve motivasyonumuzu pozitif etkilemesi, bizi daha barışık, güler yüzlü yapması, insani açıdan geliştirmesi, toplumsal fayda gözetmesi gibi hususlar genellikle ikinci planda kalıyor. Hangi şart altında olursa olsun önümüze konulanın bitmesi ile ilgileniyoruz. Bunu yapabildikçe bir değer elde ediyor, bunu da ‘mutluluk’ satın almak için harcıyoruz. Güncel deyimle “profesyonel yaklaşmak” bize işimizi yapmamızı ve yaptığımız işi pek sorgulamamamızı öğütüyor. Kapitalist iş ahlakının zihinlerimizde pekiştirdiği, neredeyse kutsal bir de-

ğer mertebesine yükseltilen çalışma kavramı üzerimizde baskı kuruyor. Keyif almıyor, o anda çalışmak istemiyor ya da aklınızı işinize vermekte zorlanıyor olabilirsiniz. Ama buna mecbursunuz. Yoksa içerisinde düştüğünüz girdap sizi fırlatıp atabilir. Nereye mi? Muhtemelen marjinalerin yanına.

Yabancılaşma

Görünene göre ulaştığımız ekonomik düzey ve teknik birikim insanların ekstra çabalarına ihtiyaç duymadan yaşamak için gerekli hemen her şeyi sağlıyor. Fakat her şey görüldüğü gibi mi?

Bazı temel sorular sormak yerinde olabilir: Sahip olduğumuz teknoloji ürünleri gerçekten zorunlu mu veya yoklukları büyük boşluklar yaratır mı? Bütün bunlara sahiden ihtiyacımız olduğu için mi sahibiz? Cep telefonu, bilgisayar, internet, uçak, televizyon vb olmasaydı daha mı az mutlu olurduk?

Bu soruları şimdilik bir kenara not düşelim. Ama madem ekonomik ve teknik düzey bu noktada ve bizler de bunun karşısında pasif tüketici halindeyiz, o halde bu durumun sonuçları ve nedenleri üzerine düşünmemiz gerekiyor.

Bunun en önemli sonucu bir tür **yabancılaşmadır**. İnsan tekniğe, tekniğin bilgisine yabancılaşıyor. Her biri ayrı uzmanlık gerektiren çalışma alanları, bilgiyle aramıza dev duvarlar örüyor. Tüketim toplumunun, sürekli daha fazla zamana ihtiyacı olduğu için kolaylık peşinde koşan bireyi ve onun körelmiş merak duygusu, bilgi ile aramıza giriyor. Bizim yerimize her şeyi düşünen üretici ve satıcıların kar odaklı düşünsel ve fiziksel faaliyetleri, ihtiyaçlarımızı kendimizin düşünüp tasarlamasına izin vermiyor. Birileri bizim yerimize ihtiyaçlarımızı tasarlıyor ve bize satıyor. Üstelik sattıkları ürünlerinin arkasındaki teknolojiyi ticari sır diyerek saklıyor. Bilgiyle aramıza patentler, lisanslar, telifler giriyor. Tekniğin bilgisi belirli merkezlerde, belirli ellerde toplanıyor. Dünyanın geri kalanı teknoloji ile ancak onlara sahip olanların kuralları doğrultusunda ilişki kuruyor.

Bu yabancılaşma, aynı zamanda bizi girdabında sürükleyen bu durumun pekişmesinin ve öylece sürüp gitmesinin nedeni ve kolaylaştırıcısıdır.

Yaşananlar bir yandan da insanın kendisine yabancılaşması anlamına geliyor. İnsan, insanı insan yapan alet kullanabilme ve onları ihtiyaçları doğrultusunda geliştirebilme yeteneğinden, arzusundan, merakından arınıyor. Aletler bizi belirliyor. Hayalgücümüzün, düşünsel atlasımızın, bir şeyin nasıl yapılabileceğinin sınırlarını çiziyor. Biz merak edip, kaygılanıp bu sınırları nasıl çizdiklerini deşifre etmeye uğraşmadıkça belirlenmeye devam ediyoruz.

Politik ve ekonomik açıdan da bu yabancılaşma ve teknolojinin insan üzerindeki belirlemeci bu etkisi gözetim, denetim ve tüketim toplumu olarak sürekli yeniden üretiliyor.

“Tüketmek için çalışmak” başlığında ortaya koyduğumuz sorun ise başka bir tür yabancılaşma. İnsan doğayla girdiği mücadeleyi uzun zaman önce kazandı ve yaşayıp,

mutlu olabilmek için bugün gösterdiği efordan çok azına ihtiyaç duyar hale gelebildi. Ne yaptığını bilmeden, yaptıklarının anlamını, içeriğini sorgulamadan çalışmak doğal insan davranışı değildir. Doğal olan insanın keyif aldığı, yapmaktan hoşlandığı veya toplumsal, bireysel fayda gördüğü işlerde çalışmasıdır.

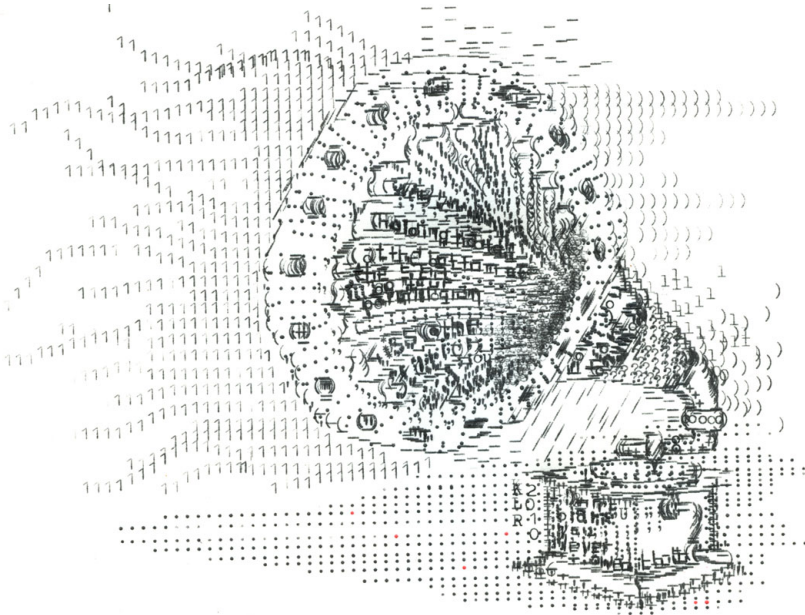
Peki hackerlar ne yapıyor?

Deşifre ediyorlar. Nasıl yapıldığını, nasıl çalıştığını merak ediyorlar. Bozuyorlar. Daha iyisini yapıyorlar. Başka türlü yapmanın yollarını arıyorlar. Tekniğin bilgisini paylaşıyorlar. Tüketim kültürüne, popüler olana direniyorlar. Bilginin tekellerde kal-maması için çabalyorlar. Bilgiyi sıradanlaştırmaya çabalyorlar. Bunları yaparken de çoğunlukla kahraman ya da kurtarıcı olmak, mesajlar vermek gibi dertleri de yok. Sadece girdabın dışında durmaya çabalyorlar. İnsanlara tüketici olmamayı öğüt-lüyorlar. Zorunda oldukları için değil, keyif ve haz aldıkları için, sadece yapabildikleri için çalışıyorlar. Bireysel ya da gönüllülük temeline dayanan kolektif çabalarının temel motivasyonu zorunluluklar değil.

Başka neler mi yapıyorlar? Ayrıntıları kitabın içinde, yazarlarımızın sözlerinde.

Tüm okuyucularımızı bu kültüre daha yakın durmaya, daha fazla özgürlük için bil-giyi, tekniğin bilgisini keşfetmeye ve bunları diğer insanlarla paylaşmaya çağırıyoruz.

Zor değil. Üstelik hackerlar bizim yanımızda.

Keira Rathbone'un daktilo ile oluşturduğu bir resim

Hacker Etiği

Gökşin Akdeniz

Hacker kavramı günümüzde bilgisayar sistemlerine erişim yetkisi olmadığı halde sisteme erişmenin bir yolunu bulan ve sistemden bazı bilgileri alan, sistemin işleyişine değiştiren veya sonlandıran kişi veya kişiler olarak anlaşılmaktadır. Bu anlayışın tersine bilişim teknolojisi alanında çalışan veya bilişim teknolojileri ile yakından ilgilenen kişiler için hacker kavramı daha farklı bir anlam ifade etmektedir. Bu farkın nedeni bilişim teknolojileri ile sadece kullanıcı düzeyinde ilişkisi olan kişilerin konuya ilişkin fikirlerini şekillendiren yazılı ve görsel basın ile yukarıda belirtildiği gibi sistem yetkisiz olarak erişen kişilerin kendilerini hacker olarak tanımlaması yatmaktadır.

Konuya son kullanıcı boyutunun ötesinde yaklaşan kişiler için ise hack ve hacker kavramlarını daha farklı algılamaktadır. Sisteme yetkisiz olarak erişim eylemi crack ve bunu gerçekleştiren kişi veya kişiler cracker olarak adlandırmaktadır. Cracker ve hacker arasındaki ayrım kesin olarak çizilmiş olsa da günümüzde crack eylemi ile bu eylemi gerçekleştiren cracker, hack ve hacker kavramları ile tanımlanmaktadır.

Hack, hacker ile crack ve cracker kavramlarının farkının anlaşılabilmesi için bu kavramların ilk durumlarından bugüne dek geçirdikleri anlam değişiminin nasıl gerçekleştiğini ve çevresel koşullarının bilinmesini gerektirmektedir.

MIT, Tech Model Railroad Club ve Mikro Bilgisayar

Hack kavramının ilk ortaya çıktığı yer ABD'deki Massachusetts Institute of Technology Üniversitesidir. MIT öğrencilerinin kendi aralarında yaptıkları eşek şakalarına verdikleri isim "hack"tir. "Dekanın lojmanının tuvalet kağıtları ile sarılması" veya "yatakhanedeki yatağındaki ahşap lataların çıkarılması" gibi şakalar MIT öğrencileri arasında "hack" olarak tanımlanır.

Bilgisayarların ilk örnekleri 1970'li yıllarda halen büyük şirketler, araştırma ve kamu kurumları tarafından kullanılabilen cihazlardır. Bu dönemde kişisel bilgisayar kavramının öncüsü olan mikro bilgisayar olarak tanımlanan bilgisayarlar da üretilmiştir. Mikro bilgisayarlar dönemi itibari ile ilk örneklerinin satış bedeli \$3.000.000.000 civarında iken bir kaç yıl içerisinde ise \$300.000 bedelle satılan örnekleri de üretilmiştir. Cihazların dönemi itibari ile bu kadar pahalı olması, kullanımının gerek amaç gerek de erişim yetkisinin sadece yetkili personel ile sınırlandırılmasını uygulamasının yay-

gün olarak uygulanmasına neden olmuştur. Mikro bilgisayarların kullanım alanları ise dönemi itibari ile muhasebe ve bazı basit işlemler ile sınırlandırılmıştır. Öte yandan mikro bilgisayarların yaygınlaşması MIT kampüsünde yeni sistemlerin boy göstermesine neden olmuştur.

MIT, bugün de olduğu gibi ABD parlak öğrencileri kendisine çeken bir üniversitedir. 1970'lerde MIT öğrencileri kampüs içerisinde bulunan çeşitli öğrenci kulüpleri arasında yer alan Tech Model Railroad Club¹ kampüsteki tek elektro-mekanik kumanda sistemleri ile yönetilen model demiryolu ağına sahiptir. Kulüp bünyesine elektronik cihazlara ilgi duyan bir çok öğrenciyi çekmiştir. Bu öğrencilerin kulüp etkinliklerindeki katkıları ve elektro-mekanik kumanda sistemi ile model demiryolu ağı üzerinde yaptıkları düzenlemelerin basit ve etkili olması üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu değerlendirme yapılan işin ne kadar başarılı ve beğenildiğini gösteren “hack” kavramı ile ifade edilmeye başlanmıştır.

Hack kavramı MIT kampüsünde kısa bir süre için “eşek şakaları” ve “başarılı yapılandırma ve çözümler” için aynı anlamda kullanılmıştır. Hack kısa sürede ilk anlamını kaybetmiş ve ikinci anlamı ile anılmaya başlamıştır. İkinci anlamının bilgisayar ile ilişkilendirilmesi ise kulüp üyelerinin bir bölümünün MIT Kampüsü'nde bulunan bilgisayarlar ile ilgilenmeye başlaması ile gerçekleşmiştir. Tech Model Railroad Club üyeleri arasındaki “teknik olan” ve “teknik olmayan” üyeleri arasındaki anlaşmazlıkları, MIT kampüsündeki bilgisayarların MIT AI Lab – MIT Yapay Zeka Laboratuvarındaki çalışmalar için kullanılmaya başlanması, MIT lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin de kampüsteki bilgisayarları kullanabilmeleri için yapılan düzenlemeler “hack” ve hacker kavramlarının kulüp bünyesindeki faaliyetlerden bilişim alanına kaymasına neden olmuştur.

¹TMRC ile yapılmış 1986 tarihli bir röportaj için: tmrc.mit.edu/rmc/rmc.html

İlk Kuşak “Hack ve Hacker”lar

MIT kampüsündeki öğrencilerin bilgisayarları kullanabilmelerine izin verilmesinin altında yatan temel nedenlerden birisi mikro bilgisayarların fiyatlarının milyon dolar mertebesinde bir kaç on bin dolara düşmüş olmasıdır. İlk milyon dolarlık bilgisayarların ilk örnekleri IBM ve benzeri kuruluşlar tarafından üretilmiştir. IBM ilk ticari bilgisayarlar olmakla birlikte sadece yetkili kişilerin erişebildiği ve kullanabildiği, diğer kullanıcıların ise bu kişiler aracılığı ile kullanabildikleri sistemler olarak kalmıştır. Bilgisayarların yaygınlaşması bilgisayar devriminin başlangıcı olarak kabul edilebilir. O günler için bilgisayarların sadece donanım olduğu göz önüne alındığında bu devrimin ilk günlerinin kahramanları da bu donanım üzerinde çalışan yazılımı hazırlayan insanları da bu devrimin öncüleri durumuna getirmektedir.

MIT kampüsündeki bilgisayarlarda çalışan programlar o dönemim IBM bilgisayarlarına benzer olarak üzerinde delikler olan kağıt şeritlerin bilgisayara takılması, bilgisayarın bu şeritleri okuması ve ardından işlemesi ile gerçekleştiriliyordu. Bugünün aksine yazılım profesyonel kişiler tarafından değil de kullanıcılar tarafından geliştirildiği için bir kullanıcının bir başka kullanıcıya hazırladığı programı vermesi, paylaşmasında bir sakınca da bulunmuyordu. Bu yaklaşım kulüp üyelerinin yaptıklarını diğer üyeler ile paylaşmasından farksız olarak düşünülmüştür. Geliştirilen her program veya diğer bir deyişle her “şerit” bir çekmeceye bulunur ve dileyen kullanıcılar tarafından alınıp kullanılabilir, kopyalanabilirdi.

Bilgisayarlar ile ilgilenen Tech Model Railroad Club eski üyeleri bilgisayarlar, çevreleri ve kendi aralarındaki ilişkileri dikkate alındığında bu topluluğun yazılı olmayan kurallarının hack ve hacker kavramını tanımlamak için kullanılabileceğini görebiliriz.

Bilgisayarda yapılabilecek her türlü iyileştirme, geliştirme ister donanım ister yazılım olsun amaçladığını yerine getirebiliyorsa ve bunu da olabilecek en iyi şekilde yapıyorsa bu bir “hack”tir. Bunu yapan kişi de yaşı, cinsiyeti vs dikkate alınmaksızın topluluğun saygısını kazanır ve topluluk tarafından başarısını gösteren bir Unvan yani diğer bir deyişle “hacker” olarak adlandırılır. Topluluk içerisindeki bir kişinin kendisini “hacker” olarak tanımlaması söz konusu değildir. Bu onursal bir Unvan olarak MIT kampüsünde sadece bilgisayarlar ile ilgilenen ufak bir topluluğun dışında da kabul görmüştür.

İlk Kuşak Hacker Etiği

MIT içerisindeki bu topluluğunun kendi aralarındaki ilişkilerini düzenleyen değerler sonraki yıllarda onları izleyecek olan kuşaklar tarafından da kabul görmüştür. Bu değerler ilk hacker kuşağının etik değerleri olarak da kabul edilir.

1. Sistemlere, donanıma ve bilgisayarlara erişim kısıtlanamaz. Bireyler, bir sistemin, teknolojinin nasıl işlediğini öğrenmekte özgürdürler.

2. Bilgi özgürdür. Bilginin üretilmesi, üretilen bilginin yaygınlaştırılması üzerinde bir kısıtlama kabul edilemez.
3. Otoriteye güvenmeyin. Baskı her zaman otoriteden kaynaklanır. Güç tek bir noktada toplanmamalıdır.
4. Eserleriniz, yaptıklarınız, başarınızı sizi değerli kılar. Heir değerlendirme geçersizdir.
5. Bilgisayarlar kullanılarak güzel ve iyi şeyler yapılabilir.
6. Bilgisayarlar yaşamınızı olumlu yönde geliştirir.

İlk kuşak hacker etiği olarak adlandırılan bu değerler sadece bilgisayar ve yarattığı kültür ile sınırlı değildir. Teknik olarak her hangi bir teknik veya sosyal sistem için uygulanabilir. Bu etik değerlerin 1950 ile 1970 arasındaki dönem itibari ile her türlü teknoloji ile ilgilenen topluluklar tarafından da çok az farkla benimsenmiş olduğu bu konuda yapılmış olan bir çok çalışmada görülebilir.

1970 ile 1980 arasındaki dönemde bilgisayar teknolojisini gelişiminin kilometre taşları olarak nitelendirilebilecek olan gelişmeler hack ve hacker kavramını farklı boyutlara taşımıştır. Bu gelişmeler tek kullanıcı ve tek süreç/işlem/görev yapabilen bilgisayarların yerini çok kullanıcı/çok görevli hale gelmesidir. Bu gelişim sürecinde bir çok kullanıcı aynı anda bir bilgisayarın kaynaklarını paylaşmaya başlamış ancak kullanıcıların birbirinin süreçlerine, yazdıkları programa erişebilmesinin, karışmasının, düzenlemesinin önüne geçebilmek sistemleri kurmak sonraki yıllarda gerçekleşmiştir. Bu durumu özetleyen bazı olaylar bugün çeşitli kaynaklarda halen yer almaktadır. Bir MIT öğrencisinin çalıştığı terminalde ekranda beliren böceğin dolaşmaya başlaması bir şakadır. Anlaması ise bu şakayı yapan kişi için açıktır: “Yazdığın kod hatalarla dolu!” Hacker bakış açısı ile eğlenceli, zararsız ve yapan kişinin zekasını ve becerisini gösteren bu şaka diğer öğrenciler tarafından olumsuz algılanmıştır. “Hack” ve “hacker” kavramı böylelikle olumsuz bir anlama doğru kaymıştır.

İkinci Kuşak Hack ve Hacker toplulukları

1980’li yıllarda mikro bilgisayar yerini kişisel bilgisayara bırakmaya başlamıştır. Bu dönemde halen çok sayıda kullanıcının uzak terminallerden kullanıcı adı ve şifresini yazarak bağlanarak çalıştıkları bilgisayar sistemleri yaygın olarak kullanılmıştır. Bu dönemde en yaygın kullanılan bilgisayar modellerinin bazılarında üretici şirket tarafından bakım, onarım vb çalışmalar için kendi personelinin rahat çalışması ile kullanıcı adı olarak “operator” ve şifresi de “field” olan yetkili kullanıcı hesapları yaygın olarak satılan tüm modellerde hazır olarak sunulmuştur. Bu kullanıcı adı ve şifresini bilen bir kişinin kendi terminalinden bu hesaba bağlanması için bir engel yoktur.

İkinci Kuşak Hacker Etiği

Bu ve başka zayıflıkların bir çok bir çok kişi tarafından istismar edilmiş olduğu bilinmektedir. Bu istismarın altında yatan neden veya nedenleri anlamak “hack” ve “hacker” kavramlarının nasıl algılandığında yatmaktadır. 1980 ile 1990 arasındaki dönemde ise söz konusu kavramlar ilk kuşak etik değerlerini kendi içerisinde barındırmakla birlikte başka değerleri de benimsemektedir.

Bu değerler emel olarak kendi bilgisayarı dışında başka sistemlere yapılan yetkisiz erişimler üzerinde odaklanmaktadır. Öyle ki ilk kuşak etik değerleri bu dönemim etik değerleri içerisinde kaybolmuş denebilir.

1. Asla zarar verme. Erişilen sisteme ve sistemdeki verinin bütünlüğünün korunması gereklidir.
2. Kişisel bilgiler ve özel hayatın korunması esastır. Bir sistemde bulunan bilgiler insanların özel yaşamlarına ilişkin bilgiyi barındırıyor olabilir. Bu bilginin kesinlikle korunması gereklidir.
3. Kaynakları verimli kullanın. Bilgisayarların işlemci gücü boş durması hoş değildir. Dolayısıyla sistemin boşa olduğu zamanlarda da farklı işler için kullanılabilmesi gerekir.
4. Sınırları zorlayın, keşfedin. Herhangi bir şey yapılamaz deniliyorsa denemeden bilemezsiniz.
5. İletişim temel bir haktır. İnsanlar arasındaki iletişim engellenemez.
6. Geride iz bırakmayın. Bir sisteme erişim sağlandığınızda kanıt olabilecek olan her şeyi ortadan kaldırın.
7. Paylaşın! Edindiklerinizi kendinize saklamayın, çevrenizdekiler ile paylaşın.
8. Kendiniz koruyun. Teknoloji gelişmekte ve bireyler hakkında daha çok bilgiyi kolayca toplayabilmektedir. Kendinizi korumak için gerekeni yapın.
9. Hack güvenliği iyileştirir. Bir sisteme yapılan erişim zayıflıkları ortaya çıkaracağı için güvenliğe olumlu yönde katkı yapar.

10. Güvenin ama iyice test edin! Sistemler giderek karmaşıklaşmakta ve yönetilmesi zorlaşmaktadır. Bir sistemin bir hacker tarafından hack edilmesi olumsuz değil tersine olumludur, zayıflıkları ortaya çıkarır.

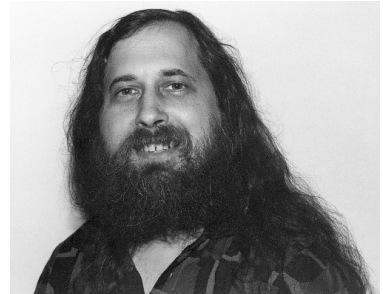
Bu değer yargılarının ilk kuşağa göre farklılık göstermesi olağandır. Teknolojik gelişim bilgisayarları yaşamın her alanına girmesini sağlamıştır. Kişisel bilgisayarlar yaygınlaştıkça, bilgisayar ağları da yerel olmaktan çıkıp uluslararası boyuta ulaşmıştır. Bu değişimler teknolojinin gelişimine paralel olarak toplumsal yapının da değişimi beraberinde getirmiştir. Var olan hack ve hacker kavramlarının değişime uğraması ilk kuşak ile başlamış ve ikinci kuşak ile de farklı hacker topluluklarının ortaya çıkması ile pekişmiştir. Dolayısıyla da ikinci kuşak hacker toplulukları ve etik değerleri söz konusu olduğunda ilk kuşaktaki gibi tek bir topluluk ile onun etik değerlerinden söz edilmesi olanaklı olmamaktadır.

İkinci kuşak hacker etiğinin genel olarak bakıldığında uzak sistemlere erişimden, bunu paylaşmaktan zarar gelmez ve hatta bu sistemin çökme potansiyeli var haberiniz olsun gibi üç ana grupta toplanabilir. Bu gruplama ise söz konusu kuşağın bireysel ve toplumsal özellikleri ile yakından ilgilidir.

Üçüncü Kuşak Hack ve Hacker Etiği

1990'lardan sonra gelen üçüncü kuşak ise özgür yazılım ve açık kaynak hareketinden fazlası ile etkilenmiştir denebilir. Bu etkilenmenin ardından PC yaygınlaşması, UNIX işletim sisteminin başarısı, ilk kuşak hack ve hacker kavramının halen varlığını sürdürmesi yatmaktadır. İkinci kuşak hack ve hacker kavramları bu dönemde varlığını sürdürmekte olsalar da özgür yazılım ve açık kaynak hareketi ilk kuşak hack ve hacker kavramlarının geri dönüşü olarak kabul edilebilir. İnternetin bu gelişimdeki payı büyüktür.

Üçüncü kuşak hacker etiği ilk kuşak hacker etiğini yapısında barındırırken aynı zamanda bilgisayar teknolojisinin ticari şirketlerce geliştirilmesinin ortaya çıkardığı sorunlara karşılık olan bir yanıt olarak da tanımlanabilir. Richard Stallman'ın GNU – GNU's Not Unix hareketinin kendi içerisinde hem teknik, hem sosyal hem de ticari olarak ortaya koyduğu prensipler üçüncü kuşak hacker ve hack kavramının yazılı ifadesidir denebilir. Konuya bu açıdan yaklaşan bazı

araştırmacılar için üçüncü kuşak hacker etiği aynı zamanda protestan iş etiğine karşı bir duruş olarak da kabul edilebilir. Bu iddiayı desteklemek için özgür yazılım ve açık kaynak kodlu yazılım projelerinin gerek uygulama gerek işletim sistemi olarak diğer benzerlerine göre kazandıkları başarıyı göstermektedirler. Bu başarının salt bir avuç parlak programcının başarısı olarak görmek hatalı olur. Özellikle de bu başarının

altında yatan bir çok etkenin bir sonucu olduğu düşünülürse.

Söz konusu işletim sistemleri ile yazılımların teknik olarak kusursuzluğu ile internet üzerinden erişilebilirliği, ticari örneklerinden daha başarılı olmasını sağlayan etkenlerden birisidir. Buna ek olarak aynı zamanda üçüncü kuşak hacker toplulukların ilk kuşak hacker topluluklarından olduğu gibi bir süre sonra yaptıklarından para kazanabilecekleri ticari mekanizmaları da kurmaları da yatar. İlk kuşak hacker topluluğu keyif aldığı için hack yaparken, bazıları iş hayatında da başarılı olmuşlardır. Ancak ilk kuşağın MIT Yapay Zeka Laboratuvarı'nın parlak döneminin sona ermesinin ardından dağılmaya başlamaları, bilgisayar donanımındaki gelişmeler ile birleşmesi ilk kuşağın kampüs dışına çıkmasında etkili olmuştur. Üçüncü kuşak ise ikinci kuşağın aksine olarak ilk kuşak etik değerlerini, pratiklikleri ile birleştirip eski etik değerleri koruyan ve aynı zamanda bir sonraki kuşağın da kendilerini izleyebileceği bir modeli de kurmuşlardır.

Üçüncü kuşağın etik değerlerinin ilk kuşak ile örtüşürken aynı zamanda iş dünyasının da kurallarını "hack" ettiğini söylemek ve oyunun kurallarını yeniden yazdıklarını belirtmekte bir hata yoktur.

İkinci kuşak etik değerlerinin farklı topluluklar içerisinde değişik boyutlarda yorumlanmış olması da üçün kuşak ile ikinci kuşağı kesin olarak birbirinden ayırmaktadır. İkinci kuşağın güvenliği iyileştirmek ve test etmek düsturu bugün için etik hacker olarak adlandırılan ancak ilk kuşak çerçevesinden bakan kişiler için yapılan işin bir "hack" değil "crack" yani "kıırma" işi olduğu açıktır. Üçüncü kuşak için ilk kuşağın etik değerleri geçerliliğini koruduğu için "crack" ve "cracker" kavramları, "hack" ve "hacker" kavramları ile aynı anlamada kullanılmamalıdır.

"Etik hack" denilen iş aslında "etik crack" veya ikinci kuşan etik değerlerinin bugünkü iş dünyasında kendisine yer bulmasıdır denebilir. Bilgisayarların günlük yaşamın her alanına girmiş olması ve halen yazılımlardaki hataların bazı kişilerce istismar edilmesi olasılığı bu işe duyulan gereksinimi ayakta tutacaktır. Ancak teknolojinin kendi doğası gereği "test" edilmesi de zorunludur. Bu nedenle de daha "ikinci kuşak hacker" kendisine "ilk ve üçüncü kuşak hacker" yanında yer bulabilecektir.

Hackerlara bir karşı kültür olarak bakmak

Ahmet Sabancı

Giriş

Hackerlar üzerine bir şeyler yazmaya ya da konuşmaya karar verdiğimde elimdeki kaynakları şöyle bir inceledim ve aslında bu kaynakları çok keskin bir şekilde ikiye ayırmanın mümkün olduğunu fark ettim.

Birinci tip kaynaklar, 3. ağızdan diyebileceğimiz ve temelinde spekülasyon, menfaat ve hackerlar hakkında karanlık bir mit oluşturmayı amaçlayan ve genellikle hackerlara -ve çoğu zaman da bilgisayarlara- oldukça uzak insanların kaleminden çıkan şeyler. Genellikle taraflı ve bu taraflılıkları kör bir düşmanlıktan öteye gitmeyen metinler oluyor bunlar. Kurdukları cümlelerin ayaklarının yere basmadığını rahatça hissedersiniz okurken.

İkinci tip kaynaklar ise hackerlar ve hackerlarla bir şekilde yakınlıkları, bağlantıları ya da bu konularda tecrübesi, bilgi birikimi olan insanlar tarafından kaleme alınan metinler. Bunların büyük kısmının tarafsız ve duruma gerçekten hakim bir bakış açısı ile yazıldığını rahatlıkla görebilirsiniz.

Bunlardan bahsediyor olmamın sebebi ise bu yazıda yapacağım birkaç eleştiri dışında birinci tip kaynakların hepsini yok saymış olduğumu bilmenizi istemem. Bunu yapmak zorunda hissettim kendimi. Eğer yapmasaydım ve birinci tip kaynakları temele almış olsaydım gerçek bilgiye zarar vermiş, onu hasıraltı etmiş, tarafsızlığı yitirmiş olacaktım.

Bu yazıda temel amacım bir karşı kültür olarak hackerlara bakmak ve bu kültürün temel etik kurallarının bir haritasını çıkartmaya çalışmak. Bu sebeple de tarafsız olmak benim için olmazsa olmaz bir durum.

Kültür

Öncelikle hackerların neden basit bir hareket ya da duruş değil de kültür tanımına uygun olduğuyula başlayayım. Bir hareket, sadece bir konuyu temeline alır ve o konu

üzerine çalışarak ilerler, birey bir harekete katılabilir ancak bu onun normal hayatına etkide bulunmaz. Duruş söz konusu olduğunda ise sahip olduğu duruşun hayatında gerektirdiği bir takım değişiklikler söz konusu olur. Birey bu duruşu benimsediği zaman hayatının belirli noktalarına da bunu yansıtır, kısmen de olsa bir değişim söz konusu olur.

Ancak bir kültür, yaşamın birçok noktasında kendisini gösterir ve kültürü benimseyip, onun bir parçası olarak kendisini gören birey de bunları hayatına uygular. Hayatının her noktasında benimsediği kültüre göre hareket eder ve bunu gizleme gereği duymaz; yaşam tarzını benimsediği kültüre göre şekillendirir. Bunları yapabilmesi için de belirli etik kurallarına sahip olması gerekir. Ayrıca bir şeyin kültür olarak tanımlanması diğer kültürlerle olan ilişkisine de bağlıdır diyebiliriz. Diğer kültürlerden beslenmesi, onları beslemesi söz konusu olmalıdır en azından.

Hackerlara “gerçekten” baktığımız zaman ise bunların hemen hepsinin mevcut olduğunu görebiliyoruz. Benimsenmiş temel etik kuralları, dünyaya bakışları ve yaşam tarzları elbette zamana ve yaşadıkları bölgeye göre değişim göstermekte ancak sağlam bir iskelete sahip oldukları ortada. Bu iskelet aynı zamanda bu kültürün “karşı” olmasını da sağlayan şey. Bu yüzden sadece kültür değil “karşı kültür” olarak nitelendirmek gerekiyor.

Şimdi bu iskeletin parçalarını, onu oluşturan kaynakları ve ondan beslenen diğer iskeletleri inceleyelim ve buradan bu kültürün nasıl bir şeye benzediğini görelim.

* * *

Bunun için öncelikle hacker kelimesinin tanımından ilerleyeceğim. Elbette burada kullanacağım tanımlar bizzat hackerların ağzından çıkmış tanımlar olacak. Diğer türlü bu yazıyı iki satır sonra bitirmem gerekir.

Burada temele alacağım üç tanım da birbirine fazlasıyla yakın görünebilecek tanımlar ancak temeldeki fikri kavrayabilmek adına üçü de önemli. İlki The Mentor’un yazdığı meşhur ilk Hacker Manifestosu. Manifestonun tamamını değil ancak bir kısmını alıyorum buraya;

Evet, bir suçluyum. Suçum meraklı oluşum. Suçum insanları nasıl gördükleri yerine söyledikleri ve düşündükleriyle yargılamak. Benim suçum sizleri zekamla alt etmek, beni asla affetmeyeceğinizi bildiğim bir şey.

İkinci tanım Richard Stallman’ın 2002’de kaleme aldığı “On Hacking” isimli yazısından. Yazıda hack üzerine tanımı şöyle;

Hacklemek olarak adlandırdığımız şeye basit bir tanım koymak çok zor, ancak bence bu eylemlerin ortak noktası oyunculuk, zekayı kullanmak ve araştırmacılık. Bundan yola çıkarsak, hacklemek mümkün olanın limitlerini oyuncu bir zekayla sınamaktır diyebiliriz. Bu oyuncu zekayı gösteren eylemlerin hepsi “hack değeri” taşır.

Şimdilik bahsedeceğim son tanım Linus Torvalds'tan. Pekka Himanen'in Hacker Etiği kitabına yazdığı giriş bölümünde Torvalds, bir Linus yasasından bahseder. Bu yasaya göre insan yaşamı üç aşama hâindedir; hayatta kalmak, toplumsallaşma ve eğlence. Bu yasaya göre de hacker tanımını şu şekilde koyar;

“Hacker, bilgisayarını hayatta kalmak için kullanmaktan, diğer iki aşamaya geçmiş kişidir.”

Bu üç tanım hacker diyebileceğimiz kişinin kim olabileceğine dair büyük ipuçları veriyor. Bunlardan yola çıkarak hackerlar için “zekasını özellikle merakını tatmin ve eğlenebilmek için kullanan kişi” demek mümkün. Elbette bu zekanın kullanım şekli ya da merakın yöneldiği noktalar da hackerın hacker olmasında rol oynuyor. Sistem açıklarının peşinden koşmak ya da ağdan ağa yakalanmadan dolaşmak elbette zeka gerektiriyor ancak burada amaç ve hedef de büyük önem taşıyor.

* * *

Bu kültürün oluşmasında ve birçok etik kuralının temelinde ilk ortaya çıktıkları yer ve zaman büyük önem taşımakta. Hackerları anlayabilmek ve yukarıdaki tanımları daha da anlamlı kılabilmek için bunları incelememizde fayda var. Önce hackerların ilk yuvalarından yani akademilerden başlayalım.

İlk hackerların hepsi üniversite öğrencileri ve ABD'nin akademik ortamlarının havasını solumuş kişilerdi. “Açık Akademi Modeli” dediğimiz yapı hackerların öğrenme, öğretme ve çalışma üzerine fikirlerinin en önemli kaynaklarından.

Açık Akademi Modeli'nin kısa bir tanımını daha önce yazdığım bir blog yazısında şöyle yapmıştım;

“Açık akademik model, araştırma sürecinin katkıda bulunmak isteyen herkese açık olduğu ve en başından itibaren ilgili veya bu konuda tutkulu olan herkesin katkı sunabileceği, test edebileceği ve elde ettiği sonuçlarla sürece müdahale edebileceği yöntemdir, kısaca günümüz bilimsel araştırmalarının hemen hepsinin yapıldığı şekil. Bunun temel yöntem olmasının sebebi de, birçok özelliğini bir yana bırakırsak, sağlıklı bilgi ve üretim için en doğru yol olduğunun ortada oluşudur.”

Böyle bir eğitim ve çalışma sistemi içerisinde yetişen öğrenciler, doğal olarak kendi çalışmalarını da bu şekilde yapıyorlardı. Çünkü bunun verimliliğini deneyerek öğrenmiş kişilerdi hepsi. Bu öğrenciler üniversitelerindeki bilgisayarın olduğu odaya gittiklerinde istedikleri kodun olduğu bandı çekmeden alıp kullanabiliyor, istediği gibi değiştirebiliyor ya da yenisini yazıp başkalarının kullanması için çekmeceye ekleyebiliyorlardı.

Bilgisayarlarda istediklerini deneyebiliyor, birbirlerine tavsiyeler veriyor ve yaptıkları üzerine tartışıp birbirlerinin hatalarını düzeltiyorlardı.

Böyle bir yapıyla yetişip gelişen insanların doğal olarak bilginin kısıtlanmasını, gizlenmesini ya da sadece belirli bir kesimin kullanımına açık olmasını savunmalarına imkan yoktu. Eğer böyle bir şeyi savunacak olsalardı kendilerine ihanet etmiş olurlardı. Bilginin daima özgür ve herkese açık olması onlar için olmazsa olmaz denilebilecek bir şeydi. Bu sebeple hackerların en keyif aldığı işler kapalı kaynak kodlu sistemleri kırmak ya da gizli bilgilere ulaşip onları herkesin ulaşabileceği bir yere koymaktır. Çünkü bilgiyi özgür bırakmanın keyfini yaşarlar bunu yaparken.

Günümüzde hackerların birbirleriyle iletişimleri ve yaptıkları işlerin hemen hepsi açık akademi modeline göre işlemektedir demek çok da yanlış olmayacaktır. Birbirleriyle kodlarını paylaşır, birbirlerinden bir şeyler öğrenerek kendilerini geliştirirler. Aralarında bir emir-komuta durumu söz konusu değildir, en fazla biri diğerinin yeteneklerinden dolayı saygı duyabilir. Manifestoda geçtiği gibi "insanları zekaları ve yaptıklarıyla değerlendirme" durumu söz konusudur.

Bu çalışma şekli ve düşünce yapısı kültürün bir parçası hâline gelmişti ancak bilgisayar dünyasındaki herkes bu şekilde düşünmüyordu ve bu çalışma şeklinin dışında işler yapmaya başlamışlardı. Bazı yazılımcıların programlarının kodlarını kapatmaya başlaması, bunlara ulaşmayı ya da bunlar üzerinde değişiklik yapmayı cezalandırmaya yönelik yollara gitmesi ya da programlara genel olarak ulaşımı bazı şartlara bağlaması hackerların doğal olarak tepkisini aldı. Tüm bunlar free software, open-source software gibi birçok farklı yolun ve çok yakın zamanlarda Creative Commons adındaki farklı bir lisans sisteminin ortaya çıkartılmasına neden oldu. Hackerlar her koşulda olduğu gibi kendilerine zorluk çıkartan durumlara karşılık bir arka kapı yaratmışlardı.

Akademideki zamanlarında fırsatlarını buldukları her anda bilgisayarların başına koşmaları onların aslında hep yaptıkları önemli bir şeyi daha fark etmelerini sağlamıştı. *İstedığımız şeyleri, sevdiğimiz şeyleri zamana bağlı olmadan yapabiliriz ve yapmalıyız da.* Çünkü bu şekilde daha verimli ve daha başarılı olabildiklerini fark etmişlerdi. Eğer aklına bir şey gelmişken onu sabaha ya da "yapılması gereken zamana" ertelerse o anki isteği sağlaması çok zordu. Zamanla bunun üzerine kafa yoran hackerlar bu programlanmış yaşam şeklinin aslında herkesin körelmesine ve istediklerini yapamamasına neden olduğunu fark edip bu sorunu dile getirdiler.

Pekka Himanen kitabında bu durumu Protestan çalışma ahlakına karşı hackerların bir direnişi olarak nitelendirir -ki kesinlikle haklıdır bu nitelendirmesinde. Çalışmanın keyif alınan konuya ve keyif alınan

Safety Last, 1923

zamana çekilmesi durumu, protestan ahlakının istediği çalışan profiline tamamen zıttır ve o yapı içerisinde sorunlara yol açar. Çünkü her şeyin planlı ve programlı olduğu yapıda bir çatlağa neden olur, yapının istediği gibi ilerlemez çalışma. İşin daha verimli ya da daha başarılı olması protestan çalışma ahlakı için önemsizdir, önemli olan herkesin ne zaman çalışacağına, ne zaman mola vereceğine, ne zaman yatacağına belli olmasıdır. Ancak hackerlar için bunlar gereksiz ve mantıksız birer detay olarak görülür ve buna uymaya pek yanaşmazlar.

Kimin haklı olduğuna karar vermek için henüz erken elbette. Ancak hackerların bu mantığının genel yapıda yarattığı çatlağa, günümüzde bu mantıkla işleyen “freelance çalışma, home office” gibi yolların artıyor oluşu ve bu şekilde çalışanların daha başarılı işler ortaya koyduğu da görmezden gelinmeyecek kadar büyük bir gerçek.

* * *

Elbette hackerların yaşam tarzlarına ve yaptıkları eylemlere sadece akademi çevresi etki etmiyordu. Dünyada olan bitenlerle, onun sorunlarıyla ve sanat, müzik, edebiyatla da fazlasıyla içli dışlılardı her zaman oldukları gibi. Hepsini buraya almama imkan olmasa da fazlasıyla önemli gördüğüm ve hackerların bakışlarına etkisi olan birkaçından bahsetmemde fayda var.

Hackerlar bilgisayarları kullanarak iletişim kurmanın yollarını araştırmaya başladıklarında işleri oldukça zor görünüyordu. Ancak ARPANET’le başlayan süreç zamanla çok daha ileri gidebildi ve şu anda kullandığımız noktaya kadar geldi. Ancak temeller atılırken çok önemli bir detay da eklendi. Bu devletlerin ve şirketlerin oldukça canını sıkan şey: internetin müdahale edilemezliği yani otonomluğuydu.

İnternetin yapısındaki tamamen bağımsızlık ve her şeyin barınabilmesine imkan sağlayan durum elbette bilinçsizce yapılan bir hareket değildi. Hackerlar bilginin kısıtlanmasına ya da istenilene ulaşılamamasına tahammül edebilecek bireyler olmadıkları için kuracakları bu yapıda böyle bir şeyin mümkün olmaması için ellerinden geleni yapmışlardı. Her ne kadar devletler ve şirketler bundan memnun olmayarak internetin bilgiye sağladığı bu sınırsız özgürlüğü kısıtlamaya çalışsalar da tam olarak başarıya ulaşmaları pek mümkün değil.

İnternetin böyle bir yapıya sahip olmasında iki önemli şeyin etkisi olduğunu düşünüyorum. Bunlardan birincisi hackerların bilginin özgürlüğüne olan büyük aşkları elbette. Her bilginin herkes tarafından ulaşılabilir hâlde olabilmesini sağlamak bir tutku onlar için. Diğeri ise Hakim Bey ve onun büyük teorisi Geçici Otonom Bölge.

Her ne kadar Hakim Bey’in bu tezlerinin kitaplaşması 1985’i bulmuş olsa da özellikle kitabında önemli gördüğüm “The Net & The Web” bölümündeki fikirleri dilden dile dolaşmaktaydı. World Wide Web’e doğru giden yolda ise Hakim Bey’in bu fikirlerinin tıpkı kitabında bahsettiği gibi siberuzayda gerçekleşme imkanının olduğu fark

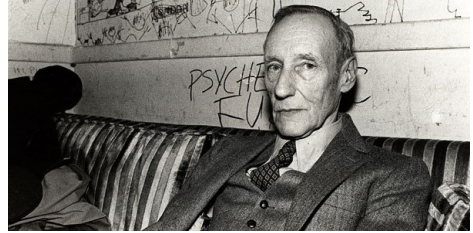
edildi. Hackerlar için bu bir hazine bulmak gibiydi.

Elbette burada hackerlar ve Hakim Bey arasındaki ilişki karşılıklı ve bu karşılıklı oluş bu ilişkiyi daha da önemli kılıyor. Her iki tarafın birbirini besleyişi, siberuzayın gerçekten bir TAZ olmasını ve belki de zamanla hackerlarca daha da ileriye götürülerek bir PAZ'a dönüşmesini sağlayacak. Elbette bunu zamanla göreceğiz.

* * *

Hakim Bey'in birçok etkisinin yanında bahsetmeden geçemeyeceğim bir diğeri ise Şiirsel Terörizm. Bu tezi aslında bir eylem yöntemi olarak sunar Hakim Bey, beklenmedik bir anda, beklenmedik bir yolla ve beklenmedik bir şekilde mesajı iletmek, şok yaratmak daima söylemek istediğini iletilebilmek için etkili bir yoldur der. Kod satırlarının arasına gizlenen mesajlar, bir siteye bir anda konulan ve şok etkisi yaratan indexler şiirsel terörizmin hackerlar tarafından gerçekleştirilen en bilindik örnekleridir bu anlamda.

Hackerlar üzerinde etkili bir diğerkarakter ise William S. Burroughs'dur. Burroughs, Beat kuşağının dahisi ve kaos aşığı bir yazardı. Hayatı boyunca dille arası hiç iyi olmamış, daima onunla kavga hâlinde olan birisiydi. Dilin uzaylılar tarafından insanlığa gönderilmiş bir virüs olduğunu iddia ederek o virüsü kontrolü altına almaya, alamazsa da onu yok etmeye çalışmıştı. Dili kendisi için bir oyuncak olarak görmüş ama asla onunla memnun olmamış; parçalamaya, kafasına göre şeklini değiştirmeye ya da yapamayacağı şeyleri yapmaya zorlamıştı.

Hackerlar ise kodları birer dil olarak görmeye başladıklarından itibaren Burroughs gibi davranmaya başladılar. Oyuncaklarıyla oynamaktan çok zevk alıyorlar ama asla oyuncuğun o hâliyle yetinmiyorlar. Onunla yapabilecekleri ve yapamayacakları her şeyi deniyor, onun yapısını bozup kendilerine yeni oyuncaklar üretmeye çalışıyorlar. Kimi zaman ise bir düşmanmış gibi davranarak ne kadar açığı ne kadar zayıf noktası varsa bulmak için uğraşıyorlar.

Burroughs'un dille olan bu ilişkisinin dilin kendisine ve edebiyata kattıkları gibi hackerların da Burroughs'dan öğrenerek kodlarla aralarında kurdukları bu ilişki bilgisayar dünyasına çok büyük katkılar sağlıyor. Yazılım dünyasının bu kadar gelişebilmesini, yeni dillerin büyük kısmının ortaya çıkışını ve şu an kullandığımız bir çok yazılımı hackerların bu tutkularına borçluyuz sonuçta.

* * *

Son olarak bahsedeceğim karşılıklı ilişki ise hackerlarla cybepunk kültürü arasındaki ilişki. Aslında burada bir karşılıklılıktan da fazlası mevcut, bir birlikte yaşama hâli söz konusu.

Hackerlar, cyberpunk kültürü içinden bakıldığı zaman oldukça saygın bir yere sahiptirler. Sonuç olarak o kültürün oluşabilmesine ve gelişebilmesine oldukça büyük yardımları olmuştur -hem yaptıkları işlerle hem de yarattıkları ilhamla. William Gibson, Neal Stephenson gibi büyük cyberpunk yazarlarının hepsini oldukça beslemiş oldukları ortada. Hackerlar bu noktada cyberpunk kültürünün büyük kaynaklarıdır.

Ancak hackerlar sadece bu kültürü beslemekle kalmayıp aynı zamanda kendilerini de bu kültürle beslemekteler. Yaptıkları işlerde ortaya koydukları estetik tavır -kod sanatı-, dünyaya bakışları ve cyberpunk sanatçılarının-yazarlarının eserlerinden aldıkları ilhamla yaptıkları işler hep bu beslenmenin birer göstergesi. Bu anlamda hackerları ayrı bir kültür olarak görmek mümkün olduğu gibi, cyberpunk kültürünün büyük bir parçası olarak nitelendirmek de mümkün. Ancak bu konuda net bir şey söylemek zor. Benzerlikler oldukça fazla olsa da çok keskin farklılıklar da söz konusu. Bu yüzden bu noktayı şimdilik bir soru olarak bırakmak zorundayım.

* * *

Her kültür gibi hackerlar için de kültürün yanlış anlaşılması, yanlış tanıtılması ve kültürü tam anlamıyla kavrayamadan dahil olmak istenilmesinin yarattığı sorunlar ve sıkıntılar oluyor. Bu sorunlara neden olan en büyük etken ise medya. Medyanın iktidar eksenli yayın yapıları ve her şeyi basitleştirerek ve işin özüne inmeden haber yapma isteği, kültürle fazla bir ilişkisi olmayanları ya da bu kültüre özenen insanları yanlış yönlendiriyor ve sorunlu durumların ortaya çıkmasına neden oluyor.

Medyanın bilgisayarlarla ilgili her haberinde büyük bir rahatlıkla hacker kelimesini kullanabiliyor olması ve bu kültürle hiçbir alakası olmayan insanları bile hacker olarak nitelendiriyor olması artık herkesin kanıksadığı bir durum. Herhangi bir haber sitesine girip "hacker" kelimesiyle arama yaptığınızda durumun vahametini görebilirsiniz.

Bunu böyle yapıyor olmalarının sebebi ise en başta gazetecilerin artık bildiğimiz anlamda gazetecilikle pek alakalarının kalmamış olması. Gerçekten araştırma yapmadan, bir haberin ya da olayın detaylarını incelemeyen yazdıkları her metnin haber olarak basılıyor oluşu gazetecilerin de tembelleşmesine neden oluyor. İkinci sebep ise hackerların gerçekten tanınmasının ne medyanın, ne medya şirketlerinin ne de devletlerin isteyeceği bir durum olması. Bu yüzden de yanlış bilgilendirmeler ve toplumda bunlarla sağlanacak yanlış algı onlar için bir artı puan. Bunun nedenini bir sonraki bölümde daha iyi anlayacaksınız.

Bir diğeri ise hemen her kültürün yanlış tanınmasına neden olan poser faktörü dediğimiz durum. Poser dediğimiz bireyler, bir kültürün parçası olabilmeyi sadece onunla özdeşleştirilen ve tamamen dış görünüme dayalı şeyleri taklit etmekten ibaret zanneden kişilerdir. Bunlar metal kültürünün bir parçası olmayı siyah giyinmek, punk olmayı herkese küfredip tuhaf kıyafetler giymek zannederler.

Böyle bir mantıkla her şeyi incelediklerinden, onlar için hacker olmak "msn şifresi kırıp bir siteye index atmaktan" ibarettir. Daha fazlası söz konusu olamaz, çünkü kendilerini daha fazlası için yormak istemezler. Medya da bu tarz karakterleri kulla-

nabildiğini çok iyi bildiğinden eline böyle bir materyal geçtiğinde herkese “hacker” olarak pazarlar.

Ancak bu iki duruma karşı da yapılabilecek tek şey, bu yazının da dahil olduğu kitap gibi işler ortaya çıkartarak bu algının kırılmasına ve kültürün üzerine giydirilmeye çalışılan maskenin çıkartılmasına yardımcı olmaktır.

* * *

Hackerların kültürel iskeletini oluşturan yapı taşlarının büyük kısmından bahsettik ve bu sayede hackerları hacker yapan temel noktaları da gördük. Zihinlere kalıp olarak yerleştirilmeye çalışılan “bilgisayarının başından kalkmayan, sivilceli ergen” kalıbını kırmayı başarabildiysem; şimdi hackerın temel etik kurallarını, onları bu kültürün bir parçası olmaya iten nedenleri anlatacağım.

Etik

Hackerların etik değerleri olarak kabul ettiğim duruşların hepsi belirli olaylar ya da durumlar üzerine gelişmektedir. Bu yüzden, hackerların etik değerlerini kavrayabilmek için bu olaylarla birlikte incelememiz gerekir.

* * *

Hackerlar için en değerli şeyin bilgi olduğunu kültür bölümünde vurgulamıştık. Bilgiyi işleyen, onunla sürekli ilişki içerisinde olan ve bir anlamda bilgi sayesinde yaşayan hackerlar için onun korunması en önemli şeylerden birisi. Bilginin korunabilmesi için ise hackerın çok net bir kuralı vardır: bilgi özgür olmalıdır. Ne olursa olsun.

Günümüzde ise bu argüman eskiden olduğundan çok daha sert bir hâle gelmiştir. Bilginin değeri ve önemi gün geçtikçe daha da artmakta ve özellikle devletler ve şirketler, bilginin bir değer olarak artan gücünü farkederek onu ellerinde bir silah olarak kullanmak istemekte. Bilginin gün geçtikçe siberuzaya taşınıyor oluşu ise hackerları büyük bir tehdit olarak görmelerine neden olmakta. Bilginin özgür olması demek gücün kimsenin elinde olmaması demektir. Bu korku; matbaanın ilk çıktığı zamanlarda kitapların daha çok çoğalıp herkesin eline geçebilecek olmasının güç sahibi olanlarda yarattığı korkudan pek farksız değil.

Böyle bir durum hackerların bu etik duruşlarını daha da sertleştirmelerine ve asla taviz verilmeyecek bir kural hâline getirmelerine neden oldu. Böyle bir gelişmenin olmasının en önemli sebebi ise hackerların meraklarını tatmin etme arzularının önünde büyük bir engel oluyor olmaları. Bir hackerın merakını tatmin etmesini engellemeye çalışmak ise ona karşı savaş ilan etmekten farksızdır dersem çok da yanlış olmayacaktır.

Devletlerin ve şirketlerin bilginin özgürlüğünü kısıtlama arzusu ve merakı engelleme çabası uzun zamanlardır var olan ve artık onların doğası diyebileceğimiz bir özellikleri. Hackerlar da bunun farkında olduklarından ilk zamanlarından bu yana otorite karşıtı

bir duruşa sahip olmuşlardır. Hackerlar her ne şekilde olursa olsun otoriteye asla güvenmez ve onu kendilerine bir engel olarak görürler. Bir hackerın otoriteyle bir ilişkisi asla söz konusu olamaz.

Hackerların ilk manifestodan bu yana sahip oldukları bir başka etik duruş ise insanları görünüşlerine, şekline göre değil zekası ve söylediklerine göre yargılamaktır. Bu, hackerın zekaya verdiği önemi göstermekle birlikte, ayrımcı ve ya insanları tamamen bedensel özelliklerine göre sınıflandıran fikirlere de uzak olduğunun bir ifadesidir. Bir hackerın herhangi birisinin diniyle, ırkıyla, cinsiyetiyle, giyimiyle yargılaması ya da bunlardan birisine göre tavır alması söz konusu değildir.

Hackerlar, siberuzayı ve interneti kendilerine özgür bir alan olabilecek şekilde yaratmışlardır ve o şekilde kalması gerekir. Siberuzay yaşayan bir doğaya sahiptir ve o doğanın gireceği şekle, yaşayacağı değişikliklere ancak netizenler karar verebilir. Bir dış müdahale ya da siberuzayda bir iktidar kurma çabası -yani siberuzayın doğasına ters bir durum- hackerlar için kabul edilemezdir. Kesinlikle karşı konulması ve yaşama şansı verilmemesi gerekir.

Hackerlar için bilgisayarlar ve teknoloji de önemli şeylerdir. Onlarla yapabildikleri büyük ve iyi işleri görmüş ve bunların daima yapılabilecek olduğundan emin olmak isterler. Bu yüzden de bilgisayarlara, teknolojiye karşı veya bunların kötü ve zararlı olduğunu söyleyen bir görüşü asla kabul etmezler. O fikri çürütmek onlar için bir görevdir, bilgisayarların öneminin anlaşılabilmesi için yapabilecekleri şeyleri bulmak ve gerçekleştirmek gibi.

Yukarıda saydıklarımı tek cümle olarak özetleyecek olursam karşımıza şöyle bir liste çıkar;

- Bilgi özgürdür ve öyle kalmalıdır.
- Merak her şeyden önemli bir dürtüdür.
- Otorite asla dostumuz değildir.
- Önemli olan birisinin nasıl görüldüğü değil, nasıl düşündüğüdür.
- Siberuzayın doğasına dışarıdan bir müdahale kabul edilemez.
- Bilgisayarlar iyidir ve onlarla iyi şeyler yapabilirsiniz.

Bu maddeler kültürün temelinde yatan ve her hackerın kabul ettiği temel etik kurallardır demek yanlış olmayacaktır. Elbette her kültür gibi zaman içerisinde değişim göstermektedirler. Ancak şu ana kadar bu değişim sadece dönemin koşullarına göre bu etik kuralların farklı yollarla ifade edilmesi şeklinde olmuştur.

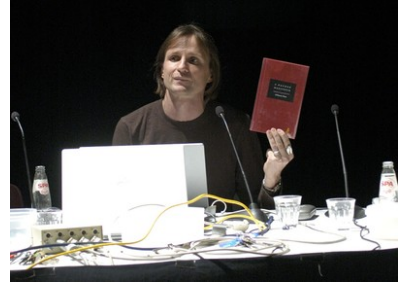
Tüm bu etik kurallar ve kültürel yapı çerçevesinde hackerlara baktığımızda, aslında oldukça derin bir toplulukla karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz. “Bilgisayar kodlarıyla uğraşan hırsız çocuklar” veya “teröristler” gibi basit ve aşağılamaya yönelik tanımlar tüm bunların karşısında oldukça zayıf kalıyor. Ancak bu tanımların sonu,

bu karşı kültür sona ermedikçe gelmez. Çünkü karşı kültür dediğimiz yapı, bir başka kültüre tepkisellikle oluşur ve bu bağlamda ikisi de birbirine -nefret temelinde de olsa- bağlıdır. Hangisinin haklı olduğu ya da hangisinin doğruyu söylediğine dair ortak bir cevap vermeye ise imkan yoktur. Vereceğiniz cevap tamamen hangi kültüre yakın hissettiğinize bağlı olacaktır.

* * *

Tüm bu yazdıklarım ve anlattıklarım üzerinden hackerları bir karşı kültür olarak tanımlıyor olmam tamamen yaptığım yoruma bağlı gelişen bir sonuç. Daha farklı bir yorumla farklı bir tanıma ulaşmak da mümkün. Tıpkı McKenzie Wark'ın yaptığı gibi.

McKenzie Wark, Avustralyalı bir yazar ve akademisyendir. Başlıca ilgi alanları medya teorisi, kültür çalışmaları ve sityasyonizmdir. Wark, en meşhur çalışması olan A Hacker Manifesto'da yukarıda yazdıklarımın yakın bir hacker profili çizmesine rağmen sonuç kısmında hackerları tamamen farklı bir noktaya koyar. Wark, fikri mülkiyetin meta hâline gelerek yeni bir sınıf ayrımı yarattığını ve bu ayrımın devrimci güç olarak nitelendirilebilecek sınıfın hackerlar olduğunu söyler. Bunun temelini de yukarıda bahsettiğim hackerların bilgiyle ilişkisini ve diğer etik kurallarını koyar.

Elbette çok tartışmalı ve ileriye dönük bir yorum olsa da Wark'ın tezinin ayakları yere basmaktadır. Ancak ayaklarının yere basması bunun gerçekleşeceğinin garantisini vermez. Wark'ın sityasyonizm merkezli yorumlarının hackerlar tarafından ne derece kabul göreceği ya da hackerların böyle bir güç olmayı kabul edip etmeyeceği burada önemli sorular olarak durmaktadır.

McKenzie Wark'ın tezi 2004'ten bu yana tartışılmakta ve üzerine oldukça konuşulmaktadır. Benzer tanımları farklı yorumlayarak değişik sonuçlara varıyor oluşumun açısından da değerli bulduğum için bu tezden bahsetmem gerektiğini düşündüm.

Son Sözler

Bu yazıda hackerları ve onların yaşam tarzını bir karşı kültür olarak incelememizin mümkün olup olmadığını ve eğer böyle incelersek elimizde nasıl bir tanım olacağını görmeye çalıştım. Hackerlara bu noktadan yaklaşanlar daha önce de olmuştu ancak böyle bir yaklaşımın Türkçe olarak daha önce dile getirildiğine denk gelmediğim için bu bakış açısını da tartışmaya açmanın gerekli olduğunu düşündüm. Bilgisayarlarla alakası bile olmayan insanların hackerlara dair gayet yukarıdan sözler söyleyebilme cesaretine sahip olduğu bir ortamda, konunun özüne dair bir tartışmanın hiç yapılmıyor oluşu gerçekten sağlıksız bir durumdu. HackCon I ve bu makalenin de yer aldığı kitap, umuyorum ki bu anlamda bir değişimi sağlayacaktır.

Hackerlar her şeyin ötesinde fikir ve düşünce insanlarıdır. Onların eylemlerinin ve eserlerinin hepsi zihinlerinde doğmakta, gelişmektedir. Bu yüzden hackerlar üzerine konuşurken dışarıdan bir bakışla veya görünüşleriyle yorum yapmak yapacağınız en büyük hata olacaktır. Hackerların düşünce yapılarını, eylemlerinin arkasında yatan sebepleri ve fikirlerini görmezden gelmek hackerlar ve bu kültür hakkında hiçbir şey bilmediğinizi itiraf etmekle eş değerdir.

Back to The Future, 1985

Bu kültür, eyleme ve düşünceye dayanan bir kültürdür. Sabit bir dış görünüşü, kalıp tavırları ya da kalıp lafları asla olmamıştır. Bu yüzden Google'da "hacker olmak" gibi bir arama yapmanız gerçekten boşa kürek çekmektir. Her kültür için söz konusu olduğu gibi, kimse size hacker olmanın tarifini veremeyecek, "10 adımda hacker olun" gibi kutsal yollar çizemeyecek. Bunu yaptığını iddia edenlerin yazdıkları metinler komik olmaktan öteye gitmiyor, üzgünüm.

Hackerlar, bilgi çağını etkileme gücüne sahip ve belki de bu çağın en önemli karşı kültürlerinden birisi. Bu yüzden hacker, hack gibi kelimeler çok uzun bir süre daha bizimle birlikte olacak. Bu yüzden onu basitleştirmeye çalışmak, görmezden gelmek ya da canınızı sıktıkları için terörist ilan etmeye kalkmak bu çağın ne kadar dışında olduğunuzu göstermekten ve hackerları kızdırmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Bu yüzden de bu yazıda hackerlar üzerine düşünebilmeniz için bir yol açmaya çalıştım. Hackerların yarattıkları kültürü incelemeye ve bu kültürün temelindeki etik kurallar üzerine düşünmeye çalıştık. Amacım keskin tanımlar vermek değil, üzerine düşünülecek şeyler ortaya koyarak bir tartışma ortamı sağlamak. Umarım bunu sağlayabilmiş ve biraz olsun klişelerin dışında düşünmenizi sağlayabilmiştir bu yazı.

Kaynaklar ve Okuma Listesi

- Hacker Etiği – Pekka Himanen
- Bir Hacker Manifestosu – McKenzie Wark
- The Hacker Crackdown – Bruce Sterling
- TAZ - Geçici Otonom Bölge, Şiirsel Terörizm, Ontolojik Anarşi – Hakim Bey
- Ghost in the Wires – Kevin Mitnick
- Critical Cyberculture Studies – David Silver
- Yumuşak Makine, Patlamış Bilet, Nova Ekspresi – William S. Burroughs
- Anarchitexts – Derleme, Autonomedia
- Genel olarak cyberpunk edebiyatı, özel olarak William Gibson, Neal Stephenson, Cory Doctorow

Haktivizm

Pınar Demirkıran

Red Hack, anonymous, siber saldırı gibi kelimeleri sosyal medyada ve haberlerde daha sık duyarken, acaba haktivizmin varlığından ne kadar haberdarız?

Haktivizm son zamanlarda daha popüler olmaya, adını daha sık duyurmaya başlamış olsa da yeni bir oluşum değildir ve daha köklü bir geçmişe sahiptir. 1980lerin sonlarında başlayan **haktivizmin yolculuğu** teknolojinin gelişmesiyle olgunlaşmış, daha fazla adını duyurmuş ve her geçen gün kendisine daha fazla destekçi bulmuştur. Haktivizmin biraz daha gerisine gidip, **bilgisayarlı aktivizmin** ilk zamanlarına baktığımızda 1980lerde kurulan **PeaceNet** adında bir haber grubu ile karşılaşyoruz. Bu dönemlerin teknolojisinin yettiği kadarıyla, bilgisayar teknolojisinin aktivizm ile bağlantısına pek de haktivizm denilemezdi. Bu dönemlerde bilgisayar teknolojisi aktivizme dijital bir destek vermek amaçlı ve iletişim amaçlı kullanılıyordu; bilgi vermek amaçlı veya iletişim amaçlı haber grupları bunlara birer örnektir.

Teknoloji geliştikçe ve 90lı yılların ortasında internetin patlamasıyla bilgisayar programlama bilgisine de sahip aktivist bireyler her alanda tepki gösterebilecekleri yeni ve farklı kanallar keşfetmeye başlamışlardır. Böylelikle dijital ortamdaki aktivizm değişime uğramaya başlamıştır. Artık bilgisayarın sadece iletişim amaçlı değil, aynı zamanda doğrudan eylem veya hareket yeri olarak da kullanılabilmesinin farkına varılmıştır. Böylece günümüz haktivizmin ilk adımları atılmış ve 1990ların sonunda **Electronic Disturbance Theater (EDT)** adı altında bir grup aktivist, Meksika yerlilerinin başkaldırısına destek amaçlı internet üzerinden harekete geçmiş ve **FloodNet** adlı bir yazılım oluşturmuştur. Bu yazılımın amacı sanal oturumlar ile karşı taraftaki internet sitesini geçici bir süreliğine işlevsiz hale getirmektir. Tüm dünyadan tepki göstermek isteyen bireyler bu programı bilgisayarlarına indirip bu eyleme dahil olabildiler. EDT tarafından yapılan haktivist eylemlerden bir uygulama örneği: başkanın internet sitesine Meksika ordusu tarafından öldürülen yerlilerin resimlerini, isimlerini yerleştirmişler.

Her ne kadar birçoğumuz **Anonymous** ile **haktivizmi** yeni duymaya başlamış olsak da haktivizmin köklü bir geçmişi vardır. Anonymous başlangıçta sadece eğlence amaçlı (**just for the lulz**) eylemlerde bulunduğunu belirtiyordu, ama şimdi her haktivist eylemin toplumsal ve politik bir boyutu olduğunu biliyoruz. Bu toplumsal ve politik boyutu sayesinde, haktivizmin, dijital dünya ile gerçek dünya arasında bir köprü oluşturduğu da bir gerçektir.

Haktivizmde eylemler her ne kadar dijital dünyada, internette gerçekleşse de,

amaç belirli bir toplumsal soruna dikkat çekmek ve gerçek dünyada değişim yaratmaktır. Asıl hedef dijital dünya aracılığıyla gerçek dünyada etki yaratmaktır. Bu nedenle hacktivizmin, hacktivistlerin sanal olduğu düşünülmemelidir ve hafife alınmamalıdır.

Bu kadar hacktivizmden bahsetmişken artık tam bir tanımını yapmak doğru olacaktır. **Hacktivism kısaca; bilgisayar teknolojisinin veya programlama sistemlerinin toplumsal bir soruna yönelik tepki gösterme amaçlı kullanılmasıdır.** Fakat şu şekilde daha afili alternatif tanımları mevcuttur: **Alexandra Samuel'e göre hacktivizm;** hack ve aktivizm kelimelerinin portmantosu ve yasal açıdan belirsiz araçların politik sonuçlar peşinden sessiz bir şekilde kullanılmasıdır. **Prof. Dorothy Dunning'e göre ise hacktivizm;** bilgisayar korsanlığının özel yazılımlar yardımı ile alışılmadık ve genelde yasa dışı yollarla, bilgisayardan faydalanan operasyonlar olarak adlandırıldığı noktada, bilgisayar korsanlığı ve aktivizmin çakışmasıdır.

Şimdi de yazıda adının daha çok geçeceğini düşündüğüm **Anonymous**'tan, halen bilmeyenleri olduğunu düşünerek biraz bahsetmek gerekir sanıyorum. Anonymous hacktivist eylemlerde bulunan fakat kendisini hacktivist bir grup veya topluluk olarak adlandırmayan dijital bir oluşumdur. Bu şekilde adlandırılmaması enteresan veya kafa karıştırıcı gelebilir. Ayrıca Anonymous'a oluşum demekten başka hangi kelime tam olarak ifade eder emin olamıyorum. Anonymous'un bir kalıba sığamamasının temel nedeni ise gayri merkezi yapısıdır ki gayri merkezi yapı da hacktivizm söz konusu olduğunda çok fazla duyulan iki kelimedir. Anonymous'un bir merkezi, lideri, elebaşı, temsilcisi vs olan bir birey yoktur. Aslında Anonymous söz konusu olduğunda **önder bir bireyden ziyade, bir fikirdir.** Gayri merkezi olarak tanımlanan bu oluşumun merkezine bu fikir yerleştirilmektedir. Bu fikir veya felsefe, Anonymous adı altında (yani kimliksiz bir şekilde), karşıt olunan ve tepki gösterilmek istenen bir olay için, farklı cinsiyetten, dilden, dinden, ırktan, meslekten, yaştan bireyler geçici süreliğine bir araya gelip operasyon düzenlemektedir. Anonymous'un kendisini tanıttığı videodan alınan sözler daha açıklayıcı olacaktır: "Anonymous aslında birlikte kısa bir yolculuğa çıkan insan topluluğu denilebilir - işe giderken otobüste veya trende tanışan kişiler gibi: Kısa süreliğine hepimiz aynı rotadayızdır, aynı amacı, hedefi veya beğenmememe durumunu paylaşıyoruz. Ve birlikte çıktığımız bu kısa yolculukta belki dünyayı değiştirebiliriz."

Bir grup kişinin Anonymous adı altında Scientology'e eğlence amaçlı satışlarıyla başlayan yolculuk her geçen gün daha fazla kişi tarafından duyularak ve daha politik hale gelerek bugünlere kadar gelmiştir. Yayıldıkça ve duyuldukça kalabalıklaşmaktadır ve Anonymous adı altında sorunlara tepki gösterme amaçlı birbirinden bağımsız geçici topluluklar, farklı operasyonlar gerçekleştirmeye başlamıştır. Gelip geçici olan bu birleşmeleri ise topluluk olarak adlandırmak mümkündür. Ama bu topluluklar sabit değildir, gelip geçicidir. Hatta bu gelip geçici operasyonlar gelip geçici ideolojileri yansıtabilir. Plansız ve gerçek zamanlı bir araya gelmeler ve operasyon sonrasında

topluluğun dağılması, Anonymous adı altındaki toplulukların birçok kişi tarafından sabit bir grupmuş gibi algılanmasına rağmen sabit olmadıklarını gösterir. Bu gelişimi geçici operasyonların bir ofisi, ofis sorumlusu, ya da bir kapı görevlisi yoktur. İsteyen girebilir, istediği gibi dahil olabilir. Kural veya kısıtlama gibi bir durum yoktur. Herkes yardım edebildiği doğrultuda operasyona destek verebilir ve operasyon amacına ulaştığı zaman kendiliğinden dağılır.

Anonymous ve hacktivism söz konusu olduğunda açıklanması ve ele alınması gereken birçok konu var, fakat ben öncelikli olarak Anonymous adı altındaki bu kalabalıktan yola çıkacağım.

Kelime olarak hacktivismde bakıldığında, içerdiği hack kelimesinden bilgisayar programlama bilgisinin önemli olduğu gibi bir izlenim bırakıyor. Acaba hacktivistler bir grup hacker mı veya sadece hackerlardan mı oluşur? Bu sorunun cevabını bana Anonymous ile ilgili belirli forumlarda yaptığım dijital etnografi araştırması vermiştir. Anonymous adı altında düzenlenen eş zamanlı hacktivist operasyonların fazlalığı, bu operasyonlara dahil olan insanların çokluğu ve aynı zamanda Anonymous bünyesindeki insan sirkülasyonu düşünüldüğünde hepsinin ileri seviye bilgisayar programlama bilgisine sahip hacker olması pek mümkünmüş gibi gelmemektedir. Anonymous tarafından da çok sık tercih edilen bir eylem yöntemi olan ddos (dağıtık hizmet aksatma), hacktivismde çok popüler bir eylem türüdür. Hatta hacktivismin ilk örnekleri ile bugünkü örneklerini karşılaştırdığımda, teknolojinin gelişimine rağmen en fazla tercih edilen yöntemin (DDoS) pek değişmemiş olması biraz şaşırtıcı veya garip gelmektedir. Bunun temel sebebi aktivizmde doğrudan hareket yeri olan sokaklardaki katılımın dijital dünyaya entegre bir versiyonunu oluşturmaktır. Bu sayede sanal oturumlar oluşturularak elektronik bir sivil itaatsizlik yaratmak mümkündür. Bunun dışında, diğer bir sebep ise bu yöntemin kolay kullanılabilir, öğrenilebilir olması ve ileri seviye bilgisayar programlama bilgisi gerektirmemesidir. Anonymous ile ilgili forumlara baktığımda ise operasyonlara dahil olmak isteyen fakat teknolojik açıdan yeterli bilgiye sahip olmayan bireylere yardımcı olmak amaçlı her türlü teknik destek vardır. Hacktivist eylemlerde bulunan hackerların mutlaka ileri seviye programlama bilgisine sahip olmaları gerekmemektedir, fakat hacktivismi daha iyi anlayabilmek, operasyonlarını anlayabilmek adına en azından teknik terimlere aşina olmaları gerekmektedir.

Aslında bireyleri kimliksizlik olmalarından ve bireylerin süreklilikleri olmadığından gruplandırmak pek mümkün değildir. Buna rağmen hacktivist bireyleri teknolojik açıdan gruplandırmak mümkündür. Hatta Anonymous adı altındaki bireyleri de teknolojik açıdan gruplandırmak mümkündür; **Birinci grup**, hepimizin de ilk aklına geldiği üzere, ileri seviye programlama yeteneğine sahip hackerlardır. Bu gruptaki kişilerin sayısı tahmin edildiği kadar fazla değildir, fakat hacktivism açısından önemleri yadsınamaz. Hacktivismin kendisini sergilediği alan dijital platformlardır ve bunun öncülleri, kaşifleri hackerlardır. Bu açıdan bakıldığında hackerlar hacktivismi yönlendirebilir, dönüşüme uğratabilir, hacktivismde yeni yollar keşfedebilir diyebilirim. **İkinci gruptakiler** ise 'geek' diye adlandırılabilir. Bu gruptakiler hacker kadar programlama bilgisine sahip olmasa da, en azından teknik terimlere aşinalardır ve genelde görsel tasarım konusunda bilgililerdir. Operasyonlarda genelde görsel iletişim materyalleri

hazırlama konusunda destek olabilirler. **Üçüncü grup** ise pek bir bilgisi olmayan veya hiçbir fikri olmayan bireylerdir. Örneğin Anonymous'ta bu gruptaki bireylerin kendilerini teknolojik anlamda geliştirmeleri için yardım veya destek için her zaman hazır. Bu gruptakiler zamanla kendilerini geliştirerek 'geek' grubuna dahil olabilirler. Ayrıca 'lamer' denilen kişiler de bu gruba dahil edilebilir. 'Lamer' ise; hackerların meraklı yapılarının aksine, nasıl çalıştığını anlamaya çalışmadan ve minimum direktif ile muhtemelen ne yaptığını tam olarak bilmeden sistemi harekete geçirme isteği duyan kişilerdir.

Anonymous bünyesindeki kalabalığı araştırdığımda ve bu kalabalık göz önüne alındığında özellikle demografik olarak gruplandırmak veya kategorize etmek mümkün değildir. Bunun sebebi ise yine bireylerin anonimlikleri ve kalıcı olmamasıdır. Fakat Anonymous bünyesinde saptanabildiği kadarıyla özellikle gençler göze çarpmaktadır. Bu genç kesimin yaş aralığı 12-18 arasındır diyebilirim. Burada bu genç kesimin diğer yaş gruplarına oranla çoğunluğu ile ilgili bir bilgi söz konusu değildir. Söz konusu olan yaşları ile ilgili bilgi veren bireylerin büyük bir çoğunluğunun bu yaş grubundan olmasıdır ve bu bireyler azımsanamayacak derecede fazladır. Anonymous ile ilgili her dijital platformda kimliksizliğin öneminden bahsedilirken ve kendinizle ilgili bilgi vermeyin uyarıları bulunurken bir tek bu yaş grubu bariz bir şekilde kendileri ile ilgili bu bilgiyi vermekten çekinmemiştir. Bu yaş grubundaki bireylerin, kendilerine göre, bu kadar erken bir yaşta farkındalığa sahip olmaları ve bilinçlenmeleri biraz şaşırtıcıdır ve hacktivizm adına önemli bir detaydır. Bu noktada akla gelmesi gereken bu yaş grubundakilerin internet jenerasyonuna dahil olmasıdır. Özellikle 90lı yılların başında doğan gençler gözlerini dijital bir dünyaya açmışlardır. İnternetin varlığı ile büyümüşlerdir. Böylelikle internet kültürüne daha hızlı ve kolay adapte olmuşlardır, kendiliğinden bir dijital yatkınlık söz konusudur diyebilirim. Ayrıca bilgiye daha hızlı ve kolay ulaşmışlardır. Önemli olan bu yaş grubunun ufak olduklarından dolayı hafife alınmamasıdır. Hacktivizm açısından bu yaş grubu ayrı bir öneme sahiptir. X jenerasyonu olarak adlandırılan 1960-1980 yılları arasında doğanlar gözlerini salt gerçek dünyaya açmışlarken, Y jenerasyonu (1980-1990 arası doğanlar) grup dijital dünya ile gerçek dünya arasında bir döneme denk gelmiştir. Fakat aynı zamanda Z jenerasyonu olarak da adlandırılan 1990ların başında doğan internet nesli gözünü aktif bir dijital dünyaya açmıştır. Bu nesil küçük yaşta dijital platformlarda yer almış, iletişim ve medya teknolojilerini kullanır olmuştur. Yaşamlarının büyük bir çoğunluğu 'online' geçmektedir. En önemlisi ise çok küçük yaşta dijital platformların kullanılmaya başlanması (sms, sosyal medya, youtube vs) sonucu bu jenerasyonun Marc Prensky'nin ünlü terimi olan 'dijital yerliler' olarak görülmesidir. Bu nedenle dijital bir dünya veya internet söz konusu olduğunda diğer tüm yaş gruplarından daha kolay ve hızlı adapte olabilirler, öğrenebilirler. Ayrıca bu yaş grubunun bilinçli tavrı da dikkat çekmektedir ve şaşırtıcıdır. Bu yaş grubundaki bireylerin bazıları devletin internet ile ilgili kısıtlamalarından sıkıldığını belirtirken, bazıları kendi geleceğinin kısıtlanmaması için şimdiden bir şeyler yapmak istediğini belirtmektedirler. Bu bilinçli tavrın sebebi ise, daha önce de belirttiğim gibi bilgiye çok daha erken yaşta, daha hızlı ve kolay ulaşmış olmalarıdır. Ayrıca bilgiye hızlı ve kolay ulaşmalarının yanında, bilgiyi maliyeti olmadan indirmeye de alışkın olduklarından dolayı internet konusunda daha özgürlüklü

bir yapıya sahiptirler. İnternet bu yaş grubundaki bireylerin oyun alanıdır ve gerçek dünyalarındaki dijital dünyanın yeri çok geniştir. Aslında bu nedenle özellikle internet ile ilgili kısıtlamalar söz konusu olduğunda bu yaş grubunun seslerini çoğaltması ve tepki göstermek istemesi pek de anormal bir durum değildir.

Söz konusu hacktivism ve dijital dünya olduğunda aslında taşlar tam olarak yerine oturmamıştır. Bu konu ile ilgili hukuki açıdan belirsizlikler, hacktivism ile ilgili bilgi eksiklikleri, merkezless yapıların tam olarak farkına varılmaması veya hacktivismin hafife alınması bunun sebeplerinden bazılarıdır. Mesela hacktivism için hala yasallığın tartışılması söz konusudur. Aslında hacktivismin yasal olup olmadığının tartışılmasından ziyade asıl eylemlerin yasallık açısından tartışılması söz konusu olmalıdır. Özellikle söz konusu gayri merkezi yapılar ise hacktivist bir oluşumun sadece varlığı yasadışı bir durum teşkil etmemelidir.

Bu noktada online aktivizm, hacktivism ve siber terörizmi kesin çizgilerle birbirlerinden ayırmak gerekir. Online aktivizmde internet daha çok iletişim aracı olarak kullanılır ve asıl hareket yeri gerçek dünyadır. Daha çok aktivist bir oluşumun internet ayağıdır diyebiliriz. Yine Anonymous üzerinden ilerleyelim. Mesela Anonymous bir haber grubu oluşturup yaptığı eylemleri veya herhangi gelişmeleri buradan paylaşır ise burada online aktivizm söz konusu olur. Hacktivismde ise doğrudan hareket yeri dijital dünyadır. Dijital platformlarda yapılan eylemler ile bir soruna dikkat çekmek tercih edilir. Hacktivist eylemler genelde yapı itibarı ile yıkıcı veya yok edici özellik taşımaz; örneğin bir sistemi yok etmek yerine geçici süreliğine erişilemez hale getirir veya aksaklık çıkarır. İşte siber terörizmden ayrıldığı temel nokta budur. Siber terörizm eylemleri sisteme tamamiyle zarar verici, çökertici, yıkıcı ve yıpratıcı niteliktedir. Fakat unutulmamalıdır ki her zaman hacktivismin siber terörizme dönüşebilme ihtimali söz konusudur. Anonymous'un DDoS eylemleri hacktivismin en genel örneğidir. Ama eğer Anonymous bir terör örgütüne destek amaçlı hacktivist bir eylemde bulunursa veya yaptığı eylemler yok edici bir hal alırsa o noktada siber terörizmden söz etmek mümkündür. Sonuçta hangisinden bahsedeceğimizi en temelde eylemlerin yapısı ayırmaktadır ve eğer kendisini hacktivist grup olarak tanımlayan bireylerin eylemleri yıkıcı bir hal alırsa, artık siber terörizmden söz etmek mümkün olabilir. Bu ayırımın sınırlarının dikkatlice ve objektif bir şekilde farkına varılmalı ve kesin bir çizgi ile ayrılmalıdır. Toplumsal bir soruna dikkat çekmek amaçlı dijital dünyada yaratılan aksaklık siber terörizmin karşılığı değildir. Aradaki ayırım hassas ve net bir çizgidir. Bu iki olguyu birbirine karıştırmak pek mümkün değildir. Gerçek dünyada nasıl aktivizm ve terörizm birbirinden ayırt edilebiliyorsa aynı şey dijital dünya için de geçerlidir. İnternet ortamındaki aktivizmi ve hacktivismi daha iyi anlayabilmek adına asıl önemli olan dijital dünyanın dinamiklerinin farkına varabilmektir.

Peki dijital dünyanın dinamikleri derken neyden bahsediyorum? İnternet vatandaşlarından oluşan bir dijital dünyadan söz ediyorum. Ve bu dünya içerisinde barındırdığı internet vatandaşları aracılığıyla dönüşüme uğruyor, kendine ait dinamikler oluşturuyor. İnternet vatandaşları, dijital dünya vs derken sanal bir dünyadan veya ütopya bir ortamdan söz etmiyorum. Dijital dünya içerisinde barındırdığı bireyler yaşadığımız gerçek dünyadan gerçek bireyler, ortalama internet kullanıcılarıdır; yani aslında biz-

ler de dahil olabiliriz. Dijital dünyanın dinamiklerinden söz ederken ta hackerlardan kalma internet kültürünün etkisinde olduğunu belirtmek gerekir. Bilgi özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve şeffaflık İnternet kültürünün temellerindendir ve hackerların da savunduğu temellerdendir. İnternet vatandaşlarının dijital dünyaya adapte oldukça, bu kültüre adapte oldukça bu konulara olan hassasiyetleri arttı. En basitinden kendimizi ele alacak olursak, aradığımız bilgiye kolaya ulaşmaya alıştık, çeşitli dijital platformlarda düşüncelerimizi, fikirlerimizi, kendimizi ifade etmeye alıştık. Aslında internet vatandaşları için kelime olarak ‘alışmak’ı kullanmak pek doğru olmayabilir, çünkü onlara göre aslında bunlar birer lüks değil, olması gerektir. Aslında bu sebeple dijital dünyanın var olduğu yer olan internete getirilmeye çalışılan kısıtlamalar veya sansürler internet vatandaşlarını, doğal olarak, rahatsız etmeye başladı. Aslında bir yandan da hacktivist bireylerin hassas noktalarının neler olduğuna da değinmiş oluyorum. Özellikle internet ile ilgili kısıtlamalar söz konusu olduğunda hacktivism adını daha fazla duyurur olmuştur. Örneğin Anonymous’un ilk operasyonu YouTube’a koydukları bir videonun Scientology tarafından telif hakkına sahip olduğunun iddia edilmesi üzerine kaldırılmasının istenmesidir. Ayrıca internet ile ilgili kısıtlamalara sebep olanlara değil, bu kısıtlamaları destekleyen kurum ve kuruluşlara da tepkilerini göstermektedirler. Mesela SOPA söz konusu olduğunda Anonymous tarafında SOPA’yı destekleyen firmaların listesi çıkarılmış ve o firmalar hedef gösterilmiştir.

Hacktivismi anlayabilmek adına fazla kompleks düşünmeye gerek yoktur. Aktivizmin dijital dünyaya entegre olmuş bir versiyonudur. Daha kapsamlı anlayabilmek için dijital dünyanın dinamiklerinin, hassas noktalarının farkında olunması ve internet kültürüne aşına olunması gerekir. İnternet kültürünün şeffaflık, bilgi özgürlüğü gibi hassas noktaları dışında diğer bir önemli nokta mizahtır. İnternet kültüründe muzurluklara (troll) fenomen bile denilebilir. Özellikle ‘imageboard’dan kalma bir alışkanlık olan bu mizahi yön hacktivismde de yansımıştır. Hacktivism ile mizahın ne alakası var denilebilir. Fakat hacktivist eylemlerde espritüel içerik imza niteliği taşıyabilir zaman zaman. Özellikle aşılması çok zor olan teknolojik bariyerleri aşmanın, bilgisayar programlama yeteneklerinin yaratıcı bir şekilde kullanmanın, bilgisayar teknolojisinin vizyonerleri olmanın sebep olduğu bir hacker egosu söz konusudur. Bu mizahi yön için ise de hacktivist grupların veya topluluklarının bir nevi egoların dışı vurumu denilebilir. En basitinden Anonymous’un her türlü eyleminde, protestosunda Guy Fawkes maskesi kullanması buna örnek verilebilir. Veya RedHack’in liderinin şirin baba olması da buna örnek verilebilir. Hacktivist grupların protesto ettikleri, erişilemez hale getirdikleri kurum ve kuruluşların internet sayfalarına yerleştirdikleri içerikler de bunun örneğidir. Ayrıca böyle güçlü bir mizahi yöne sahip olmak kolay değildir, zeka işidir. Bu nedenle aslında hacktivist eylemlerdeki mizahi ve yaratıcı zeka hafife alınmaması gerektiğinin bir göstergesidir.

Hacktivist eylemlerin temel farklarından biri ise global açıdan görünürlüğüdür. Hacktivism ortak bir soruna tepki göstermek isteyen bireyler için coğrafi açıdan sınır tanımaz. Hacktivismin biraz önce bahsettiğim mizahi yönü ve esprili tonu, aynı zamanda eylemlerin uygulanabilirlik açısından kolaylığı tepki göstermek isteyen bireyleri cesaretlendirmiştir. Teknolojik açıdan yeterli donanıma veya bilgiye sahip olmayan

ama tepki göstermek isteyen bireyler kolaylıkla eylemlere dahil olabilmislerdir. Hatta bu bireylerin arasında tam olarak ne yaptığını bilmeyenler de söz konusu olabilir; örneğin lamerlar. Bu noktada önemli bir ikilem söz konusu oluyor. Hacktivism birçok birey tarafından toplumsal bir soruna tepki gösterme yöntemi olarak kullanılırken, bazı bireyler tarafından küçümsenmektedir diyebilirim. Çünkü bazı bireylere göre bilgisayar başında oturup anonim bir şekilde bir tuşa basarak bir değişim yaratmak veya bir soruna tepki çekmek mümkün değildir ve korkaklıktır. Bu bireylere göre önemli olan sokağa çıkmaktır, imza toplamaktır, ayrıca gayri merkezi yapıların içerisinde pek fazla sabit bireylerin bulunmaması da bir sorundur. Fakat asıl önemli olan az ama öz kişinin olması mıdır? Aslında bu tartışmaya açık bir konudur, görecelidir ve net bir sonuca ulaşmak pek mümkün değildir. Ama hacktivism protestolarında gücünü çoğunluktan alır ve tepki göstermek istedikleri konularda bireylere seslerini duyurabilecekleri ortamlar sunar. Belki normalde kendisini rahatsız eden bir duruma karşı sokaklara çıkmak istemeyen ve sadece seyirci kalacak olan bir birey, oturduğu yerden bilgisayarının başından sesini duyurabilecek, tepkisini gösterebilecektir. Hatta bu hacktivist eylemler, özellikle sesini duyurmak isteyen bireyin hiçbir bilgisini paylaşmasının gerekmemesi sebebiyle, göreceli olarak daha güvenli veya daha gizli gelebilir. Hacktivist eylemlerde bireylerin gizliliği önemlidir, çünkü eylemleri genelde yasa dışı olarak nitelendirilmektedir. Ama hacktivismin daha güvenli olduğu konusunda kesin konuşamayacağım. Hacktivism aracılığıyla sesini duyurmak isteyen bireylerin kendi güvenliklerini sağlamak adına, özellikle internet ortamındaki anonimliklerini sağlayabilmeleri adına bazı teknik bilgilere ihtiyaçları vardır. Hacktivist eylemler her ne kadar dışarıdan bakıldığında gerçek dünyadakilere nazaran daha zararsız gelse de, buna aldanmamak gerekir. Dijital dünya ile gerçek dünyanın birbirine olan etkisi azımsanamaz ve hacktivism de dijital dünya aracılığıyla yaşadığımız gerçek dünyada bir farkındalık yaratmayı amaçlar. Hacktivist eylemler genelde daha zararsız gözükse de özellikle hedef alınan kurum ve kuruluşlara doğurabileceği manevi zararlar hafife alınmamalıdır. Hacktivist eylemlerde hedef gösterilen kişi, kurum veya kuruluşu itibarsızlaştırma çabası dikkat çeker.

Hacktivismde hacker yetenekleri kullanılarak hedeflerden elde edilen verinin çokluğu önemli değildir veya maddi bir kazanç yoktur. Önemli olan elde edilecek bilginin hassasiyetidir. Bu rencide etme veya itibarsızlaştırma doğurduğu manevi zarar bazı kurum veya kuruluşlar için maddi zarara da yol açabilir. Bunun en belirgin örneklerinden birisi Sony vakasıdır. Sony'nin bir PS3'ün sistemini kıran hackera dava açması sonucu ardi ardına Anonymous da dahil olmak üzere bir çok hacktivist grubun hedefi haline gelmiştir. Bu eylemler sonucu Playstation Network'ündeki 11 milyon kayıtlı kullanıcının kişisel bilgileri ele geçirilmiş ve SONY'nin yaptığı açıklamaya göre saldırılardan ötürü yılsonu maliyeti 171 milyon doları bulmuştu. Sonuçta sanal bir dünyada veya sanal bireyler söz konusu değildir, hacktivistler gerçek bireylerdir ve eylemleri ile gerçek dünyadan insanların dikkatini çekmektedirler. Hacktivist eylemler alışlagelmiş protesto yöntemleri kadar sık meydana gelmese de, özellikle kendisine fazla destekçi bulunduğu yarattığı etki geniştir. Bu etkide eminim kamu yararı ön plandadır, fakat bir konuya dikkat çekerken eylemlerin halkın mağduriyetinin de göz önünde bulundurulması gerekir.

“Hacker”lık üzerine birkaç gözlem...

Erkan Saka

Aşağıdaki metin Alternatif Bilişim Derneği'nin düzenlediği HackCon I panelinde yaptığım konuşmanın düzenlenmiş halidir. İlk bölüm olan giriş kısmında hacker'lığa yüklemek istediğim genişletilmiş anlamı vurguluyorum. İkinci bölümde hacker ideolojisi üzerinden argümanımı devam ettirmeye çalışıyorum. Son kısımda ise Arap Baharı özelinde genişletilmiş anlamın olası sonuçlarına işaret ediyorum.

Giriş

Yazılım, kod vb bilgisi çok sınırlı olan biriyim. Bu bakımdan kelimenin yaygın anlamıyla bakıldığında “hacker”lık iddiasında bulunmam gayet güçtür. Ancak kavramın çıkış noktasına geri dönebilirsek “hacking” faaliyetinde bulunup da “hacker” diye etiketlenebilecek kullanıcı sayısında bir artış görülebilir: “Hacker” kelime anlamıyla bilgisayarlara ve benzeri araçlara ilgi duyan teknoloji insanıdır. “Hacking” faaliyeti de bilinen yollar dışında bir yol bulup da akıllıca teknik bir sonuca varma girişimidir (Coleman, 2012). Başka bir tanımlamaya göre de hacking programları, ağları vb teknik meseleleri anlamaya çalışma hevesidir (Daily Bits, ty.). Bu tanım(lar)dan yola çıkarak “hacker”lığın gündelik hayatın bir parçası olabileceği bir tahayyül süreci üzerinden gözlemlerimi yazıya döküyorum. Bu tanım üzerinden bakıldığında neredeyse mitolojik boyutlar kazanan hacker kimliği yeniden gündelik hayatın parçası haline gelebilir. Pentagon'a sızan, banka bilgilerini ele geçiren, küresel finans sistemini zora sokan ve şu anda yaygın imajı besleyen hacker'lar ise bu geniş çerçevenin daha küçük bir parçasıdır bu durumda.

Kaldı ki toplumsal hayatımız bilgisayar ve bilgisayar ağlarına bağlı olarak otomasyon sistemlerine giderek daha fazla bağımlı hale gelirken asıl tehlike hacker'lar değil sistemlerin kendileri oluyor. John Schwartz'ın bir New York Times makalesinde belirttiği üzere bu sistemler dış müdahale olmadan da çöküp gündelik hayatı sarsabiliyor. Kendisi bu bağlamda Los Angeles havaalanında meydana gelen sistem çökmesi üzerine 17 bin yolcunun 9 saat boyunca mağdur olmasından bahsederek yazısına başlar (Schwartz 2007). Bu bağlamda Türkiye'de de sorunlar olabileceğine şüphe yok. Ama belki sıradan hacker'lık faaliyetini daha çok ilgilendirecek durum teknik aksaklıklardan çok sistemlerin zaten manipülasyona açık halde olması, çoğu durumda yurttaşların güvenlik bilgilerini koruyamamasıdır. Sıradan bir kullanıcı biraz denemeyle çok önemli

bir mevkideki bir kişinin hesaplarını ele geçirebilir. Ne de olsa o kişi en çok kullanılan şifrelerden birini kullanıyordu². Ya da çeşitli devlet kurumlarının elindeki başkalarına ait kişisel veriler yakın zamana kadar biraz denemeye elde edilebiliyordu³. Devlet kurumları bu konuda ilerleme sağladı ama muhtemelen daha çok denemeye veri elde edilebilmesi yine de mümkün olacaktır. Redhack eylemlerinin gösterdiği üzere yetkili kişiler hala en temel güvenlik bilincinden yoksunlar⁴. Bu durumda sıradan bir kullanıcı tam da “hacking” faaliyeti denebilecek bir deneme sürecinde bir yurttaşın TC kimlik numarasına ya da benzer verilerine ulaşabilir, hatta çok gizli belgeleri bile elde edebilir.

Bu bağlamda, Hacker’larla özdeşleşen şifreleme, gizlilik ve anonimlik gibi özellikler bu bağlamda sıradan kullanıcının da özellikleri haline gelmektedir. Belki elit hacker sınıfı derece bakımından bu özelliklere daha gelişmiş düzeyde sahip olmak zorundadır ama sıradan kullanıcı da günümüzde internet dünyasında bunlarsız yapamaz hale gelmiştir. Örneğin anonimlik sağlayan Tor yazılımı her kullanıcı için hayati bir yazılıma dönüşmüştür (<https://www.torproject.org/>). Bu şifreleme/gizlilik meseleleriyle ilgili bkz (Steven, 1996, Zimmerman, 1995, Doctorow, 2010).

Üzerine düşündüğüm yeni hacker’lık kavramsallaştırması içinde “trol” diye tanımlanabilecek karakterlere de daha pozitif bir rol biçilebilir. Çoğu durumda trolller aktivitelerini savunmak mümkün değildir ama trollük eylemi bir bakıma hacking çabalarının olumsuzla yönelmiş halleridir ve trol örnekleri üzerinden daha yapıcı eylemlilikler de üretilebilir. Scientology Kilisesi’ne karşı giderek ciddileşen ve ahlaki bir boyut kazanan protesto hareketinin başlangıcında trollük sayılabilecek etkinliklerin olduğunu unutmamak gerekir (Turbulence.org, 2010)

İdeoloji

Özgürlük, Mahremiyet, Erişim gibi bir dizi liberal prensibin hacker’ların en çok önemsedikleri değerler olduğu görülür. Bilgisayarlara olan hayranlık, bazen izin almadan da olsa çeşitli teknolojilere erişme arzusu öne çıkar. Erişim noktasında illegal boyutlar olabilir ama çoğunlukla sistemdeki boşluklardan faydalanma şeklinde, yani zaten legale boyutlarının çizilmediği, bir erişim söz konusudur (Coleman, 2010). 1984’te yayınlanan ve hacker’lık literatürünün önemli eserlerinden olan Steven Levy’nin Hackers: Heroes of the Computer Revolution’una bakalım: Hacker etiği bağlamında sıralanan prensipler içinde erişim arzusu, meritokrasi, bilgisayarların güzelliğinin ve hatta daha iyi bir dünyanın kaynağı olabileceğine dair inanç gibi değerler sıralanır. Hacker’lık belki günümüzde daha az lafi edilen ve belki de anakronistik olduğu düşünülebilecek

²2011. Şifreniz bunlardan biriye tehlikeydesiniz - Hürriyet Teknoloji. www.hurriyet.com.tr/teknoloji/19292141.asp.

³2011. İnternetin mahremiyetle sınava - Bilgi Çağı Mobil. www.bilgicagi.com/mobile/Haber.aspx?ID=6468.

⁴“İçişleri Bakanlığı’nın da şifresi 123456 çıktı! - Gündem - T24.” 2012. 5 Aug. 2012 <t24.com.tr/haber/icisleri-bakanliginin-da-sifresi-123456-cikti/202131>

bir kavramı da hatırlatır: zanaat. Richard Sennett'in Zanaatkar (2008) adlı kitabında çizdiği zanaatkar portresi bağlamında hacker'lar da aslında bir tür zanaatkarlardır. Aydınlanma dönemine yeni bir gözle bakan Sennett, Diderot'un 35 ciltlik ansiklopesinde insanların yaptıkları işlerle ilgili anlatımlarının ne kadar çok yer tuttuğuna işaret eder ve "işlerini iyi yapmayı öğrenenlerin kendilerini daha iyi idare edebildiklerini ve iyi yurttaşlar" haline geldiklerini düşünür. Aynı şekilde "hemen hemen herkes iyi bir zanaatkar haline gelebilir" der (Hyde, 2008)⁵.

Her ne kadar yukarıdaki paragrafın başında "liberal" değerler diye bir etiket kullanılmış olsan da paragrafın gidişatından anlaşılacağı üzere hacker kavramını belli bir makro ideolojiyle özdeşleştirmek zor olacaktır. Hacker'lar kendilerini belli bir siyasi pozisyona göre konumlandırabilirler tabii ki ama hack'leme faaliyetinin kendisine dair başka bir seviyede ideolojik tahlil girişimini sürdürüyorum. Bu bağlamda Hacker ideolojisinin önemli eylemi olarak Açık Kaynak hareketini/yazılımlarını belirtmek isterim. Yazının başında işaret edilen mitolojik seviyelere çıkarılmış hacker'lar değil de açık kaynak yazılımlarına emeklerini veren isimsiz kullanıcılar asıl övgüyü ve merkezi rolü hak etmektedirler. Kullandığımız Linux temelli işletim sistemleri ve yazılımlardan, Firefox tarayıcısına, "copyleft" ya da "creative commons" gibi telif haklarına/ fikri mülkiyet konularına yeni boyutlar getiren açılımlara kadar internet hayatımızı yapılandıran, temelden etkileyenler hacker'lık konseptinin merkezinde olmalıdır. Özellikle bu bağlamda Richard Stallman hem pratik hem de teorik katkıları (Stallman 1985 ve Stallman 2002), Chris Kely (2008)'nin açık kaynak hareketiyle ilgili yaptığı etnografik çalışma ya da fikri mülkiyet haklarının evrimiyle ilgili Carle Hesse (2002)'nin çalışmalarına bakılabilir.

Hacker ideolojisinin önemli bir ayağı ise "kod estetiği/politikaları"dır. Son tahlilde, ideolojik prensipler olarak ne sayılırsa sayılsın, bir hacker'ın çıkış noktasında yazılımla olan ilişkisi vardır denebilir. Bir hacker'ın kamusal alana müdahalesi, ya da hacker'ların kendi kamusal alanlarını inşa denemeleri kodlamayla, yazılım geliştirmeyle ya da yazılımın farklı kullanım yollarını bulmasıyla mümkündür. Bu bağlamda Matthew'in (2008) Yazılım Çalışmaları'na ya da Lawrence Lessig (1998) ve Coleman Gabriella (2009)'nin çalışmalarına da bakılabilir. Kodla uğraşma faaliyeti "yaratma zevki" olarak adlandırılabilir bir durumun altında incelenebilir (akla gelebilecek kaynaklar, Nietzsche, 1956 ve Barthes, 1975). Hacker karakteri obsesif bir şekilde öğrenme, paylaşma, hack'leme faaliyeti içinde bir tür yaratım faaliyeti yapmaktadır. Bu faaliyetinden dolayı bazen yeraltına çekilmek zorunda kalabilir ki hacker'lara mitolojik kimliğini veren bu durumdur (yeraltı bağlamında bkz. Sterling, 2002) ve Thomas, 2003) ama yazının başında da belirtmeye çalıştığım üzere bu durum her

⁵Sennett'in kitabının bir tanıtımı için bkz: 2008. The Craftsman - Richard Sennett - Book Review by Lewis Hyde. New York Times. www.nytimes.com/2008/04/06/books/review/Hyde-t.html?pagewanted=print.

zaman illegaliteye evrilmek zorunda değildir. Özellikle Kelty (2008) üzerinden görüleceği üzere kodla inşa edilen bağımsız iletişim kaynakları yeni bir kamusal alan yaratırken varolan düzenlemelerle çakışmalar noktasında politize olma halleri görülebilir. Açık kaynakçılarının hiç niyetleri olmasa da telif hakları meseleleriyle uğraşa uğraşa belli düzeyde hukuk bilgisi sahibi olmaları ve hukuki mücadelelere girişmeleri de bu bağlamda düşünülebilir (Coleman 2009'da s 185-206)

Arap Baharıyla Gelen Politik Program

Arap Baharının ilk anları hacking faaliyetinin gündelikleşmesi, sıradan kullanıcı seviyesine inmesi olarak görülebilir. Bu kısımda işaret edeceğim unsurları Arap Baharı üzerine yazılmış bir Open Democracy (2011) makalesi üzerinden yapacağım.

Bu makalede ilk vurgulanan nokta yakın zamanlarda politize olmuş yeni nesil bir hacker kitlesinin dünya olaylarına, çok uluslu şirketlere ve hükümetlere daha tepkili hale gelmiş olması. Toplumsal duyarlılığa sahip bir hactivizm dalgası Arap Baharı ile gün yüzüne çıkmış oldu. Bu yeni nesil hactivizm aktörleri dijital yerli sayılabilecek kategoride olup 4chan tarzı alanlarda geliştirdikleri yeteneklerini internet özgürlüğüne karşı artan tehditler, hükümet baskıları vb. yüzünden politik bir programa kanalize edecek konuma geldiler. Dijital yerli vurgusu önemli çünkü medya bombardımanı altında yetişmiş "MTV gençliği" aslında enformasyon akışıyla nasıl mücadele edeceğini daha iyi biliyor, bir enformasyon savaşına önceki kuşaklardan daha hazır. Bu hazır kuşak internetle olan ilişkisi sayesinde sınırlar ötesi, daha küresel kimlikli bir boyut da kazanmış durumda. Burada ulusal kimliklerin unutulduğunu iddia etmiyorum, vurgulamak istediğim, toplumsal duyarlılığa sahip bu kitle Londra'dan, Teksas'a, ya da Kahire'ye kadar dünyanın her tarafında verilen mücadelelere çevrimiçi olarak müdahil olabilir, olma isteği taşır.

Paul Mason (2012)'a göre Hardt-Negri ve Chomsky gibileri okuyarak yetişmiş nesiller bu yazarların vurguladığı iktisadi gerilim vurgusunu terketmiş olsalar da iktidar hakkında epeyce bilgililer ve uluslararası dayanışmaya girmek noktasında hevesliler.

Bu yeni nesil internet altyapısına dair de son zamanlarda hızla bilinçlendiler. Bunların çoğu internetin ademi merkezietçi bir yapıya sahip olduğuna ve özgür ifade ortamı olduğuna inanarak ütopyik hayallerle büyümüşlerdi. Ama son zamanlarda meydana gelen devlet müdahaleleri internetin yapısını daha iyi anlamalarına vesile oldu. Slacktivism diye küçümsense de dijital yerlilerin yoğun internet kullanımı Sony gibi şirketlerin borsada değer kaybına yol açabiliyor ya da LulzSec gibi illegal tarafta kalmış gruplara bile web üzerinde yapılan bağışlar reel zamanlı desteğin, katılımın boyutlarına verilebilecek çok sayıda örnekten bazıları oluyor.

Anonymous gibi grupların "dağılması", "parçalanması" gibi haberler aslında geleneksel medyanın gözünden yapılmış yorumlar oluyor. Çünkü doğası gereği hacker grupları zaten geleneksel örgütlenmeler olarak düşünülmemelidir. Belli bir zamanda belli bir yoğunluğa ulaşmış olsa bile hacker hareketliliği sıradan kullanıcıları da içine

alacak şekilde yeni yapılanmalara, yeni denemelere açık bir pozisyonudur. Aslında bu “parçalanmalara” rağmen daha sofistike uygulamalarla hacker etkinliklerinin görünmesi de bundandır.

ZETE için yazdığım bir yazıda sıradan kullanıcıların isyana katılımına dair bazı noktalardan bahsetmişim (Saka, 2011):

1. Geleneksel medya araçları zaten kontrol altında olduğu için Mısırlılar komşu ülkelerdeki – özellikle Tunus'taki- olaylardan sosyal medya araçları sayesinde haberdar olabildiler.
2. Gösterilerin örgütlenmesinde de yine bu medya araçları merkezi bir rol oynadı.
3. Otoriter rejimlerin sosyal medya araçlarını da kontrole çalıştığını biliyoruz ama Mısır devleti buna biraz hazırlıksız yakalandı. Hem teknik açıdan hazırlıksızdı hem de olağan propaganda makinesi bu sefer işlememişti. Sosyal Medya'da propaganda yalanları hemen çözümleniyordu.
4. Ancak hazırlık yapılsa bile sosyal medya araçlarını kontrol etmek daha zor. Her zaman sansürden kaçınmak için yeni bir yol bulunabiliyor. Sosyal Medya'nın doğası kontrolü daha da güçleştiriyor. Daha önce Çin ve İran'daki sansüre karşı geliştirilen Tor yazılımı burada da kendini gösterdi. Bir aktivist site Avaaz.org ile Tor işbirliğine başladı.
5. Bu durumda, Mübarek rejimi bu durumda en aşırı tepkiyi verip internetin “fişini çekti”.
6. Ama Internet artık bireylerin değil devletlerin de hayatlarının bir parçası haline geldi. Mısır büyüklüğündeki bir devletin internetsiz kalması çok sürmeyecekti yoksa dev bir ekonomik kriz kapıdaydı.
7. Kaldı ki Google ve Twitter işbirliğiyle bir formül de bulunmuştu: Telefon kulüblerinden Twitter mesajı atabilmek mümkün kılındı.
8. Kaldı ki ilk kıvılcımdan sonra merkezi olmayan bir muhalefetin yolu açılmıştı bile. Yeni Sosyal Hareketler literatürü uzun zamandır daha az hiyerarşik, daha mikro meselelerle uğraşan hareketlenmelere vurgu yapıyor. Ama bunun gerçekleşebilmesi için de sosyal medya en iyi araçlardan biri olduğunu kanıtladı. Açık kaynak hareketleri rejimi olduğu kadar geleneksel muhalefeti de şaşkına uğratmış olmalı. “Açık Kaynak İsyancıları” artık olağan hale gelmiştir.

Bu süreçte çevrimiçi çevrimsiz unsurların gündelik hayatta entegrasyonunun tamamlandığı görüldü: Sosyal Medya kullanılmadığı zaman faks makineleri devreye girdi, broşürler, bildiriler haberleşme aracı oldu. El Cezire televizyonu bir süre sonra devraldı yayını ama o da kendi üretimi yanında sosyal medyada paylaşılan görsel malzemeyi

ve mesajları kullandı yayını sürdürüebilmek için (Aslında El Cezire ve sosyal medya ilişkisi Tunus'ta gösterici Mohamed Bouazizi kendini yaktığı anda başlamıştı bile). Sonra El Cezire'nin yayınları sosyal medyada paylaşılmaya başladı. Bunlar gayet doğal bir şekilde meydana geldi. Sosyal Medya bir iletişim mecrası olarak suni, izole, aykırı olmaktan çıkıp medya ekolojisinin olağan bir unsuru haline geldi bu arada. Yine bu süreçte görüldü ki sosyal medya kontrol edilmesi zor ve gelişimini sürdüren ve çeşitlenen bir mecradır. Facebook ve Twitter ana rol oynadı ama eylemlerin koordinasyonunda vatandaş gazeteciliği olarak sayılabilecek her araç ve yöntem denendi. Dijital haritalar kullanıldı, çatılardan yapılan gözlemler tweetlendi, Youtube'a videolar, Flickr'a fotoğraflar yüklendi.

Bu gelişmelere karşı Batı devletleri de dahil olmak üzere verilen tepki giderek artan boyutta hacking faaliyetlerinin kriminalize edilmesi şeklinde oluyor. Ancak açık uçlu ve gelişimini sürdüren bir medya olan internet ve onun artan sıradan kullanıcılarıyla bu kriminalize etme süreci dijital yerlileri doğrudan tehdit eder hale geliyor. Büyük olasılıklar Arap Baharının tetiklediği süreç demokratik Batı ülkelerinin de dersler çıkarmalarına ve internet kontrolüne Batı'nın merkezine çekmeyi hızlandırmaya yol açtı. Siber savaş kavramsallaştırmasıyla Pentagon'dan NATO'ya ve Sarkozy gibi siyasi liderlere uzanan bir çizgide oluşturulan panik halinin dolaylı hedefi sıradan ama etkin internet kullanıcısı dijital yerliler olabilir (bkz. NATO PA, 2011)

Kaynakça

- Barthes, Roland, and Richard Miller. 1975. *The pleasure of the text*. Hill and Wang.
- Coleman, Gabriella. "The Anthropology of Hackers." *The Atlantic*, September 21, 2010. www.theatlantic.com/technology/archive/2010/09/the-anthropology-of-hackers/63308/ (accessed April 8, 2012).
- Coleman, Gabriella. 2009. Code is speech: Legal tinkering, expertise, and protest among free and open source software developers. *Cultural Anthropology* 24, no. 3: 420-454.
- "All About Hackers | Daily Bits." *Daily Bits - Your Daily Dose of Web and Technology*. www.dailybits.com/all-about-hackers/ (accessed August 4, 2012).
- Doctorow, Cory. 2010. *Little brother*. Tor Teen, April 13.
- Fuller, Matthew. 2008. *Software studies: a lexicon*. The MIT Press, June 30.
- Hesse, Carla. 2002. The rise of intellectual property, 700 BC-AD 2000: An idea in the balance. *Daedalus* 131, no. 2: 26-45.
- Kelty, Christopher M. 2008. *Two bits: The cultural significance of free software*. Duke University Press Books, May 19.
- Lessig, Lawrence. 1998. Open code and open societies: values of internet governance. *Chi.-Kent L. Rev.* 74: 1405.

- Levy, Steven. 1996. Crypto rebels. High noon on the electronic frontier: conceptual issues in cyberspace: 185.
- Mason, Paul. 2012. 'These revolts have ended the period of capitalist ... www.guardian.co.uk/commentsfree/video/2012/jan/23/paul-mason-revolts-capitalist-realism-video.
2011. NATO PA - 2011 Spring Session. www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=2391.
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm. 1956. The birth of tragedy; and, The genealogy of morals.
2011. Will the spirit of spring come to cyberspace? | openDemocracy. www.opendemocracy.net/anonymous/will-spirit-of-spring-come-to-cyberspace.
- Saka, Erkan. 2011. Erkan'ın ZETE yazısı: Tunus ve Mısır'da yaşanan bir sosyal medya ... erkansaka.net/archives/8514.
- Schwartz, John. "Who Needs Hackers?." The New York Times, December 9, 2007. www.nytimes.com/2007/09/12/technology/techspecial/12threat.html?_r=2&oref=slogin (accessed April 8, 2012).
- Sennet, Richard. 2008. The craftsman. Yale University Press, London.
- Stallman, Richard. 1985. The GNU manifesto. Dr. Dobb's Journal of Software Tools 10, no. 3: 30-35.
- Stallman, Richard, and Lawrence Lessig. 2002. Free software, free society: selected essays of Richard M. Stallman. Joshua Gay 29.
- Sterling, Bruce. 2002. The hacker crackdown. IndyPublish.com, May.
- Thomas, Douglas. 2003. Hacker culture. Univ Of Minnesota Press, June 2.
2010. Free Speech: Anonymous vs Scientology - Turbulence. turbulence.org/blog/2010/04/13/free-speech-anonymous-vs-scientology/.
- Zimmerman, P. 1995. The Official PGP User's Guide.

Hacker'lar: Viral Kültürün “Semantik Gerillalar”ı mı, Enformasyon Toplumunun Veri Hırsızları mı?⁶

Özgür Uçkan

Bu artık bizim dünyamız...elektronun ve devre anahtarlarının dünyası... saniyede akıp giden veri birimlerinin güzelliği. Çıkar peşinde koşuşan açgözlülerin elinde olmasaydı son derece ucuz olabilecek, zaten mevcut olan bir hizmeti para ödmeden kullanıyoruz. Keşfe çıkıyoruz... ve sen bize suçlu diyorsun. Bilgiyi arıyoruz... ve sen bize suçlu diyorsun. Bizim ten rengimiz, milliyetimiz, dinsel bağlantılarımız yok... ve sen bize suçlu diyorsun. Sen atom bombaları yapıyor, para için savaşlar çıkarıyor, öldürüyor, hile yapıyor ve bizi bütün bunları kendi iyiliğimiz için yaptığına inandırmaya çalışarak yalan söylüyorsun... hala biz suçluyuz. Evet ben suçluyum. Suçum merak. -The Mentor ⁷

Yukarıdaki sözler, “Bilgisayar Yeraltı Dünyası”nın efsanevi ismi Mentor'a ait. FBI tarafından tutuklandıktan kısa bir süre sonra bu sözcükler, BBS'lerde ⁸ dolaşmaya başlamıştı bile. Hacker'lar, iki bilgisayarın, (kimilerine göre, iki telefonun) birbirine bağlandığı anda başlayan tarihlerinde, birçok biçimde adlandırıldılar, çevreleri kimi zaman çekici, kimi zaman ürkütücü bir efsaneler halesiyle kuşatıldı. Şu anda bir çoğunuzun kullandığı işletim sistemlerinin temellerini atan kişilerin de aralarından yetiştiği bu “meraklı çocuklar”, yaklaşık on-onbir yıldır “suçlu” diye anılıyorlar. ⁹ “Hacking”in sözcük anlamı, “kesmek”, “yarıp açmak”, “kırmak”... “Crack”, yani bire bir “kırmak”, hacking eylemlerinden yalnızca birini tanımlamak için kullanılıyor. “Yarıp açmak”, “içine bakmak” sözcüklerini kullanmak, semantik olarak da, politik olarak da daha yerinde olur. “Kırmak” söz konusu olduğunda, bu, yıkıp dağıtmaktan çok, buzu kırıp ardındakine ulaşmak anlamında kullanılır. Buzu kırmak, aynı zamanda

⁶Bu yazı daha önce Est&Non dergisinin 6. sayısında (Ekim-Kasım 2000) yayınlanmıştır.

⁷“The Conscience of a Hacker,” by The Mentor, Phrack Inc., Volume One, Issue 7, Phile # 3, 08/1986 [bkz. www.eff.org ya da www.flashback.se/archive/] [Ayrıca bkz. Bruce Sterling, The Hacker Crackdown, Bantam, New York, 1992 (paperback 1993), sf. 120-135]

⁸BBS: Bulletin Board System. 80'lerin bilgisayar şebekelerinde çalışan, dönemin görece az sayıda “bağlı” profesyonellerinin ve “iletişim amatörleri”nin kullandığı metin bazlı bir haberleşme sistemi

⁹Hacker'ların tarihi için bkz. Özgür Uçkan, “free information / free knowledge” (Tahsin Ergüç'le söyleşi), Est & Non içinde, sayı 1, Kasım- Aralık 1999, sf. 43-57 ; Bruce Sterling, a.g.y.; P. Mungo, Sıfıra Doğru / Veri Suçları ve Bilgisayar Yeraltı Dünyası, çev. Emel Kurma, İletişim, İstanbul, 1999

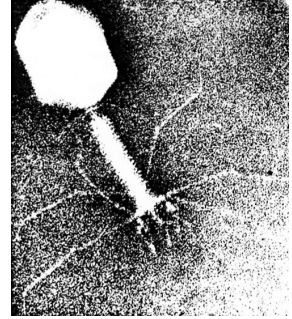
ardında yatana bir hayat imkânı sunmak, ona can vermek de değil midir? Onu etkiye, etkileşime, yani dönüşüme açmak...

“Hack”in bir anlamı da “sızmak”tır. Hacker bir sistemden içeriye süzülürken, bu eylemi de bir etki altında gerçekleştirir. Viral bir etki. “Merak Virüsü”nün yayılma yollarından (yalnızca) biri de, “hacking”dir.

Hacker’ların bir tür “ata”ları olarak gördükleri beat kuşağının kült ismi William Seward Burroughs, dilin virüs olduğunu söyler. Bir virüs, koruyucu bir kılıfla kaplı bir DNA ya da RNA’dan ibarettir, nükleik asitte kodlanmış mesajdan ibarettir. İçeriği kendini kopyalamak olan bir mesaj. Virüs mesajın ilettiği emrin ta kendisidir. Dildir... Sözcük ve söz...

“Başlangıçta sözcük vardı ve sözcük Tanrı’ydı ve o zamandan beri sır olarak kaldı. Sözcük Tanrı’ydı ve sözcük dile getirdiğimiz et’ti. Tam olarak neyin başlangıcındaydı sözcük? YAZILI tarihin başlangıcında. Genellikle konuşulan sözcüğün yazılı sözcükten önce geldiği sanılır. Ben, bildiğimiz biçimiyle konuşulan sözcüğün yazılı sözcükten sonra geldiğini düşünüyorum. Başlangıçta sözcük vardı ve sözcük Tanrı’ydı ve sözcük et’ti... insan eti... YAZI’nın başlangıcında... Hayvanlar konuşurlar ve enformasyon iletirler, ama yazmazlar. Gelecek kuşaklar ya da kendi iletişim sistemlerinin sınırı dışında kalan hayvanlar için enformasyonu erişilebilir kılamazlar. Bu insanlar ve hayvanlar arasındaki can alıcı farktır. YAZI. (...) Elektronik Devrim’de bir virüsün çok küçük bir sözcük ve imge ögesi olduğu kuramını geliştiriyorum.”¹⁰ Burroughs, romanlarında ya da teorik metinlerinde geliştirdiği bu kuramın bir silahı olarak sunmuştu ünlü “cut-up” tekniğini. Brion Gysin’la geliştirdikleri bu teknik, dilin viral etkilerine karşı, “söz yarmak” eyleminin bir aracıydı. Yani dili “hack” etmek... Denetimin dilini, bu dille bulaşan atalet ve boyun eğme virüsünü, semantik yarımalar, kesip farklı bileşimler içinde yeniden bir araya getirilen, birer “buz kırıcı”ya dönüşen karşı-sözcüklerle, yine kendini kopyalayarak çoğalan viral bir mekanizma ile alt etmek..

Virüsü virüsle vurmak tıbbın eskiden beri bildiği şeydir. Ama bir virüsün asla tümüyle denetlenemediğini de öğrenmiştir tıp. Denetim mekanizmaları kendi viral etkilerini şebekenin tümüne salarken, bir yandan da kendisini dönüştürecek, mutasyon geçirerek yayılıp denetimi yeniden ele geçirecek bir anonim akla hizmet ettiklerinin farkında değillerdir. Ağın tümüne göz diken viral, sentaktik iktidar, varoluş/yayılış eylemi sırasında kurduğu sistemi başka viral etkilere de açar. Virüs virüsü dönüştürebilir. Denetim karşıtı viral etki, bulaşıcı düşüncelerle, merak “solucan”ları ve muhalefet etkileriyle yayılmaya başladı mı, durdurmak zordur.

Bir T4 DNA virüsünün elektron mikrofrafı

¹⁰William S. Burroughs, The Electronic Revolution, 1970 Expanded Media Editions, Published by Bresche Publikationen, Germany (baskısı tükendiği için artık elektronik metin halinde elde edilebiliyor), e-metin yazımı: Flesh, 01/16/92). Metnin tamamının bulunabileceği birçok siteden biri: archive.groovy.net/dl/elerev.html

Önce şebekenin içinde, geçici, geçtikleri her yerde iz bırakan göçebe zonlar kurarak işe başlarlar. Wachowski Kardeşler'in şimdiden kültleşen filmi Matrix'deki Oracle çevresi ya da Morpheus'un gemisi böyle bir göçebe viral zondur. Denetim merkezleri ve güvenlik uzantıları tüm şebekede bu zonları arar. Şebeke yeni düğümler, düğümlerden oluşan kompleksler ve veri bankalarıyla, alternatif şebekeler oluşturarak keşinen çokuluslu şirket ağlarıyla büyüdükçe, göçebe zonların sayısı da, anonim özgürlüğü ve etkisi de artar.

Enformasyon mülkiyetiyle can bulan yeni egemen sanal sınıflar, bilgiyi ve teknolojiyi tekellerine almaya çalıştıkça, bu viral zonlar söz konusu enformasyonu örten buzu deler, verinin kaynak kodunu kırarak şebekeye salar ve teknolojiyi erişilebilir kılar. İletişim teknolojisinin en üst düzeyi, zaten bu gezici zonların erişimi dahilindedir.

80'lerin Hacker Etiği, "tüm enformasyon özgür olmalıdır" der ve şöyle devam eder: "Bilgisayarlar hayatı daha iyi de kılabilir, daha kötü de..." ¹¹

"Enformasyon Çağı"na girdik gireli, başımız dönüyor. Enformasyonu ulaşılmaz kılan şeylerden biri de akış hızı. Zihinsel algı kalıplarını dönüştüren, Paul Virilio'nun insanların zaman-mekan duygularını yitirmelerine, atalet haline gömülmesine yol açtığını ileri sürdüğü ve "dromoloji" diye adlandırdığı bu hız, enformasyonun biri gelirken diğerini silmesine de yol açıyor . ¹² Enformasyon hızı ve iletişim şebekelerinin yaygınlığı ve medyatik etki, büyük bir hızla kişiyi enformasyon kullanıcısı olmaktan çıkarıp, "seyirci" haline dönüştürüyor, olup biten her şeyi de bir "gösteri". Seyirci her şeyi görmek, iştirmek ve unutmak zorunda. Sitüasyonist Guy Debord'un "Gösteri Toplumu" adlı sarsıcı kitabıyla anlatmaya çalıştığı da buydu: Sürekli bakan ve hiçbir şey yapmayan kişi: işte seyirci... "Varlığı görünüş, hakikati de yalan" olan Gösteri Toplumu'nun ideal bireyi ... ¹³

Kuşkulu bir ölümle can veren Guy Debord da bir tür hacker'dı, kitabı ve kurduğu "Internationale Situationisme" hareketi de bir tür hacker'lar topluluğu. Debord, gösteri açıklığıyla kudurmuş arena yamyamlığı ve bir topluluk oluşturmak arasındaki asli ilişkiyi kendine dert edinen bir zihin-kırıcıydı. İşte gündelik hale gelmiş faşizan şiddet, devlet terörü, mikro-savaşlar, etnik çılgınlıklar, organ ticareti, ekolojik yıkımlar ve içine gömüldüğümüz mutlak bir atalet hali... İletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ve daha da hızla yaygınlaşmasıyla denetim mekanizmalarını bulaştıran viral enformasyon tüketimi, bir çoğul yalnızlık ve atalet halini milyarlarca insana yayararak, onları post-endüstriyel, post-nasyonal, post-kentsel bir getto karşı-kültürüne kapatarak, bir 'küresel köy'den kozmik bir getto doğurduğu, dahası mutlak edilginleştirme yöntem-

¹¹bkz. Ö. Uçkan, a.g.y., sf. 47; ayrıca bu önemli konu ve hacker'lar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tanja S. Rostock, "Computer Hackers: Rebels with a Cause", Honours seminar paper, 1994, (hacker.textfiles.com/papers/hackwithcause.txt) ; Gordon Meyer, The Social Organization of The Computer Underground, Sosyoloji Master tezi, Northern Illinois University, 1989

¹²Bkz. Paul Virilio, Hız ve Politika, çev. Meltem Cansever, Metis, İstanbul, 1998; ayrıca bkz: Paul Virilio, La Machine de Vision, Galilée, Paris, 1988; P. Virilio, "Speed and Information: Cyberspace Alarm!", CTHEORY e-zine (www.ctheory.net/articles.aspx?id=72)

¹³Bkz. Guy Debord, Gösteri Toplumu ve Yorumlar, çevirenler: Aysen Ekmekçi – Okşan Taşkent, Ayrıntı, İstanbul, 1995

leriyle her bireyi kendisi için bir getto haline getirdiği, ‘Gösteri toplumu’nun bu yeni formunda, Debord’unki gibi keskin bir bakış ve hakiki bir duruşa, rahatsız edici bir eleştireliliğe her zamankinden çok ihtiyacımız var.

Hacker, yarma, kırma, sızma eylemiyle, bir anlamda enformasyon iletim hızını ve dolayısıyla “hızın ekonomi-politiği”ni kesintiye uğratar. Hacker elde ettiği enformasyona bir TV seyircisinden daha çok değer verir. Onun için enformasyona ulaşabilmek, özgürlüktür. Onu özgürlüğünün simgesi olarak kaydeder ve şebeke üzerinden Öteki ile paylaşır.

İletişim teknolojilerinin gelişimi, (sözde) “interaktif” ve mobil televizyona doğru gidiyor. “Infotainment”, “Cybertainment”¹⁴ gibi sözcükler, bilgisayar ve iletişim ağı kullanıcılarını değil, bildiğimiz televizyon seyircilerini, o mükemmel, atıl tüketiciler topluluğunu hedefliyor. Ülkemize özgü bir kurnazlıkla, demode bir “herşey üzerinde”, düşük CPU’lu anakart, biraz RAM, bir “softmodem”, Windows CE tarzı bir portatif işletim sistemi, bir klavye, bir mouse ve bir de 14” monitörden oluşan, ucuz OEM çevre ürünleriyle donatılmış, “bilgisayar olmayan”, ama “hem dvd, hem tv, hem müzik seti, hem internet aracı vs.” olan ıvır zıvır, gazete promosyonlarında boy göstermeye başladı bile. Yurt dışında da Playstation II geldi geçti, Microsoft “X Box”unun pazarlama faaliyetlerine başladı. Tüm bunları taçlandıracak ve mobil, kablosuz iletişimi ucuzlatıp “kitlelerin erişimine açacak”, GSM sektörüyle medyayı buluşturacak olan “WAP” da cabası... [Buna bugün Playstation III, Wii, wiimax, wifi, 3G vs. de eklemek gerek...] Kablo teknolojisi de fiber optiğin egemenliğiyle, özellikle şirket ağlarının bant genişliğini artırarak bu gelişimin altyapısını hazırlıyor. Buzdolabı üstü mini tv/dokunmatik internet kutuları da alışverişini ayağımıza getirecek. Elektronik ticaret televizyon seyircilerini seviyor. Öngörülen gelişme olursa, bilgisayar (ve enformasyon) kullananlar öncelikle şirket çalışanları olacak, gerisi de “eğlenceye dönüşmüş enformasyon”u ve metalaşmış bilgiyi tüketecek.

Hacker’ların uyduları, dolayısıyla televizyon programlarını (bu arada cep telefonlarını da) daha şimdiden kırdıklarını hatırlatalım. Şebekeye açık televizyon kutularını neyin beklediğini siz tahmin edin. Pembe dizinin en heyecanlı yerinde, kızı kimin kapacağına interaktif olarak karar vermeye çalışırken ya da dış macunu seçerken, veledin birinin geçici bir zondan sizi Kropotkin ya da Nietzsche’nin viral etkilerine maruz bırakması çok mümkün.

Şebeke büyüdükçe, popüler ilgi Matrix’e doğru aktıkça, hayatlar giderek daha sanal, alemler daha siber oldukça, efsane virüslerinin de etkisi artıyor. Hacker’lar, neredeyse internet ve diğer şebekelerde olup biten tüm olağandışlıklardan sorumlu tutulmaya başlandı. Son zamanlarda bilgisayarlarımızı vuran virüslerden kaçınan bir hacker (-ki hacker özel bir amaçla daha çok bir “worm”, yani geçtiği yerde güvenlik delikleri açan bir tür “solucan” kullanır), kaçınan bir internet güvenlik ya da anti-virüs uzmanı

¹⁴Infotainment: Enformasyon-eğlence; Cybertainment: Siber-eğlence

tarafından ortalığa salındığını biliyor musunuz ? ¹⁵ Nereden bileceksiniz! Bilemeyiz. Ama genellikle anonim bir hacker'ın suçlandığı elektronik soygunların % 90'ının banka çalışanları ya da yakınları tarafından, sağda solda bulunan hazır programlar ve biraz da “sosyal mühendislik”le ¹⁶ gerçekleştirildiği, artık istatistiksel bir bilgi.

Hacker, zorunlu olarak virüs yazıcısı, veri hırsızı ya da elektronik dolandırıcı değildir. Sistemlere sızan herkes de hacker değildir. Bu işlerin çoğunu, biraz nette dolaşarak bulup indirebileceğiniz programlarla, şifre kırıcılar, internet solucanları, virüs kodlarıyla da yapabilirsiniz. Özel şirketlerin güvenlik uzmanları, ya da hükümetin tuttuğu, yetştirdiği cracker'lar her yere sızıyor, bu arada sizin elektronik posta kutunuza da . ¹⁷ İnternet'te sizi yalnızca hükümet ya da güvenlik uzmanları değil, e-ticaretin tüm gözleri izliyor. Hakkınızdaki her türlü bilgi değerli bir istatistik parçası, alınıp satılabilir bir meta. Elektronik göz ve kulaklar her yerde, işte, evde, sokakta... Ama hacker sizden daha şanslı, onun anonima kalkanları, karşı izleme teknolojileri var. Kendisini koruyor. Etrafında oluşturulan medyatik suçluluk çemberinden koruyamıyor ama. Öte yandan, belki de binlerce genç, yalnızca bu efsanevi aura yüzünden ilk hack'ini yapıyor.

Bir yerde bir sistem varsa, o sisteme sızma, onu kırma imkanı da vardır. Sonsuz güvenli bir sistem, bir enformasyon hapisanesi henüz yaratılmadı. “İktidarlar her zaman kendilerine ait bir merkezin ve bu merkezden yayılarak tüm evreni kuşatan ve her noktasını denetleyebildikleri bir ağın düşünür kurarlar anonim akıllarıyla.” ¹⁸ Anonim aklın bu tehlikeli düşü yine de kaygı verici: “Günümüzde askeri-endüstriyel kompleksin silahlanma yarışı, ‘Enformasyon Devrimi’ sayesinde bilimsel bilginin tümünü militarize etmiş durumda.” ¹⁹

Ama neyse ki, şebekenin içinde gezinen viral düşümler, bazı şeylerden de haberdar olmamızı sağlıyor, belki de sivil bir önlem almamızın da imkanlarını sunuyor. Nerede

¹⁵Tıpkı AIDS'in ya da özel bir Ebola virus türünün, Afrika'da kurulu bir biyolojik savaş araştırmaları laboratuvarından kaçtığını iddia eden çok sayıda insan olduğu bilgisinin televizyonlardan pek geçmemesi gibi.

¹⁶Social Engineering: Sosyal Mühendislik. Cracker'ların sıkça kullandığı bu terim, insanları kandırarak şifre, kullanıcı adı vb. bilgileri edinme eylemine verilen addır. Jargon'da, hardware ve software'in yanı sıra bir “wetware” tekniği olarak da anılır. Bkz. “The on-line hacker Jargon File, version 4.1.4, 17 JUN 1999”. Eric Raymond: esr@snark.thyrus.com [VERSION 4.3.1, 29 JUN 2001, www.elsewhere.org/jargon/html/index.html]

¹⁷Örneğin, NSA'nın (Ulusal Güvenlik Ajansı) geliştirdiği iddia edilen “The Echelon Project” için, internetteki belli başlı arama motorlarında “echelon” anahtar sözcüğüyle kısa bir arama yapıldığında da karşılaşılabilecek kaynakların yanı sıra, bkz.: fire.net.nz/echelon.htm; mprofaca.cro.net/echelon01.html;www.fas.org/irp/program/process/echelon.htm; www.euronet.nl/ rembert/echelon/xex.html;www.fas.org/irp/eprint/sp/sp_c2.htm; ayrıca bkz.: bbs.thing.net, “echelon” ve “hacktivism” konulu e-posta mesajları... [yeni link: Remembering Jam Echelon Day 2001/1999”, post.thing.net/node/655]

¹⁸Ö. Uçkan, “Enformasyon Mimarileri”, Domus M içinde, sayı 2, Aralık – Ocak 2000, sf. 69

¹⁹Paul Virilio, “İkinci Topyekün Caydırma Eşiğinde Yeni Bir Yüzyıl” (Serhan Ada'yla söyleşi, Domus M içinde, sayı 2, Aralık – Ocak 2000, sf. 74

iletişim varsa orada topluluk vardır .²⁰ Siber âlem, iletişim topluluklarının kurulduğu, dağıldığı, sonra yeniden bir araya geldiği bereketli bir ortam. Hacker'lar bu alemde yalnız değil. Steve Jobs gibi merak virüsünün değerini bilen eski hacker'ların kurduğu "Electronic Frontiers Foundation" gibi sivil toplum kuruluşları, dünyanın her yerindeki insan hakkı ihlallerine tepki veren net toplulukları, ya da yalnızca kültürel meraklarla bir araya gelip farklı sosyal organizmalar yaratan internet sanatçıları, hiper-metin yazarları, öğrenciler, feministler, Zapatistalar, anarşistler, siberpunk'lar, giderek çeşitlenen ve zenginleşen karşı-kültürler, alt-kültürler, haber grupları, tartışma ortamları.... İnternet iyi ki e-ticaretten, sıkı denetlenen özel mülkiyete haiz kurumsal şebekelerden ibaret değil. "Sibernetik devletin kapalı devresinin etrafında, içinde, bir başka köksapsı²¹ ağ kuran, ona nüfuz ederek sürekli dönüşen ikinci bir uzay"...

Hacker, bilginin, daha da ötesinde denetim altına alınmamış anlamın peşindedir. Kişisel çıkarının değil. Bedava yazılımla insanların sistemlerine, kişisel çıkar elde etmek için giren kişi, hacker değil, yalnızca cracker'dır ve dediğimiz gibi, şirketlerde ya da hükümette bunlara daha sıklıkla rastlanır. Heyecan peşindeki veletler, ya da seri cinayet işleme cesaretini gösteremeyen psikotik virüs yazıcıları da bulunur içlerinde. Ama bu, etik sahibi bir hacker'ı sivil topluma karşı bir "suçlu" kılmaya yetmez. Militer sistemlere girerek Hindistan'ın nükleer savaş programlarını geciktirmek, ya da Orta Meksika'da milislerin yaptığı bir köylü katliamını iki saat içinde tüm dünyaya duyurup geniş çaplı sivil bir protestoyla Meksika hükümetini sorumluluk almaya zorlamak bir suçsa, o başka... Mafya – devlet bürokrasisi ile ilgili "gizli" belgeleri kamuoyuna duyurmak bir suçsa, birçok ünlü köşe yazarı da şu anda içerde olmalıydı. Bilginin gizliliğini ihlal suçu, onu kimin sızdırdığıyla doğru orantılı galiba. Hacker teknoloji kullanıcısından çok, yaratıcısıdır. Kullandığımız işletim sistemlerinin (Unix, Mac Os, Windows vb.) çoğu, müzik programlarının hemen hepsi (etik gereği, hacking eylemi "estetik" olmalıdır ve tüm karşı-kültür grupları gibi onlar da sanata yeteneklidirler), birçok masaüstü yayıncılık programı ve çoğu elektronik şebeke çözümü, şirketlerin de sonuna kadar kullandığı bu araçlar hacker'lar tarafından yaratılmıştır. Bu doğal. Çünkü, ancak bir sistemim tüm imkânlarını öğrenme merakı ve ihtiyacı içinde olan biri, o sistemi geliştirebilir. Telefon sistemi de böyle gelişmiştir, bilgisayar sistemi de. Bedene bir uzantı halinde eklenen birçok üst teknoloji ürünü protez de, ancak merakının peşinden giden hacker'lar sayesinde, kendi bedenleri üzerinde geliştirilmiştir.

Ama hacker, teknoloji üretirken, öncelikle öznenin sosyal bir organizasyon halinde kendini yeniden-oluşturmasına zihinsel ve fiziksel imkanlar sağlamak itilimiyle hareket eder. Hacker'ları tam bir karşı-kültür grubu kılan da, onları diğer karşı-kültür

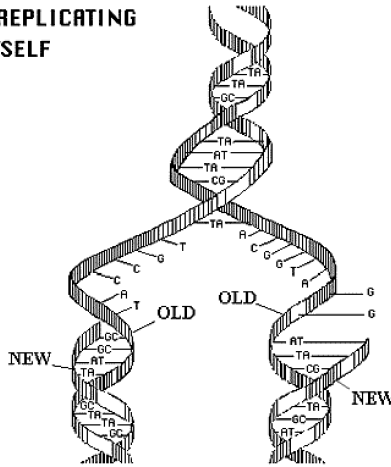
²⁰Communication / Community: "Commun" (ortak) sözcüğünden türeyen ve aralarında etimolojiden de öte bir ilişki bulunan bir kavram çifti. Demek ki topluluğun iletişimini kısıtlarsanız, içgüdüsel olarak varoluşunu sürdürme, kendini koruma ve muhalefet etme seçeneğini kullanacaktır.

²¹Rhizome: Köksap. Gilles Deleuze ile Félix Guattari'nin bu ufuk açıcı kavramı, en iyi örneğini ayrıkotu'nda bulur. Köksap, enlemesine uzayan kökleriyle yayılan, göçebe, yersizyurtsuz bir bitkidir. Özel bir muhalefet tarzıdır aynı zamanda. Baş etmesi güç, anonim ve göçebe bir muhalefet. Siber âleme de yakışır.

gruplarından ayıran da bu itilimdir. İletişim teknolojilerini, verili dilin ve enformasyon akışının yapısını kırarak onu sosyalleştirmek amacıyla, bir tür “semantik gerilla savaşı” için kullanır .²²

Elektronik bir şebekede ilerleyen bir dijital solucan ya da insanın enformasyon şebekesi sinir sisteminde bir sinir hücresinden diğerine yayılan bir RNA virüsü benzeri davranışlar gösterir. Dil dolayısıyla alınan mesajlar, bir çocuğun beynindeki veri kopyalama mekanizmalarını harekete geçirerek sisteme yerleşirler (çocuk öğrenir) .²³ Düşünce bulaşıcıdır, dil viraldir, muhalefet kendini kopyalayarak yayılma eğilimi içindedir. Ama bir virüs, yapısı itibarıyla muhalif ya da iktidardan yana değildir. Bu yüzden, spontane ve öngörülemeyen davranışlar sergiler. Virüs, imkândır. Gelecek açık...

DNA REPLICATING ITSELF

²²Anthony Jon Lev Anderson, Technology and Freedom, Politika-Felsefe-Sosyoloji – Disiplinlerarası Bitirme Tezi, 1993. Lyotard’dan Habermas’a, Marcuse’den Derrida’ya, Burroughs’dan McLuhan’a birçok düşünürün görüşleri ışığında teknoloji kültürleri inceleyen bu ilginç çalışma için bkz: www.eff.org/pub/Net_culture/Hackers/technology_freedom.paper

²³Richard Dawkins, “Viruses of the Mind”, 1991; ayrıca, Steve Cook, [inf\(1\)ections.www.cyberartsweb.org/cpace/infotech/cook/centre.html](http://inf(1)ections.www.cyberartsweb.org/cpace/infotech/cook/centre.html) (Bulaşıcı düşünce ve fikirlerin viral yayılımı konusunda ilgilenen Memetics hakkında yapılacak herhangi bir internet araştırması, bu makaleyle karşılaşmanızı sağlayacaktır. Aynı araştırma, Aristoteles’in “mimesis” anlayışından izler barındıran ve “aynı, eş vb.” anlamlarını taşıyan “meme”nin, kendini kopyalayarak yayılan bir zihinsel “replikant” olup, fikirlerin yayılmasında asıl etken olarak bu viral birimin iş gördüğünü düşünen çok sayıda ciddi araştırmacının çalışmalarıyla da tanıştıracaktır sizi. Memetiğin genetik doğrudan bir ilgisi olduğunu ve “meme”lerin, hipermetinsel katmanları delip geçen eksenler üzerinde kayarak yayılmayı özellikle sevdiklerini de belirtelim...)

Hack'ikatin Red'di

Ulvi Yaman

Hepsi birbirinin aynı.

İstedığınız şey üzerine bahse girersiniz ki hepimiz **birbirimizin aynısıyız**... Bizler okulda bifttek istediğimizde kaşık kaşık bebek mamasıyla doyurulanlarız... Pişirdiğiniz etin lokmaları çiğnenmiş ve lezzetsizdi. Biz sadistler tarafından kontrol edildik veya ruhsuzlar tarafından terslendik, kaale alınmadık. Öğretecek bir şeyleri olanların çok azı, bizim **öğrenmeye istekli öğrenciler** olduğumuzu fark ettiler. Fakat bu insanlar çöledeki su damlacıkları gibiydi.

Bu bizim dünyamız şimdi... Elektronların ve elektronik düğmelerin dünyası, bilgi aktarım hızının güzelliği. Fırsatçı oburlar tarafından yönetilmese sudan ucuz olacak servisleri, zaten var olan bir sistemi **bedava kullandığımız için** bizleri suçlu diyerek itham ediyorsunuz.

Keşfediyoruz... Ve siz bize suçlu dediniz. Bilginin peşinden gidiyoruz... Ve siz bize suçlu dediniz. Bizler **derimizin rengi olmadan** var olduk, **milliyetsiz, hiçbir dine ait olmadan**... Ve siz bize suçlu dediniz.

Atom bombası ürettiniz, savaşlara girdiniz, cinayet işlediniz, hile yaptınız ve bize **yalan söylediniz**. Bunların bizim yararımıza olduğuna inanmamızı sağlamaya çalıştınız, ve biz hala suçluyuz. Evet, ben bir suçluyum. Benim suçum **merak etmek**. Suçum insanları **söylediklerine** ve **düşündüklerine göre** yargılamak, nasıl göründüklerine göre değil. Suçum sizden **daha akıllı** olmam ki, bu yüzden beni hiçbir zaman affetmeyeceksiniz.

Ben bir **hacker'im** ve bu benim manifestom. **Bu bireyi** durdurabilirsiniz, fakat **hepimizi** durduramazsınız.

Hepsinden öte, hepimiz **birbirimizin aynısıyız**.

The Mentor (8 Ocak 1986)

1986 yılında ilk kez Amerika'da yayınlanan ve o yıldan sonra tüm dünyada "**Hacker Manifestosu**" olarak kabul edilen metnin son bölümü böyle bitiyordu. O yıldan bugüne tüm dünyada olduğu gibi **Türkiye'de de** karşılığını buldu.

RedHack'in geçtiğimiz haftalardaki eylemleriyle ilgili çok şey yazıldı, söylendi. Ancak bu eylemler hakkında **söylenmeyenler üzerinden** bir şeyler yazabilmek, bakabilmek, farklı bir perspektiften, belki daha yukarıdan bir yerden incelemek gerekiyor.

Brain Solis'in "Sosyal Medya teknolojiden daha çok **sosyoloji ve psikoloji** ile ilgilidir" tespitini aslında tüm internet kültürüyle ilgili olarak temellendirmek mümkün. İnterneti sonsuz bir özgürlük alanı olarak görmek isteyen tüm netdaşların ortak sesi olarak daha 1996 yılında Elektronik Ufuklar Vakfı'nın (EFF) kurucusu John Perry Barlow, "**Siber mekânın bağımsızlık bildirgesi**"ni yayınlamış, devletlere "Burada istenmiyorsunuz!" diye haykırmişti.

Her platformun doğası gereği muhalif veya anarşist grupların da gerek kendi ideolojileri doğrultusunda, gerekse internetin özgürlüğü çerçevesinde **seslerini duyurmak** için bu platformda harekete geçmesi kaçınılmazdı. Öyle de oldu. Anonymous, LulzSec, Telecomix gibi "Hactivist" yapılar, **ortak görüşleri** doğrultusunda, internetin altyapısının doğallığı içerisinde ve bu mecraaya uygun hiyerarşik olmayan, lidersiz, dağıtık ama iletişim halindeki, etkileşimli, yeni bir örgütlenme biçimini kurguladılar.

Aslında ister beğenelim ister beğenmeyelim, "Mem" temelinde paylaşım ortamları olan 4chan, /b/ gibi platformlarda **kimliksiz (anonim)** olarak, ama aynı zamanda sanal dünyadaki yeni kimlikleriyle ve bunun sonucu olarak alt-üst ilişkisi olmadan, aynı görüş, ideoloji, düşünce, bakış, fikir çerçevesinde kurgulanan "bir aradalık" sonucu, klasik anlamdaki örgütlenme modeliyle tanımlanamayacak kadar **karmaşık bir yapı** ortaya çıktı.

Sonsuz özgürlüğün, hiçbir kural olmadan her bireyin istediği gibi davranabilme, söyleyebilme, konuşabilme temellerinin oluşturulduğu bu platformlardaki "Mem" yapısı, egemen/erk yapılar tarafından kısıtlanmaya çalışılan **fikir özgürlüğü** ve **sansür** baskısıyla karşı karşıya kaldığında "**Anonymous**" gibi kendiliğinden şekillenen yapılar ortaya çıktı. Anlık karar verebilen, değişken yapılı, **kolektif bilinç** doğrultusunda eyleme geçebilen, **durağan olmayan** yapılar.

"Anonymous", "RedHack" ve benzer toplulukların bugüne kadar gerçekleştirmiş olduğu saldırı ve eylemleri burada sıralamayacağım. Meraklısı zaten biliyordur, ya da küçük bir aramayla detaylarını internetten bulması mümkün. Burada asıl anlaşılması ve incelenmesi gereken, bu oluşumların **organik bir yapıya** sahip olması. Daha basit bir şekilde anlatmak gerekirse "Anonymous" ve benzerleri bir **grup ya da örgüt değil**. Bunları bir fikir ya da eylem çerçevesinde **rastgele oluşabilen hareketlilikler** olarak tanımlamak daha doğru.

Birbirini tanıyan ya da tanımayan, bir fikir yada eylem için bir araya gelmiş, sonrasında dağılmış, başka bir eylemde başkalarının da katılımıyla yepyeni bir birliktelik kurabilecek, ve hatta aynı anda aynı çatı ismi kullanan dünya geneline dağılmış **geçici bir aradalıklardan** bahsediyoruz.

Hal böyle olunca, anonimlik (yani gerek eylem birliği yapanların birbirini yalnızca takma isimlerinden tanıyor olması, gerekse kamu tarafından bilinmiyor olmaları) ve

sabit kalmayan ve sürekli değişken sayıları nedeniyle kanun koyucuların **alışık olduğu mücadele şeklinin** paradigması bozulmuş oluyor. Bilinmeyen ve sürekli/anlık değişiklik gösteren bir yapıyı takip etmek ve mücadele etmek bir yere kadar mümkün olsa da, bir yerden sonra kendi içerisinde durmaksızın yeniden birliktelik kuran devingen bir yapı, **sonsuz bir döngü** oluşturuyor.

Bir başlık altında gün be gün değişen, akışkan, göçebe bir yapıyı kontrol edebilmek imkânsız. Bu sayede alışagelmedik mevcut organizasyonel yapı Time dergisinin **etkili 100 kişi** listesinde rahatlıkla kendine yer bulabiliyor.

Özgür Uçkan'ın **politus.org.tr**'de yayınladığı **“Sokak+ (Dijital) İletişim= Aktivizm”**²⁴ başlıklı makalesinde anlatmış olduğu Latince -hem topluluk hem iletişimin temelini oluşturan- “Communis” sözcüğü, yani ortaklık, ortak olan bu yapıları **doğru tanımlayabilmenin** temelini oluşturuyor. İletişim ve ortaklık. İletişim sayesinde geçici veya kalıcı ortaklıklar oluşturarak, geçici veya kalıcı ortak bir hedef ve/veya fikir için eylemlilik.

Bu nokta önemli. Çünkü biçim, internetin ilk günlerinden alışık olduğumuz bireysel, yada tanınmış iki-üç kişiden oluşan “Hacker” mantığının çok ötesinde, **farklı, geçili ve karmaşık** bir yapıya dönüşmüş durumda.

Gelelim **RedHack'e**. Daha önce gerçekleştirmiş oldukları eylemlerle kendilerini bir nebze duyurmuş olsalar bile, son eylemleri olan İçişleri Bakanlığı'nın web sitesinin haklanması olayını birçok açıdan **kırılma noktası** olarak kabul etmek mümkün. İçişleri Bakanlığı'nın haklanması gerek zorluk gerekse ele geçirilen bilgiler açısından diğerlerine göre daha önemsiz görünse de, **toplum tarafından kabul ve destek görmesi** açısından önemli bir farklılığa sahip.

Sosyal medyada verilen bu desteğin temelini, İçişleri Bakanı **İdris Naim Şahin'in** Erzurum ziyareti sırasında “Sayın Bakanım geldiğine çok sevdim” diyen bir vatandaşın **“Hadi bir takla at ya da oyna göreyim”** cevabının kamu vicdanında açtığı yara oluşturuyor. Rahatlıkla gurur kırıcı/incitici denebilecek bu üstenci tavır karşısında, herhangi bir bireyin empati kurarak taraf olması sosyolojik ve psikolojik açıdan çok anlaşılır bir durum.

Bazı sözlüklerde RedHack'in İçişleri Bakanlığı sitesini haklama eylemi, kimi sözlük yazarları tarafından **Lamer'lik** olarak adlandırılrsa da burada asıl dikkat edilmesi ve incelenmesi gereken olgu, eylemin zorluk derecesinden çok, toplumdaki yansımaları olmalı.

Bu sebeple sosyalist/devrimci oluşumların çok kısıtlı çevrelerce dikkate alındığı, sempati topladığı bir konjonktürde, kendisini **“Devrimci”** olarak niteleyen bir yapı ilk kez toplumun farklı kesimleri tarafından böylesine bir **takdir ve sempati** toplamayı başarabilirdi. RedHack'in “kamu vicdanı”na dokunmayı başarabilen bu eylemi **doğru bir zamanlama** olarak önem taşısa da, tek başına böylesi bir desteği açıklamak için yeterli değil elbette.

²⁴www.politus.org.tr/Detay2.aspx?id=105

“Twitter akıllı ol adam gibi çalış! bak uyarıyom seni Redhack amcamın oğlu ona göre... ;) ”

Siyasi veya değil, yukarıda örneğini verdiğime benzer birçok konuda sosyal medya kullanıcılarının RedHack’e rahatsız oldukları kişi veya kurumları adres göstererek **eylem beklmeleri** yine önemli sayılabilecek bir olgu. Baskı unsurları, erk ve haksızlıklar karşısında sosyal medya kullanıcıları tarafından **“Robin Hood” benzeri** bir başvuru merci olma yolunda kendilerini kabul ettirebilmiş bir pozisyona geldikleri, kazandıkları bu sempatiyle özellikle genç kuşaktan birçok kesim için **“Çekim odağı”** oldukları da yadsınamaz bir gerçek.

Aynı söylem ve eylemlilik gerek sempati ve destek anlamında, gerekse aynı yoldan giderek, eylem konusunda aktif olabilecek **yeni bireyleri kazanmaları** konusunda önlerini açıyor. Kırılan/kırılacak tüm sistemler teknolojik bir yeterlilik ve beceriye ihtiyaç duysa da şifre çözücülük, hackerlık alanında en zayıf halka her zaman olduğu gibi **“insan”** ögesi.

Bu nedenle zamanla sistemin içerisinde istihdam edilmiş ve erk/otoriteyle **problemi olan, haksızlığa uğradığını düşünen** destekçi/sempatizanlardan gelecek **“İçeriden”** bilgi sızdırmalar sonucunda daha büyük eylemlerle karşı karşıya kalacakmışız gibi görünüyor.

1970’lerden günümüze, klasik devrimci söyleminin ve **katı duruşunun** karşısında RedHack’in **esprili tarzı** da ayrıca dikkat çekici. Hackledikleri sitelere bıraktıkları mesajlar, Twitter hesaplarından yazdıkları mesajlar, internet kültürü içerisinde kabul gören içerik ve dil yapısına sahip. Bu da onların, bu kültür içerisindekilerle doğru bir iletişim kurabilmelerinin önünü açıyor.

Yine Twitter üzerinden gelen eleştirilere, öfkelenmeden, sakın, kimi zaman esprili, ölçülü bir alçakgönüllülükle verdikleri cevaplar da bu iletişimin gücünü destekleyen unsurlar arasında. İnternet ve sosyal medya ortamında doğmuş bir kuşağın oluşturduğu bu yapının, **sosyal medya yönetiminde** de başarılı olması hiç şaşırtıcı değil.

Dil bilgisiyle ilgili yazılan uyarı mesajlarına verdikleri cevaplarda internet kültürünün yarattığı ironik dili görmek mümkün.

“hazır konu açılmışken dahi anlamına gelen de da ayrı yazılır olayına da girseniz diyordum?”

“hangi de’lerde ayrılıyor hangisinde birlesiyor bir bulsak ;)) neyse biz hack yapalım siz ayırınları ;) ”

“Sanırım komple bir gramer dersi almamız lazım ;)) neyse biz takılmayalım en iyisi, hack grubuyuz zaten, dil bilimci değil ;) ”

“ek\$İ sayesinde eleştirilerigreniyoruz, ornegin; -mi eklerine dikkat edeceğiz;) Bu arada adam haklı->”

Daha sert ve farklı ideolojilerden gelen eleştirilerde de hazır cevaplılığın yanında kurguladıkları esprili dilin, günden güne **sempati ve desteğın** artmasına katkısı oldukça büyük.

“siz kendinizi ne zannediyorsunuz. bi avuç devrimci ayağıyla sosyalist emperyalizmciлик yaparak bi bok yaptığınızı zannediyorsunuz.”

“Daha terimleri ogrenmeden siyaset yapma guzelkardesim “sosyalist emperyalizmciлик” nedir? Ne diyim sana ben ;) ”

“Paint ilemiyaptın? guzel “karsiliksiz” bırakmamissin. Bu ne kiskanclik-habiretwit? Cemaat paramiyimi kesecek?;)”

“senin kafan almaz bunlari, dizin basladikosuver ;) ”

Gündemi ve toplumun nabzını tutarak, doğru zamanda doğru hamleler yapmaya ve sosyal medyadaki ilişkilerini aynı düzeyde tutmayı başarabilirlerse, birçok genç için **“rol model”** olmaya sanırım devam edecekler. Ayrıca İçişleri Bakanlığı sitesini haklamalarından sonra yaptıkları diğer eylemlerdeki fotoğraf/tasarım kurgusu ve dil, gerek görsel açıdan gerekse metinsel açıdan yeni bir yeraltı söylemi de beraberinde oluşturmaya başlıyor. Üstelik bununla da kalmayarak, sosyal medya takipçilerinden **tasarım/görsel alanında destek** isteyerek etkileşimlerini daha da güçlendiriyorlar.

Radikal gazetesi ile yaptıkları röportajda²⁵ da zaten yukarıda değindiğimiz, kabul edilmiş manifesto çerçevesinde birbirinden bağımsız/otonom hareket edebilecek **hücresele örgütlenme biçimine** gideceklerini de deklare ediyorlar.

Emniyet müdürlüğü sitelerini haklamalarıyla ortaya çıkan devletin **korsan yazılım** kullanması, **muhbirlik sistemi** ve **izinsiz takiplerin deşifresi** yine RedHack'in hanesine başarı puanı yazılabilir. Üstelik, devlet için çalışan ve pratikte aynı suçlu işleyen **devletle doğrudan ilişkili hacker gruplarını** ortaya çıkarmaları da devlet mekanizmasının işleyişi açısından kamu nezdinde bu güne kadar **oluşturulmuş yapıların sorgulanmasına** sebep oluyor.

Kim ne derse desin, ister ideolojik olarak **karşı çıkın**, ister kanun karşısında suçlu oldukları için **uzak durun**, ister lamerlik yapıyorlar diyerek **indirgeyin**, ister internetin haylaz sokak çocukları olarak **görmezden gelmeye** çalışın, sosyolojik ve psikolojik açıdan bu güne kadar rastlamadığımız bir **“Hack’ikati Red’detmek”** artık imkânsız.

Ortalıkta bir **hayalet** dolaşiyor...

²⁵www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1086105&CategoryID=77

Dijital Aktivizmin Sınır Boyunda Hacktivism: Anonymous ve RedHack örnekleri...

Özgür Uçkan

“Topluluk (Community) ve iletişim (Communication) sözcükleri aynı köke sahiptir. Bir iletişim ağı kurduğunuz her yerde bir topluluk da kurarsınız ve ne zaman bu ağı yıkarsanız –ele geçirirseniz, yasadışı ilan ederseniz, çöktürseniz ya da erişilemeyecek kadar pahalı kılarsanız–, topluluğu da incitmiş olursunuz.” Bruce Sterling²⁶

“Bu artık bizim dünyamız...elektronun ve devre anahtarlarının dünyası... saniyede akıp giden veri birimlerinin güzelliği. Çıkar peşinde koşuşan açgözlülerin elinde olmasaydı son derece ucuz olabilecek, zaten mevcut olan bir hizmeti para ödmeden kullanıyoruz. Keşfe çıkıyoruz... ve sen bize suçlu diyorsun. Bilgiyi arıyoruz... ve sen bize suçlu diyorsun. Bizim ten rengimiz, milliyetimiz, dinsel bağlantılarımız yok... ve sen bize suçlu diyorsun. Sen atom bombaları yapıyor, para için savaşlar çıkarıyor, öldürüyor, hile yapıyor ve bizi bütün bunları kendi iyiliğimiz için yaptığına inandırmaya çalışarak yalan söylüyorsun... hala biz suçluyuz. Evet ben suçluyum. Suçum merak.” The Mentor²⁷

Bruce Sterling’in internetin görece kısa tarihin başlangıcında dile getirdiği bu hakikat, yani iletişim ve topluluk arasında her zaman var olmuş olan asli bağ, internetin hayatımızda, özellikle de sosyal, ekonomik, kültürel ve politik hayatımızda bugün kapladığı yeri anlamlandırmak için iyi bir hareket noktası. “Topluluk” ve “iletişim”, Latince de aynı kökten türüyor: “Communis”... Yani ortak olan, ortaklık... Ancak bir ortaklık temelinde topluluk kurabilirsiniz ve ancak ortak bir dil ile iletişimde bulunabilirsiniz...

²⁶Sterling, *The Hacker Crackdown*, Bantam Books, 1993, sf.14 (çevrimiçi versiyon: ebooks.adelaide.edu.au/s/sterling/bruce/hacker/complete.html#)

²⁷The Mentor, “The Hacker manifesto”, Phrack, Volume One, Issue 7, www.phrack.org/issues.html?issue=7&id=3&mode=txt; Ayrıca bkz. Özgür Uçkan, “Hacker’lar: Viral Kültürün “Semantik Gerillalar”ı mı, Enformasyon Toplumunun Veri Hırsızları mı?”, *Est&Non*, Sayı:6, Ekim-Kasım 2000, www.ozguruckan.com/kategori/teknoloji/22231/hacker-lar-viral-kulturun-semantik-gerillalar-i-mi-enformasyon-toplumunun-veri-hirsizlari-mi

İletişim ve topluluk arasındaki bu ortaklık paydası, aynı zamanda iletişimin bir örgütlenme ortamı olduğunu da ifade eder. İletişim sayesinde ortak paydada buluşanlar bir araya gelip, topluluk içinde geçici birlikler oluşturup eyleme geçebilirler. İletişim olmadan örgütlenme olmaz. Örgütlenme bir katılım pratiğidir ve iletişim sosyal, politik, kültürel katılımın olmazsa olmaz koşullarından biridir. Bu durum da, iletişimi her türlü toplumsal hareketin, topluluk inisiyatifinin, sosyal kalkışmanın, isyanın, devrimin, eylemin asli parçası haline getirir.

Hızlı koşan haberciler olmadan Spartaküs isyanlarını, el konulmuş matbaalarda basılan bildiriler olmadan 1848 Devrimi'ni, telgraf ve rotatifler olmadan Ekim Devrimi'ni, teksir makineleri olmadan 60'ların, 70'lerin gençlik hareketlerini, fotokopi ve fanzinler olmadan 80'lerin ve 90'ların alt kültürlerini düşünmek imkansızdır. Bugün de internet ve sunduğu çok katmanlı iletişim imkanlarını hesaba katmaksızın herhangi bir toplumsal hareketi düşünmek mümkün değildir.

Üstelik internet doğası gereği, gayrimerkezi, dağıtık, sınır aşan, gerçek zamanlı, kesintisiz, küresel, etkileşimli bir yapıda, çoktan çokta bir iletişim ortamı olduğu, herhangi bir devletin yönetimine tabi olmadığı için, örgütlenme bakımından geçmişteki baskın iletişim biçimlerine kıyasla çok daha fazla imkan sunmaktadır. Nitekim, devletler, çokuluslu şirketler, çıkar lobileri ve uluslararası kuruluşların internetin bu temel yapısına yönelik saldırıları ve onu denetimleri altına çabaları katlanarak artmaktadır. Çünkü denetimlerinden kaçan bu ortamın varlıklarına yönelttiği tehdidi hepimizden önce kavramış bulunuyorlar. Bir zamanlar önce hızlı koşan habercileri oklamaya çalışan, telgraf ve telefonları kesen, matbaaları, rotatifleri, teksir ve fotokopi makinelerini "suç aleti" sayan iktidar akli değişmemiştir. Sadece işi "biraz" zorlaşmıştır.

Dijital Aktivizm

Aslında "dijital aktivizm", internet ve aktivizm arasındaki ilişkilerin sadece bir boyutunu dile getirir. Artık interneti kullanmayan herhangi bir aktivizm türünü düşünmek hayli zordur. Bu yüzden, belki de yakın bir gelecekte "dijital aktivizm" terimini kullanmayacağız. Çünkü aktivizm genel olarak dijital bir boyutu zaten kapsıyor olacak.

Dijital aktivizm, internet henüz "internet" olmadan, daha Pentagon ile birkaç üniversite arasında koza halindeyken bile oradaydı. "ARPANET" projesinde çalışan akademisyen ve öğrenciler BBS'lerde (Bulletin Board System) bir yandan bilim kurgu ve siber-punk muhabbeti yapıyor, diğer yandan da gizli gizli, anonimliği korumak için bireylerin güçlü şifre algoritmaları kullanma hakkına sahip çıkan "kripto-anarşist", bilginin özgür dolaşımını savunan "hacktivist" ("hacker etiği" temelli politik aktivist) faaliyetler örgütleyiyor, yani "dijital aktivizm" yapıyorlardı. Bugün internet hepimizin ortak alanıysa, bu biraz da onların sayesinde; internetin "demilitarize" edilmesinde de önemli katkıları oldu. İnternetin küreye yayılmasıyla birlikte bu dijital aktivizm kozası da kaçınılmaz olarak çatladı ve durdurulamaz bir gayrimerkezi hareket içerisinde çeşitlendi, yaygınlaştı.

Artık interneti kullanamayan herhangi bir aktivizm türü mümkün değil. Bu da dijital ortamın atalet yaratabilecek fanus etkisi ve hükümetlerin ve diğer iktidar odaklarının internet üzerindeki baskıcı faaliyetlerinin farkında olmayı ve buna karşı önlemler almayı gerektiriyor elbette. Dahası, dijital aktivizmin sokakla buluştuğu zaman gerçek etkisini yaratabileceğini de hesaba katmak gerek.

Son iki yıl, bize bu etkiyi açık seçik bir biçimde gösterdi. İnternet, özellikle de sosyal medya, Tunus ve Mısır'da "Arap Baharı"nı başlatan isyanların ayrılmaz bir parçasıydı. Elbette bu hareketlerin "Facebook devrimi" veya "Twitter isyanı" diye adlandırılması, vaktinin çoğunu bu ortamlarda geçiren batılı gazetecilerin medyatik aymazlığından ibaretti ve akli başında kimse bu boyutta bir toplumsal hareketin sadece sosyal medya sayesinde mümkün olabileceğini düşünmedi; ama yine olayları yakından izleyen hiç kimse de bu hareketlerdeki internet etkisini hesaba katmamazlık edemedi (telgrafı, rotatifleri ve Ekim Devrimi'ni hatırlayın).

İnternet, Yunanistan, İspanya, İngiltere, İtalya ve hatta İsrail'de patlayan isyan dalgası, yani "Öfkeli Hareketi"nde (Los Indignados) de güçlü bir etkide bulundu. İspanya'da "Demokrasi Hemen Şimdi" hareketinin manifestosu²⁸ internette yayınlanırdı yayınlamaz derhal kitlesel bir biçimde imzalandı ve sokağa çıkanlar arasında zaten bir kolektif bilinç oluşmuş durumdaydı. Hemen ardından, küresel ekonomik krizin merkezde patlayıp çevreye yayılması hareketine bir cevap olarak, çevreden dalga dalga gelip merkezi patlatan "Occupy Wall Street" (Wall Street'i İşgal Et / OWS) hareketi ortaya çıktı ve önce ABD'nin diğer şehirlerine sonra da küreye yayılan bir işgal hareketine dönüştü (şimdilerde de üniversiteden bilime, gıda zincirinden iklim yıkımına bir çok farklı boyutun işgaline doğru genişliyor). "Biz %99'uz"²⁹ sloganıyla yayılan ve parkları, meydanları, sokakları işgal eden, çadırları, kitapları, cep telefonları, bilgisayarlarıyla göçebe komünler yaratan, halk meclisleri kuran, sermayenin el koyduğu kamusal alanı yeniden kamusallaştıran bu küresel hareket de interneti gayet etkili bir şekilde kullanıyor. Bütün bu hareketler interneti hem mesajlarını iletmek, karşı çıktıkları güçler üzerinde baskı kurmak, hem de örgütlenip bir araya gelmek için gayet yaratıcı ve etkili bir şekilde kullanılmaktalar.

Son yıllarda gündeme gelen tüm toplumsal hareketlerde internetin güçlü mevcudiyetine tanık oluyoruz. Bu aslında tamamen yeni bir şey değil. İnternet ve cep telefonlarıyla örgütlenen Seattle protestolarından veya Zapatistaların Meksika'daki milis katliamlarını internetle dünyaya duyurup hükümet üzerinde baskı kurmalarından beri internetin toplumsal katılım ve örgütlenme imkanlarının farkındayız. "1999'daki Seattle Dünya Ticaret Örgütü toplantısı, mobil iletişim ve internetin akıllı örgütlenme etkisiyle küreselleşme karşıtı hareketin simgesine dönüştü. Bir milyon Manilalı, 20 Ocak 2001'de virüs gibi yayılan SMS mesajlarıyla Filipinler Başkanı Joseph Estrada'yı düşürdü. Bu tarihe "en kalabalık miting" olarak geçti. Avrupa'nın şehirlerinde yeni bir toplumsal eğlence / performans / gösteri / eylem biçimi, birbirini tanımayan insanların mobil mesajlarla örgütlenerek herhangi bir mekanda öngörülmedik bir

²⁸"Democracia Real Ya!", www.democraciarealya.es/manifiesto-comun/manifiesto-english/

²⁹wearethe99percent.tumblr.com/

kısa eylemde bulunup dağılması, 'flash mob' adıyla kent kültürünün bir parçası oldu. Şili'de, devlet okullarında okuyan öğrenciler yüksek harç ücretleri ve eğitim yetersizliğine başkaldırılarını YouTube, anlık mesajlar ve sosyal ağları kullanarak örgütlediler. Buna 'Penguen Devrimi' dediler. 700 bin yetişkin de protesto eylemlerinde onlara katıldı. Eğitim bakanı istifa etti, hükümet taleplerini kabul etmek zorunda kaldı.³⁰ Ama bu imkanlar artık giderek derinleşiyor ve zenginleşiyor.

İnternetin politik faaliyet için taşıdığı potansiyeller bakımından üçlü bir işlevi var: İlki, etkileşimli yapısından ve anlık akış özelliği bakımından sunduğu "Agora" işlevi. Burada sosyal medya, bir zamanların internet gruplarının ve forum alanlarının sunduğu tartışma imkanlarını, gerçek zamanlı olarak ve çok daha geniş kitlelere sunması bakımından öne çıkıyor. Sosyal medya küresel bir meydana dönüşüyor. Böyle bir ortamın hem politik fikirlerin olgunlaşması hem de politik katılım açısından taşıdığı önem tartışılmaz. Diğer işlev ise, internetin gayrimerkezi yapısından kaynaklanan engellenemezliği sayesinde, özellikle politik aktivizm için sunduğu örgütlenme, eylem organize etme, inisiyatifleri gerçekliğe dönüştürme işlevi... Bu ikinci işlev gençliğin politik hayata katılımı bakımından hayati bir önem taşıyor. İnternetin, özellikle de sosyal medyanın örgütlenme işlevini, özellikle Arap Baharı sonrası daha iyi anladık. Totaliter yönetimlerin denetleyemeyeceği bir şekilde Tunuslu, Mısırlı, İranlı gençler bu mecraları son derece yaratıcı ve bilgili bir şekilde kullanarak büyük avantaj sağladılar. Sosyal medya sayesinde on binlerce eylemci, hiç tahmin edilemeyecek bir biçimde bir araya gelme, eylem gerçekleştirme ve dağılma gibi yetenekler kazandı. Elbette bu bakımdan dikkatli olunması ve anonimleştirici teknolojilerin kullanılması gerekiyor. Yoksa internetin kendisi iktidarların elinde elverişli bir takip, fişleme ve baskı aracına dönüşebilir. İnternetin üçüncü işlevi ise, tamamen küreselliğinden, ulusötesi yapısından gelen sınır aşma özelliği sayesinde bilginin önlenemez bir biçimde dolaşıma sokulması işlevi. Politik aktivistler bu sayede, herhangi bir hak ihalini, baskıyı anında uluslararası toplumun bilgisine sunarak iktidarları zor durumda bırakabiliyorlar. Mesela Mısır'da devrim sırasında iktidarın interneti kesmesi, öncelikle bu enformasyon akışını keserek eylemcileri bastırmaya yönelikti. Ama işe yaramadı. Mısır borsası çökerken, eylemciler düşük teknolojili araçları yaratıcı bir biçimde kullanarak (internet fax bridges, ham radios vb.) tweet geçmeye devam ediyorlardı. Türkiye'de de gerek internet sansürüne gerekse genelde basın engellemelerine karşı en önemli kozlardan biri de bu bilgi akışı. İnternetteki engellenemez bilgi akışı sayesinde Avrupa Birliği'nden uluslararası kuruluşlara farklı odaklara ulaşıp, onların dolayımıyla hükümet üzerinde ciddi bir baskı oluşturulabiliyor.

"Dijital aktivizmin ve ağ örgütlenmesinin en etkili olduğu boyutlardan biri de, paradoksal bir biçimde yerel ölçekteki eylemler. Dijital aktivizmin ağ etkisi bir yandan muhalefeti küresel çoğulluklarla etkileşime sokup beslerken, öte yandan yerel tekillikleri küresel bağlama taşıyarak etkilerini büyütüyor. Özellikle kent, hatta mahalle ölçeğinde örgütlenen yerel toplulukların eylemleri, ağ etkisiyle bölgesel, ulusal, küresel ölçeklerde ses getirerek etkilerini artırabiliyor. Mutenalaştırma projeleriyle dışlanmaya

³⁰Özgür Uçkan, "Akıllı Ağ Çeteleri ve WikiLeaks", Digital Age, 2011 / 01, sf. 90 - 91

direnen, sağlık, eğitim, ulaşım, hijyen gibi büyük kentsel sorunlar etrafında örgütlenen toplulukların kurduğu işbirliği ağlarından yayılan dijital aktivizm, farklı coğrafyalardaki benzerleriyle ağlar oluşturarak kritik kütle etkisi yaratabiliyor. Dijital aktivizmin etkili olabilmesi için gerçekliğe genişlemesi gerekiyor..."³¹

Halkın, özellikle de gençliğin politik katılımı üzerine odaklanan herhangi bir hareket interneti yaratıcı bir biçimde kullanmanın yolunu keşfetmek zorunda; ama bunu internetin atalet yaratabilen yan etkilerini bertaraf etmenin yollarını bularak yapması gerek. Bu, oldukça zor bir denklem. Üstelik bu denklemin çözümü için her duruma uygulanabilir genel bir formül yok.

Her hareket internetin sunduğu yeni katılım teknolojilerini kullanarak örgütlenmenin yolunu kendi bağlamına, koşullarına uygun bir biçimde yeniden keşfetmek zorunda. Ama başka bir yol da yok. Çünkü örgütlenmek iletişimle başlar. Çünkü internet giderek hayatımıza "gömülü" hale geliyor. İnternet sadece toplumu, ekonomiyi, kültürü, medyayı vb. değil siyaseti de dönüştürüyor. Daha şimdiden internet ana akım siyasetin bir parçası haline geldi. Yeni siyaset yapma biçimleri interneti mecburen kullanacak. Bir kuşak sonra bu dönüşüm tamamlanmış olacak ve bazı sorunlar artık sorun olmaktan çıkacak. Çünkü "dijital göçmenler" yerini "dijital yerliler"e bırakmış olacak. Dijital yerlilerin yeni politik diline 2011'de Tunus'ta, Kahire'de, Atina'da, Madrid'de, Tel Aviv'de, Wall Street'e tanık olmuştuk: "Biz sisteme karşı değiliz, sistem bize karşı", "Hata 404: Sistem çökmesi", "Demokrasi indiriliyor", "Oyun bitti"...

İnternet: Yeni Cephe

Bu arada iktidarlar da (devletler, çokuluslu şirketler, askeri-endüstriyel kompleksler, çıkar lobileri, uluslararası kuruluşlar, geleneksel medya vb.), her zaman yaptıkları gibi topluluk ve iletişim arasındaki bağı kesmeye çalışacaklar, yani varlıklarına yönelik bir tehdit olarak algıladıkları internete saldıracaklar. Halklar ve iktidarlar arasındaki bu savaşın yükselerek süreceğini öngörmek mümkün.

Eski ekonomi ve bunların internetteki kurumsal uzantılarının çıkarlarını koruyan devletler ile internetin gerçek sahipleri arasındaki savaş giderek kızışıyor. Dijital öncüler yerini dijital yerlilere bırakmaya, yani internet nüfusu fiziksel dünyayla örtüşmeye başladığından bu yana, hükümetler, uluslararası kuruluşlar, kurumsal dünya ve internet vatandaşları, "netdaşlar" bu alanın egemenliği için kıyasıya bir mücadele içinde. Elektronik casusluktan sistem saldırılarına, gözetim tekniklerinden erişim engellemeye, sansür ve filtre çabalarından interneti ulusal sınırlar içerisine kapatma veya BM türü uluslararası bir otorite oluşturma sevdasına, devletler ve endüstriyel kompleks her yolu deniyor.

Bunun karşısında da, ağın gayrimerkezi yapısından güç alan mahremiyet koruma,

³¹Özgür Uçkan, "Dijital aktivizm ne kadar etkili?", Gennaration, S:5, Mayıs 2010, www.gennaration.com.tr/yazarlar/dijital-aktivizm-ne-kadar-etkili/

anonimleştirme, kriptolama, sanal veri limanları, derin ağ gibi “görünmez internet projeleri”, yani savunma hattı ve çok çeşitli karşı saldırı teknikleri netdaşların kullanımına açık. Buna internetin yarattığı yeni alternatif medya yapılarını, özellikle de politik katılımın en etkili yollarından biri olan “yurttaş medyasını” da ekleyelim, ki tablo belirsin...

“... Oyunun kuralları değişti... Bu oyunda artık sadece devletler ve çokuluslu şirketler oynamıyor. Yeni ve davetsiz oyuncular oyuna girdi. WikiLeaks’in temsil ettiği, kurumsal ve endüstriyel medya düzenini bozarak bilginin dolaşımı önündeki engelleri yıkararak, onların yanından dolaşarak iktidar odaklarının kirlı sınırlarını ifşa eden yeni bilgi oyuncuları da var oyunda. Daha da önemlisi, halk, yeniden oyunda. Arap Baharı, çok uzun zamandır görülmemiş bir biçimde, halkların, tarih sahnesine artık beklenmedik ve özellikle de davet edilmemiş bir şekilde yeni bir oyuncu olarak çıktığı an olarak da anılacak. Bu yeni güçlerin, kuşkusuz, internet başta olmak üzere ağ teknolojileriyle doğrudan ilgisi var. İnsanlar artık yeni güçlerle sahip: Çok hızlı bir şekilde bir araya gelip dağılabile; gayrimerkezi bir örgütlenmeyle öngörülemey davranışlarda bulunabile; iç ve dış iletişimi önlenemez bir şekilde sürdürebile; yerel eylemlerine küresel iletişim kanallarını kullanarak destek yaratabile; küresel iletişim yetenekleriyle dünya kamuoyunu etkileyebile ve iktidarlar üzerinde görülmemiş bir baskı yaratabile; her şeyden önemlisi, baskının koşulu olan görünmezlik duvarlarını yıkararak ülkeleri dünyaya şeffaflaştırabile...”³²

Evet artık oyunda yeni oyuncular var ve bu iktidarları ölesiye korkutuyor. İktidarlar ürküyorlar, çünkü ipin ucunu çoktan ellerinden kaçırdılar ve çabaları, ister sözde hukuki, ister teknolojik olsun, anında boşa çıkarılıyor. Çıta giderek yükseliyor: Artık “Büyük Birader”in her adımı, onun teknolojisini yine ona karşı kullanan “küçük biraderler” tarafından izleniyor ve hiçbir şey gizli kalmıyor! Halk bilgiyi talep ediyor ve bilgi eyleme dönüşüyor. Dezenformasyonla enformasyon, gösteri ile hakikat arasındaki bu savaşın cephesi ise, sadece ağlar değil, zihinlerimiz...

Bilginin iktidarın denetiminden kaçması, yani açıklık ve şeffaflık, önemli bir kısmında otoriter hükümetlerin iş başında olduğu, demokratik ülkelerde bile otoriter eğilimlerin yükseldiği, hesap vermekten kaçan neo-korporatist düzenin sirayet ettiği bir dünyada, komplo, yozlaşma, sömürü ve baskının ilacı haline geliyor. Otoriter hükümetler, baskıcı kurumlar ve yozlaşmış şirketler, sadece uluslararası diplomasi, bilgi özgürlüğü yasaları, hatta düzenli seçimler yoluyla değil, bunlardan çok daha güçlü bir şeyle, yani halkın vicdaniyla baskı altında tutulmak zorunda. Halkın vicdanı ise konuşmak, eyleme katılmak, örgütlenmek ve demokratik baskıya dönüşmek zorunda. Bunu internet özgürlüğüne sahip çıkmadan, yani iletişim ve topluluk arasındaki asli bağı korumadan nasıl yapacak?

İletişim örgütlenmektir, evet. Ama eylem sokakta yapılır. İletişimle örgütlenen kitleler sokağa çıkar. Birlikteliğin karnavalı, doğrudan demokrasiyi sokağa, meydana

³²Özgür Uçkan & Cemil Ertem, WikiLeaks: Yeni Dünya Düzenine Hoşgeldiniz, Etkileşim Yayınları, Nisan 2011, sf. 18

taşıyor. Bugün, yeni bir aktivizm, yine iletişimle sokağın buluştuğu yerde doğuyor...

Hacktivism

Ancak internet üzerinde gerçekleştirilebilen, oldukça da etkili de olan başka bir dijital aktivizm türünden de bahsetmek gerek: "Hacktivism".³³ Politik amaçlı "hack" eylemi anlamına gelen ve son dönemde özellikle "Anonymous", "LulzSec" ve Türkiye'de "RedHack" eylemleriyle adını duyuran bu tür, aslında dijital aktivizmin tarihine ait. Ama internetin gelişmesi, özellikle de P2P ağlar ve sosyal medyanın ortaya çıkışıyla etki ve kapsamını artırmış durumda.

Anonymous'u Arap Baharında otokratik yönetimlerin internet sitelerini çökertirken, veya WikiLeaks'e saldıran şirketlere karşı saldırılar düzenlerken gördük. Bu arada WikiLeaks gibi, internetle durdurulamaz hale gelen "sızıntı gazeteciliği" de tamamen internet temelli bir diğer dijital aktivizm türü sayılabilir. WikiLeaks çoklanabilir bir model haline geldi ve bu model, çevre sorunlarından kirli ticaret sırlarına, yerel, bölgesel, küresel ölçeklerde çeşitlenerek yeni mecralar yaratıyor; böylece medyayı başlangıcındaki kamusal fayda dinamiklerine geri döndürüyor.

Hacktivism, yani bilgi özgürlüğü temelli "hacker etiği"nde kökünü bulan politik amaçlar için hack faaliyetleri ve netdaşların / vatandaşların anonim / özel, devlet ve diğer iktidar odaklarının ise şeffaf olması gerektiğini savunan, bu amaçla güçlü kripto algoritmalarının herkesin erişimine ve kullanımına açık olması gerektiğini savunan kripto-anarşizm, internetin başından beri dijital aktivizmin önemli alt türleri olageldi.

1999'da benimle yapılmış bir söyleşide hacker tanımını şöyle yapmıştım: "Elektronik sistemlere ya da daha doğrusu genel olarak sistemlere -ki telefonun da bir elektronik sistem olduğunu göz ardı etmemek gerekiyor- onların olanaklarını keşfetmek üzere girmek, yani bir sistemin son kullanıcıya sağladığı sıradan özelliklerle yetinmeyip bu sistemin tam olarak neler içerdiğini öğrenmek için bu sistemi keşfeden kişi, aslında hack ediyor. (...) Şimdi, hacker'ı bir sistemi -ki bunun elektronik bir sistem olması da gerekmiyor- tümüyle keşfetmek isteyen, sistemin sadece kullanıcıya sunduğu özelliklerle yetinmeyen insan olarak tanımlayabiliriz aslında, bu işin temeline giderek. Hatta bu bakış açısıyla, Graham Bell'in de aslında bir hacker olduğu yaklaşımına ulaşılabilir. (...) [Hacker etiğini] ortaya çıkaran hacker'lar, Unix'i ve benzeri işletim sistemlerini geliştiren hacker'lardır. Yani ilk kuşak hacker'lardır. Phreaking'den gelen ve hemen hepsi bilgisayar programcısı olan adamlar."³⁴

Bilgiye sınır tanımadan erişme ve onu işleyerek başkalarına iletme özgürlüğü, temel insan haklarından biridir. Kökleri 50'li yıllara kadar uzanan ilk kuşak hackerların

³³Bkz. Ali Pekşen, "İnternet ve Hacktivism: Yeni toplumsal muhalefet", İzinsiz Gösteri, Asalsayı 239, www.izinsizgosteri.net/new/?issue=64&page=1&content=539#

³⁴"Free Information, Free Human", Özgür Uçkan ile söyleşi, Tahsin Ergüç, Est&Non, S:2, Kasım-Aralık 1999, sf. 44, 45, 46

oluşturduğu alt kültürün kodu, o ünlü “Hacker Etiği” de aynı kabule dayanıyordu:³⁵

1. Bilgisayarlara [bilgi sistemlerine] giriş hakkı herkese açık olmalıdır: Sınırsız ve bütünsel bir giriş hakkı.
2. Tüm bilgi özgür olmalıdır
3. Otoriteye asla güvenme. Gayrimerkezileşmenin yerleşmesi için çaba göster
4. Hackerlar, hackleriyle ölçülmelidir.
5. Bir hacker, bir bilgisayar üzerinde sanatın ve güzelliğin yaratılabileceğinin farkında olmalıdır.
6. Bilgisayarlar hayatı daha iyi de kılabilir, daha kötü de.

Tüm bilgi özgür olmalıdır çünkü kimseye ait değildir, kuşaklar boyu herkese aittir. Hacker etiğinin temeli budur. Bu temel, bugün dijital olsun olmasın hemen her türlü aktivizm, toplumsal inisiyatif, insan hakları savunucuları, hatta Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da paylaşılıyor.

Bilgiyi özgür kılmanın yolları farklı elbette. Ama bilgi özgürlüğü genellikle çok çeşitli güç odaklarının bireylere ve halklara karşı giriştiği gayri meşru bir çok eylemin iç yüzünü ortalığa dökeceği için, bilgi genellikle tahakküm altına alınıp dolaşımı engellenmeye çalışılıyor. Bu tarih boyunca da böyle oldu, bugün de böyle. Bu yüzden bilgi genellikle ele geçirilerek bireylere ve halka “sızdırıldı”.

Sızıntı gazeteciliği basın tarihinin başından beri gazeteciliğin asli bir boyutudur ve basın özgürlüğü kavramının da temel dayanaklarından birini oluşturur. Bilginin tahakküm altına alınmasının insan haklarını ihlal etmesi yüzünden böyledir bu. Çünkü hiç bir iktidar odağının halkın ardından dolap çevirip bu bilgiyi saklama hakkı yoktur. Üstelik bilgi, neredeyse fizik yasaları kadar güçlü toplumsal dinamikler yüzünden sızma eğilimindedir ve hep sızmıştır. Eh, internet bu konuda zaman, kapsam ve erişim kolaylığı bakımından ciddi bir devrim yaratalı beri, bilgiyi tahakküm altında tutmak çok daha zor hale geldi. Bu da iktidar dediğimiz mekanizmanın bünyesinde yıkıcı bir etki yapıyor ve tehdit algısını panik atak yaratacak ölçüde derinleştiriyor.

Mesela WikiLeaks bir hacker organizasyonu değil, bir sızıntı gazeteciliği platformu; ama yeni nesil, internetin mümkün hale getirdiği, anaakım medyanın kodlarına bağlı olmayan bir platform. Sızdırılan bilgiler ise organizasyona çok çeşitli yollardan geliyor. Hacktivist eylemler de bunlardan biri. WikiLeaks'in Stratfor sızıntıları veya Suriye Dosyaları doğrudan Anonymous kanalından geldi.³⁶

³⁵Hacker ethic: Steven Levy, Hackers: Heroes of the Computer Revolution, Anchor Press, 1984, www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?fk_files=1443393; Ayrıca bkz. "Hacker ethic", https://en.wikipedia.org/wiki/Hacker_ethic

³⁶Bkz. wikileaks.org/the-gifiles.html ve wikileaks.org/syria-files/docs/2256714_summary-for-you.html

İnternetin kendisi de başından beri bir kamusal alan olarak politik faaliyetin yeni cepheler açtığı bir evren olmuştur. İnternetin başından beri işin içinde olan ve bu ortamın ilk sivil inisiyatiflerinden Elektronik Ufuklar Vakfı'nın (EFF) kurucusu John Perry Barlow, daha 1996'da "Siber mekanın bağımsızlık bildirgesi"ni yayınlamış ve devletlere "burada istenmiyorsunuz" diye seslenmişti.³⁷ Aynı Barlow, 2010 sonunda, Wikileaks'in "Cablegate" yayınlarına karşı ilk saldırılar ve savunma hareketleri başladığında Twitter'dan şu mesajı geçmişti: "İlk ciddi enformasyon savaşı başladı. Savaş alanı Wikileaks, sizler de ordularsınız."³⁸

Hemen ardından da Arap Baharı patladı, sosyal medyanın muhaliflerin örgütlenme, iletişim ve kamuoyu oluşturma çabalarında ne kadar etkili olduğu görüldü. Sonra Yunanistan, İspanya, "Öfkeli Hareketi" (Los Indignados), İsrail, Londra yağmaları derken "Wall Street'i İşgal Et!" (OWS) eylemleri giderek yerküreye yayılan işgal hareketlerine dönüştü. Bu eylemlerin her birinde internetin, sosyal medyanın ciddi bir mevcudiyeti var.

Bu istisnasız tüm iktidarlar odaklarını, çok uluslu şirketleri, askeri-endüstriyel kompleksleri ciddi biçimde ürküttü ve hemen karşı saldırıya geçtiler. Devletleri ve şirketleri korkutan sadece internetin bu muhalif kullanımı değil. Çünkü bu muhalefet, internetin başından beri orada olan anarşist / "hacktivist" hareketlerin de yükselişini tetikledi. Ana akım medyanın "sivilceli şişko ergen" hacker imajına hiç de uymayan çok geniş, tamamen lidersiz, gayri-merkezi ve dağınık bir biçimde örgütlenen Anonymous, LulzSec, Telecomix gibi küresel ve son zamanlarda adını sıkça duyduğumuz RedHack bir çok ulusal ve yerel hareket ortaya çıktı.

Burada Anonymous gibi hacktivist gruplardan farklı bir düzlemde iş gören, daha çok "gölge bilişim" (dark computing) alanına ait bir politik hareket olarak görebileceğimiz "Telecomix" gibi oluşumlardan da kısaca söz etmek gerek. Gölge bilişimciler daha çok bir "cephane tedarikçisi" gibi çalışıyorlar. İnterneti sansürlen, kesilen veya ciddi bir biçimde gözetim altında bulunan dijital aktivist gruplara gözetlenmeden internete çıkacak anonimleştirme, sansürü boşa çıkarma teknolojileri sağlıyorlar. Telecomix, Arap Baharı sırasında Tunus'tan Mısır'a, Libya'dan Suriye'ye aktivist gruplara çeşitli teknolojik yardımlarda bulundu. Telecomix grubu, aynı zamanda İran, Çin gibi yerlerdeki muhaliflere sundukları teknik yardımlarla tanınıyor. Mesela, Mısır Hükümeti ülkenin tüm internet ve diğer iletişim bağlantılarını 28 Ocak - 2 Şubat 2011 tarihleri arasında kestiği sırada, Mısırlı muhaliflere amatör radyo (ham-radio) kullanımından anonim chat ortamlarına ve internet faks köprülerine (telex)

³⁷Anonymous, şimdi bu belgeyi tekrar yayınlamak için internet kullanıcılarının katılımıyla güncellenmesi için çağrıda bulundu: anonpublicrelations.tumblr.com/post/18792058607/a-cyberspace-independence-declaration-by-john-perry

³⁸Satter, Raphael G.; Svensson, Peterand (2010), "WikiLeaks Fights To Stay Online Amid Attacks", Associated Press, 3.12.2010 (Business Week kanalıyla), www.businessweek.com/ap/financialnews/D9JSHKUG0.htm

kadar bir çok teknoloji kullanarak yardımcı oldular.³⁹

Sosyal şifreleme denizanası kümesi" (sociocyphernetec jellyfish cluster) gibi ilginç bir alt tanım taşıyan bu oluşum, Avrupa Birliği ile etkileşim kurarak Birliği daha açık bir topluma doğru yönlendirmek amacıyla bir araya gelen bir ekip tarafından 2009 başında kurulmuş.⁴⁰ "Telecomix hem "WeRebuild.EU" adlı, yasa teklifleri hazırlayan ve siyaset ve siyasetçiler hakkında veri toplayan grup hem de bu grubun sunduğu tekliflerin altyapısıyla ilgili süreçleri yöneten operasyon grubu tarafından kullanılan ortak bir isim. Telecomix kümesi, ifade özgürlüğünü güvence altına almak için iki yöntem kullanıyor. Bunlardan ilki Avrupa Birliği ve üye devletlerin yöneticilerine yönelik lobi faaliyetlerinde bulunarak onlara düzenleme süreçleriyle ilgili olarak yardımcı olur. Diğer yöntem ise ifade özgürlüğünü şifreleme / kriptolama teknikleriyle güvence altına almak. Nitekim grubun "Telecomix Kripto Mühimmat Bürosu" (Telecomix Crypto Munitions Bureau) adını verdiği birim bu amaçla kurulmuş. Telecomix sunucuları uygulama ve süreçlerini diğer aktivist kümelerinin özgür kullanımına açıyor. Bu araçlar, eğitici belgeler, kılavuzlar ve ideallerini gerçekleştirmek için açık, yaratıcı çalışmalara katılmak isteyen herkesi kapsayan işbirliği uygulamalarından oluşuyor. "WeRebuild.EU", aynı zamanda aktivizm için yararlı bir bilgi temeli oluşturarak gayrimerkezi siyaset imkânları sunuyor. "Telecomix Kripto Mühimmat Bürosu", ise İran, Çin, Mısır örneklerinde olduğu gibi, ileri kriptoloji teknikleriyle bir tür aktivizm savunma hattı gibi çalışıyor. Hatta bu Büro o kadar iyi çalışıyor ki, Mısır internet kesintisi sırasında ortaya çıkan ABD internet güvenliği teknoloji şirketlerinin "derin sorgulama paketleri" (DPI) vb. teknolojilerine karşı ciddi bir inovasyon laboratuvarına dönüşmüş durumda. Mesela henüz daha yeni gelişmekte kuantum bilgi işlem gibi tekniklerle ileri kriptolama algoritmalarının çözülmesi, anonimliğin çökertilmesi, kimlik bilgilerinin açığa çıkarılması gibi "güvenlik" önlemlerine karşı daha şimdiden savunma geliştiriyorlar. "Görünmez internet projeleri" (Invisible Internet Projects - IIP) olarak adlandırılabilir bu projeler, P2P ağlarını maksimum güvenlik ve anonimlik koruması ile güçlendiren I2P ağları; regüler internet üzerinden ulaşılamayan sistemlerin oluşturduğu Karanlık Ağ (Dark Net); arama motorlarının endekslemediği Derin Ağ (Deep Web); Freenet, Tor/onionspace, HavenCo gibi kontrol edilemeyen, sansürlenemeyen veri saklama bölgeleri olan "sanal veri limanları" (virtual data havens); kullanıcıyı ele vermeyen blackthrow (ultimate chaosbox) türü kaos kutuları (chaosboxes); şifreleme ortamları (siberalem/cyberspace'den farklı bir paralel evren olarak cypherspace/şifreli alem) gibi çok sayıda derin alana açılıyor. Grubun sloganı da hoş: "Biz Internet'teniz, barış için geldik" (We're from internet, we come in peace)..."⁴¹

Gerek Telecomix, gerekse Anonymous ve LulzSec gibi hacktivist gruplar Arap Ba-

³⁹Bkz. werebuild.eu/wiki/Egypt/Main_Page; ayrıca bu yardımın nasıl olduğu hakkında etraflı bilgi için bkz. Kanalley, Craig (2011), "Anonymous Internet Users Help Egypt Communicate", The Huffington Post, 30.01.2011, news.yahoo.com/s/huffpost/20110130/cm_huffpost/815889

⁴⁰Bkz. telecomix.org ve cryptoanarchy.org/wiki/Telecomix

⁴¹Özgür Uçkan & Cemil Ertem, WikiLeaks: Yeni Dünya Düzenine Hoşgeldiniz, a.g.y., sf. 190 - 191

harında Tunus, Mısır, Yemen, Libya, Suriye polisine ve istihbaratına da ciddi darbeler indirdiler. Mübarek'in isyanı bastırmak için interneti kestiği beş gün içinde Mısır borsası çökerken, bu grupların desteğiyle muhalefet tweet geçmeye devam ediyordu. Akabinde bu gruplarla iktidarlar arasındaki savaş daha da derinleşti. İnterneti sansürleyen otoritelerin web sitelerine saldırılardan, devletler hesabına çalışan özel siber güvenlik şirketlerinin kirli sırlarının ele geçirilmesine, üyelerinin tutuklanması sonrası İspanya, Yunanistan, Fransa gibi ülkelerdeki polis sistemlerine, hatta Interpol ve FBI sistemlerine yapılan ve bir kısmı da bu sistemleri gerçekten çökertip hassas bilgilerin ortalığa saçılmasına neden olan operasyonlar geldi. Bu karşılıklı bir savaş ve çıta sürekli yükseliyor. Bu savaş internetin başka bir çok şeyin yanı sıra bir politika alanı olmasıyla yakından ilgili...

İnternetin bir politika alanı olmasından daha doğal bir şey olamaz, çünkü orası kamusal bir alan, bir topluluklar mekanı. Çünkü, Bruce Sterling'in dediği gibi, "topluluk (community) ve iletişim (communication) sözcükleri aynı köke sahiptir." İletişim ve topluluk arasındaki ortaklık, ortaklığın, ortak olanın ta kendisi. Ancak bir ortaklık temelinde topluluk kurabilirsiniz ve ancak ortak bir dil ile iletişimde bulunabilirsiniz... İletişim topluluğu oluşturan ortaklık bağına hayatta tutar ve toplumun örgütlenmesi için gerekli alış verişi, etkileşim zeminini kurar. İletişime kast ettiğiniz, onu sansürlediğiniz, iletişim ortamlarını mülkiyetinize geçirdiğiniz, baskıcı biçimde yönetmeye yeltendiğiniz zaman topluluk hayatta kalmak için kendisini savunur ve politika yapar, eylemde bulunur ve gerekirse saldırgana saldırır... Bugün dijital aktivizmle olup biten şeylerin bir kısmı da bundan ibarettir. Ama iletişim zaten her türlü aktivizmin zorunlu koşullarından biridir.

İnternetin giderek bir savaş alanına dönüşmesi de iletişim ve topluluk arasındaki bu asli bağ yüzündendir. Topluluğu yönetmek için iletişimi yönetmek en eski iktidar tekniklerinden biridir. İletişimi yönetmeyi beceremediklerinde de kesmeye çalışırlar. İktidarlar ve halk arasında, iktidarların kendileri arasında, iktidarlar ve aktivistler arasında, toplumlar, iktidarlar ve teröristler arasında, kültürler arasında, yani normalde her nerede savaş ve çatışma yaşıyorsa, internette de yaşıyor. Anonymous gibi hacktivist oluşumlar da bu savaşın içinde. Öte yandan egemen "savaş söylemi"ne karşı da tetikte durmak gerek. Çünkü iktidarlar savaşı meşrulaştırmak için onu mitleştirmekten etrafında bir korku halesi oluşturmaya her türlü dezenformasyon yöntemini kullanır ve savaş tehdidiyle özgürlüğünüz karşısında size güvenlik satmaya çalışır.

Bu karşılıklı bir savaş ve çıta sürekli yükseliyor. Bir taraf interneti sansürlemek, denetlemek, P2P ağları engellemek, dosya paylaşımını durdurmak için elinden geleni ardına koymayacak, diğer taraf I2P ağları geliştirecek, özgür ağ, derin ağ, karanlık ağ, veri cennetleri, kaos kutuları, TOR (free net, deep web, dark net, data heavens, chaosbox) gibi sansürü ve engellemeyi fazlasıyla güçleştiren farklı teknolojiler kullanacak. Daha şimdiden savaşın cephesi henüz prototip halindeki kuantum bilgi işlem veya sinir ağı benzeri ağ sistemlerine sızdırdı bile... Burada gerçekten de sivilceli ergen çocuklardan söz etmiyoruz...

Bu ‘‘siber savaş’’ın tozu dumanı Anonymous ve benzeri diğer oluşumlar hakkında da medya efsanelerinden psikolojik savaş operasyonlarına her türlü dezenformasyon ortalığı bulandırıyor. Mesela NSA basın bültenlerini aynen haberleştirmek beis görmeyen Wall Street Journal, Anonymous’un ABD şehirlerinin enerji şebekelerine saldırıyı tasarlayan öcüler olarak portresini çiziyor.⁴² Bizde de yalanlamalara rağmen Başbakanlık sistemlerine saldırdıkları haberleri Hürriyet gibi gazetelerde yayınlanıyor.⁴³

Anonymous

Yaklaşık iki yıldır, kendilerine ‘‘Anonymous’’ adını veren ‘‘hacktivist’’ grubun / grupların adının, küresel internet gündeminde geçmediği gün yok neredeyse. Devletlerden şirketlere, resmi kurumlardan siber güvenlik firmalarına, banka ve ödeme sistemlerinden istihbarat kuruluşlarına, belli ülkelerden Interpol gibi uluslararası otoritelere kadar bir çok iktidar odağına karşı eylemler gerçekleştiriyorlar. Bu eylemlerin her birinin politik bir nedeni, hedefi ve mesajı var. Onları bu yüzden ‘‘hacktivist’’ olarak adlandırıyoruz, çünkü bu terim politik amaçlı hack eylemlerini tanımlamak için kullanılıyor.

Anonymous’un ortaya çıkışı biraz daha eskilere gidiyor, ama onları özellikle 2010 sonunda WikiLeaks’e yönelik ABD baskısına ve bu baskı sonucunda organizasyonun bağış kaynaklarına PayPal, VISA, Master Card gibi ödeme sistemlerinde el konulmasına karşı giriştikleri ‘‘intikam’’ eylemleriyle duyduk. O zamandan beri de, gerek Arap Baharı sırasında Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Yemen, Bahreyn gibi otokratik iktidarlara karşı giriştikleri eylemler, akabinde de Öfkeliler (Los Indignados) hareketi kapsamında Yunanistan, İşpanya gibi ülke otoritelerine yönelik eylemleri, ‘‘Wall Street’i İşgal Et’’ (OWS) ile başlayıp küreye yayılan işgal eylemlerine verdikleri destekler, SOPA / PIPA ve ACTA gibi telif hakkı lobileri tarafından internete yönetilen tehditlere karşı başlattıkları ‘‘Kara Mart’’ (Black March) boykot girişimi, ABD seçimlerinde bu baskıcı düzenlemeleri destekleyen meclis üyelerinin teşhir edilmesi gibi kampanyalar ile adlarını duyurmaya devam ediyorlar. Bu arada, Türkiye’deki ağır internet sansürüne karşı ‘‘OpTurkey’’, ‘‘OpDigitürk’’ gibi eylemler ve BTK sistemlerine saldırılarak kullanıcı bilgilerinin elde edilmesi gibi olaylarla ülke gündeminde de yer tutuyorlar.

Anonymous’un ortaya çıkışı, 2003’de ‘‘4chan imageboard’’da⁴⁴ döndürülen bir muhabbete rastlıyoruz. ‘‘Imageboard’’, metin yerine imgeleri kullanan bir tür çevrimiçi tahtaya not bırakma sistemi / forum (BBS / Bulletin Board System’lar gibi).⁴⁵

⁴²‘‘Alert on Hacker Power Play’’, Wall Street Journal, 21.02.2012, online.wsj.com/article_email/SB10001424052970204059804577229390105521090-IMyQjAxMTAyMDIwMD EyNDAYWj.html

⁴³‘‘Anonymous Başbakanlık’a saldırdı iddiasına yalanlama geldi’’, Emek Dünyası, 7.03.2012, www.emekdunyasi.net/ed/teknoloji/16328-anonymus-basbakanlika-saldiridi-iddiasi

⁴⁴<https://www.4chan.org/>

⁴⁵‘‘Imageboard’’, <https://en.wikipedia.org/wiki/Imageboard>

“4chan”, Japonya’da başlayan “imageboard” mantığının (mesela “Futaba Channel”) İngilizceye uyarlanmış hali olarak aynı yıl ortaya çıkan, anarşist, aktivist ruha sahip bir forum ve kendi alt kültürünü yaratmış durumda. Şu sıralar her yerde görülen “meme” (internette virüs misali yayılan kavram-imgeler) furysı da oradan çıkıyor. Yine orada dönen bir “meme”den türeyen bu fikir, internetin kökeninde bulunan anonimlik kültürüne bağlı ve kendilerine “anarşist küresel beyin” diyen bir grubun tartışmalarıyla şekilleniyor ve yayılıyor. Kavramı sahiplenen bir çok çevrim içi veya çevrimdışı anarşist grup da ortaya çıkıyor eş zamanlı olarak.

Önceleri oldukça satirik ve ironik takılıyorlar; ama bu hazcılığın yanı sıra politik söylem her zaman var. 4chan’in yanı sıra, 711chan, “Encyclopædia Dramatica” ve farklı IRC kanallarında da buluşuyorlar; sonra grup büyüdükçe YouTube kanallarından sosyal medyanın diğer alanlarına da yayılıyorlar. 2008’den sonra grubun politik eylemliliği artıyor. İlk kurban Tom Cruise ve Scientology Tarikatı oluyor. Cruise’un tarikatla ilgili bir videosu internete sızdırılıyor ve “Project Chanology” başlıyor. Tarikat videonun telif hakkının kendisinde olduğunu ileri sürerek YouTube’den silinmesini isteyince, Anonymous bunu ifade özgürlüğüne bir saldırı olarak yorumlayıp tarikat web sitelerine saldırmaya başlıyor. Anonymous’un ünlü motto’su da bu sırada ortaya çıkıyor: “Biz Anonim’iz, Biz Lejyonuz. Bağışlamayız. Unutmayız. Bizi bekleyin.”

Daha sonra 2010 sonunda WikiLeaks’e yönelik saldırılara karşı, bu saldırıların sorumluları olarak gördükleri PayPal VISA, Bank of America gibi kurumların sitelerine karşı DDoS (Distributed Denial of Service) ataklarından oluşan “Hesap Kesme Operasyonu”nu (Operation Payback) başlatmalarıyla bu eylemler hız kazandı ve çeşitlendi.⁴⁶ Arap Baharı ile birlikte eylemlerin politik çizgisi de belirginleşti ve derinleşti. Bu eylemlerin bir kısmında bir diğer hacktivist grup olan Lulz (AntiSec) da destek verdi.

Anonymous, bir örgüt değil, bir “grup” da değil, bir “fikir”. Bir takım eylemlerde bulunduğuna göre bir yapılanma, bir tür organizasyon. Ama bildiğimiz anlamda bir organizasyon da değil. Çünkü bir lideri, hiyerarşik örgütlenme biçimi, merkezi istihbaratı vb. yok. Anonymous, internetin zincirlerinden serbest bıraktığı gayri-merkezleşmenin ortaya çıkardığı “lidersiz organizasyonlar”ın tipik bir örneği. Bir tür “franchise”. Bir fikri paylaşan herkesin, ismini cismini ortaya çıkarmadan, açık bir sistem içerisinde, benzer fikirleri paylaşan diğer insanlarla bir araya gelip geçici topluluklar oluşturup bu fikirler adına bir takım eylemlere girişebileceği ve “Anonymous” franchise’ini kullanabileceği bir ağ yapılanması.

Ori Brafman ve Rod A. Beckstrom, Denizyıldızı ve Örümcek: Lidersiz Organizasyonların Ölenemez Başarısı adlı ufuk açıcı kitaplarında gayri merkezleşme ve internet arasındaki ilişkiyi çok veciz bir şekilde açıklıyor:⁴⁷ “İster Fortune 500 şirketlerinden birine, isterse bir orduya veya bir topluluğa bakalım; doğal tepkimiz ‘burada

⁴⁶Eylemlerin bir listesi için şu güzel infografik’e bakılabilir: wikibon.org/blog/wp-content/uploads/2012/02/rise-of-the-hacktivist.html

⁴⁷Ori Brafman ve Rod A. Beckstrom, The Starfish and the Spider: The Unstoppable Power of Leaderless Organizations, Penguin, 2006

sorumlu kim?’ diye sormak olacaktır. Bu kitap, kimse ‘sorumlu’ olmadığında, ortada hiyerarşi diye bir şey bulunmadığında ne olduğunu anlatır. Düzensizlik, hatta, kaos çıkacağını düşüneceksiniz. Ama farklı birçok arenada geleneksel liderlik mekanizmasının yokluğu, endüstriyi ve toplumu ters yüz eden güçlü grupların yükselmesine yol açıyor. Kısacası bu, etrafımızda fırtınalar koparan bir devrim. (...) Gayri-merkezeleşme binlerce yıldır uyuyordu. Ama internetin ortaya çıkışı bu gücü serbest bıraktı, geleneksel iş dünyasını yerle bir etti, tüm sektörleri değiştirdi, birbirimizle kurduğumuz ilişkileri belirledi ve dünya politikasını etkiledi. Bir zamanlar zayıflık olduğu düşünülün, yapı, liderlik ve biçimsel örgütlenmenin yokluğu şimdi önemli bir değer haline geldi. Görünen o ki, kaotik gruplar yerleşik kurumlara meydan okuyor ve onları bozguna uğrattıyor. Oyunun kuralları değişti. (...) Örümcek, merkezeleşmiş bir hayvandır; bacakları merkezi gövdesinden uzar; başını kesin, ölür... Denizyıldızı ise gayri-merkezi bir ağıdır. Başı yoktur. Temel organları her bir kolda tekrarlanır. İkiye böldüğünüzde iki denizyıldızınız olur...”⁴⁸

İşte, Anonymous da tipik bir deniz yıldızı. ABD karşısındaki Viet Kong gibi; Conquistador’ların karşısındaki Apaçiler gibi; müzik, sinema ve medya endüstrisinin karşısındaki P2P ve I2P ağları gibi...

Brafman ve Beckstorm, bir deniz yıldızını örümcek zannetmenin çok kolay olduğunu; gayri merkezi bir organizasyona saldırıldığında bunun, onu çoğaltmaktan, daha açık, daha gayrimerkezi ve dağıtık hale getirmekten başka bir işe yaramayacağını; çünkü açık sistemlerin kolayca mutasyon geçirdiğini; ve gayri merkezi organizasyonların kolayca sizin içinize sızabileceğini de söylüyor. Bu yüzden son zamanlarda ABD otoriteleri ve Interpol’ün gerek Anonymous, gerekse Lulz gibi yapılara yönelik olarak yürüttükleri tutuklama operasyonlarının bu yapıları bitirmesine de pek imkan yok. “Lulz’un lider kadrosu ele geçti, liderlerinden biri de FBI’a çalışıyormuş” türü haberler yapmak, ya da “OpTurkey” sırasında Anonymous’un zombi programlarını kullanan gençleri tutuklayıp, “işte Türk Anonymous’ları” diye başlık atmak, sadece geleneksel medyanın kahraman mitolojisiyle ve iktidarın dezenformasyon operasyonlarıyla ilgili değil, deniz yıldızlarını örümcek zannetmenin kaçınılmazlığıyla da ilgili...

Ama bu çok vahim bir hata. Mesela ABD aynı hatayı sürekli tekrarlayıp duruyor: Viet Kong’la düzenli bir orduymuş gibi savaştı ve Apaçiler karşısındaki Conquistador’ların kaderini paylaştı. Şimdilerde, Bin Ladin’i öldürerek, kendi yarattığı lidersiz organizasyonu bitirdiğini zannediyor. Julian Assange’ı düzmece suçlamalarla itham edip yargılayabilse WikiLeaks’i bitireceğini zannediyor. Anonymous’a karşı da aynı geleneksel taktiği uyguluyor. Her biri birbirlerinden çok farklı amaçlar, dinamikler ve itilerle hareket eden bu oluşumların ortak tarafları lidersiz, gayrimerkezi organizasyonlar olmaları ve bu deniz yıldızlarıyla örümceklerle savaştığınız gibi savaşamazsınız.

Aslında taa 2001’de John Arquilla ve David Ronfeldt, ABD “derin kuruluşu”

⁴⁸Bkz. Özgür Uçkan, "Denizyıldızı ve örümcek", Gennaration, 11 Ağustos 2011, www.gennaration.com.tr/yazarlar/denizyildizi-ve-orumcek/

RAND'a hazırladıkları bir raporda bu konuda ABD'yi uyarmışlardı.⁴⁹ “Ağlar ve Ağ Savaşları: Terör, Suç ve Militanlığın Geleceği” raporu, network teorisinden girerek artık devrin gayri merkezi ağ yapılanmalarının devri olduğunu, bunlarla mücadelenin de onlar gibi davranmakla olabileceğini açıklamışlardı uzun uzun. Ama koca bir örümceği bir sürü deniz yıldızı gibi davranmaya zorlayamazsınız. Kocaman bir örümceğin bir sürü deniz yıldızına karşı pek bir şansının olmaması da cabası...

RedHack

Türkiye’de hacker camiası aslında oldukça uzun bir süredir faaliyet gösteriyor ve genel hatlarıyla ikiye ayrılıyor: Milliyetçi olduğunu iddia eden ve genellikle başka bir devletle şu veya bu şekilde bir sorun yaşandığında o ülkedeki bazı sitelere saldırıp mesaj bırakan “devletsever” hacker’lar ve RedHack örneğinde olduğu gibi, bilginin özgürleşmesini savunan “Hacker Etiği”ne uygun eylemlerde bulunan daha “sol” eğilimli hacker’lar... Bir çok grup var.

Birinci kategoridekiler, mesela Ermeni soykırım yasasına karşı bu yasa gündeme getiren Fransız milletvekilinin sitesine saldırıp, oraya tehditkar mesajlar bırakmak veya internet sansürünü gündeme getirmek için Türkiye’deki bazı sitelere saldıran Anonymous’un iletişim forumlarından birini hack’lemek gibi “devlet yanlısı” eylemler peşindeyken, ikinci grup ise tam tersine otorite karşıtı, anarşist ve sol bir takım eylemlere girişiyor ve hedef olarak da Emniyet veya ana akım medya gibi kesimleri seçiyor. Birinci grupta polise çalışan bir çok hacker’ın olduğu da dedikodular arasında. Bunların bir kısmı daha geçenlerde sıradan bir dolandırıcılık eylemine karıştıkları için ifşa oldular mesela.

Bu arada kendisine “hacker” diyen herkesin bu sıfatı taşımadığını da belirtmemiz gerek. Bir çok kişi, “hacker”lıktan ziyade, internette bulunduğu bazı yazılımları kullanarak oraya buraya saldıran ve “lamer” tabir edilen sıradan kullanıcılardan ibaret.

“Hacker” kültüründe kişisel itibar her zaman önemli olmuştur; bu yüzden seçilen anonim kimliği camiada ünlü kılmak için girilen bir çok amaçsız eylem de kafa karıştırıyor elbette. Ama politik hack’leme, yani “hacktivism” tamamen politik amaçlarla seçilmiş hedeflere, genellikle bilgi ele geçirip yayınlama veya belli bir sistemi bir süreliğine işlemez hale getirerek zarar verme amacıyla ve temelde de kamuoyu oluşturmak için girilen eylemler. Bu bakımdan başından beri örgütlenme tarzları her zaman gayri-merkezi ve dağınık bir yapıda oluyor ve genellikle bunların liderleri bulunmuyor. Bunlar hücre biçiminde çalışan bir çok grubun internet üzerinden koordineli çalışmasıyla faaliyette bulunuyorlar. Dolayısıyla aralarından bir kaç kişinin yakalanması üzerlerinde pek de yıkıcı bir etkide bulunmuyor.

Mesela bir çok Anonymous üyesinin yakalandığı ve onlara “ağır bir darbe” indirildiği yolunda haberler okuyoruz, ama bu öyle bildiğimiz anlamda bir “örgüt” değil ki,

⁴⁹Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy, Edited by John Arquilla, David Ronfeldt, RAND Corp., 2001, www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382.html

“lider kadrosunu” yakalayıp işini bitiresin. Bu bir ideoloji ve tamamen gayri merkezi, hücresel bir yapı. Birini yakalasan on kişi daha dahil oluyor harekete ve kimin ne yapacağına anlık olarak karar verip öngörülemez bir şekilde faaliyetlerini sürdürüyorlar. Ama mesela LulzSec daha merkezi bir yapı olduğu için lider kadrosu da bulunuyor ve bunların yakalanması ve içlerinden birinin (yani “Sabo”nun FBI tarafından) ele geçirilmesi grup üzerinde yıkıcı etkide bulunabiliyor. Nitekim grup dağıldığını açıkladı bile. Bu gruptan dağılanlar muhtemelen Anonymous franchise'ını kullanarak eylemlerine devam edecektir. Otoritelerin aynı “başarı”yı Anonymous üzerinde göstermesi mümkün değil. Olsa olsa bazı dağıtık parçaları ele geçirip göz dağı vermeye ve korku yönetimine kalkışabilirler ve bunun etkisi sınırlıdır.

Türkiye’de siber saldırıların “yaygın olmadığı” düşünülüyor, ama bu da pek temelli bir yargı değil. Bu saldırıları daha önce duymuyor olmamız, daha çok ana akım medyanın kendi oto sansüründen dolayı böyle. Ana akım medya her zaman devletsever hacker’ların eylemlerine yer verdi. Artık bu tür eylemleri duyuyor olmamızın nedeni internetin ta kendisi. Son iki yıldır Türkiye’de sosyal medya, özellikle de Twitter resmen gündem belirler hale geldi. Önemli bir olay olduğunda ilk oraya bakıyoruz, hiç birimizin aklına geleneksel medyaya bakmak gelmiyor. Ana akım medya da toplumun dikkat eşliğini sosyal medya sayesinde aşan olaylara mecburen yer vermek zorunda kalıyor. Bu Van depreminde de böyle oldu, Ahmet Şık’ın daha yayınlanmadan yok edilmek istenen kitabında da, Deniz Feneri davasında da, Uludere olayında da, Pozantı Cezaevi rezaletinde de, çocuk tecavüzü skandallarında da... İktidar bu durumdan çok rahatsız ve sosyal medyayı zaptı rapt altına almak için yakın zamanda bir girişim beklenebilir. Beklenebilir de, bu konuda ne kadar başarılı olur orası meçhul. Daha geçenlerde Çin’in ünlü ateş duvarı bile çöktü de Çinliler topluca Twitter’a girdi...

Türkiye de giderek yükselen siber savaştan payını alıyor. Son bir kaç yılda gerek hükümet kuruluşlarına gerekse şirketlere yönelik bir çok siber saldırıya tanık olduk. Mesela BTK’nın devlet eliyle merkezi filtre kararı “güvenli internet” adı altında yayınlandığında gerek BTK gerekse TİB siteleri saldırıya uğradı ve bir süre kapalı kaldı. Diğer devlet kuruluşlarına da benzer saldırılar düzenlendi. Bunların bir kısmını Anonymous grubu “OpTurkey” adı altında üstlendi, bir kısmını ise kimin düzenlediği ve bu sızmalar sırasında ne tür bilgilerin elde edildiği bir sır olarak kaldı.

RedHack ve benzeri sol eğilimli Hacker grupları aslında epeydir eylemde bulunuyor; hatta internetin ülkemize girip belli bir kullanıcı nüfusuna ulaşmasından beri diyebiliriz. Aralarında uzun zamandır adını duyduğumuz bazı hacker’lar var. RedHack’in eylemleri arasında çeşitli banka sistemlerine saldırılardan, İstanbul’da trafik cezalarının silinmesine, valilik, kaymakamlık ve belediye sitelerinin işlemez hale getirilmesinden MOBESE sisteminin teknik detaylarının yayınlanmasına, RTÜK sisteminin çökertilmesinden Adnan Oktar sitelerinin engellenmesine bir çok eylem var. Bunların çoğu geleneksel medyada haber olmadı. Hatta sırf bu yüzden Milliyet’in sitesini kırıp kendi haberlerini yaptılar ve bazı radyoların yayınlarına girerek mesajlarını ilettiler. Son iki yıldır sosyal medyanın bir haber mecrası olarak ana akım medyayı sollamasından beri

bu tip eylemleri daha çok duyar olduk. Medya da bu haberlere mecburen yer verdi. Dünyada hacktivist hareketlerin yükseliş eğiliminin aynen buraya da yansdığı ortada. Bu tip eylemlerle daha çok karşılaşacağız gibi görünüyor. Siber güvenlik ve siber savaş bizim gündemimizden de düşmeyecek.

RedHack'in Ankara Emniyeti'nin sistemlerine sızması ve elde ettiği bilgileri yayınlaması, Emniyet'in de "bunlar zaten iyi korunan önemli sistemler değildi" açıklamaları üzerine, bazı şifrelerin "123456" gibi numaralardan oluşması, RedHack'in yaptığı saldırının pek de önemli olmadığı, boşuna övündükleri yolunda bir kanının oluşmasına neden oldu. Hacker'lık ve övünmek iç içe geçmiştir. Her ne kadar politik hacking eylemlerinde daha az bir düzeyde de olsa, övünmek, başarı duygusu hacker kültürünün ruhunda var. O yüzden bunu doğal karşılamak gerek. Teknik olarak bakıldığında ise, RedHack'in yayınladığı bilgilerin (bunlar arasında Emniyet mensuplarının sicil numaraları, e-posta hesapları ve bunların pek de zayıf olmayan şifreleri de var), sadece "123456" tarzında basit bir şifreyle korunan bir sistemden elde edildiği düşük bir ihtimal. Muhtemelen Emniyet'in sistemlerinde de bu tür şifre olmayan şifreler vardır, ama onlar herhalde önemli bir şeyi korumuyordur (diye ummak lazım). Yayımlanan bilgilerin tek bir sistemden gelmediği de belli. İhbar bildirimleri ve bunlar hakkında yapılan işlemler başka, Emniyet mensuplarının verileri başka. Neresinden bakarsanız bakın bu önemli bir sızıntı ve internet güvenliğinden biraz olsun anlayan biri bu eylemi küçümseyemez, küçümsememeli.

Ortalığa saçılan veriler de hassas konularda ve bunun ciddi sonuçları olabilir. Genelde bu tip yayınlarda bir editörlük çalışması yapılarak isimler vb. sansürlenir. RedHack bunu yapmamayı seçmiş. Nedenini bilmiyoruz. Ama dediğimiz gibi, bunun ciddi sonuçları olabilir ve bu sonuçlarda sorumluluk aynı zamanda bu verileri koruyamayan otoriteye de aittir. Yapılan eylemin Türk Ceza Kanunu'nda yeri vardır; sisteme izinsiz girme ve veri elde etme kanunda tanımlanmış suçlardır. Ama bunun suç olması, veriyi korumakla yükümlü kurumun sorumluluğunu azaltmaz.

Öte yandan RedHack sitesinin mahkeme kararıyla ve 5651 sayılı kanun gerekçe gösterilerek engellenmesine hukuki temel yakıştırmak güç. Çünkü 5651 sayılı internet sansürü kanunundaki katalog suçların hiçbiri bu duruma uygulanamaz. Bu konuda kanunda bir boşluk var ve birisi bu karara itiraz etse, hüküm düşer. Nitekim uzman hukukçular Yaman Akdeniz ve Kerem Altıparmak, mahkeme kararının hukuksuz olduğuna dair görüş bildirdiler.⁵⁰ Bu da tek başına ilginç bir durum.

RedHack soruşturmasına bakan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Bilişim Suçları Soruşturma Bürosu'nun görevsizlik kararı verip soruşturmayı "Özel yetkili Savcı"ya devretmesi de çok tuhaf bir durum.⁵¹ Çünkü bu tip eylemlere dair suçlar Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanmış "sisteme izinsiz girmek", "sisteme zarar vermek" ve "sis-

⁵⁰Ekin KARACA, "kizilhack'in Kapatılması Hukuksuz", Bianet, 01.13.2012, www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/136596-kizilhackin-kapatilmasi-hukuksuz#

⁵¹"Redhack"e de özel yetkili savcı, CNNTürk, 15.03.2012, www.cnnturk.com/2012/bilim.teknoloji/teknoloji/03/15/redhacke.de.ozel.yetkili.savci/653216.0/index.html

temdeki verileri ele geçirmek” gibi suçlarla ilgilidir ve bu tip suçlara normal mahkemeler bakar. “Özel yetkili savcı” atamakla ilgili elimizde kabarık bir sicil olduğu için de bu durumu tuhaf karşılamamak gerek. Anlaşılan o ki konuyu “devlet güvenliğini tehdit etmek” ve “terör” gibi suçlarla ilişkilendiriyorlar. Burada, biraz Amerikanvari bir “korku yönetimi” tutumu sezemek mümkün. Tıpkı ibret olsun diye Megaupload’ın kapatılıp sahibinin tutuklanması veya Lulzsec üyelerinin tutuklanması gibi bir operasyona girişiyorlar gibi görünüyor.

Hacking ve terör ilişkilendirmesi Türkiye için yeni bir durum. Nitekim bu çerçevede ilk tutuklamaların geldiği görüldü.⁵² Ama RedHack hemen tutuklananların kendileriyle ilgili olmadığı ve eylemlerini sürdüreceklerini açıkladı. Daha önce de Anonymous üyeleri diye tutuklananların olayla ilgisi düşük seviyede bir takım gençler olduğu ortaya çıkmıştı. “RedHack üyeliği” suçlamasıyla tutuklanan gençler “terör örgütü üyeliği” ile yargılanmaya başladılar ve haklarında 24 yıla varan hapis cezaları istendi. Ama çok sayıda kampanya, RedHack’in ısrarla eylemlerine devam ederek bu gençlerin muhalif kimliklerinden ve sosyal medyada eylemlerine sempati göstermekten başka kendileriyle herhangi bir ilgisinin bulunmadığını ifade etmesi, muhalif milletvekillerinin konuyu gündeme getirmesi gibi gelişmeler sonunda, davada tutuklu kimse kalmadı.⁵³ Zaten RedHack’i “silahlı terör örgütü” saymaya yönelik çabaların hukuki bir temeli de yoktu.

Bu arada medyada RedHack’in yabancı istihbarat ajansları tarafından “kullanıldığına” yönelik haberler de çıktı... Hacker’ların belli çevreler tarafından kullanımı da Hacker’lığın tarihine ait bir olgudur ve sık sık bu tür kullanımlar olmuştur. Bir çok hacker da şapka değiştirip sonradan özel güvenlik ve istihbarat sektörünün veya polisin hizmetine girmiştir. Bu, yeraltında oynanan bu oyun için doğal bir durum. Mesela Rus mafyasının da yoğun bir şekilde hacker kullandığı dedikodular arasındadır. Bu sonuncu kullanım daha çok para aklama, endüstri casusluğu, rakipler hakkında bilgi elde etme veya sistemi çökertmekle tehdit etme / şantaj yapma türüne giriyor ve aslında bu tip suçları artık sadece mafya değil şirketler ve bankalar da sıklıkla işliyor. Son iki yılın WikiLeaks sızıntıları, başta Bank of America olmak üzere pek çok bankanın yasadışı hacking eylemlerine giriştiğini ortaya çıkardı.⁵⁴ Eh polisin veya devletlerin istihbarat örgütlerinin de hacker kullanmasından daha doğal bir şey olamaz bu kaotik dünyada...

Türkiye’de polisin hacker kullanımı ile ilgili dedikodular daha çok “devletsever” ve “milliyetçi” hacker camiasıyla ilgili. RedHack’in içine polis sızmış mıdır, onları dezenformasyon amaçlı kullanıyor mudur? Bunu bilemeyiz. Ama grubun geçmişine ve yaptığı eylemlere bakarak bunun düşük bir olasılık olduğunu da söylemek gerek.

⁵²“RedHack gözaltıları başladı”, Evrensel, 17.03.2012, evrensel.net/news.php?id=25260#

⁵³“RedHack davasında tutuklu sanık kalmadı!”, Radikal, 26.11.2012, www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1109435&CategoryID=77

⁵⁴Bkz. “The US bank and the secret plan to destroy WikiLeaks”, The Independent, 15.02.2011, www.independent.co.uk/news/world/americas/the-us-bank-and-the-secret-plan-to-destroy-wikileaks-2215059.html

Grubun tam olarak nasıl örgütlendiğini de bilmiyoruz. Yani eğer çok merkezi bir yapılanma içindelerse bu tür riskler her zaman için vardır. Tıpkı LulzSec'in organik parçalarından birinin FBI tarafından belli bir süre kullanılıp grubun deşifre edilmesi gibi. Ama FBI'nın kullanımı grubu çökertmeye odaklıydı, grup aracılığıyla dezenformasyon yaymaya değil.

Mesela Anonymous gayrimerkezi ve lidersiz bir organizasyon olduğu için onları dezenformasyon amaçlı kullanmak pek olası değil. Anonymous aracılığıyla Wikileaks'e dezenformasyon sızdırıldığı yolunda dedikodular varsa da bunlar dedikodudan ibaret. Çünkü Wikileaks sızıntıları arasında şimdiye kadar doğrulanmayan çıkmadı ve bu tip girişimlerle geçmişte gayet de güzel bir şekilde baş etmeyi bildiler. Sızıntıları doğrulamak için çok sağlam bir sistemleri var. Bunu "Wikileaks: yeni Dünya Düzenine Hoşgeldiniz" kitabımızda detaylı bir şekilde açıklamıştık. Hatta Bank of Amerika'nın tuttuğu HBGary şirketi bu tip bir sahte sızıntıyla Wikileaks'i itibarsızlaştırmaya çalışmıştı da yakalanmıştı. Sonradan Anonymous HBGary'ya saldırdı, Bank of America özür diledi, HBGary şirketi de haraç mezat satıldı.

Şimdi, bu tip bir kullanım RedHack için söz konusu mudur? Açıkçası tam olarak bilemeyiz, ama buna pek de ihtimal vermemek gerek. Son zamanlarda anaakım medyaya kadar sirayet etmiş emniyet içi hesaplaşma hikayeleri komplo damarımızı kıskırtabilir; ama sonuçta geçmişi bu hesaplaşmadan öncesine dayanan ve açıkça sol eğilimli bir hacker grubundan bahsediyoruz. Elbette her şey mümkündür ve her şeyden kuşku duymakta yarar var. Ama bu ortalığa dökülen ve henüz kimsenin yalanlamadığı onca belgenin anlamını değiştirmiyor. Tıpkı Wikileaks hakkında üretilen onca komplonun sızıntıların anlamını ve etkisini değiştiremeyeceği gibi... Hayır, iki grubu karşılaştırmıyoruz. Sonuçta Wikileaks sadece sızıntıları yayıyor, onları sızdırıcıların anonim kalmasını sağlayarak (er Bradley Manning kendi kendini ele vermişti – hacker hastalığı). RedHack ise belgeleri kendisi ele geçiriyor ve yayıyor. İki farklı durum...

Bu arada RedHack eylemlerini sürdürdü ve bu eylemler gruba ciddi bir kamuoyu sempatisi sağladı. Mesela:

- Temmuz 2012'de Dışişleri Bakanlığı'nın dosya paylaşım sitesinin hedef alınması. Saldırı sonucunda Türkiye'de çalışan pek çok yabancı diplomatın kimlik bilgilerinin Dropbox adlı site üzerinden yayınlanması. Siteye Başbakan ve Dışişleri Bakanı'nın bugün "düşman" oldukları Suriye Devlet Başkanı Esad'la "dost" fotoğraflarının konulması
- 17 Temmuz 2012'de ÖSYM sitesinin bir süreliğine çökertilmesi.
- 29 Mayıs 2012'de Türk Hava Yolları'nın internet sitesine greve destek amacıyla bir siber saldırı gerçekleştirilmesi. (Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım eylemi doğruladı fakat herhangi bir zararın meydana geldiğini inkar etti).

- 22 Temmuz 2012'de Adalet ve Kalkınma Partisi resmi web sayfasının geçici süreliğine mesaj bırakılarak kapatılması.
- Eylemlerini destekleyen akademisyen ve gazetecilerin tehdit edilmesi üzerine (Thedit edilenlerden biri olduğumu belirteyim burada), Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün web sitesinden daha önce ele geçirdikleri 77 megabyte boyutundaki ihbarların bulunduğu txt dosyasının tamamının yayınlanması.
- 29 Ekim 2012'de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ana sayfasını hackleyerek hükümete ve Fethullah Gülen cemaatine yönelik bir dizi eleştirinin yayınlanması.
- 8 Ocak 2013 tarihinde Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) sitesinin 2. kez hacklenmesi ve ele geçirilen yolsuzluk belgelerinin yayınlanması.⁵⁵

Özellikle bu son YÖK hacklemesi ve belge sızıntısı ciddi yankı uyandırdı. RedHack'in YÖK saldırısı, Başbakan'ın Aralık 2012'de ODTÜ'ye 8 TOMA, 200 zırhlı araç ve 3600 polis eşliğinde girmesi, polis şiddetinin ODTÜ kreşine bile sıçraması sonucunda çıkan olaylara adanmıştı.⁵⁶ Elbette YÖK hacklemesinde, hükümete yakın, Cumhurbaşkanı tarafından atanan rektörlerin yarısı gibi ODTÜ'yü kınayan bildirimler yayınlamasının ve üniversite öğretim görevlisi ve öğrencilerin rektörlerine karşı protestolarının da büyük payı vardı.⁵⁷ Ama YÖK eyleminin büyük yankı uyandırması, RedHack'in sistemden ele geçirdiği yolsuzluk belgelerini yayınlaması sayesinde oldu.⁵⁸ YÖK belgelerin yayılmasını önlemek için elinden geleni yaptı, ama nafile. İnternet ve sızıntı birlikteliğinin önlenemez gücüne bir kez daha tanık olduk. Bu belgeler üniversitelerimizin içinde bulunduğu durumun vahametini ortaya koyması bakımından ibret vericiydi ve daha uzun bir süre bu sızıntılar konuşulmaya devam edecek.

RedHack'in kamuoyunda en çok sempati toplayan eylemlerinden bir başkası da, 12 Mayıs 2012 Anneler Günü'nde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hizmet.aile.gov.tr adresindeki sayfasını hackleyerek, sayfaya, "benim annem cumartesi" şarkısı eşliğinde Redhack'in "Her savaşta sadece anneler ölür! Annelere kıymayın efendiler! Anneleri üzme" mesajının yer aldığı bir kolaj bırakması ve bu günü Cumartesi Anneleri'ne armağan etmesi oldu.⁵⁹

⁵⁵Bkz. "RedHack", <https://tr.wikipedia.org/wiki/RedHack>

⁵⁶Bkz. Ömer Harmanakaya, "Başbakanlar için ODTÜ'ye girme kılavuzu", Radikal Blog, 21.12.2012, blog.radikal.com.tr/Sayfa/basbakanlar-icin-odtu-ye-girme-kilavuzu-8761

⁵⁷"Yandaş rektörlere' karşı ODTÜ'ye sahip çıktılar", Yurt Gazetesi, 25.12.2012, www.yurtgazetesi.com.tr/gundem/yandas-ректорlere-karsi-odtu-ye-sahip-ciktilar-h25775.html

⁵⁸"Redhack YÖK'e Ait Yolsuzluk Belgelerini Yayınladı", Sosyaling, www.sosyaling.com/redhack-yok-e-ait-yolsuzluk-belgelerini-yayinladi/; "Redhack hackledi! YÖK ve Rektörleri Suskun!", Muhalefet, 09.01.2013, muhalefet.org/haber-redhack-hackledi-yok-ve-ректорleri-suskun-12-4644.aspx; "İşte Redhack'in ortaya çıkardığı büyük yolsuzluk ve usulsüzlükten bazıları", Medya Tutkunu, www.medyatutkunu.com/2013/01/08/iste-redhackin-ortaya-cikardigi-buyuk-yolsuzluk-ve-usulsuzlukten-bazilari/

⁵⁹"Redhack'ten anneler günü hediyesi", Sendika.org, 13.05.2012, www.sendika.org/2012/05/redhackten-anneler-gunu-hediyesi/

Bir başka eylem de, adaletsizliğe karşı kamu vicdanını temsil ettiği için sempati toplayan “Ö. Ç.” hacklemesi oldu: Bu çocuk tecavüzü davasında mahkeme gizlilik kararı vermiş ve tüm sanıkları serbest bırakmış, bu da halkın adalet duygusunu incitmişti. RedHack, 34 kişinin cinsel istismarına uğrayan Ö.C. davasındaki karara tepki olarak Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi sitelerini çökertti. Twitter’da RedHack’in #RedHackÖÇiçinVuruyor etiketi uzun zaman eğilim listesinde kaldı.⁶⁰

Grubun en esprili eylemlerinden biri ise, Kamu İhale Kurumu’nun (KİK) sitesini hackleyip bir ilan yerleştirerek, “kullanım süresi dolduğu” için iktidar partisi AKP’yi 1 TL.ya satışa çıkarması oldu.⁶¹

RedHack, istesek de istemesek de artık Türkiye politik panoramasının bir parçası. Son zamanlarda grubu ele alan “RED! adlı bir belgesel film yayınlandı.⁶² Yavaş yavaş grup hakkında kitaplar da belirmeye başlıyor...⁶³

Hacktivism: Gri Bölge⁶⁴

Hacktivismle bilgi özgürlüğü ve dijital aktivizm bağlamında ilgilenen yazarlar, akademisyenler, genellikle kendilerini bir tür “gri bölge”de bulurlar. Hack eylemi, amacı ne olursa olsun bir “suç” olarak tanımlanmıştır (nitekim kimsenin bunu reddettiği yoktur, hacktivistlerin kendilerinin de); yani çoğu ülkenin ceza yasalarına göre “bilgi sistemlerine izinsiz girme” ile başlayıp “bütünlüğünü bozma”, “bilgi elde etme” vb. diye giden bir dizi suç ile ilişkili olarak tanımlanır. Ama mesela elde edilen bilginin sızdırılması, yani bir yayın organında yayınlanması ise basın özgürlüğüne girer ve suç değildir (elbette bu bilginin niteliğine göre değişir... Mesela bir nükleer santralin kritik bilgilerini paylaşamazsınız, ama şu bürokratin rüşvet aldığı, devletin şu biriminin hukuksuz yollara saptığını veya şu bankanın halkı dolandırdığını yahut şu şirketin yasaları ihlal ettiğini sızdırırsınız ve buna “kamu yararı” denir).

Bu bilgilerin hangi yollarla elde edildiğinin bir önemi yoktur. Ama sızdırıldığında, bilgiye konu olan odak üzerinde hem kamu vicdanı hem de hukuki açıdan önemli bir etkide bulunacağından, söz konusu odak bu bilgiyi halktan gizli tutmak için elinden geleni yapar. Bu durumda o bilgiyi ya o odağın içinden biri şu veya bu saikle sızdırır veya birileri o bilgiyi şu veya bu yolla ele geçirir. Bilgiyi yayınlayanın sorumluluğu yoktur. O kamuya karşı görevini yapmaktadır. İşte hukukta bu gibi paradokslara

⁶⁰“Redhack Ö.C. için hackledi”, Radikal, 31.08.21012, www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1098738&CategoryID=77

⁶¹“RedHack’den AKP’lileri çıldırtacak ilan”, Muhelif Gazete, 03.11.2012, www.muhelifgazete.com/51923-RedHack-den-AKPlileri-cildirtacak-ilan.htm

⁶²“RED!”, www.bagimsizsinemamerkezi.org/portfolio/red/

⁶³Orhan Gökdemir, RedHack: Sanal alemin klavyeli asileri, Destek Yayınları, Şubat 2013, <https://www.idefix.com/kitap/redhack-orhan-gokdemir/tanim.asp?sid=UTY7QZ0DJH5HJNDIQQHU>

⁶⁴Bu son bölüm, RedHack hakkında verdiğim demeçlerden dolayı, önce kişisel verilerimin yayınlanmasıyla tehdit edilmem, sonrasında da bu saldırının gerçekleşmesinin ardından yaptığım uzunca bir açıklamadan hareketle oluşturuldu. Açıklamanın tamamına şuradan erişilebilir: Özgür Uçkan, "Gri bölge'de renk körlüğü: Hacktivism, beyaz bereliler, basın özgürlüğü ve bilgi hakkı", 17.07.2012, www.ozguruckan.com/kategori/makaleler/33898/gri-bolge

bazıları “gri bölge” der.

Zaten hukukun sadece siyah ve beyazdan oluştuğu iddiası, ancak hukuktan anlayanların inanabileceği bir mittir. Hele, aynı yasanın aynı maddesinin şuna başka buna başka ve tamamen keyfi bir biçimde uygulandığına tanık olduğumuz bir coğrafyada mit bile değildir...

Mesela bu coğrafyada henüz bir kişisel verileri koruma düzenlemesi bulunmamaktadır. Gerek devlet birimlerinin gerekse şirketlerin vatandaşın kişisel verilerini hukuk dışı şekillerde ele geçirip yayınlamaları vaka-i adliyedir (dinleme ve telekulak skandallarıyla dolu yakın geçmişimizi hatırlayın). Bunlar mevcut düzenlemelerimize göre de suçtur, ama kimse çıkıp bu suçları kovuşturmaz, ama mevcut güç odaklarının işine gelmeyen bir bilgi sızıp yayımlandığında, bunu yapanlar en ağır suçlu muamelesi görür, hatta bazı durumlarda “terörist” olarak yaftalanırlar. “Eee, madem suç, niçin bu güç sahiplerinin de cezalandırıldığını görmüyoruz” sorusu, meseleye demokrasi ve hukuk devleti perspektifinden bakan az sayıda kişi tarafından dile getirilir; o zaman da bu kişiler “suçu övmek”le suçlanırlar. Resmen suç işleyen birilerine imzalı mühürlü teşekkür plaketleri dağıtılırken, bunu yapanların suçu övmekten de öte “teşvik ettiği” pek dile getirilmez.

Burası da işte böyle ilginç bir coğrafyadır. Bu tarz hukuksuz işler hemen her coğrafyada iktidar odakları tarafından yapılır, ama gizli saklı yapılır, buradaki gibi alenen değil. Çünkü burada güç hukuka inanmaz... Güç kendi hakkına inanır, bu hakkı herkesin ve her şeyin üstünde görür ve bu yüzden, herkesten (halktan) kendisini (hakkını) kutsal kabul etmesini ister. Halbuki, demokrasi devletin (ve diğer güç odaklarının, şirketlerin, organizasyonların vb.) bireyler lehine hukuk tarafından sınırlandırıldığı rejimlere denir. Bunun tersi olduğunda, yani bireyler devlet (ve diğer güç odakları) lehine sınırlandırıldığında ise bu rejime bir çok isim verilebilir, ama “demokrasi” ve “hukuk devleti” bu isimler arasında yer almaz.

İşte bu coğrafyada insan hakları, (dijital) aktivizm, internet – siyaset ilişkisi ve buna bağlı hacktivism, sızıntı gazeteciliği, yeni medya gibi konular hakkında çalışanlar, kendilerini sık sık böyle bir “gri bölge”de bulurlar. Bu doğal. Bu yüzden, mesela bir röportajımda, “Redhack iddia edildiği gibi terör örgütü değil, hacktivist bir organizasyondur, ceza yasalarına göre suç isnat edilmelidir, terör düzenlemelerine göre değil”; bir diğerinde, “yaptığı eylemlerin ve sızdırdığı bilgilerin halkın bir bölümünde sempati yaratması doğaldır, bu yüzden, Twitter’da, Facebook’da bu organizasyonu takip edenleri, paylaşımda bulunanları kalkıp da “terör örgütüne yardım etmek” suçundan yargılamakla tehdit etmek, temel insan hakkı olan ifade özgürlüğünün Birleşmiş Milletler tarafından tanınan internet üzerindeki mevcudiyetini ihlal edecek bir korku operasyonuna girişmektir ve hukuksuzdur”; bir başkasında, “Siber saldırılardan korunmanın yolu, her hacker grubunu terörist olarak tanımlamak ya da internette ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı operasyonlara girişmek değildir. Hükümetin yapması gereken, uluslararası standartlara uygun, profesyonel güvenlik sistemleri kur-

maktır” diyorum...⁶⁵ Ve bu benim “RedHack destekçisi” diye suçlanıp tehdit edilmem için yetiyor. Oysa bu söylediklerim uluslararası hukuk teamüllerinin bir yansımasından ibaret...

Türkiye'nin “ilklerin ülkesi”, “model ülke” vb. diye adlandırılmasına bayılıyor yöneticilerimiz. Pek fazla ilk çıkmıyor buradan, ama bazen de çıkıyor. Mesela, devlet eliyle merkezi filtre uygulamasının “güvenli internet” diye adlandırılması böyle bir ilk oluyor (Mensup olduğumuz Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın 56 ülkesi içinde bir ilkiz bu bakımdan, ama model olmadığımız aşıkâr, kimse henüz bizi izlemedi). Yine, bir süredir uluslararası ortamlarda tartışılan ama tanımında bir türlü uzlaşılmayan “siber terörizm” konusunda da bir ilki gerçekleştirdik, ve dünyada hiç bir ülke henüz Anonymous'u, LulzSec'i filan “terörist” ilan etmeden önce (diğer devletler temkinli bir şekilde “siber tehdit” demeyi tercih ediyorlar), biz RedHack'i “silahlı terör örgütü” ilan ediverdik! Bu ilanın hukuki sorunları bir tarafa, “silah”ların niteliği başka bir tarafa, birden nur topu gibi bir terör örgütümüz ve Twitter'daki kırk küsur bin takipçisi oluverdi...

“Siber terörizm” konusunun dünya çapında da oldukça tartışmalı bir konu olduğu ortada. Siber saldırılar çok geniş bir alana yayılıyor ve bunların tümünü “siber terör” olarak adlandırmak mümkün değil. Bu saldırılar, belirli ve bilinen bir terörist grup veya başka bir devlet destekli profesyonel grup tarafından gerçekten “terör” yaratmak, yani halkta korku ve dehşet uyandırmak veya hayati sistemlerin işleyişini engelleyerek otoritelerin elini kolunu bağlamak için yapılırsa bunu “terör eylemi” diye niteleyebiliriz belki, ama giderek daha çok karşımıza çıkan, politik savunuculuk amacıyla yapılan hacktivist eylemlerin “terör” kapsamına sokulmasını onaylamayan çok sayıda uzmana katılmamak mümkün değil.

Böyle bakınca Türkiye'de herhangi bir “siber terörizm” olayının henüz yaşanmadığını söylemek gerek. Yapılanlar daha çok politik amaçlı, uluslararası toplum tarafından da kınanan insan hakkı ihlalleri konusunda protestolarda bulunan hacktivism eylemleri. Hedeflerin büyük kısmı söz konusu hak ihlalleri bakımından eleştirilen kurumların siteleri. BTK hacklemesi Türkiye'nin ağır internet sansürünü protesto etmek için yapıldı. İçişleri Bakanlığı sitesi, Bakanın toplumun geniş bir kesimi tarafından tepki gören söylemlerini protesto etmek için saldırıya uğradı. Dışişleri Bakanlığı sitesi de, hükümetin Suriye ile savaş konusunda yine toplumun bir kesimi tarafından onaylanmayan politikasını protesto etmek için değiştirildi. Bu eylemler toplum tarafından “terör eylemi” olarak algılanmadı. Bu gruba karşı olanlar bile böyle düşünmedi. Elde edilen bazı bilgilerin yayınlanması güvenlik sorunu oluşturuyor, ama otoritelerin kendileri bu güvenlik sorununu azımsayan söylemlerde bulundu.

Bunlar, yasal olmayan metotlar kullanılarak yapılmış hacktivism eylemleridir, siber terörizm değil. O zaman, “aslında hiç bir yere giremediler, dimdik ayaktayız” söyle-

⁶⁵Mesela bkz. www.ntvmsnbc.com/id/25364227/; turkey.setimes.com/tr/articles/ses/articles/reportage/2012/07/03/reportage-01; turkey.setimes.com/tr/articles/ses/articles/features/departments/national/2012/07/11/feature-01

minde bulunan otoriteler bu eylemleri neden “terör” kapsamında nitelendirmekte bu kadar ısrarlı? Henüz uluslararası düzeyde üzerinde uzlaşmamış, hukuki açıdan oldukça sorunlu, tartışmalı bir biçimde yeni bir suç ortaya çıkarmanın kimsenin tahmin edemeyeceği sonuçları olabilir; bu tür kestirme yollardan kaçınmak gerekir.

Bunları “terör eylemi” olarak niteleyip gerek bu gruplara gerekse insan hakları ihlalleri konusunda benzeri kaygıları taşıyan insanlara yönelik korku operasyonlarına girişmek ise, altına imza koyduğumuz ve uygulamakla yükümlü olduğumuz uluslararası sözleşmeleri açıkça ihlal eder; hukuk dışıdır.

İstatistiklere göre dünyadaki üç terör suçlusundan biri Türkiye’den çıkıyor; bunun nedeninin, çoğu gazeteci, yasal aktivist, yazar, öğrenci vb. olan bu insanların gerçekten “terörist” olmalarından çok, yargının yetkilerinin hukuksuz bir biçimde genişletilerek tüm muhalif seslere terörist damgasını yapııştırılması olduğunu düşünen çok sayıda kişi var.⁶⁶

Hackivist eylemler de yasal değildir ve bilişim sistemlerine girmek, onları değiştirmek, bilgi elde etmek ceza kanunlarına göre suçtur, ama terörle mücadele kanunlarına göre değil. Bu eylemler, ancak gerçekten bir terör örgütü tarafından terör yaratmak için yerine getirilirse, hukuki sağduyu ile hareket edilerek birer terör suçu olarak nitelenebilir. Hele bu hackivist grupların eylemlerine şu ya da bu şekilde sempati duyan vatandaşların terör örgütü sempatzanlığından kovuşturulmaları ise bir hukuk devletine yakışmayacak, ağır bir demokrasi ihlalidir.

Hackivist eylemler, gerek taşıdıkları alt kültür özellikleri gereği, gerekse kullandıkları mizahi dil, seçtikleri hedefler ve toplumsal mesajları nedeniyle, her yerde her zaman belli bir sempati uyandırır. Bu sosyolojinin çokça işlediği bir konudur. Hiç bir hukuk devletinde bu sosyolojik olgu, suça destek diye kovuşturulmaz.

İşte bu yüzden, tıpkı benim gibi hedef gösterilen, tehdit edilen Alternatif Bilişim Derneği’nin ilgili açıklamasına tümüyle katılıyorum: “RedHack’in Dışişleri Bakanlığı sitesini kırıp, yabancı elçilik çalışanlarına ait belgeleri yayınlamasının ardından ‘yetkili’ bazı kişi ve gruplarca sosyal medyada korku söylemi yayılmaya başlandı. Bu söylemin hedefi sansür ve otosansürdür. Türkiye’de yurttaşların kime destek olacağını, neyi, nasıl, ne kadar söyleyebileceğini belirlemek ve sınırlamak istiyorlar!.. Eylemin ardından ABD’nin girişimleri ile Redhack’in Twitter hesabı kapatıldı ve Dropbox ilgili dokümanları sildi. Ardından Redhack, jet hızıyla bir terör örgütü ilan edildi. Bunun için bir manifestoya sahip olmaları ve amblemlerindeki orak çekiç gerekçe gösterildi. Bu izaha muhtaç bir hukuk garabetidir. Türkiye, Dünya’nın en çok terör suçlusuna sahip ülkesidir. Bunun nasıl mümkün olabildiği bu örnekten anlaşılabilir. Çünkü her aykırı ses terörist ilan edilmekte ve TMK’ye tabii tutulmaktadır! (...) Ayrıca bu olayın ardından sosyal medyanın, RedHack’e destek veren, onlara sempati duyan ve eylemlerini alkışlayanların da teröre yardım etmiş olacakları yönlü mesajlarla doldu-

⁶⁶Mesela bkz. Can Dündar, "Az kalsın terörist oluyordum", Milliyet, 08.07.2012, gundem.milliyet.com.tr/az-kalsin-terorist-oluyordum/gundem/gundemyazardetay/08.07.2012/1564168/default.htm

ğunu izledik. Bu söylemin hedefi sansür ve otosansürdür. Kimin neye, ne şekilde destek vereceği, kimi alkışlayıp kime tepki göstereceği ifade özgürlüğü kapsamında ve kişinin hür iradesine bağlıdır. Bu hür iradenin baskı ve tehdit altına alınması durumudur. Temel insan hak ve hürriyetlerine aykırıdır. Yurttaşların iletişimi ve güncel politik katılımı daha yatay ve demokratik bir düzlemde yapabildiği sosyal medyanın ve İnternetin, türlü gerekçelerle tahakküm altına alınması girişimlerini kınıyoruz.”⁶⁷

Devletlerin ve diğer iktidar odaklarının benzeri tahakküm girişimleri giderek interneti devasa bir gözetim distopyasına dönüştürme eğiliminde. WikiLeaks kurucusu Julian Assange, Jacob Appelbaum, Andy Müller-Maguhn ve Jérémie Zimmermann'la birlikte yayınladığı “Şifreci Punklar: Özgürlük ve internetin geleceği” adlı kitapta bu distopik eğilimi veciz bir şekilde konumlıyor: “İnternet insan uygarlığına bir tehdittir.”⁶⁸ “Assange ve diğer yazarlara göre, ‘şimdiye dek gördüğümüz en tehlikeli totaliterlik kolaylaştırıcısı’ haline getirilen internet, uygarlığımızı hızla küresel bir postmodern gözetim ve denetim distopyasına dönüştürüyor. Aslında bu küresel polis devletine adım attık bile... Hedefli gözetimi ‘toplam gözetim, denetime ve fişleme’ye dönüştüren küresel güvenlik ve casusluk endüstrisinin devletler ve şirketlere açtığı bu yeni dünyada, bireylerin mahremiyeti, hak ve özgürlükleri her an ihlal ediliyor. 10 milyon doları ödeyen herhangi bir devlet, vatandaşlarının tüm iletişimini -mobil iletişimini, e-posta iletişimini, sosyal medya dahil olmak üzere tüm internet davranışını- elde edip kalıcı olarak depolayabilir, çok gelişmiş arama ve örüntü bulma algoritmalarıyla bu kazana kepçeyi sallayıp onlara karşı kullanabilir. Oysa biliyoruz ki, şeffaf olması gereken devletler ve şirketlerdir, bireyler değil. Biliyoruz ki, demokratik devlet, vatandaşları tarafından denetlenen ve sınırlanan devlettir. O halde ne yapmalı? Yazarlar, ‘güçlü şifreleme silahlarına’ çağırıyor. Geçmiş şifreci punklar (cypherpunks) ve kripto anarşizm kültürüne uzanan Assange ve diğerleri, ‘bilgiyi şifrelemek, şifresini çözmekten daha kolaydır’ diyor: ‘...dünyanın en kuvvetli süper gücünün bütün kaynakları ve bütün siyasi arzusu dahi şifreyi çözemeyebilir. Ve insanlar arasındaki şifreleme patikaları dışsal devletin zorlayıcı gücünden özgürleşmiş bölgeler yaratmak için birleşik bir ağ oluşturabilir. Büyük ölçekli müdahaleden azade kalabilir. Devlet denetiminden azade kalabilir.’ ”⁶⁹

Açıkçası, internetin ve bilginin bir savaş alanı haline geldiği günümüzde, bu yoğun, derin ve çok katmanlı mücadelenin kısa vadede bir kazanan olmayacağını düşünüyorum. “İnternetin yapısını, gayri-merkezi, dağıtık, sınırsız / sınır aşan, açık, etkileşimli, altyapıdan bağımsız ve küresel nitelikleriyle tanımlarız hep. Gerçekten de bu nitelikler, interneti, ‘ağların ağı’ olarak diğer ağlardan farklılaştıran yapısal özellik-

⁶⁷ Alternatif Bilişim Derneği, “Sosyal Medyaya Otosansür Dayatan Korku Operasyonlarını Kınıyoruz”, Basın açıklaması, 09.07.2012, www.alternatifbilisim.org/wiki/Sosyal_medyaya_otosansur%C3%BCr_dayatan_korku_operasyonlar%C4%B1n%C4%B1_k%C4%B1n%C4%B1yoruz

⁶⁸ Julian Assange, Jacob Appelbaum, Andy Müller-Maguhn ve Jérémie Zimmermann, Cypherpunk: Freedom and the Future of Internet, OR Books, 2012, www.orbooks.com/catalog/cypherpunks/; Türkçesi: Şifrepunk: Özgürlük ve İnternetin Geleceği Üzerine Bir Tartışma, Çeviren: Ayşe Deniz Temiz, Metis Yayınları, 2013

⁶⁹ Özgür Uçkan, “Siber alemden şifreli aleme”, BThaber, 21.01.2013, www.bthaber.com/siber-alemden-sifreli-aleme/

lerdir. İnterneti, Birleşmiş Milletler gibi tek bir merkezden yönetme hayali bir çok devletin rüyalarını süslüyor, ama merkezi bir internet ancak hayallerde var olabilir. Çünkü interneti internet yapan, gayri-merkezi ve dağıtık olması. Ama devlet ve şirketler gibi iktidar odakları, gayrimerkezi ve dağıtık bir teknolojik ortam içinde bilgiyi merkezi bir biçimde işlemek ve yönetmek için ellerinden geleni yapıyor. Çünkü her sinir sistemi merkezidir. Öte yandan bu açık, gayri-merkezi ve dağıtık yapıda giderek kapalı ve merkezileşmiş ağ adalarının oluştuğuna tanık oluyoruz: Tıpkı her yöne yayılan ve bir merkezi olamayan devasa bir şehirde, duvarlarla çevrilmiş, yüksek güvenlikli, merkezi bir şekilde yönetilen kapalı yerleşim ve iş adalarının belirmesi gibi... İnternet bir yandan gayri-merkezi ve tarafsız yapısını korurken, öte yandan bu yapı içinde, merkezi, denetimli, (neo)korporatist bilgi adaları oluşup yoğunlaşıyor ve yayılıyor: bulut bilgiişlem, doku bilgiişlem (fabric computing), ağ ontolojileri (internet of things), DPI, RCS vb. etkin veya pasif gözetim, izleme, fişleme teknolojileri... Bu yapıyı genel ve kapsamlı bir merkezileşme yerine, lokal, mobil ve yayılımcı bir 'süper-merkezileşme' olarak adlandırabiliriz. İnternet tamamen antagonist bir yapıda olan bu gayri-merkezileşme / süper-merkezileşme eğilimlerinin eş zamanlı olarak yaşayabildiği bir ortama dönüşmüş durumda. Dijital ekosistem, yakınsama etkisiyle tek bir toplam sisteme doğru gidiyor ve mobilite, gerçek zamanlı ve kitlesel bilgi işleme/erişim/paylaşım bu sistemin baskın unsurları. Devletler, şirketler, bireyler bu aynı sistem içinde aynı kaynaklardan besleniyor. Bir tarafta süper-merkezi yapıların tahakküm eğilimi, diğer tarafta giderek daha da dağıtık ve gayri-merkezi hale gelen göçebe odakların izlenemez, anonim ve lidersiz organizasyonları ve asimetric gücü, ikisinin arasında da giderek artan internet nüfusu... Antagonist eğilimlerin bu karmaşık birlikte-yaşamı muhtemelen internetin geleceğini de belirleyecek bir çatışma ve gerilim durumu yaratacak. Öte yandan, bu, çıtanın sürekli olarak yükseldiği bir oyun ve muhtemelen bir kazananı da olmayacak."⁷⁰

Yani bir grubun yakalanması, dağıtılması, kullanılması vb. oyunu bitirmiyor; tersine kapsamını genişletip derinleştiriyor. Hactivizm etki alanını genişletip derinleştirerek sürecek. Bu, internete için ikilik hipotezinin, yani her gücün karşısını yaratarak ekosistemin dengelenmesinin bir sonucu...

Doruk Cansev'in Bianet'te yayınlanan, "beyaz şapka" ile "beyaz bere" arasında nefis bir ilişki kuran, bu yazının konusu ile de yakından ilgili, "Korsanlarımızın Ehliyet Sınavı" adlı yazısından bir kolajla bitirelim.⁷¹ Çünkü hactivizmin halet-i ruhiyesinin "nelerle karıştırılmaması gerektiğini" gayet iyi anlatıyor:

"Etimolojik olarak korsan'ın kökü corsair'a (Lat. cursus kökü) uzanıyor ve bu sözcük de yaygın kullanımıyla tüm hükümetlerle savaş halinde olan eşkiyalardan ziyade bir devlete bağlılığını bildirmiş paramiliter gemicileri imliyor. Bu yüzden onlardan bahsederken yalnızca coğrafi konumlarını

⁷⁰Özgür Uçkan, "İnternet: Gayri-merkezileşme mi süper-merkezileşme mi?", BThaber, 06.05.2012, www.bthaber.com/internet-gayri-merkezilesme-mi-super-merkezilesme-mi/

⁷¹Doruk Cansev, "Korsanlarımızın Ehliyet Sınavı", Bianet, 16.07.2012, www.bianet.org/bianet/bilisim/139733-korsanlarimizin-ehliyet-sinavi

değil tabii oldukları ülke isimlerini de belirtiyoruz. Öyle ki çoğunlukla "lettre de marque" adıyla; yapılacak saldırıların hedefini, sınırlarını ve karşılığında vadedilen ödülün büyüklüğünü açıklayan bir lisans altında, düşman ilan edilenlere karşı (Bu düşman bir ülke olabildiği gibi gerçek deniz haydutlarını da içerebilir) bir çeşit "vatansever" kontrgerilla mücadelesi yürütüyor bu korsanlar. (...) Hizmetlerini genelde bir ödül karşılığında sunan korsanların bu anlamda kiralık olması bağlılık dinamiklerini yakalayabilmemiz açısından anlamlı. (...) Hacker cemaati (itiraf edilemeyen, deyim yerindeyse imkansız bir cemaat olarak) aslında yine bir sır (kod) etrafında örülür. Bu sırda kimilerince hacker etiği olarak yasallaştırılmaya çalışılan ve bilginin açık paylaşımı sayesinde hiçbir sırrın kalmayacağı ütopyik dünyaya yönelik manifestolarla vücut bulmuştur. Ne var ki merkezsizliğe yapılan çağrı, öteki mesajlardan baskın çıkar. Sonuçta Anonymous ve Redhack gibi ulvi amacı izlediği düşünülen grupların yanında kendilerine yazının başındaki paramiliterlik vurgusuna çok uygun bir isim seçmiş olan Akıncılar'ın da dahil olduğu CyberWarriors tipinde "beyaz şapkalı" korsanlarımız da var. Bilindiği üzere bu terim genellikle bir şirket veya devlet için çalışarak onların güvenlik açıklarını bulmalarına yardımcı olan hackerları tarif ediyor. Tıpkı kiralık deniz korsanları gibi ödüle bağlılar, fakat bu ödül bazen sırf yakalandıklarında kendilerine uygulanan şantajın geri çekilmesi -başka bir deyişle cezanın yokluğu- olabiliyor. Yalnız, bu tanımın çizdiği çerçeveye bakarsak "Bilişim Güvenliği ve Bilişim Suçlarına Karşı Mücadele Derneği" aracılığıyla Aksaray Polis Meslek Yüksekokulu'nda bizzat emniyet tarafından resmi bir biçimde teşekkür belgesi verilen CyberWarriors muhalif medyamızın ilan ettiği üzere beyaz bereli olmayabilir. En azından bildik anlamıyla... (...) Açıkçası son günlerde bizzat konuyla ilgilenen gazeteci ve akademisyenlerin şahsını ele alan saldırılarda isimlerini ya da nicklerini bilmesek de devletin kiraladığı hackerların parmağı olduğundan çoğumuz emin sanırım. Yersiz yurtsuzlaşan bu saldırı yetkisi, temellük edildiği her performansta kendisini yeniden kodluyor. Kim bilir; belki de politik denetim, erişemediği güçlere saptırma ve yönlendirme tarzı elektro-iktidara ait diyebileceğimiz stratejilerle hükmetmeyi başarıyor. Arkaplandaki tablo ne olursa olsun ideolojik eşleşmeler ona kendi pis işlerini yaptıracak failer sunmayı sürdürdüğü sürece bu duruma itirazı yok, hatta minnetini "lettre de marque"ı anımsatacak bir törensellikle teşekkür belgesi olarak sunuyor. İşte burası ne yazık ki beyaz şapka'nın beyaz bere'ye, yüksekokulun karakola dönüştüğü, resimdeki kan kırmızı Türk bayrağınınınsa değişmeden kaldığı kritik nokta. Çünkü -yine Foucault'ya başvuruyorum- 'bu pratikler - bir özel istenç eylemi olarak- bir öznenen çıkmazlar, fakat eylemlerini tarihsel olaylar ve kuramların olumsal ağına sokan insanlardan kaynaklanabilirler.' (...)

Yo ho ho ve bir şişe rom."

Şifreleme silahları için bir çağrı⁷²

Julian Assange

Bu kitap bir manifesto değil. Buna zaman yok. Bu kitap bir uyarı.

Dünya ulusötesi bir distopyaya doğru kaymıyor, koşar adım ilerliyor. Bu gelişme ulusal güvenlik çevreleri dışında gereğince algılanmadı. Ketumiyet, karmaşıklık ve ölçek yoluyla gizlendi. Özgürleşme yolundaki önemli aracımız İnternet, şimdide dek gördüğümüz en tehlikeli totaliterlik kolaylaştırıcısına dönüştürüldü. İnternet insan uygarlığına bir tehdittir.

Bu dönüşümler sessizce gerçekleşti çünkü ne olup bittiğini bilenler küresel gözetim endüstrisinde çalışıyor ve onları konuşmaya iten birşey yok. Kendi gidiş yoluna bırakılacak olursa, birkaç yıl içinde, küresel uygarlık postmodern bir gözetim distopyası olacak; en üst düzeyde beceri sahibi bireyler dışındakilerin ondan kaçması mümkün olmayacak. Aslına bakılırsa halihazırda bu durumu yaşıyor olabiliriz.

Çok sayıda yazar İnternetin küresel uygarlık için ne anlam ifade ettiğini ele aldı ama yanılıyorlar. Yanılıyorlar çünkü doğrudan deneyimin getirdiği perspektif duygusundan yoksunlar. Yanılıyorlar çünkü düşmanla hiç yüz yüze gelmediler.

Dünyanın herhangi bir açıklaması, düşmanla ilk temas [kurulmadan] bir anlam taşımaz.

Biz düşmanla karşılaştık.

Son altı yıl boyunca Wikileaks'in dünyanın neredeyse bütün güçlü devletleriyle çatışmaları oldu. Biz yeni gözetim halini konunun içinde olan kişinin bakış açısıyla biliyoruz çünkü sırlarını derinlemesine inceledik. Biz bunu bir savaştının bakış açısıyla biliyoruz çünkü insanlarımızı, paramızı, kaynaklarımızı ondan korumak durumundaydık. Biz bunu küresel bir bakış açısıyla biliyoruz çünkü hemen her ülkede insanlarımız, varlıklarımız ve bilgi [kaynaklarımız] var. Biz bunu zamanın bakış açısıyla biliyoruz çünkü bu olguya karşı yıllardır dövüşüyoruz ve olgunun katlanarak büyüdüğüne ve yayıldığına tekrar tekrar şahitlik ettik. Yayılıp ele geçiren bu asalak İnternetle birleşen toplumların kanını emerek semiriyor. Gezegenin üzerinde yuvarlanıyor ve önüne çıkan bütün devlet ve halklara bulaşıyor.

⁷²Cypherpunks kitabının giriş yazısıdır, K. Deniz Ögüt'ün çevirisi Aralık 2012'de yayınlanmıştır: marenostrum.blogspot.com/2012/12/03/p128/

Ne yapmalı?

Zamanın birinde, adresini vermeye gerek olmayan bir yerde, bizler, genç İnternetin yapıcıları ve sakinleri, yeni dünyamızın geleceğini tartışmıştık.

İnsanların tümü arasındaki ilişkilere yeni dünyamızca aracılık edileceğini ve insanların nasıl bilgi, ekonomik değer ve kuvvet alışverişinde bulduklarıyla belirlenen devletlerin doğasının da değişeceğini görmüştük.

Mevcut devlet yapılarıyla İnternet arasındaki birleşmenin devletlerin doğasını değiştirmek için bir gedik yarattığını gördük.

İlk olarak, devletlerin, emredici zorun üzerlerinden yürüdüğü sistemler olduğunu hatırlayalım. Bir devlet içindeki gruplar destek almak için yarışabilir ve bu yüzeyde demokratik görüngüye yol açar ama devletleri payandalayan, şiddetin sistematik uygulanışı ve bunun önlenmesidir. Toprak mülkiyeti, emlak [mülkiyeti], kiralalar, kâr payları, vergilendirme, mahkeme harçları, sansür, telif hakları ve patentlerin hepsi tehditle uygulanan devlet şiddeti üzerinden zorla ayakta tutulur.

Bizler çoğu zaman şiddete ne denli yakın olduğumuzun farkına bile varmayız çünkü ondan kaçınmaya özen gösteririz. Havayı koklayan denizciler gibi, yüzeydeki dünyamızın aşağıdaki karanlıkla nasıl desteklendiğini nadiren düşünüp taşınırız.

İnternetin yeni uzayında zorlayıcı kuvvetin karşısında denge unsuru ne olacak?

Bu sorunun sorulması bile anlamlı mı? Öte dünya işlerine dalmış bu uzayda, görünürde fikir ve bilgi akışının bu platonik aleminde, zorlayıcı kuvvet kavramına yer olabilir mi? Tarihsel kayıtları değiştirecek, telefonları gizlice dinleyecek, insanları ayıracak, karmaşıklıktan moloz yığınları yaratacak ve duvarlar örececek, işgal ordusu gibi bir kuvvet, ha?

İnternetin, fikir ve bilgi akışının platonik doğasının değerini, bunun fiziksel temeli düşürüyor. Temelleri, okyanus tabanlarında uzanan fiber optik kablo ağlarıdır, tepemizde dönen uydulardır, New York'tan tut Nairobi'ye dek kentlerdeki binalara yerleştirilmiş bilgisayar sunucularıdır. Arşimet'i alelade bir kılıçla katleden asker gibi, silahlı bir güç de Batı uygarlığının, platonik diyarımızın, zirvedeki gelişimini kontrol altına alabilir.

Eski dünyanın kaba atomlarından soyutlanan İnternetin yeni dünyası bağımsızlığa hasretti. Ama devletler ve yandaşları -fiziki dayanaklarını kontrol yoluyla- yeni dünyamızı kontrol etmek için hamle yaptı. Bir petrol kuyusunu kuşatan ordu veya sınırdan rüşvet alan bir gümrük memuru gibi, devlet, kısa zamanda kendi denetiminde olan fiziksel uzayı bizim platonik alemimiz üzerinde denetim kurmak için kullanmayı öğrenecekti. Bu bizim düşlediğimiz bağımsızlığı engelleyecekti, ve ardından, fiber optik hatlarla uydu yer istasyonlarının üzerine çökerek yeni dünyamızdaki bilgi akışına büyük ölçekli müdahaleye devam edecekti; konunun esası bu çünkü her türlü insani, ekonomik ve siyasal ilişkiyi kucaklıyor. Devlet yeni toplumlarımızın toplardamarlarına ve atardamarlarına sülük gibi yapışacaktır; ifade edilen veya görüşülen her ilişkiyi,

okunan her Web sayfasını, gönderilen her mesajı ve Google'da aranan her düşünceyi midesine indirecekti ve ardından iktidarı aklına bile getirmeyenlerce oluşturulmuş bu bilgiyi, her gün elde ettiği milyarlarca unsuru uçsuz bucaksız gizli depolara sonsuza dek durması için istifleyecekti. Bu hazineye, insanlığın bu ortak özel entelektüel çıkıtısına çok gelişmiş arama ve örüntü bulma algoritmalarıyla defalarca ve defalarca keşçeyi sallayarak hazineyi daha da zenginleştirecek ve müdahale edenlerle müdahaleye maruz kalanlar dünyası arasındaki kuvvet dengesizliğini en çoklayacaktı. Bunun ardından devlet, öğrendiklerini savaşlar çıkarmak, insansız hava araçları yapmak, BM komitelerini ve ticari anlaşmaları hileyle yönlendirmek, kendine bağlı geniş sanayi şebekesine, içerden öğrenenlere, yandaşlara çıkarlar sağlamak için gerisingeri fiziksel dünyaya uygulayacaktı.

Ama birşey keşfettik. Sınırsız hakimiyete karşı bir umudumuz. Cesaret, sezgi ve dayanışmayla, direniş için kullanabileceğimiz bir umut. İçinde yaşadığımız fiziki evrenin tuhaf bir özelliği.

Evren şifrelemeye inanır.

Bilgiyi şifrelemek, şifresini çözmekten daha kolaydır.

Bu tuhaf özelliği yeni dünyanın yasalarını yaratmak için kullanabileceğimizi gördük. Yeni platonik alemimizi onu destekleyen uydular, denizaltı kabloları ve onları kontrol eden merkezler gibi temellerden soyutlamak için. Kendi uzayımızı bir şifreleme örtüsü ardında tahkim etmek için. Fiziki gerçekliği denetleyenlere yasaklanmış yeni ülkeler yaratmak için. Bizi oralara kadar takip etmek sonsuz kaynak gerektirirdi.

Ve bu yolla bağımsızlığımızı ilan edecektik.

Manhattan Projesi'ndeki bilimciler evrenin nükleer bomba yapımına izin verdiğini keşfettiler. Bu apaçık belli bir sonuç değildi. Kimbilir, nükleer silahlar fizik yasalarının sınırları içinde olmayabilirdi. Bununla birlikte, evren atom bombalarına ve nükleer reaktörlere inanıyor. Tuz gibi, deniz veya yıldızlar gibi bunlar da evren tarafından kutsanmış görüngülerdir.

Benzer şekilde, evren, fiziki evrenimiz, birey veya bireyler grubunun güvenilir şekilde, otomatik olarak, hâttâ belki bilmeksizin birşeyi şifrelemeye olanak verecek özellikte; öyle ki, dünyanın en kuvvetli süper gücünün bütün kaynakları ve bütün siyasi arzusu dahi şifreyi çözemeyebilir. Ve insanlar arasındaki şifreleme patikaları dışsal devletin zorlayıcı gücünden özgürleşmiş bölgeler yaratmak için birleşik bir ağ oluşturabilir. Büyük ölçekli müdahaleden azade kalabilir. Devlet denetiminden azade kalabilir.

Bu yolla insanlar kendi isteklerini tamamen seferber olmuş süper gücün istekleri karşısına dikebilir ve kazanabilirler. Şifreleme fizik yasalarının somutlaşmış halidir ve devletlerin kuru gürültüsüne pabuç bırakmaz, hattâ ulusötesi gözetim distopyalarına da pabuç bırakmaz.

Anonim'in Tasavvuru

Seda Gürses⁷³

*“Anonimlik, savunmamızdaki en ön saftır.”
Profesör Xavier, XMEN: Birinci Sınıf*

Anonimlik, hem kavram hem de strateji olarak oldukça güçlü bir duruşa sahiptir. Bir eserin sahipliği, orijinal olan, kök gibi kavramları aşar ve kendisini şarkı, şiir, sözlü tarih, destanlar, komplo teorileri, toplu gönderimler gibi günlük hayatın önemli olguları üzerinden bize sunar. Anonimlik, yüzyıllar boyunca toplumlar tarafından görüşlerin açık bir şekilde ifade edilmesi adına başvurulmuş bir yöntemdir. Bu şekilde anonimlik bireysel bağımsızlığı vurgulamakla birlikte, odak noktasını her zaman bireysel kullanımdan ziyade topluluk odaklı etkisine çekmiştir. Anonim ifade ve yaratılar geçmişe ait kültürel yöntemler, inanç ve normlara ışık tutarken, gelecek toplulukların da kendilerini ifade etmeleri için bir araç olmuştur.

Anonimlik, mesajın ve bu mesajı iletmenin, mesajı ileten bireyler ve bu bireyler arasındaki farklılıklardan daha önemli olduğu inancını benimseyerek bireye, bireysellikten sıyrılıp çoktan var olan tek bir vücut olma, çoğulcu tekil olma imkânını sunar. İster bir gösteri ister bir futbol maçı esnasında olsun, anonim ortaklığın gücü, katılımcı bireyleri daha güvende ve uyum içerisinde hissettirir. Öte yandan, dağınık yapısı ve katılımcıların diledikleri zaman müdahil olup diledikleri zaman çekilebilme özgürlüklerinin neticesinde, bu kopmaz görünen bağ oldukça da hassas olabilir. Anonimlik, ortak nokta korunduğu sürece varlığını sürdürebilir. Ayrıca bu değişkenlik, anonimliği diğer tüm kolektif yapılardan ayıran en temel özelliğidir.

Anonimlik hiçbir zaman bir sonuç değil, aksine her zaman bir araçtır. Bu sebeple anonimliğe başvurma şekilleri amaçlara göre çeşitlilikler gösterebilir. Örneğin, bir askeri birlikteki üniformalı askerler ya da bir kurumun yöneticileri (Anonim Ltd)⁷⁴ de merkezi yönetimli bir anonim oluşum içerisinde olabilirler. Organize ya da merkezi

⁷³İngilizce'den çeviri: Senem Emirzeoğlu

⁷⁴The Economist dergisinde yayınlanan bir makalede “İngiliz Virgin adalarından Delaware’ye kadar bir çok hükümette, asıl sahibini saklayarak ya da değiştirerek bir firma kurmak mümkündür.” denmektedir. The Economist, “Kurumsal Anonimlik: Hafif ve Yanlış”, 21 Ocak 2012: www.economist.com/node/21543164 (accessed March 15, 2012) [name of author not given in on-line issue]

yönetimli anonim oluşumlarda, katılım zorunlu olup, eylemler sıkı bir denetim altındadır. Amaç yine korumak olmakla birlikte, diğer anonim oluşumların aksine bu oluşumda koruma, süreç esnasında tüketilen katılımcı bireyler üzerinde değildir. Burada kontrol mekanizması, anonim oluşuma konu olan devlet, millet veya kar ortaklarının var olan güçlerini belirginleştirmek ve fikir ayrılıklarını bu misyondan korumak için çalışmaktadır.

Bu değişken ve merkez yönetimli yapısı ile anonimlik, internet gibi network sistemleri için kullanıldığında da aynı prensiple işler. Fiziksel dünyada da olduğu gibi, kendisini çoklu sonuçları olan birçok farklı mekanizmayla ortaya koyar ve bu sebeple farklı potansiyel ve sınırlamalara sahiptir.

İnternet ve Anonimlik

İnternet üzerinden iletişimde, anonimliğin gücü uzun zamandır hackerlar ve bilim adamları tarafından bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. “Anonim iletişim” teknolojileri (Bu teknolojiler içerisinde “Tor” popüler bir örnek teşkil etmektedir.), mesajları, gönderenin takibini mümkün kılacak her türlü bilgiden arındırır. Böylece belli bir öbek içerisinde bu bireysel iletişimciler ayrıştırılmaz hale gelirler. Gözlemciler bu öbek içerisindeki bireysel iletişimcilerin, iletişim halinde olduklarını görebilir ancak kimin kiminle paylaşım halinde olduğu bilgisine ulaşamazlar; böylece bu öbek içerisindeki bireyler açığa çıkmadan doğacak hiçbir olumsuz etkiye maruz kalmazlar.

Anonim iletişim, İnternet üzerindeki etkileşim ve paylaşımların takip edilebilirliğini alt etmek, çalışmaz hale getirmek için tasarlanmıştır. Yapısı itibari ile, tüm mesajları, online etkileşimleri ve diğer tüm bilgi formlarını takip edebilir ve bilgilerin bireysel kullanıcılarını, fiziksel zaman ve mekanda tespit edebileceği gibi, bu bilgi formlarını toplama, inceleme, ayrıştırma, yeniden şekillendirme ve tekrar kullanma yetisine de sahiptir. Anonim iletişim kanalları, bilginin çıkış noktasını gizleyerek, bu bilginin asıl sahiplerini (bilerek ya da bilmeyerek) korumaktadır.

Anonim iletişim metotlarını kullanan grup ve toplulukların çeşitliliğine rağmen, bu tarz teknolojilerin kullanımı genellikle medya ve genel prensipler açısından negatif bir üne sahiptir. Anonim iletişim altyapılarının, genellikle suç içerikli eylemlere ya da sapkın davranışlara yol açmak için oluşturulduğu düşüncesi hâkimdir. Otoriteleri rahatsız eden olgu anonimlikten ziyade, kullanıcı tabanının karakter yapısı ve anonim iletişimin dağınık doğasıdır. Bu yargı, büyüyen bilgi ekonomisinin çıkarlarına tamı tamına uyan, bilgi avcıları ve düzenleyicilerin geniş veritabanlarına uyguladıkları merkezi anonimlik ile kesinlik kazanır.

Pazar, Kontrol ve Anonimlik

Şu anda bilgi ile yönlendirilen ekonomik bir aldatmacanın ortasındayız. Bu aldatmacanın arkasındaki ideolojiye göre bilgilerin toplanması, toplumların davranış bi-

çimlerini daha görülür kılarak, bu davranış biçimlerinin daha iyi organize, kontrol edilmesi ve öngörülmesi konusunda büyük önem teşkil eder. Toplanan bu bilgiler, bilgiyi toplayan kurumlara yönetim sistemleri ve pazar etkinliklerini geliştirecek veriler sunacaktır. Toplanan bilgi öbekleri üzerinde yapılacak istatistikî işlemler sayesinde ilerleme kaydedilecektir.

Toplanan bu bilgiler üzerinde yapılacak istatistikî analizler ve bu analizlerin sonuçlarına riayet edilerek, yönetim sistemleri ve pazar etkinliklerini geliştirecek verilere ulaşılabilecektir. Davranışsal reklamcılar ve hizmet sağlayıcılara göre, toplumları anlama ve kurumların bu toplumların bireysel tercihlerini anlayarak buna yönelik hizmet sunmaları açısından bu bilgi öbekleri “yer tutucu” özelliğe sahiptir. Bilginin kendi adına konuştığı bu süreç içerisinde, özenle hazırlanmış bu istatistikî çıkarımlar, öznel tartışmaların, yansımaların ve sosyal ihtiyaç ve endişelerin yerini almış olur.

Bu sebeple, bu ideolojiye göre kontrol ve faydanın taahhüdü bilgiye ve bu bilginin algılanış gücüne bağlıdır. Ancak, tüketici ya da vatandaşlara ait bu denli büyük miktarlarda bilginin toplanması ve işlenmesi unsuru hem tarihte hem de bugün “Gizlilik Sorunu”nu beraberinde getirir. Genel olarak kabul edildiği üzere bu problemi gündeme getirmek, bilgiyi toplayan ve işleyen kurumların gücü üzerinde kısıtlayıcı unsurlar oluşturur. Bu kısıtlamalar, veritabanına konu olan bilginin bağlı olduğu bireyler benzersiz bir şekilde tanımlanabilir hale gelene kadar geçerlidir. Problemin indirgenmesi üzerinde çalışılan bu süreçte bilgiyi işleyenler, kendi çıkarları doğrultusunda anonimliği keşfederler. Veritabanı bir yandan bir öbek olarak kullanılabilirliği zarar görmeyecek şekilde korunurken diğer yandan da bu bilgi öbeğindeki her bir bilgi birimi ile bu birimin yazarı arasında hiçbir bağ kalmayacak şekilde manipüle edilmelidir. Bu sonuç bir şekilde sağlandığında o bilgi öbeği için anonimleştirilmiş denilebilir ve bu noktadan itibaren oyun adil hale gelir. Bilgi öbeğine bir bütün olarak müdahale edilebilir ancak kabul edilebilir olan, hiçbir bireyin hedef alınmamasıdır.

Bu şekilde bilginin iletilmeden önce olgunlaşana kadar yoğunlaşması yaklaşımı, sadece bilgi avcıları tarafından değil ayrıca düzenlemeler tarafından da desteklenmektedir. Avrupa Bilgilerin Korunması Yönergesi, anonim bilgi öbeklerini koruma kapsamından çıkarmıştır.⁷⁵ Bir bilgi öbeği anonimleştirilmiş ise, bu bilgi öbeği serbesttir. Bu serbest bilgi öbeği, aynı yönergenin temel hedeflerinden biriyle paralel olmak üzere, sadece pazarlar tarafından kısıtlanabilir.

Anonimliğin Vasileri

İster internet ister diğer alanlarda olsun, anonimliğin genel faaliyeti, gönderilen mesaj ile bu mesajın asıl sahibi arasındaki bağı ortadan kaldırmaktır demistik. İletişim stra-

⁷⁵Avrupa Birliği (1995). Bilgilerin Korunması Yönergesi (Avrupa Parlamentosu ve 24 Ekim 1995 tarihli Konsey tarafından bireylerin kişisel bilgiyi işlemesi ve bu tarz bilgilerin serbest dolaşımı üzerine yayınlanan Yönerge 95/46/EC). eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:en:HTML (accessed March 15, 2012)

tejsi olarak bu anonimliğin önemli bir unsurudur. Mesaj gönderildiği andan itibaren başkaları tarafından değiştirilerek tekrar sahiplenilebilir. Değişken özellikteki anonim mesajların en cezbedici özelliklerinden biri de budur: Bir birey ya da grup tarafından bu mesajın sahiplenilebilir olması. Ancak bir mesajın, bir grup tarafından, var olan tüm bağlantılarının ortadan kaldırılması sureti ile değiştirilmesi, mesajın içeriği, varış yeri ve asıl sahibi gibi unsurların tekele dönüştürülmesi gerçeği, bu mesaj ve “anonim” arasındaki ilişkiyi tamamen hassas ve savunmasız hale getirir.

Bu dinamiğin en güzel örneklerinden biri Adela Peeva'nın “Whose is this song/Bu şarkı kimin?”⁷⁶ adlı filmidir. Bu belgeselde, Peeva, Balkanlarda, anonim bir halk şarkısının köklerini arar. Ziyaret ettiği her köy ya da şehirde Peeva, şarkının içeriğinin değiştiğini görür; şarkı kimi yerde bir aşk şarkısı iken, başka bir bölgede dini unsurlar içeren, tepelerin arkasındaki bir köylü kızın hikâyesini anlatan ya da savaşı anlatan bir şarkı olmuştur. Ve her yeni varyasyonla, şarkının kökleri hakkında yeni bir kapı açılır. Her bölgede şarkı bir önceki hikâyeden farklı bir kökene bağlanır. Şarkı, bir diğer bölgedeki kökten koparılarak, yeni bölgenin milli geçmişi ve gelecek karakterini ustaca seçilmiş tiplerle betimleyen bir hal alır. Ve yelpaze oldukça geniştir; genç Türklere şehvet dolu Yunanlara, onurlu Arnavutlardan dini bütün Bosnalılara, zevk ve sefa düşkün Sırp'lardan batıl inançlarıyla ünlü Çingenelere ve hatta gözü pek Bulgarlara kadar bu anonim şarkı birçok milletten payını alır.

Peeva'nın filmi aslında anonim eylemler, prototipler ve eserlerle ilgili ikilemi açıkça ortaya koyuyor. Anonimlik sayesinde, yazarının ya da kökeninin ağırlığı olmadan özgürce hareket eden toplu bir mesaj oluşturulmuş olur. Tabii ki bu boşluk, bir grup, toplum ya da organizasyonun, mesajı üstlenip onu geçmiş ve gelecek motifleri ile süsleyerek sahipli hale getirilmesi suretiyle son bulur. Bu noktadan sonra mesajın üzerinde oynanmış ve mesaj tekel hale getirilmiş olur. Bunun temel sebebi anonimlik sayesinde mesajın özünden koparılmış ve bu sayede kaçınılmaz bir şekilde sahiplenilmeye açık hale getirilmiş olmasıdır.

Öte yandan, eğer anonim bir mesaj, yeniden yapılanmaya bu kadar açık ise, mesaj, onu üreten anonim kaynakları anlatan bir hikâye yaratmak için dahi kullanılabilir. Anonim mesaj bu şekilde bir dönüşü yaparak yaratıcılarının hikâyesine dönüşür. Popüler ayaklanmaların, gücünü ispat eden bir azınlık tarafından ele geçirilmesi, halk şarkılarının şoven ilahilere dönüştürülmesi, acımasız güvenlik önlemleri için anonim siber eylemlerin kullanılması gibi durumlar, kökeninden koparılmış bu mesajların sonu olabilir.

⁷⁶Adela Peeva, Dir. Whose Is This Song?/Bu Şarkı Kimin?, film, 2003

Bilgi ekonomisinde, anonim bilgi öbekleri, toplumların eğilim ve aktivitelerinin dijital yansımaları olarak görülür. Bu bilgi öbekleri üzerinde tekel sahibi organizasyonlar, yönetim şekilleri ve pazarın gelişimine uygun olduğu gerekçesi ile bu bilgileri kabul edilebilir ve edilemez aktivite şeklinde sınıflandırma özgürlüğüne sahiptir. Bu öbeklerdeki bilgiler direk olarak bireylerle bağlantı halinde olmadığından, gizliliğin bozulmadığı öne sürülebilir. Bilgi öbekleri anonim hale geldiği için, bilginin iletildiği ya da yönlendirildiği topluluklar, bu bilgilerin kalitesi, yoğunluğu ve hatta onlara karşı ya da onlar için kullanımı konusunda soracakları sorulara muhatap bulamayacaklardır.

Devamlılık, Söylem ve Anonimlik

Tarihindeki ısrarcı varoluşuna bakılacak olursa, anonimlik bu varoluşuna devam da edecek. Bu sebeple, bu viral stratejinin internet yoluyla kendini yenilemesi de şaşırıcı değil. En destansı ve güçlü olduğu zamanlarda anonimlik, bireylerin etrafında bir kolektif savunma oluşturarak karşıt hedefli güvenlik için kullanılmıştır. Ancak, anonimliğin aynı şekilde, bilgi ekonomisi için kaçınılmaz olan gizli, kökeninden ayrılmış ancak yine de bilgi setleri ile bağımlı mesajlar üretmek için kullanıldığını da unutmamak gerekir.

Bilgi fetişine dayanan bu ekonomi, tuhaf koleksiyonlar oluşmasına neden olur. Şu anda, “arkadaşlar”ımızın, kendi tercihlerine göre oluşturdukları ve bizim ilgi alanlarımız, isteklerimiz, fikirlerimiz ve zayıf yönlerimiz hakkında bilgi içeren devasa veritabanları bulunmakta.

Ve bu veri tabanlarında uygulanan anonimlik, bu bilgi setlerine dahil olan katılımcıların korunmasını amaçlamaz, ki bu anonimleştirme tekniklerinin en gelişmiş olanları dahi güvenliği konusunda resmi bir garanti sunamaz⁷⁷. Buradaki anonimleştirmenin amacı, kişilerin, bu bilgi setlerinin, network dünyasında kaynaklara ve bağlantılara nasıl ulaştığı gerçeğini anlama ve sorgulama yetki ve güçlerini azaltmaktır. Bu sebeple, anonimliğin, internet üzerinden bireyleri korumasını göze alıp desteklemeye devam ederken, diğer yandan bilginin üretildiği anki içeriği ile bu bilginin hayatlarımızı idare ve manipüle etmek niyeti ile kullanılan içerik arasında kopukluğa sebep olacak deformasyon ve değişimlere karşı dikkatli olmalıyız.

Anonimlik, kolektif mesajların iletilmesi ve politik tarafsızlık oluşturulması adına her zaman güçlü bir araç olacaktır. Ancak anonim iletişimin teknik örneklerle desteklenmesi iletişim ağımızın çalışma prensiplerinin temelini oluşturmalıdır. Bu noktada, anonimliğin kötü kullanıma oldukça açık olması, özellikle politik bağlamda, birden fazla stratejinin olmasını gerektirir. Anonim kaynaklı aktivitelerin devamlılığını sağlamak adına, örneğin anonim mesajların gücünü destekleyecek açık, net, cesur ve yazılı politik beyanlar gibi, farklı iletişim kanalları kullanılabilir.

⁷⁷Arvind Narayanan ve Vitaly Shmatikov “ ‘Kişisel olarak tespit edilebilir bilgi’ üzerine efsaneler ve yanlışlar”, ACM İletişim cilt. 53, sayı. 6, 2010

Gerilla Açık Erişim Manifestosu⁷⁸

Aaron Swartz

Bilgi güçtür. Fakat her zaman olduğu gibi bu gücü kendine saklamak isteyenler var. Yüzyıllarca dünyanın her yanında, kitaplar ve dergilerde yayınlanmış bütün bilimsel ve kültürel mirasın giderek daha fazlası sayısallaştırılıyor ve bir avuç özel şirket tarafından kilit altına alınıyor. En ünlü bilimsel sonuçların yayınlandığı makaleleri mi okumak istiyorsunuz? Reed Elsevier gibi yayıncılara muazzam meblağlar göndermeniz gerekecek.

Bu durumu değiştirmek için mücadele edenler de var. Bilim insanları telif haklarını devretmesin, çalışmaların İnternet üzerinde herkesin erişimine açık olarak yayınlansın diye yiğitçe savaştı. Fakat bu çalışmalar en iyi ihtimalle gelecekte yayınlanacak şeyleri etkileyebilecek. Şimdiye kadarki her şey kaybedilmiş olacak.

Bu kabul edilmez bir bedel. Bir akademisyen, meslektaşlarının çalışmalarını okumak için para vermeye zorlanır mı? Bütün kütüphaneler tarandıysa bunları sadece Google'dakilerin mi okumasına izin verilir? Bilimsel makaleler Birinci Dünya'daki seçkin üniversitelere sağlanır da Küresel Güney'deki çocuklardan esirgenir mi? Bunlar korkunç ve kabul edilmezdir.

"Tamam haklısın" diyor çoğu kişi, "ama ne yapabiliriz? Şirketler telif haklarını ellerinde tutuyor, erişimi ücretlendirerek devasa paralar kazanıyorlar ve bunlar bütünüyle yasal, onları durdurmak için yapabileceğimiz hiçbir şey yok." Fakat yapabileceğimiz, hatta yapılmış olan bir şey var: Karşı saldırıya geçebiliriz.

Bu kaynaklara erişimi olanlar, öğrenciler, kütüphaneciler, bilim insanları; size bir ayrıcalık verildi. Siz bu bilgi ziyafetinden beslenirken dünyanın geri kalanı dışarıda bırakılmış durumda. Bu ayrıcalığı kendinize saklamamalısınız, aslında ahlaken de saklayamazsınız. Bunu dünya ile paylaşma göreviniz var. Ve yaptınız da: meslektaşlarla şifrenizi paylaştınız, arkadaşlarınız için dosya indirdiniz.

Dışarıda bırakılanlar, bu sırada siz de boş durmuyordunuz. Çatlaklardan gözlüyordunuz, çitlerden tırmanıyordunuz ve yayıncıların kilit altına aldığı bilgileri özgürleştirdiniz.

⁷⁸Manifestonun Türkçe çevirisi Temmuz 2011'de netdefteri.alternatifbilisim.org'da yayınlandı. Çeviren: Işık Barış Fidaner

rerek arkadaşlarınızla paylaşıyordunuz.

Ama bütün bu eylemler karanlıkta, yeraltında gizlenerek ilerliyordu. Hırsızlık veya korsanlık denildi, sanki bir bilgi hazinesini paylaşmak bir gemiyi soyup mürettebatı öldürmek ile ahlaken eşdeğermiş gibi. Fakat paylaşmak ahlaken yanlış değildir, aksine ahlaki bir buyruktur. Yalnız açgözlülüğten gözü dönmüş birisi arkadaşına istediği kopyayı vermez.

Büyük şirketlerin, elbette, açgözlülüğten gözleri dönmüştür. Uydukları kanunlar da bunu gerektirir, aksi halde paydaşları isyan eder. Ve satın aldıkları siyasetçiler onlara arka çıkmak için kimin kopya çıkarabileceği üzerinde onlara istisnai haklar veren kanunlar çıkarır.

Adil olmayan yasaları izlemek adaletli olamaz. Aydınlığa çıkmanın, büyük sivil itaatsizlik geleneğimizle, kamusal kültürümüzün şahsi gaspına karşı olduğumuzu ilan etmenin zamanı gelmiştir.

Nerede depolanmış olursa olsun, bilgiyi almalı, kendi kopyalarımızı çıkarmalı ve dünya ile paylaşmalıyız. Telif hakkı biten şeyleri alıp arşive eklemeliyiz. Gizli veritabanlarını satın alıp İnternete koymalıyız. Bilimsel dergileri indirip dosya paylaşım ağlarına yüklemeliyiz. Gerilla Açık Erişim için savaşmalıyız.

Bütün dünyada yeterince fazla sayıda olursak, yalnızca bilginin özelleştirilmesine karşı güçlü bir mesaj vermekle kalmayacağız, aynı zamanda onu tarihe gömeceğiz. Bize katılıyor musunuz?

Temmuz 2008, Eremo, İtalya

Amerikalı yazılımcı, yazar, insan hakları ve internet aktivisti Aaron Swartz, 11 Ocak 2013'te, New York Brooklyn'deki evinde kendisini asarak intihar etti. Daha 26 yaşındaydı, ama kısacık hayatına çok şey sığdırmıştı: Henüz 14 yaşındayken XML üzerinde çalışarak, bugün devasa internet içeriklerini düzenli olarak izlememizi mümkün kılıp hepimizin hayatını kolaylaştıran RSS'in ilk sürümünün geliştirilmesine katkıda bulunmuştu. Artık bir fenomene dönüşmüş olan internet platformu Reddit'in kurucularından biriydi. Lawrence Lessig ile beraber "Creative Commons" lisansını inşa eden ekibin içindeydi. İnternette sivil hak ve özgürlükleri savunan, çok sayıda kampanyanın etkili bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayan Demand Progress'in kurucusuydu (<http://demandprogress.org/>).

1986 – 2013

Ama çoğumuz onu, ABD'nin haddini aşan, diğer ülkelerin hukuksal bağımsızlığını ihlal edecek, şirketlere interneti sansürleme yetkisi verecek SOPA ve PIPA yasa

tasarılarının, büyük bir internet aktivizmi başarısıyla boşa çıkarılmasını sağlayan küresel internet grevi kampanyasının başlatıcılarından biri olarak tanıdık. Bu kampanya internet aktivizminin tarihine geçti ve daha sonra yine internet tarafsızlığını tehdit eden ticaret anlaşması ACTA, internetin kontrolünü devletlere vermeye çalışan BM ve ITU'nun WCIT konferansı karşıtı kampanyalara örnek ve ön ayak oldu. Aaron Swartz'ın yaratıcılığı, sorumluluğu ve duyarlılığı, ama her şeyden önce bilginin özgür dolaşımı ve erişimine duyduğu bağlılık hepimize ilham verdi.

Aaron Swartz'ın, intihar etmesi çok üzücü, ama sıradan ve sadece "kişisel" bir olay değil ne yazık ki. Swartz, bir süredir FBI tarafından ciddi bir taciz altındaydı. Akademik dergilerde yayınlanmış makaleleri çevrimiçi olarak (ve genellikle fahiş fiyatlara) satan JSTOR adlı sistemden çok sayıda makaleyi ücretsiz paylaşmak amacıyla indirdiği iddiasıyla tutuklanmış ve ABD Adalet Bakanlığı'nca 35 yıl hapis ve 1 Milyon dolar tazminat cezasına çarptırılması istemiyle hakkında bir dava açılmıştı. Davası Nisan ayında görülecekti. Swartz bu makaleleri Massachusetts Institute of Technology (MIT) yerleşkesindeki kayıtlı bir bağlantıyı kullanarak indirmişti. JSTOR makaleleri paylaşmadığı için dava açmaktan vazgeçti ama MIT aynı basireti gösteremedi ve Adalet Bakanlığı'nın ne zamandır aradığı fırsatı onlara sundu; bu ölçsüz dava böyle açıldı.

FBI ve ABD yönetiminin Swartz'a bu kadar kızgın olmasının ardında bir çok şey var. Mesela Swartz, 2008 yılında, aslında kamu malı olan ABD kanunları ve hukuk kararlarını ücretli olarak kendi vatandaşına satan PACER sistemine alternatif oluşturan RECAP sistemini kurdu ve vatandaşları ücretini ödeyerek satın aldıkları tüm hukuk metinlerinin bu sistemden ücretsiz paylaşmaya çağırdı. Swartz, tek başına, cebinden küçük bir servet de harcayarak Amerikan hukuk külliyyatının %20'sini herkesin erişimine açtı. FBI ve Adalet Bakanlığı kudurdu. Swartz'ın SOPA / PIPA ve Demand Progress başarıları da üzerine tuz biber ekti. Bu yüzden Adalet Bakanlığı Amerikan Anayasası'nın hukukta ölçülülüşü ve eşitliği ilgilendiren tüm ilkelerini çiğneyerek, intikam duygusuyla ve başkalarına da ibret olsun diye bu ölçsüz hukuk macerasına girişti.

Özgürlüğünden (üstelik 35 yıl gibi hayatınızın yarısı boyunca) alıkonulmak tehdidi size bir çok şey yaptırabilir. Bu gayet insani bir duygudur. Dolayısıyla, Aaron Swartz'ın intihar etmesinde bu vahşi ve gayri meşru tehdidin payının olmadığını düşünmek imkansız. Nitekim ailesi ve Lawrence Lessig, Cory Doctorow gibilerinin de aralarında olduğu yakın dostları, ABD otoritelerinin bu ölümden kısmen sorumluluğunu düşünüyor. Ailesi muhtemelen FBI ve Adalet Bakanlığı'na dava açacak. Aaron'un arkasında durmayan MIT ise güçlü bir şekilde protesto ediliyor. Aynı zamanda Swartz'ın JSTOR davasındaki avukatı da olan Lawrence Lessig, davaya bakan savcı Carmen Ortiz'in derhal görevden alınması için bir imza kampanyası başlattı.

Lessig'in şu cümleleri aslında meseleyi gayet iyi ortaya koyuyor: "Aaron, hayatı boyunca hiç bir zaman 'para yapmak' peşine düşmedi. Reddit'in dönüştüğü şeyle şansını yaver gitti, ama RSS standardının oluşturulmasındaki çalışması, Creative Com-

mons'un mimari kurulumundaki rolü, kamusal kayıtları özgürleştirmesi, özgür bir kamusal kütüphane kurması, 'Change Congress/FixCongressFirst/Rootstrikers' kampanyalarını başlatması ve Demand Progress'i kurması, Aaron'un her zaman (en azından kendi anlayışına göre) kamusal fayda için çalışmasının sonucuuydu. Çok parlak ve eğlenceliydi. Dahi bir çocuk. Bir ruh, bir vicdan, kendime milyon kez sorduğum bir sorunun kaynağıydı: Aaron ne düşünür? Bu kişi artık yok, uygar bir toplumun ancak taciz olarak adlandırabileceği bir şekilde uçurumun kıyısına itildiği için yok. Hatalıyım belki, ama ölçülülük duygusuna da sahibim. Eğer ikisine de sahip değilseniz, ABD yönetiminin gücünün arkanızda olmasını hak etmiyorsunuz demektir."

Bugün akademisyenler Aaron Swartz'ı, akademik dergilerde yayınladıkları makaleleri #pdftribute etiketiyle internette herkesin erişimine açarak anıyorlar. Doctorow'un, Glenn Greenwald'ın, Kevin Poulsen'in, Linus Torvalds'ın ve özellikle Quinn'in yazdıkları, Hackernews'de veya Reddit'de paylaşılanlar, onun ardında nasıl bir iz bıraktığını yeterince anlatıyor.

Evet, Aaron Swartz'ı, korporatizmin çıkarlarının uzantısı ve kendi halkının düşmanı olmaya meyletmiş bir devlet, ABD öldürdü. "Bütün dünyada yeterince fazla sayıda olursak, yalnızca bilginin özelleştirilmesine karşı güçlü bir mesaj vermekle kalmayacağız, aynı zamanda onu tarihe gömeceğiz." diyen Swartz, temsil ettiği özgürleşme potansiyelinden ürken devlet tarafından öldürüldü.

Huzur içinde yatsın...

Ama bilgiyi özgürleştirenlerin sayısını artırarak ruhunu yaşatabiliriz.

Alternatif Bilişim Derneği

www.alternatifbilisim.org/wiki/Aaron_Swartz

Aaron öldü.

Bu çılgın dünyadaki gezginler,
bir mentor'u, bir bilge büyüğü yitirdik.

Hak davasında hackerlar, bir kayıp verdik,
içimizden birini yitirdik.

Yetişiler, uğraşlar, dinleyiler, besleyiler,
bütün ebeveynler,
bir çocuğu yitirdik.

Hep birlikte ağlayalım.

timbl

(WWW'yi kuran Tim Berners-Lee'nin W3 gruplarına gönderdiği mesaj:
lists.w3.org/Archives/Public/www-tag/2013Jan/0017.html
Çeviri: Işık Barış Fidaner)

==Phrack A.Ş.==

Cilt Bir, Sayı 7, Dosya 3 / 10

Bu yazı tutuklanmamdan kısa bir süre sonra yazıldı..

\\Bir Hacker'ın Vicdanı\\

+++Mentor+++

8 Ocak 1986'da yazıldı

Bugün bir kişi daha yakalandı, bütün gazeteler yazıyor. "Bilgisayar Suç Skandalından Bir Genç Tutuklandı", "Bankayı Kurcalayan Hacker Tutuklandı"... Allahın belası çocuklar. Hepsi birbirinin aynısı.

Peki, o tam-takım psikolojiniz ve 1950'lerden teknobeyninizle, bir de hacker'ın gözlerinin ardına baktınız mı? Onu harekete geçiren nedir, onu şekillendiren hangi güçlerdir, onu biçimlendiren ne olabilir diye hiç merak ettiniz mi?

Ben bir hacker'ım, dünyama girin..

Benim dünyam okulla başlıyor... Diğer çocukların çoğundan daha akıllıyım, bize öğrettikleri bu zırvallar canımı sıkıyor...

Allahın belası başarısız. Hepsi birbirinin aynısı.

Ortaokul veya lisedeyim. Öğretmenlerin bir kesirin nasıl sadeleştirileceğini onbeşinci defa anlatışlarını dinledim. Anladım. "Hayır, Bayan Demir, çalıştığımı göstermedim. Kafamdan yaptım..."

Allahın belası çocuk. Muhtemelen kopya çekti. Hepsi birbirinin aynısı.

Bugün bir şey keşfettim. Bir bilgisayar buldum. Bir saniye, bu çok iyi. Ne istersem onu yapıyor. Eğer hata yapıyorsa, benim yüzümden. Beni sevmediğinden değil...

Veya beni tehdit gibi gördüğünden...

Veya ukala olduğumu düşündüğünden...

Veya öğretmeyi sevmediğinden ve burada olmaması gerektiğinden...

Allahın belası çocuk. Bütün yaptığı oyun oynamak. Hepsi birbirinin aynısı.

Ve işte oldu... bir dünyaya bir kapı açıldı... bağımlının damarlarını kaplayan eroin gibi, telefon hattından elektronik bir pals gönderiliyor, gündelik yetersizliklerden kaçacak bir sığınak aranıyor... bir devre kartı bulunuyor.

"İşte bu.. işte burası ait olduğum yer..."

Buradaki herkesi tanıyorum... hiçbiriyle tanışmadıysam bile, hiçbiriyle konuşmadıysam bile, bir daha hiçbirini duymayacak olsam bile... Hepinizi biliyorum...

Allahın belası çocuk. Yine telefon hattını kapatıyor. Hepsi birbirinin aynısı...

Hepimizin birbirine benzediğinden zerre şüphen olmasın... Okulda ete açken kaşıkla bebek maması yedirildik... geçmesine izin verdiğiniz et parçaları da önce-

den çıgınenmiş ve tatsızdı. Sadistlerin baskısı altındaydık, ya da hissizlerce yok sayıldık. Öğretecek şeyi olan az kişi için istekli öğrencilerdik, ama onlar da çölde su damlaları gibi.

Artık burası bizim dünyamız... elektronik ve devre anahtarının dünyası, baud'un güzelliği. Zaten varolan, ağgözlü vurguncularca işletilmese sudan ucuz olacak bir hizmeti parasız olarak kullanıyoruz ve bize suçlu diyorsunuz. Keşfediyoruz... ve bize suçlu diyorsunuz. Bilginin peşinden gidiyoruz... ve bize suçlu diyorsunuz. Deri rengi olmadan, milliyet olmadan, dinsel tarafgirlik olmadan varoluyoruz... ve bize suçlu diyorsunuz. Atom bombaları yapıyorsunuz, savaşlar çıkarıyorsunuz, öldürüyorsunuz, hile yapıyorsunuz ve bize yalan söyleyerek bizim kendi iyiliğimiz için olduğuna inandırmaya çalışıyorsunuz, yine biz suçlu oluyoruz.

Evet, suçluyum. Suçum merak. Suçum insanları nasıl gördüğüne değil, ne söylediği ve ne düşündüğüne göre değerlendirmek. Suçum sizden daha akıllı olmak, bunun için beni asla affetmeyeceksiniz.

Ben bir hacker'ım ve bu da benim manifestom. Bu bireyi durdurabilirsiniz, ama hepimizi durduramazsınız... nihayetinde, hepimiz aynıyız.

+++Mentor+++

Çeviri: Işık Barış Fidaner

Kaynak: www.phrack.org/issues.html?issue=7&id=3&mode=txt

PHRACK DERGİSİ gelmiş geçmiş elektronik dergilerin en uzun ömürlülerinden biridir. PHRACK DERGİSİ 1985'ten beri hacker toplumunu işletim sistemleri, ağ teknolojileri ve telefonculuğun yanı sıra uluslararası bilgisayar yeraltının ilgi alanları konusunda bilgilendirmekte. PHRACK DERGİSİ olabildiğince sık yayınlanan ücretsiz ve kamusal bir yayındır.

Phrack Çalışanları

-----BEGIN PGP PUBLIC KEY BLOCK-----

Version: PHRACK

```
mQGibEucoWIRBACFnpCCYMYBX0ygl3LRh+WWM1/g6WZxxwLM2IT65gXCuV0EbLHR
/OdZ5T7Z6s0405b0EWkk5pa1Z8egNp44+Fn+ExI78cv7ML9ffw1WEAS+raqWvN2w
0U5fzWHZqPf4HMefX92pv+1kVcio/b0aRT5LRbvD7IdYlRtYb0V7RYGwCgi60r
dJ5iN+YVDMx81kUIC18kPxcD/1ahZqCzFx71I//40tZQNondP10EH+C7GdfYwi4P
DcLN1F812h1qyJf3QC93PQR+fu7XWAIyyo5rLHpFfuU29ZZH10e0VR6pLJTas2Z
zXNdU48Bhj1uf4Xv0NaAY1Q5ffI4a37uIKYRn28s0wH/7P8VGD7K7EZn3MMYewo
aPPsA/4y1QtKkaPB9iTKUlimy5ZorPwzhN1eEbIancGfepGpZ02QMg8gnId40/o
luEOYk1GnUbIM0b6LzI2A5EuQxzGrWzDGOM3uLDLzJtBCg8oKFrUoRVuidnPEqc/
NQzRYjRK8R8DoDa/QZgyn19pXx4oQ3tAlD4dAQ022ajUhEoobQfUGhyYNNrIFNO
YwZmIDxzdGfMzkbWahJhY2sub3JnPhogBBMRAGAgBQJLnKFiAhsDBgsJCACDagQV
AggDBBYCAwECHGECF4AACGkQxgxUfYgthE7RagCeL/XirVrcUzgzKBrJGcvo0xjIE
YlkAoIBqC2GuYJrXxP0/KaJtXglJjd7zUQQNBuEucoWIRBACFnpCCYMYBX0ygl3LRh
/MyoUNHm0gx0o7afqVdQe8epub/waQD1bnE+VucI7ncmQWUd0qkkyzaX1FD1vId
LYh/dMu4/h+nTyuCLNqoycqvf1k8Dax6Q0ADq0BZ1M51GTL6V0BnCitwCvgYcmL0
aP01bacJ1Nxo/cpWKe+YEL1Zss7q+o4SBvDQyX8B78eEs62dbRaudubFQ/tjQd3z
cXZOS19Du9DAa2vzk8tq1c6RASoNY4KxBu+6Vw/lxvGt3iNrlfQAdya6Kx3fhog
zjkt300GNDJ6u/9zYbmbtjtoFqS1JDR4DhZ9NbS57nuTkJqh0GDV0tXfKcc8QxH
wyYiH47M9znHfTHHvTOPzGc2F18s3EUFv1XZUW3ikcFbkYqTgnseqv5k9YQ8FDHX
iVBvpj8nqLi3CBADy8z2gy5r4TryV3sf01TT40r0GtiG3Weeb0wuMj5+hr303zgn
```

Kırmızı hapi seçmek⁷⁹

Işık Barış Fidaner

Bizim gibi “televizyon çocukları” için 90’ların hollywood filmlerini izlemek, kendi kafanın içine girip bakmak gibi bir şey. O zamanki özel kanallarda o kadar çoğunu izlemişizdir, o filmlerde yansıtılan değer ve imgelere o kadar maruz kalmışızdır ki, bu filmleri izlemek eski arkadaşlarla buluşmak kadar tanıdık gelir.

Eski bir filmi bugünkü aklımızla izlerken, filmdeki saçmalıkları, yanlışlıkları fark ettikçe, sadece o zamanki aklımızın eksikliklerine değil, o günden bugüne bilinç-dışımızda yaşamış, belki hayal gücümüzün ve dünyadan beklentilerimizin sınırlarını çizmiş olan bu “hollywood çerçevesinin” tüm eğriliklerine şaşakalırız. Yani sahteliği görürüz, ama yılların şartlanmasıyla bunları beğenmekten, huzur bulmaktan kendimizi alamayız.

Bu kısa girişten sonra filme gelelim. Sneakers (Şifreciler), bundan 19 yıl öncesine ait bir “hacker filmi”. O günden bugüne dünya çok değişti, hatta bilişim dünyası çok çok değişti. Yine de değişmeyen temel şeyleri görmek ilginç, klavye, ekran gibi. O zamanlar fare olmasa da...

Beni filme ulaştıran, hacker grupları LulzSec ve Anonymous hakkında yazılmış bir yazıydı⁸⁰. Yazıda eski arkadaşlar olan Cosmo ve Marty’nin karşılaştığı bir sahneden bahsediliyor.

Filmi özetlersek, Cosmo ve Marty gençlik heyecanı ile banka sistemlerini kırıp, devletin parasını aktivist kuruluşlara aktarmanın yolunu bulurlar. Sonra polis evlerini basıp Cosmo’yu hapse atarken Marty kaçıp izini kaybettirir. Yıllarca hapishanede haset biriktiren Cosmo, kurduğu gizli örgüt ile Marty’yi tuzağa düşürüp esir alır ve

⁷⁹Bu yazı Temmuz 2011’de netdefteri’nde yayınlanmıştır:

netdefteri.alternatifbilisim.org/2011/07/kirmizi-hapi-secmek-sneakers-1992/

⁸⁰www.deathandtaxesmag.com/107061/lulzsec-and-anonymous-launch-operation-antisecc-claim-secret-hacking-underway/

Marty'nin elindeki elektronik maymuncuk cihazını ele geçirir. Burada yukarıda bahsettiğimiz sohbet gerçekleşir. Bu konuşmalarda Cosmo büyük fikirlerini anlatır, ama Marty de Cosmo'nun zihnini okur gibidir. Cosmo daha sonra Marty'nin eski suçunu açık ederek devlet onu hapse atsın, cezasını bulsun diye serbest bırakır. Yıllardır kendi güvenlik ekibi ve teçhizatı olan Marty de armut toplamadığını göstermek üzere müthiş bir operasyonla cihazı Cosmo'dan geri alır. Filmin sonlarında eli boş kalan Cosmo'nun "hayır ben kazanmıştım, dur gitme" diye Marty'ye hava atmadığı için üzüldüğünü görüyoruz. Ve nihayet devletle de işini bağlayan Marty, finalde Cosmo'yla olan gençlik düşlerini de gerçekleştirerek, zenginlerin parasını aktivist örgütlere aktarıyor.

Filmde esas oğlanın Marty olduğunu, Cosmo'nun daha akıllı ama haset duyan bir çeşit "kötü adam" olduğunu, en sonda da Marty'nin kazandığını belirtelim. Bu iki karaktere "iyi hacker" ve "kötü hacker" dersek, hollywood evreninin bu iki stereotipini süzüp çıkarmayı deneyebiliriz.

Tek tek farklılıklara girmeden önce şu detay önemli: Cosmo'nun düşüncesini belirttiği birkaç sahnede Marty'nin leb demeden leblebiyi anladığını görüyoruz. Yani Marty aslında içten içe Cosmo'nun fikirlerine katılmaktadır, ama şartlar gereği farklı bir inancı-düşünceyi-davranışı tercih etmektedir. Cosmo özü-sözü bir olan bir egzantrik kişilikken, Marty Cosmo'dan öğrendiklerini bastırarak "normal bir erkek" olmayı seçer, ideolojiye gömülür. Marty'nin normalleşmesinde, Cosmo hapiste her şeyden mahrumken beraber olduğu ve şimdi de yanında olan eski kız arkadaşı Liz önemli bir unsurdur.

Dünyayı değiştirmek

Cosmo, şirketleri, bankaları, borsaları, ülkeleri hatta tüm dünya ekonomisini çökerterek, böylece zenginlik ve yoksulluğu ortadan kaldırarak eşitliği sağlamayı tasarlamaktadır. Yani bir çeşit komünist/anarşisttir:

"Bütün mülkiyet kayıtlarını yok et. Düşün Marty. Zengin insan yok, fakir insan yok. Herkes aynı. Hep istediğimiz şey bu değil miydi? Dünyayı başka kim değiştirecek Marty? Greenpeace mi?"

Bu söze "Delisin sen.." deyip gülerek tepki gösteren Marty ise aksine Greenpeace, Uluslararası Af Örgütü gibi kuruluşların dünyayı değiştireceğine inanır, ya da en azından bu inanca değer verir. Final sahnesinde buralara yasadışı olarak para aktardığını görürüz.

Cosmo, dünyanın yapısını elektronik bilgi akışıyla açıklar. Bu yüzden elektronik erişim, doğrudan doğruya dünyayı değiştirme gücüdür:

"Dünyayı artık silahlar yönetmiyor, enerji ve para da... Dünyayı artık sınırlar ve birler yönetiyor, küçük veri parçaları. Elektroniklar sadece."

Ama Marty buna karşılık gençken yaptıklarına “sadece bir oyundu” diyerek kendi geçmişini reddeder, Cosmo ile yaptıklarını hayatından dışlar. Ama finalde yaptığı yasadışı para transferleri, aslında bu ideallere gizliden sahip çıktığını, yani bir anlamda Cosmo’dan rol çaldığını gösterir.

Taşıdığı bilgiyi tüm sonuçları ve sorumlulukları ile üstlenmeye hazır olan Cosmo, Marty’yi de yanına çağırılmaktadır. Fakat Marty, bu yükü taşımak yerine, bilgiyi görünmez hale getirerek normal yaşantısını sürdürmek istemektedir. Yani bu iki tavır bir anlamda Matrix filmindeki kırmızı ve mavi haplara karşılık gelir. Fakat Matrix’in 99’daki evreninde Neo’nun tek akılcı seçeneği kırmızı hapken, Sneakers’in 92’deki evreninde hala mavi hapi seçip normal bir yaşam sürmek mümkündür. Böylece Marty, Cosmo’nun söylediklerinin doğru olduğunu bilse dahi ancak mavi hapi seçerek “esas oğlan” olabilmektedir.

Yıl 2011

Günümüze dönelim. Büyük devletleri ve şirketleri hedef alan, sızdırma ve saldırı eylemleri düzenleyen Wikileaks, Anonymous ve LulzSec gibi grupların bugünkü dünyadaki rolü nedir? Hedef aldıkları white hat (yasalci) hackerların rolü nedir?

Hacktivist eylemler pratik sonuçlarıyla orantısız, çok yaygın bir etki yapabiliyor. Bu durumu anlamak için günümüzün ideolojik atmosferi büyük önem taşıyor.

Sorumuz şu: Nasıl oluyor da önceden hiç duymadığımız birilerinin bu eylemlerine sempati duyabiliyoruz? (şayet onların ABD ya da başka “tanıdık” bir güdümdede olmadıklarına ikna olmuşsak) Yoksa onları bir yerlerden tanıyor muyuz? Cosmo’nun Marty’nin “karanlık yüzü” olması gibi, Assange veya Anonymous gibi figürler ABD, Mastercard gibi büyük güçlere meydan okuyarak bizim gizli arzularımızı mı gerçekleştireyorlar? Peki bu sempati bizi daha başka, isyancı bir yönelime mi sevk ediyor, yoksa tatmin sağlayarak “normal yaşantımızı” kolaylaştırıyor mu?

Assange örneğinde, eyleme ancak dolaylı olarak katılabildiğimiz için gerçek politik sonuçları saymazsak, çıkardığımız tatminle kaldığımızı söyleyebiliriz. Ama Anonymous, bizi doğrudan doğruya “isyana katılmaya” çağırarak oyunun kurallarını yeniden değiştiriyor. Şirketler nasıl hizmetleri bir tık öteye getiriyorsa, Anonymous da “hacktivizmi” bir tık ötemize getirdi. Yine de eyleme katılanların kimlikleri gizli kaldığı için, hackerlığı sözlü olarak reddedip sonra sessizce yapan Marty’den öteye gidilemiyor. Yapılan şey tam olarak politik bir eylem olamıyor, yani yine bir çeşit “mavi hap” bu. Hepimiz tek tek Marty’yiz, ama gizlice Cosmo’yu da yaşıyoruz.

Kırmızı hap

Peki “kırmızı hap” tam olarak nedir?

Öncelikle dünyanın nasıl yönetildiği, ne gibi eşitsizlik ve adaletsizliklerin olduğu, bunların nelerden kaynaklandığı gibi konular üzerine temel bir bilgiyle, bir çeşit dünya görüşüyle yola çıkmak gerekiyor. Eğer bu temel bilgiden kaçınırsak, belki belirli zevklerle kısıtladığımız hayatımızla yetinebilir, memnun bile olabiliriz, ama mavi hapi seçmiş oluruz.

Sahip olduğumuz bilgiyi tam anlamıyla üstlenmek, kişisel-kurumsal isimlerle, yani pratik kamusal-politik yaşam zemininde hareket etmemizi gerektiriyor. İlla yasal olmak, devletlerce tanınmak gerekir demiyorum. Ama “politik” bir eylemde bulunmak için bir çeşit kamusal meşruiyeti zemin almak gerekir. Marty gibi bildiklerimizi kendimize saklamayı, gizlice eylemde bulunmayı seçersek belki bu bilgiyle ve yaptığımız küçük şeylerle kendimizi tatmin edebilir ve doğacak büyük sıkıntılardan kaçınabiliriz, ama yine mavi hapi seçmiş oluruz.

Son olarak, o bilgiyi kaybetmeden taşımak ve sürekli güncel tutarak geliştirmek gerekir. Yani araştırarak öğrenmek ve başkalarına aktarmak, bilgiyi paylaşarak-dağıtarak büyütme için sürekli çaba gösterilmesi lazımdır. Kendi bilinçli varlığımızı tüm dünyaya ilan ettikten sonra bu etkinliği geliştirmeye, başkalarını katmak için uğraşmaya üşenirsek, belki mevcut halimizden gurur duyabiliriz, ama yine mavi hapi seçmiş oluruz.

Sonuç

O zaman yapılacak üç temel şeyi sayalım:

1. Bir dünya görüşüne sahip olmak, bu temel bilgiden yola çıkmak.
2. Kendini ve ait olduğun topluluğu adlandırmak, kamusal meşruiyet alanında hareket etmek.
3. Taşınan bilginin topluluğa tam olarak nüfuz etmesi, araştırma ve öğrenme ile sürekli güncellenerek geliştirilmesi.

Bir filme ve çağrıştırdıklarına bakarak, bilginin kullanımı üzerine bir çeşit “politik etik” geliştirmek ne kadar mantıklı bilmiyorum. Hayal gücü hollywood evreni etkisinde kalmış (sakatlanmış?) bir televizyon çocuğu olarak elimden bu geliyor. Herkese iyi günler...

İnternetin yaramaz çocukları: Hacker'lar⁸¹

Gamze Göker

İnternet dünyasının vazgeçilmez aktörleri "Her sisteme lazım" hacker'lar kendilerini iyi niyetli, meraklı, zeki, sürekli kendini aşan insanlar olarak tanımlıyorlar. "Kötü niyetli olanlara hacker değil, onlara doğrudan bilişim veya bilgisayar suçlusu diyoruz. Sanayi casusluğu yapan bilgisayar uzmanları bunlara iyi bir örnek" diyen hacker'lar; bazen mevcut sistemlerin boşluklarından girip sistemin güçlenmesi için önerilerde bulduklarını bazen de sistemlerin açıklarını bizzat kapattıklarını söylüyorlar.

Görüşüğümüz üç hacker da kendini tanıtmak istemediği için yazıda onların takma adlarını (nickname) kullanacağız. Önce hacker'ın tanımını hacker'ların kendisine sorulum dedik ve yanıtı Wideman'den aldık: "*Hacker' lar kendilerini asla deşifre etmeyen, sistemleri bir sistem yöneticisi kadar, hatta daha da fazla bilen ve bu mevcut sistemlerin boşluklarını bulmaya çalışan kişiler. Bu sistemlerin boşluklarını ortaya koyan exploit dediğimiz minik programcıklar yazıyorlar. Bir de bu baba hacker'ların çıkartmış olduğu exploit' leri kullanarak sistemler üzerinde yıpratma çalışması yapan cracker dediğimiz kişiler var. İnternet'ten önceki dönemde kullanılan yazılımların şifrelerini kırmaya da 'crack' deniyordu. Ama günümüzde cracker olarak nitelendirdiğimiz kişiler gerçek hacker'ların çıkarmış olduğu exploit'leri kullanarak sistemlerin boşluklarından yararlanarak sistemlere giren insanlar. Genel anlamda hacker'ların amacı boşluk bulmak, yeni şeyler keşfetmek ve hedefledikleri işletim sistemini mümkün olduğunca güvenli hale getirmek.*"

Bir de herkesin çekindiği, zarar veren hacker'lardan söz edelim deyince Wideman düzeltti: "*Kötü niyetli olanlara hacker değil doğrudan bilişim veya bilgisayar suçlusu diyoruz. Sanayi casusluğu yapan bilgisayar uzmanları bunlara iyi bir örnek. Bunlar da hacker olarak geçiyor. Bir biçimde bilgisayar sistemlerine sızarak yeni tasarlanan bir kayıt cihazının mikrofilmlerinin sayısal kopyalarını ele geçirip bunu pazarlamak da bir bilişim suçu sayılır. Yani mutlaka İnternet üzerinden gitmek gerekmiyor. ABD'de, Rusya'da birçok örneği görüldüğü gibi bankaların sanal POS sistemlerine sızarak para çalmaya çalışanlar var. Bunlar hacker düzeyinde bilgi sahibi olan suçlular. Bunları ben hacker olarak nitelendirmiyorum.*"

⁸¹Bu yazı daha önce 13-19 Aralık 1999 tarihli BT Haber gazetesinin 247'inci sayısında yayımlanmıştır. Hackerlar üzerine Türkiye'de yayınlanan ilk yazılardan biri olması nedeniyle bu derlemede yer almaktadır.

geziyorum, dolaşıyorum, evime gidiyorum" diyen Baxter bu imajdan rahatsızlık duyduğunu da belirtiyor.

“En güvenli finans sektörü”

Hacker'lar, Türkiye'deki sektörlerin sistemlerini en güvenli ve en güvensiz olarak ayırırlar. Wideman en güvenli bulduğu finans sektörünü ve bu sektördeki ilk deneyimlerini şöyle anlattı: *"Türkiye'de bankalar ilk Internet bankacılığı yapmaya başladıklarında 'durumları nedir?' diye bir yokladım. Web sitesi tasarım hatalarından kaynaklanan güvenlik boşlukları vardı. Bir java applet'inin doğru çalışmaması ya da web sitesini ana sistemle entegre eden minik ara yazılımdaki minik programlama hatalarından dolayı komik suistimallerde (abuse) bulunabiliyordunuz. Bir keresinde 240 karakterli bir ad soyad doldurarak hesap açtım. Ben keşfettikten yaklaşık yarım saat sonra sistemi yamadılar."*

Hacker'lara göre başında ilgilenen kimse olmadığından kamuda en güvensiz sistemler üniversitelerin sistemleri. Doğal olarak hacker'lar da kendi işlerini yapmak için rahatlıkla girip çıkıyorlar. Nemesis bir hobisini bu yolla sürdürüyor: *"Ben müzikle ilgilendiğim için sürekli bir müzik arşivi oluşturuyorum. Bunun için hızlı bir hattı ve büyük bir diski olan bir sistem lazım. Bu sistem en iyi üniversitelerde olduğu için ODTÜ ve Bilkent' in sistemlerine giriyor, ihtiyacım olduğu kadar kullanıp çıkıyorum."* Nemesis, özel sektörün sistemlerini daha güvenli hale getirmeye başladığını ancak kamu sektörünün çok kötü durumda olduğunu da söylüyor: *"Onlara acıdığımız için sisteme girip düzeltip çıkıyoruz. Sistemden sorumlu olan kişi benim girip çıktığımı bile fark etmiyor. Benim düzelttiğim yerden bir daha kimse giremiyor çünkü düzeltip çıkıyoruz."*

“Bir finans kurumuna asla saldırmam”

Wideman bir sisteme girip problemlerini gördüğünde genellikle uyarıyor ama bazen de hızlı adımlarla bir anlamda hemen oradan uzaklaşıyor. *"Örneğin, bir keresinde bir üni-*

versitenin sitesine girecek-
tim yanlışlıkla başka bir numara çevirip bir bankanın POS cihazlarının şehiriçi çevirdiği numaralardan birini düşürmüşüm. Sayısal bir santralden bağlı olduğumu anlayınca korkudan bilgisayarı şalterden kapatıp hemen oradan uzaklaştım. Karşınızdaki bir kamu kurumu veya üniversite olunca korkmamak gerekiyor. İMKB, bir borsa aracı kurum veya banka sistemine yani bir finans kurumuna asla saldırmam."

Nemesis, sistemini kırdığı bir yerden daha sonra sistem yöneticiliği teklifi de almış: "İki yıl önce İzmir'de bir özel lisenin sistemini kırmıştım. Sonra sistem yöneticisi bana sistemlerini yönetmemi, bunun karşılığında da hacking işini öğretmemi istedi. Anlaştık. Bir buçuk iki yıl onların sistemini yönettim. Ayrıca geçtiğimiz dönemlerde Askeri sitelere girip ana sunucunun adını Nemesis yapıp çıkmıştım. Altı ay boyunca bunu fark etmediler. Fark ettikten sonra da bunu silemeyip Netmask'e yönlendirdiler. Sanırım o isim hala orada duruyor."

Baxter da Bilkent Üniversitesi'nin sistemine dışarıdan giremeyince otobüse atlayıp Bilkent'e gitmelerini ve orada yaptıklarını şöyle anlatıyor: "Kütüphane laboratuvarında Internet yasak. Kitap arama programını kurcalarken bir şekilde shell, yani komut satırına düştük. Oradan telnet çektik. Bilkent'i kendi içinden kırdık. Yani firewall'ı ayaklarımızla aşmış olduk."

Nerelere saldırmak eğlenceli? Bu sorunun ortak cevabı: Medya kuruluşları. Wideman'in anlattığına göre hepsi çok güvenliksiz. Milliyet gazetesinin sitesini birileri 'indirdikten' soma Milliyet'in ISS'i DorukNet çok ciddi bir güvenlik yatırımı yapmış, ayrıca SCO sunucusu güncellenmiş. Şimdi artık amatörler giremiyormuş.

"En iyi güvenlikçi eski hırsızdır"

İyi bir hacker olmak için Unix'i iyi bilmek gerektiğini hatırlatan Wideman'e 'Sınır tanımaz' hacker olarak hangi sistemin güvenli olduğunu sorduk. "En iyi güvenlikçi eski hırsızdır" dedi ve başladı anlatmaya: "Kullanımı kolay olduğu için genellikle NT tercih ediliyor. Ben bir veritabanı kurup üzerine milyon dolarlık para olacak sistem kuracaksam NT de almam, Linux da. Eğer Internet'e bağlı değilseniz yani bir intranet ya da LAN iseniz ve PC sunucu kullanıyorsanız, RISC işlemciler kullanmıyorsanız kesinlikle SCO kullanmanızı öneririm. En azından göçtüğü zaman karşınızdaki bir muhatabınız var."

"Peki bir sistemin güvenli olması için neler yapılması gerekiyor?":

"Bir sistem yöneticisinin yapması gereken öncelikle sistemi tasarlamaktır. Bir aracı kurumun sistemini yönetiyor olsam işletim sisteminde SCO kullanırım. Onun üzerinde Oracle, SQL veya Informix veritabanı çalıştırırım. Eğer bir finans kurumunda PC tabanlı bir sunucu kullanıyorsam üzerinde Linux değil SCO çalıştırırım. Ve kesinlikle personelimi eğitirim. Son kullanıcı dahi sistemde bir arıza çıktığında anında müdahale edebilecek kadar o sistemi bilmeli. Aslında Türkiye'deki işletim sistemlerinde ya da ağlarda bir sorun yok. Sistemler yanlış veya eksik dizayn edildikleri için güvensizler. Dünyanın en pahalı güvenlik yazılımı AltaVista firewall'u kullandığı halde

yanlış kurulduğu için güvensiz olan sistemler gördüm. Ama öyle sistemler de gördüm ki iki bilgisayar, bir modem ve bir yönlendiriciyle bir hosting şirketi çalıştırıyor. Oraya aylarca uğraşsan giremezsin, çünkü sistemlerini optimize etmişler."

Nemesis bu dizayn hatasına örnek olarak TurNet'i gösteriyor. Sisteme çok rahat girip çıktıkları ve tekelciliğinden dolayı her zaman karşı oldukları TT'yle yaşadığı sorunu şöyle anlatıyor: "Ben bir öğrenci olarak hem ISS'ye ayda 20 dolar hem de telefon faturasına 10 milyon ödeyemem. Buna karşı çıkmak için kendime bir abonelik hesabı açtım. Diğer sistemdeki abonelikleri arkadaşlarıma dağıttım. Bunun hakkında bazı yazılar çıkıp bunu parayla sattığımı iddia ettiler. Oysa ben bunları arkadaşlarıma ücretsiz olarak dağıtmıştım. Sonra evime telefon açıp beni dava edeceklerini söylediler. Daha sonra ilişkiyi biraz düzelttik. Bana iş teklifinde bulundular. Okuldan dolayı kabul edemedim."

Wideman ise TT'yi şöyle değerlendiriyor: "Minik hatalarının dışında TTNNet'in gerçekten güzel bir sistemi var. Kesinlikle iyi niyetle hazırlanmış."

"İnternet'i geliştiren partiye oy veririm"

Baxter, "İnternet'i hangi parti geliştirse ona oy veririm" deyince Wideman bunun çok yaygın bir görüş olduğunu, İnternet'i geliştiren partinin şu an 2/3'ü oy verme yaşında olan, İnternet kullanan 250-300 bin kişinin oyunu alacağını söyledi ve bir öneride bulundu: "Bence bir bakanlık kurulmalı ve Mahşerin Dört Atlısı: Mustafa Akgül, Ethem Derman, Attila Özgüt ve Ufuk Çağlayan'dan biri Bilişimden Sorumlu Devlet Bakanı olmalı."

Mustafa Akgül: Aktivistlere şifreleme tekniklerini öğretmeliyiz!

(Söyleşi: Gamze Göker- Mutlu Binark)

Mustafa Akgül “Türkiye İnternet’inin babası” payesini tümüyle hakeden emektar bir aktivist. Türkiye’de henüz İnternet’in esamisinin okunmadığı yıllardan başlayarak İnternet’in ne işe yaradığını ve neden gerekli olduğunu büyük bir özveriyle anlattı. Cansiperane sürdürdüğü mücadeleyle 12 Nisan 1993’te memleketimize İnternet’in gelmesine öncülük eden ekipte önemli bir rol aldı. İnternet’e bağlandıktan sonra günün koşulları gereği kendisine biçilen “İnternet’i tanııtma ve sevdirme” görevi günden güne artarak 26 yıldır devam ediyor. İnternet Haftası, İnternet Konferansı, Akademik Bilişim gibi bilişim etkinliklerinin baş organizatörü; TRUUG, İnet-D, LKD, Bilişim STK Platformu gibi sivil örgütlerin kurucusu. İnternet’i çok sevdi, her tür toplumsal ve siyasal değişimin merkezinde olması gerektiğini söyledi. Ama teknokratik ya da teknolojik determinist yaklaşımlara yüz vermedi. Aksine İnternet’i hep demokrasiyle, insan haklarıyla, en başta özgürlüklerle birlikte zikretti. İnternet’in toplumsal mücadelelerin bir aracı olması gerektiğini hep hatırlattı. Örgütlenmeye çok inandı.

Her zaman İnternet’le ilgili meselelerin sadece teknolojik değil aynı zamanda ve daha çok politik meseleler olduğunu vurgulayarak konuştu. Enseyi hiç karartmadı, hep yarına, daima umutla, “iflah olmaz bir iyimsizlikle” ve genç enerjisiyle baktı. O yüzden hiç gerçekten yenilmedi. Bir İnternet misyoneri olarak, bilgi toplumu hayalini büyük heyecanla, emek emek ördü.

Bilkent Üniversitesi Bilgisayar Teknolojisi ve Bilişim Sistemleri Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Akgül’ün “İnternet: Bilgiye Erişimin Yeni Araç ve Olanakları” adlı kitabı 1995’te yayımlandı.

“Mustafa Akgül’e Armağan” kitabımız için kendisiyle özgür yazılımdan hacktivizme ve şifrelemeye, Türkiye’de İnternet’in ve İnternet etkinliklerinin tarihçesinden hükümetlerin bilişim politikalarına ya da politikasızlıklarına kadar bir dizi konuda uzun uzun söyleştik.

“İnternet yaşamdır” sloganı ilk nasıl çıktı?

İnternet Haftası'nın üçüncüsünde, yani 2000 yılında çıktı. İnternet konferanslarında hep böyle bir slogan peşindeydik. İnternet'i büyütelim, geliştirelim falan derken, İnternet haftalarında o slogan önce şöyleydi, “İnternet'le tanışın...İnternet yaşamdır!” Burada ... çünkü anlamında düşünülmüştü. Bu slogan daha sonra “İnternet yaşamdır”a dönüştü. İlk açıklarken aklımızda olan “İnternet'le tanışın, çünkü bundan sonra hayatınız İnternet'le olacaktır”dı, yani bunun geri dönüşü yok anlamında söylüyorduk. Daha sonra “İnternet yaşamın bir yansıması, yaşamda ne varsa hepsi İnternet'te, artılarıyla eksileriyle” olduğunu ağırlıkla vermek istedik, bizim için yaşamsal önemde olduğunu altını çizmek istedik. “Yaşamda olan bütün sorunlar da İnternet'te var, farkında olun ve tedbirini de alın” anlamında da söylüyoruz. İnternet hem dünyaya açılan bir sokaktır, aynı zamanda dünyaya açılan bir pazardır ya da dünyaya açılan bir kültür ortamıdır. Herkese erişebilirsin, herkes sana erişebilir. Zaman ve mekânın etkisi yok ya da azaltılmış durumda. Dolayısıyla en sık söylediğimiz şey, Hakkâri'de olmanın, bir dağ başında olmanın sakıncalarını ortadan kaldırıyor İnternet. Yani sen yeterince çalışmaya, terlemeye hazırsan, beynsel gücün varsa herhangi bir dalda uzman olabilirsin. Örneğin radyolog gibi belli uzmanlıklarda dağ başında yaşayıp bütün dünyaya hizmet verebilirsin. İnternet'in ciddi bir eşitleyici olduğunu anlatmak için bunları söylüyorduk.

Dağ başındaki insan ideal olarak İnternet'e erişebilir ve diğer tüm engelleri aşabilir görünüyor ama bir de sayısal uçurum diye bir gerçeklik var...

Tabii tabii, yurttaşın altyapıya erişebilmesi ve teknoloji için gerekli bilgi ve becerisinin olması gerekiyor. Anayasalara İnternet erişimi temel bir hak olarak girmeye başladı. Okuma yazma nasıl bir haksa, bilgiye erişebilmek, İnternet'i kullanabilmek hem olanak olarak hem de beceri olarak bir hak haline geldi. Çünkü, İnternet'te olamayan insanlar bir dönem sonra hiçbir şey yapamayacaklar. Ne iş arayabilecekler, ne devlet ilişkilerini yapabilecekler, ne sağlık hizmeti alabilecekler. Dünyadan kopuk yaşayacaklar. Sayısal uçurumu önlemek için önceden evrensel hizmet düşünülüyordu. Daha sonra Fransa, Finlandiya başladı ve diğer başka ülkelerde geniş bant erişimi temel bir insan hakkı olarak hayata geçmeye başladı. Ben şu benzetmeyi çok sık yapıyorum, insanlar nasıl ki elektriği ve telefonu sorgulamıyorlarsa İnternet'i de artık sorgulamazlar, onlar kadar doğal bir şey haline geldi artık İnternet. O bakımdan ülkelerin sayısal uçurumu engellemek için çok ciddi çaba harcaması lazım. Artık İnternet'e ve bilgiye erişim temel yurttaşlık hakkı haline geldi. Hem fiyatı uygun sağlamak lazım, parası olmayanlara bunu sağlamak lazım hem temel becerileri kazandırabilmek lazım. Gelişebilmek için, dünyayla rekabet eden, yarışan bir ülke olabilmek için İnternet çok önemli bir role sahip. Temel zenginlik kaynağı bilim ve teknoloji haline

geldi. İnternet ve bilim-teknoloji sarmal bir şekilde birbirini destekleyerek birlikte gelişiyorlar. İnternet hem ekonomi için vazgeçilmez bir araçlar bütünü, aynı zamanda bir yurttaş olarak yönetime katılma, yönetimden bilgi alma gibi, demokratik yaşamın bir parçası haline gelmiş durumda. Yaşamı sürdürmek için gerekli, olmazsa olmaz bir noktaya geldi. Bütün dünya da oraya doğru gidiyor. Biz tabii bunu tam anlama noktasında değiliz, donanım boyutlarına daha fazla odaklanıyoruz.

Türkiye şu an bilişim ve İnternet'e ne kadar önem veriyor? Sayısal uçurum ne durumda?

Ciddi bir eksiğimiziz, İnternet bağlantılı konuları ölçecek yapılarımız eksik. KİEM'ler (Kamu İnternet Erişim Merkezi) buna güzel bir örnek. 2010'da biten Bilgi Toplumu Stratejisi içinde önemli bir maddeydi. Pek çok yerde KİEM açıldı, TTnet açtı, başkası açtı. Bunların ne kadar kullanıldığını, ne kadar çalıştığını, ne işe yaradığını ölçen hiçbir çalışma yok. Ben Rize'de gittim, hiç kimse gelmiyordu.

Ulaşılabilir bir yerde miydi?

Çok kötü bir yerde değildi. Erişilebilir bir yerdedi. Kızılcahamam civarında bir kaymakamla konuştum, "bizde kullanılıyor" dedi ama gidip kontrol edemedim. Ama bununla ilgili doğru düzgün bir yönetmelik çıkmadı. Bilişim eğitimi vermek ve KİEM'leri çalıştırmak konusu Milli Eğitim Bakanlığı'na verildi ama çalışmadı, çalıştığına dair bir bilgi yok yani. Toplum sorgulamıyor zaten. İnternet kullanım oranlarıyla ilgili elimizde doğru düzgün Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) istatistikleri var. Onlarda da bir tıkanma görüyorum ben. Son iki üç yılda artış çok az. Hanelerde erişim ve kullanıma bakıyorlar. Hanede ve nüfus oranında %48 civarında, %50'yi bulamadı iki üç yıldır. Her ne kadar Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) zaman zaman yüzde 55 diye açıklama yapsa da ellerinde bir şey yok, onlar garip bir hesap yapıyor. "Hesabı açıklayın" dedim, açıklamadılar. "Bilgi Edinme"yle başvurmak lazım, ama onu yapamadık, unuttuk. Mobil, 3G, fiberde gelişme var ama xDSL'de gerileme var. Yeni kullanıcı kazanmaktan çok, mevcut kullanıcı yeni teknolojileri kullanmaya başlıyor

Türkiye'nin İnternet'e yaptığı yatırımlar ve yapılan yatırımların geri dönüşüyle ilgili şeffaf bilgi üretimi ve araştırmalar da eksik görünüyor...

Çok ciddi bir araştırma eksikliği var. Bazı meraklı akademisyenler ya da STK'lar çalışıyor. Ama ülkede adında İnternet olan bir araştırma enstitüsü benim bildiğim kadarıyla yok. ODTÜ'de bir e-devlet merkezi var. Bir şey yaptığını pek görmedim, okullarla ilgili ya da KİEM'lerle ilgili bir iki şey yaptılar, raporu istedim, ne web'de vardı, ne de gönderebildiler. Bir görünürlüğü yok zaten. Merkezi kurmak için bilişim şirketlerinden para aldılar, sonra bir şey olmadı.

İzleme, ölçme, değerlendirme konusunda ciddi bir sıkıntı var...

Var tabii. Ama ülkenin araştırma gündeminde İnternet yok. Yani Tübitak'ın çağrıları falan var ya, bunlardan bir tanesi İnternet değil. Yeni bir alan olarak, İnternet konusunda doğrudan doğruya bir master programı var mı?

Yeni medya programları var, bilişim anabilim dalları var.

Yeni medya daha genel bir boyut. Üç tane oldu galiba. Bahçeşehir, Kadir Has...

Ankara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nde ders olarak var. Yeni medya doktora dersleri var...

Daha çok master tezi var. Az sayıda doktora tezi var. Bunlar daha çok sosyoloji, iletişim bölümlerinde. Ama bir İnternet merkezi, bir araştırma merkezi, araştırma konusu ağırlıklı olarak İnternet olan bir yüksek lisans, doktora programı olan bir üniversitemiz bile yok şu an. Ayrıca izleme konusunda ciddi bir çaba yok, devletin böyle bir endişesi yok, Avrupa Birliği baskısıyla TÜİK birtakım anketler yapıyor. Hane halkı kullanımı ve ticari kullanımı ölçmeye çalışıyor. Bunlarla ilgili bir geribesleme yapılamıyor. Devlette bununla ilgili genel olarak bir yapı yok. Bugün Bilişim Komisyonu'nun raporuna bir bakayım istedim yine, giriyorsun, komisyonun sıra sayısını bilmen lazım, Allah'tan ben o komisyonda konuşmuştum, yazışmalardan o numarayı buldum, raporların olduğu sayfadan, daha önce almıştım bazı raporları, yeni raporu oradan buldum, bin küsur sayfa rapor. Bir yönetici özeti yok. Beş bölüm yapmışlar, her bölümün sonuna önerileri koymuşlar. Türkiye'nin bakış açısını göstermesi bakımından, o komisyon raporundaki ana çıkış noktası "İnternet'in zararlarına karşı Türkiye'yi nasıl koruruz?" idi.

Bu birkaç ay önce çıkan rapor değil mi?

Evet, altı ay kadar oldu galiba. "İnternet'ten nasıl yararlanılır" anlayışı yaygın. Ama İnternet'in olmazsa olmaz bir şey olduğunu hâlâ algılamış değiller. AKP biraz daha ilgili davranıyor, ama İnternetin Türkiye'yi sıcratacak bir teknolojiler bütünü olduğunu kavramış durumda değil kimse. Çünkü hiçbir yerde Bilişim Komisyonu gibi yapılar yok. Kendi içlerinde 'nasıl yararlanılır' diye bazı çalışmalar yapıyorlar. Ama Türkiye geneline yönelik pek bir şey yok. CHP seçim öncesinde bir broşür çıkarttı. Onun dışında örgütlü, kapsamlı bir çaba yok. Aksünger ya da Aydemir bir çok şey yapmaya çalışıyorlar, ilgili, meraklı insanlar var ama bunlar yeterli kapsamda değil ve örgütlülük eksik. Hatırlarsın bir toplantıya gitmiştik, orada da çok dar bir alanda bakmışlardı, olayın bütününe ilişkin ya da partinin diğer boyutlarıyla bunları bütünleştirmeye dönük bir çaba gözüküyor.

Bir yama, bir eklenti olarak duruyor...

Yani "konulardan biri de İnternet" diye bakıyorlar. İşin kilit rolünü kavramış değiller.

Bir anaakımlaştırmaya ihtiyaç var...

İnternet'i merkeze koymaları lazım. Ama onun için de lider lazım. Ağırılığı olan, derleyip toplayacak. CHP'de Erdal Aksünger ve meraklı beş-altı kişi var. Herhangi biri bir şey yaptığında kendi başına yapıyor. Kendi aralarında yeterli bir haberleşme yapısı kurmuş gözüküyorlar. "Şu konuda bir şey yapalım" deyip beşinin birlikte hareket etmesi lazım. Tek tek Adana milletvekili, Bursa milletvekili yerine, altı milletvekili birlikte yaptığı zaman belki partinin geri kalanını da harekete geçirebilecek bir şey yapabilir.

Hangi konuların öncelikle araştırılmasını önerirsiniz, hangi konuları araştırmacılar öncelikle çalışsın?

İnternet konferanslarında görüyoruz, bazı araştırmalar çok kötü. Onlara bir yönlendirme yapılabilir. Türkiye İnternet'i nasıl algılıyor, sorunlar nerde, temel sorunları kimse konuşmuyor. Türkiye'de hala serbest rekabet yok. Bunu araştıran kimse yok. Mesela Oxford'da İnternet Enstitüsü var. Orada master programları var, İngiltere'ye yönelik araştırmalar yapıyor. Olumlu bir şekilde yaklaşım işin içine girince araştırma konuları da çıkar tabii. Türkiye'de nasıl algılanıyor, sorunlar nelerdir, ayrıca teknik olarak birçok şey tartışılabilir, neye ihtiyaç var gibi. İnternet kafeler biraz zayıfladı ama hala önemliler. Sadece onlara yardımcı projeler olabilir. Ülkemizdeki İnternet bağlantılı çabalarda bir bütünlük yok, bütünlük olduğu zaman çok şey çıkar.

Sizce bir bilişim bakanlığına ihtiyaç var mı?

Bakanlığın artıları ve eksileri var. Mevcut bakanlık algısını esas alınca birtakım itirazlar var ve o itirazların da bir haklı tarafı var. Daha dinamik bir yapı kurmadığın sürece, bakanlık hantal. Türkiye'de hem devletin konuyla ilgili işlerini koordine edecek hem Türkiye'deki çalışmaların temas noktası olacak, bağlantıyı sağlayacak bir yapı şart. Hem devlete hem Türkiye'ye mesaj verecek, koordine edecek, savunacak bir yapı şart. O yapı nasıl olur tartışılabilir. DPT benzeri bir müsteşarlık daha esnek olabilir. Çünkü garip bir yapı var Türkiye'de. DPT Başbakanlık'tan ya da herhangi bir bakanlıktan, Ulaştırma Bakanlığı'ndan daha iyi para verebiliyor. Bu yapının özel sektörle sivil toplumla çalışabilmesi, kısa süreli uzman çalıştırabilmesi lazım. O bakımdan dar bakanlık yapısından daha esnek olmasında fayda var. Öte yandan bakanlık olması ağırlığını artırıyor tabii.

Şu an Sanayi Bakanlığı'nın içinde bilişimle ilgili birimler, Kalkınma Bakanlığı'nın içinde Bilgi Toplumu Dairesi devam ediyor...

Şu an hala dağınık yapı var. Mecliste Bağımsız Bilişim Komisyonu yok, Sanayi Komisyonu'nun içinde. Ülkede beş parçalı bir yapı var Ulaştırma Bakanlığı var, Başbakanlık'ta bir E-devlet Çalışma Grubu var, Başbakanlık İdareyi Geliştirme Dairesi Başkanlığı var. Biz Kamu-Net'i ilk yaptığımız zaman, Başkan Gürol Banger'le biz İdareyi Geliştirme altında beraber çalışmaya başlamıştık. BTK ve Ulaştırma Bakanlığı'nı bir mi sayarsın iki mi sayarsın, Türksat var, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı ama, e-devlet kapısı projelerini ve giderek pek çok e-devlet projelerini yapıyor. Şimdi PTT

girişiyor, hadi PTT karar verici konumda değil ama Türksat önemli oyuncu, BTK önemli oyuncu. Ulaştırma Bakanlığı şöyle ilginç bir durumda. Tanım olarak politikardan sorumlu bakanlık, bilişimle ilgili politikaları hala üzerinde tutuyor. Ama bakanlık içinde bir yapı yok. Haberleşme Genel Müdürlüğü içinde değerlendiriyorlar onu, onun içinde İnternet'le ilgili bir daire yok, uzmanlaşma yok. Yani Haberleşme Genel Müdürlüğü içinde, bildiğim kadarıyla İnternet konusunda yeterli sayıda ne uzman ne mühendis var, ne sosyolog var, ne gazeteci var, ne hukukçu var. Yani bunun için bir kadro oluşturmuş değiller. Oradaki insanlar zaman içinde ihtiyaçlarına göre bir şeyler öğreniyorlar. Bir iki kişi aldılar, onlar da gitti. Yetişmiş uzmanın yoksa yetiştirirsin, adama master yaptırırın. En azından bu konularda bilgili bir hukukçu, bir sosyolog, belki bir psikolog olması lazım, bir iletişimci, bir ekonomist olması lazım. Hiçbir şey yok. BTK bunu biraz yapmaya çalıştı ama BTK'nın başka hataları var.

Nasıl olabilecek peki hocam bu? Bu bakış açısının değişmesi nasıl sağlanabilir?

Bu siyasi liderlik meselesi tabii. Sorun orada. Toplumsal liderlik meselesi. Ama basında da aynı durum. Türkiye'nin gündeminin çok hızlı değişmesi nedeniyle kimse uzmanlaşmıyor.

1999'da üç hacker'la söyleşi yapmıştım Bir tanesi söyleşinin sonunda "Bence bir bakanlık kurulmalı ve Mahşerin Dört Atlısı: Mustafa Akgül, Ethem Derman, Attila Özgüt ve Ufuk Çağlayan'dan biri Bilişimden Sorumlu Devlet Bakanı olmalı" demişti. Siz de tam ondan üç yıl sonra CHP'den milletvekili aday adayı olmuştunuz. Ama listede yer alma sorunu olunca, "bu Türkiye'nin bilişim ve İnternet'e verdiği değer bir yansımasıdır, değer verilmiyor" diyerek seçimden çekilmiştiniz. O süreç nasıl yaşandı, o günden bugüne ne değişti?

Partiler kendi içine kapalı yapılar aslında. Dışarıdan birinin gelmesini pek istemiyorlar. Vitrine konacak, Türkiye'nin geneline seslenecek isimler ayrı. O dönem Türk-İş başkanını aldılar, Yaşar Nuri Öztürk'ü aldılar. Türkiye'nin geneline hitabedecek, vitrine konacak adamlar olunca onları alıyorlar. Aynı dönemde benim bir arkadaşım vardı Mersin'de, çok sevilen bir doktordu, onu almadılar, idare onu görevden almıştı, halk isyan etti, sonra geri koymuşlardı. Öyle başka bir adam vardı, onu da koymadılar. Çok açık da söylediler, parti içinde emek vermeden koymuyorlar. Kendini ispatlayacaksın partide, emek vereceksin, sadakatinden emin olacaklar ancak öyle koyuyorlar. Genel yapı zaten o partilerde, hepsinde öyle.

Siz o dönem bilişim ve İnternet'in önemini anlattığınızda bunun kavrandığını düşünmüş müydünüz?

Şu lafi çok duyarsın, herkes İnternet'i çok iyi bilir, "İnternet çok önemli", ama yaptıklarına baktığın zaman önem vermediklerini görüyorsun. Mesela Başbakan için diyelim, bu Bilgi Toplumu Stratejisi 2006'da yayımlandı. Bir "ulusa sesleniş" ya da her neyse, öyle bir konuşmanın önemli bir parçası olacak önemde bir şey. Ama öyle algılamadıkları için hiç öyle kullanılmadı. Sonra başka konuşmalarda "Biz İnternet'i

çok geliştirdik” falan diyor ama öyle bir girişimi böyle bir konuşmanın ana teması yapma ihtiyacını hissetmiyor. Sadece o hissetmiyor, liderlik hissetmiyor, yani danışmanları hissetmiyor. O dönemde basında bir iki haber oldu, “Bilgi Toplumu Stratejisi 2006-2010” Resmi Gazete’de yayımlandı, “Türkiye şuraya gelecek” diye bir iki haber yaptılar. Şimdi o bitti, bu sene yeniden yapılıyor. Parti yönetimleri arasında çok fazla fark yok bu konuda.

Kalkınma Bakanlığı’nın yaptığı değil mi bu?

Strateji ve Eylem planının süresi biteli üç seneyi geçti. O zaman da DPT yapmıştı, planlamayı DPT yapıyor, uygulamayı başkası yapıyor. DPT planlama yapar ama Bilgi Toplumu Stratejisi Grubu’nun DPT’de kurulması da yanlış. Şu açıdan yanlış, 2002’de bir müsteşarlık üzerinde çalışılıyor. O zaman Devlet Bahçeli bakıyordu bu işlere. ODTÜ’de yapılan 1. Bilişim Şurası’nın kapanış oturumunda, AKP dahil bütün partiler imza attılar, söz verdiler, “bilişim komisyonu kuracağız” diye. Sonra DSP içinde iki farklı öneri verildi. Seçimden sonra da olmadı. Ziya Aktaş’la Emrehan Halıcı iki ayrı öneri verdi. Ondan sonraki seçimde de CHP ve AKP vardı, AKP yanaşmadı. Ondan sonra 2004’te 2. Bilişim Şurası’nı yaptık, niye yaptık belli değil, AKP istedi diye yaptık. Ama aynı şekilde hiçbir şey uygulanmadı. Komisyonu bile kurmadıktan sonra. Eskiden mecliste Bilgi Toplumu Çalışma Grubu vardı, o da gitti. İşte bu yeni “Bilişim ve İnternet Komisyonu” çalıştı, koca bir rapor üretti. Bu rapor için 100 kadar milletvekilinin imzası var, 6-7 tane tekliften birleştirilmiş, ana ağırlık “İnternet’in zararlarından nasıl korunuruz?”. Birinci konu o. Erdal Aksünger’in bilişim sektörünün geliştirilmesiyle ilgili önerileri var. Başkanın demeçleri koruma ağırlıklı.

Bilişim muhabirliğine ilk başladığım zamanlar yurttaşlar olarak devletle zaman alıcı, yorucu, yıpratıcı, biktırıcı bürokratik ilişkilerimizi kolaylaştırmak için, hepimiz kendi alanlarımızda e-devlet uygulamaları bir an önce hayata geçsin diye teşvik edici çalışmalar yaptık. Geçen zaman içerisinde o dönemki çalışmalarımızın bir tür aleyhimize işlediğini fark eder olduk. Gözetlenme, dinlenme vs. gibi. Biz nerde yanlış yaptık?

Biz yanlış yapmadık aslında, devlet İnternet’in farkına vardı (gülüyor). Stratejik kadrolar tüm dünyada İnternet’in geç farkına vardı. En başta telekom şirketleri İnternet’i geç fark etti. Arpa-Net’in oluşturulma döneminde AT&T’ye gidiyorlar ve “böyle bir proje var” diyorlar. Müdürler bakıyor “Bu işte para yok” diyor ve ilgilenmiyor. TR-Net projesi ilk başladığı zaman üniversitelerin bir projesiydi. “Üniversiteler hat istedi, verdim” diye bakış açısı geçerliydi. İnternet Konferansı’nın açılışında Türk Telekom Genel Müdürü’nün yaptığı konuşmaya bakarsan, FTP nedir, mail nedir, DNS nedir onları anlatıyor, işin ne olduğunun farkında değil. İnternet Kurulu’nda Türk Telekom vardı, ancak 2000’de fark ettiler. İnternet Haftası onlara müşteri getiriyordu. TT’nin İnternet Konferansı’na sponsor olması, İnternet Haftasında baş oyuncu olması ondan sonra oldu. AKP hükümetinden sonra, 2002’den sonra fark ettiler. 2000’lerde İnternet Konferansı’na sponsor olmaya başladılar. Sonuç olarak İnternet’in ne olduğunu Türk Telekom da bayağı geç, 5-6 yıl sonra fark etti. Avrupa’dakiler de öyle.

'97'de Avrupa'da sayısal bölünme ortaya çıktı. Yani kuzeyle güney arasındaki fark çok ciddi boyutlara ulaştı, ondan sonra Fransa ve Almanya da çok ciddi çabalara girdiler. Altyapıyı geliştirdiler. Onlar açığı büyük ölçüde kapadı, ama güneyde hala var, Yunanistan, İtalya, Portekiz, İspanya, bunlar hala çabalıyor. Bizde asıl olarak yasaklama ve kontrol kavramları etrafında konuşuldu. Basın Kanunu'na dahil etmek istediler, çok sancılı bir süreçti o.

Güncellenen her bir İnternet sayfasından çıktı alıp savcılığa gidilecekti...

Basın Kanunu'na dahil olması o demek, bizim onu algılamamız da biraz zaman aldı. O teklifin gelişi de çok ilginç. Anayasa Komisyonu'nda, üçlü koalisyondan birer milletvekili imza atıyor, isimlerini de çok geç öğrendik, ama karar üç ortak tarafından birlikte alınmıştı. Ondan sonra hatalarını fark ettiler ama geri dönemediler. Cumhurbaşkanı veto etti. Ama yasalaşma sırasında son aşamada Emrehan Halıcı onu yumuşattı. Çünkü ne olduğunu anlayınca kıyamet koptu. Ankara'da Milli Kütüphane'de bir toplantıya gitmiştik, orada yumuşatma yönünde işaret gelmişti. Biraz yumuşattılar, hakaret halinde sadece para cezasına dönüştü ama maddi tazminat talebini çıkartamadılar. Benim TBD dergisinde bir yazım vardı "Ve devlet İnternet'i keşfetti" diye. Çünkü alternatif medya o zaman ortaya çıkmaya başlamıştı, çok eleştiriler vardı, Hüsamettin Özkan'la Mesut Yılmaz eleştirilerden kurtulmak için o zaman İnternet'i Basın Kanunu'na dahil ettiler. Onların asıl motivasyonu şuydu: "basında hakaretin cezası yüzde 50 artırılıyor, İnternet'te de bu uygulansın". İnternet'te bu yoktu. Cezada düzenleme olmadan uygulayamıyorsun, emsali esas olarak uygulamak her zaman mümkün olmuyor. Hırsızlık her zaman olur da, "benim bilmem ne kimliği çaldı"yı Ceza Kanunu'na uygulayamıyorsun, başka bir kanunla yapman lazım. Kanundaki hırsızlık maddesi başka bir şey olduğu için hırsızlık maddesinden onu yapamıyorsun.

Gözetleme, denetleme, izlemeyle ilgili ne dersiniz?

Bütün dünyada devletler aslında bu yola gidiyorlar. Devleti yönetenlerin bakış açısına bağlı, demokratik olmayınca, kontrol etme arzusu fazla olunca bunu yapıyorlar. Türkiye'de de yasalar kötü ama yasaların uygulaması daha kötü. Denetleme yapıları ve saydamlık hiç yok. Türkiye'deki ana sorun bu. Teknoloji buna uygun. "1984" romanındaki öngörü de öyleydi. Belki o derece değil ama, teknoloji buna uygun. Kaçınılmaz olarak belki kayıt tutması gerekiyor. Sistemin yapısından dolayı kayıt tutmak çok kolay hale gelmiş durumda. Bu siyasal bakış açısı bunu istediği sürece teknoloji buna uygun. Bizim görevimiz siyasal olarak özgürlükleri savunarak bununla mücadele etmek. Bunun olmaması gerektiğine geniş kitleleri ikna etmek.

Siz ne tür mücadele yöntemleri öneriyorsunuz?

Eldeki bütün olanakları kullanmak gerekiyor. Önce ne olduğunu anlatmak, bilgilendirmek, ikna etmek. Wikileaks, Anonymus, RedHack gibi çabalar bunların ne olduğunu ortaya koymasından önemli. Geleneksel yapılar bu tür çabaları desteklemek bakımından uygun değil. Her ülkede, devlette her ne kadar bu bakış açısı

olsa da, henüz devletlerarası işbirliği yok en azından. Bir de bakış açıları farklı. Çin, Rusya, Kuzey Kore, İran ile İsveç, Norveç'in arasında ciddi bir farklılık var. O bizim lehimize işleyecek, işliyor şu anda zaten. Dünyada ciddi bir mücadele sürüyor. Bu demokratikleşme, özgürlüğü savunmakla, insan haklarını savunmakla paralel bir şey. Mücadele sürecek.

Assange'ın son kitabında sözünü ettiği şifreleme konusunda ne dersiniz? Gözetlenme ve baskıyla mücadele etmenin tek yolunun şifrelemeden geçtiği...

Şu anda şifreleme önemli tabii. Ama teknoloji nasıl gelişecek bilmiyorum, kestiremiyoruz. Tekniğin bütün olanaklarını kullanmamız lazım. Özünde siyasal bir mücadele. İnsanı özgürleştirme mücadelesi. O çerçeveyi unutmamak gerekir.

Herkes bir şifreci olacak mı?

Bu teknikleri öğretebilmemiz lazım. En azından aktivistlere öğretebilmemiz, onların kullanabiliyor olması lazım. Bütün toplumun şifreci olmasına gerek yok ama önderlerin, organizatörlerin şifreci olması lazım. Aktivistler, siyasal mücadelelerin önderleri bu teknolojilerle daha iç içe olurlarsa toplumu da o yöne çekebilirler, en azından kendileri daha iyi mücadele edebilirler.

Türkiye'de şifrelemeyle ilgili yeni bir düzenleme var, tüm şifrelerin BTK'ya devredilmesi gerekiyor...

Çok kötü bir yönetmelik çıktı. Biz de INETD olarak Danıştay'a gittik onunla ilgili, Danıştay daha farkında değil, bir cevap vermedi, anlamamışlardır da. Belki kafalarındaki sadece cep telefonlarıyla ilgili bir düzenlemeydi, ama öyle bir şey yapmışlar ki aslında https'i kullanmak bile suç. Çünkü şifre kullanıyorsun onda da.

Sizin bir ticari değeriniz de olabilir değil mi? Sizin ticari bilgilerinizin, sırlarınızın güvenliğini sağlıyor mu bu yönetmelik, bu devlet kurumu?

Tabii, tabii çok sorunlu. Nedense o konuda özel sektörden ses çıkmadı.

Onlar da farkında değiller mi acaba?

Farkında olmayabilirler. Biz bir açıklama yaptık, birkaç yerde yazıldı, bizim dışımızda pek çok kişi de yazdı. Ama büyük bilişim örgütleri, TÜBİSAD (Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği), TBD (Türkiye Bilişim Derneği), TBV (Türkiye Bilişim Vakfı) bile gürültü etmedi. Onlar farkında değilse bile asıl TÜBİSAD'ın gürültü etmesi lazım. Ben hatırlamıyorum gürültü ettiklerini, en azından dava açmadılar. Onlar da rahatsızlar ama bizim kadar bir şey yapmadılar. Onunla bağlantılı olarak bu kişisel verilerin korunması ile ilgili kanunun çıkmasını herkes istiyor, çünkü AB Türkiye'yi yeterli güvenli bulmuyor, o yüzden bazı işleri yapamıyorlar, onun için bazı işlere giremiyor bizimkiler. Türkiye'de veri toplayamıyorlar. AB şirketleri Türkiye'de çalışma yürütemiyor güvenli olmadığı için, onun için düzeltmek istiyorlar ama kendi içlerindeki "ben daha öncelikli olayım" kavgasını çözemedikleri için yönetmeliği tekrar geri almışlar, düzelterekler. Bilişim STK Platformu diye bir şeyi kurmaya çalıştım, başlattım, daha sonra TBV'nin önderliğinde devam etti, aylık toplantıları olan bir yapı. Bu yapı BTK ve Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'la ortak çalışıyorlar. Bir şeyler başarıyorlar. Öyle bir işbirliği var. İstanbul'da bir bilişim vadisi projesi var. Başbakan'ı kimse kızdırmayı göze alamadığı gibi, bürokratlarını, bakanlarını kızdıracak bir şey söylemeyi de göze alamıyorlar. Her şey biter o zaman. Zaten bilişim vadisi projesini Nihat Ergün kendi seçim bölgesi olan Kocaeli'ne aldı. Ne durumda bilmiyorum, bir Bakanlar Kurulu kararı çıktı ama daha bir şey yapılmadı bir kaç yıldır. Kendi kontrolünde olmayan bu tip şeylerde çok yavaş çalışıyorlar. Kendi kontrolüne almak istiyor AKP'liler.

Assange'ın son kitabındaki "İnternet insan uygarlığı için bir tehdittir" cümlesini nasıl yorumluyorsunuz?

Ben o kadar kötümser değilim, bütün özgürlükler için aynı şey geçerli, mücadele etmezsek o özgürlüğü alamayız. İnternet bir araçlar topluluğu, bu araçları iyi kullanmak da mümkün kötü kullanmak da. Onun için bizim yeterli mücadeleyi vermemiz lazım. Çok güçlü bir araç. "İnternet yaşamdır" dediğimiz gibi, artık kimsenin İnternet kullanmama gibi bir tercihi olamaz. Yok, geçti artık o. Dün akşam bir şey okudum, bir iki listeye gönderdim, İspanya'da 180 bin kişilik küçük bir şehirde "smart city (akıllı kent)" diye bir deney yapılıyor. 10 bin tane sensör koymuşlar, her bilgiyi topluyor. Trafikti, hava kirliliği, suyu buydu. Şu anda elinde akıllı telefonla duraktasın, tutuyorsun, sana ordan geçen otobüslerin hangileri olduğunu, hangi durumda olduğunu, trafikte tıkanıklık var mı yok mu gibi bilgileri veriyor. Kim olursan ol bir mobil cihaz hayatımızın kaçınılmaz bir parçası haline gelecek. İnternetsiz bir yaşam mümkün değil. İnternet'i özgürlüklerimizi, daha katılımcı bir yapıyı, insan haklarını geliştirici bir biçimde ve daha insanca bir yaşam için kullanmak üzere mücadele etmek gerekiyor, kendi kendine olacak değil. Devleti elinde tutanlar tabii ki İnternet'i de kendi çıkarları açısından kullanmak isteyecekler.

Dünyada ve Türkiye’de bu mücadelelerin gelişimi açısından iyimser misiniz peki?

Ben genellikle iyimserim. “İflah olmaz bir iyimser” olarak tarif ediyorum kendimi. Her yenilgiden sonra yeniden başladığımızı göre...

RedHack ve Anonymus gibi örgütleri yakından takip ediyor musunuz, eylem politikaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çok yakından takip edemiyorum ama bu tür örgütler kanunları çok fazla zorlamadan, ciddi zarar vermeden, açıkları, bazı bilgileri ortaya koyuyorlar. Herkesin bilgisini alıp satmıyorlar, herkesin e-mail adresini alıp spam’cilere satmıyorlar. Ya da sistemleri çökertmiyorlar, birtakım bilgileri alıp sistemdeki sağlıksızlıkları, kötülükleri ortaya koyuyorlar, o bakımdan iyi ediyorlar. O ülkenin kanunlarını çiğniyorlar, ama bilerek, sonuçlarına katlanarak yapıyorlar. Biraz Robin Hood benzerlikleri var, doğru yapıyorlar. İnsanlığın kahramanları demek lazım. Az sayıda adam teknik becerisini kullanarak insanlık için bir şeyler yapmaya çalışıyor. Bence saygı duyulması gereken bir şey.

Wikileaks?

Saydam olması gereken yönetimlerin saydam olmayan, kanuna aykırı biçimde vandaştan sakladığı bilgileri bulup ortaya koyuyorlar, olması gereken bir davranış. O anki kanunlar buna aykırı olabilir, ama bunlar detay. Manning ne yaptığından onur duyarak yaptığını açıkladı.

Manning ve Assange’a karşı devletin tepkileri ya da Türkiye’de devletin RedHack’e karşı tepkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Devlet elindeki olanakları kullanmaya çalışıyor. Hukukun temel ilkelerine aykırı. Bunların açtığı bilgilerin zaten halktan gizli olmaması gerekir. Pek çoğunun yapılmaması gerekirdi. ABD Assange’a karşı uluslararası hukukun, evrensel hukukun kurallarını çiğniyor. Vatandaşların Wikileaks’e bağışını engellemek mesela, böyle bir hakkı yok. Güçlü devlet olmanın verdiği güvenle, baskıyla yapıyor. İnternet servis sağlayıcı şirketler kendi yaptıkları sözleşmeye uymadılar. Wikileaks’e karşı olan taraf da işlerine geldikleri zaman mevcut hukuk kurallarına uymuyor zaten. Bu siyasi bir mücadele. İş kitleye geldiğinde, savaş ordan çıkıyor zaten, kimse kuralları dinlemiyor.

RedHack terör örgütü suçlamasıyla karşı karşıya, RedHack’ciler şu an terörist olarak yargılanıyor. Twitter’da onlara destek twit’leri atanlara da yardım ve yataklıktan ceza verileceği söylenmişti...

O terimi abuse etmek, kötüye kullanmak. Bu eylemlerinin kimseye bir zararı yok ki. Kanunları istedikleri gibi yorumlayacaklarını zannediyorlar. Hukukun evrensel ilkelerine, çok temel insan haklarına aykırı bunlar. RedHack zarar vermiyor. Yani gidip BTK’nın bütün makinelerine gidip silseler, zarar vermiş olurlar. Bir zarar verdikleri yok, sadece biraz rezil etmeye uğraşıyorlar, bir de olmaması gereken bir bilgiye ulaşırlarsa, zaten saklanması illegal olan, yani kamudan saklanmaması gereken bilgileri

açığa çıkarıyorlar. Genel hukuk açısından ben bir zarar görmüyorum, meşru görüyorum. Yazılı hukuk açısından sorunlu olabilir, aslında değil, o da tartışmalı da hala. İnsan hakları savunucusu olarak ben bir sorun görmüyorum, zarar vermedikleri sürece.

Size Türkiye'nin Richard Stallman'ı diyorlar...

Büyük onur, ama benim o kadar büyük bir katkı olduğunu düşünmüyorum. Stallman'ın birkaç rolü var. Birincisi lider. Özgür yazılım hareketinin yılmaz bir savunucusu, ödünsüz, ama aynı zamanda çok ciddi kod geliştirmiş olan birisi. Benim kod geliştirme konusunda bir katkı yok ama savunma anlamında elimden geleni yapmaya çalıştım, çalışmaya da devam edeceğim.

Özgür yazılımla İnternet'i sarmal, içiçe geçmiş olarak görüyorum, çünkü İnternetsiz özgür yazılım bu noktaya gelemezdi, özgür yazılımsız İnternet de bu noktaya gelemezdi. Dolayısıyla karşılıklı bir dayanışma söz konusu. Özgür yazılımın temsil ettiği açıklık, katılımcılık fikirlerinin de çeşitli yansımaları var, açık ders malzemeleri, online dersler, açık biyoloji, açık ilaç geliştirme yapıları, açık kitap gibi şeyler gündemde. Bütün fikri haklar özgür yazılım felsefesinin yansımalarıyla değişme sürecinde, değişmek de zorunda. Orada da çok ciddi bir savaş sürüyor, sürecek de. İnternet devrimsel bir gelişme olduğu için birçok şeyi yıkacak, yıkıyor. Bunlardan bir tanesi fikri haklar, bir tanesi devletlerin kapalılık boyutu, bu uzun sürecek bir savaş, devletler

kolay kolay teslim olmayacaklar. Biz kazanacağız diye umuyorum ben, bu tabii kitlelerin bu işe sahip çıkmasıyla bağlantılı, demokrasi mücadelesi uzun süren bir mücadele. Fransız ihtilalinden bugüne ne acılı şeyler yaşandı. Fransa'yı düşünün, kaç defa gitti geldi, gitti geldi. İnsanlık istenen noktada değil, gelişmiş dünya bile istenen noktada değil.

Fikri haklar ve kişisel mahremiyet konuları uzun sürecek bir mücadele. İnternet fikri haklar ve mahremiyet ve gizlilik boyutunda, farklı kesimlerin, iç içe geçmiş kesimlerin saldırısı altında. Daha bu uzun sürecek, daha başındayız, daha yeni yeni uyanıyorlar. Bizde de sanatçıların "biz satamıyoruz, para kazanamıyoruz" şeklinde karşı çıkışları var. Farklı bir model geliyor, onu algılamış durumda değiller. Nasıl bir çözüm bulacağız konusunu henüz bilemiyoruz. Çünkü fikri haklar konusunda bizim bir taraftan yaratıcılığı geliştirecek yapılar kurmamız lazım. Eski yapı kırılacak, bu kaçınılmaz olarak böyle. Yani eskiden bir plak satacaklar şu kadar para kazanacaklar devri geçti artık. Eskiden binler düzeyinde plak satılırken şimdi milyonlar düzeyinde bütün dünyaya ulaşıyorsun, dağıtım yapısı kökten değişiyor. Sayısal ürünlerde marjinal maliyet sıfır. Bunun bir etkisi olacak tabii ki. Plakta falan marjinal maliyet sıfır değil, hem dağıtım maliyeti çok yüksek hem üretim maliyeti var. Lastik de olsa, ka-

ğit da olsa öyle, bir de dağıtım maliyeti var. İşte bunlar sıfırlandı. Zaman sıfırlandı. Ama öbür taraftan da milyonlara, milyarlaraya erişebiliyorsun. Bunun bir etkisi olacak. Yani insanlığın, az sayıda insanın çıkarlarıyla, milyonların, milyarların hayati çıkarları arasında seçim yapmak zorunda kalınca tabii ki geniş kitlelerin çıkarı tercih edilecek. Bu ilahta da böyle, elektronik dergilerde de böyle.

Kapanmak durumunda olan şeylerden biri de bilimsel dergiler. Dergiler devam edecek ama şu andaki yapı yıkılacak. Şu andaki dergiler o kadar pahalı ki pek çok üniversite alamıyor. Asıl üreticiler para kazanmıyor, onlar emeklerini veriyorlar, onlara para gitmiyor. Dergilerin finansörü büyük ölçüde kamu. Araştırmaları kamu finanse ediyor, araştırmacılar yazıyor, hakemler para almıyor, çok az sayıda kişi, yani firmada çalışan editörler para alıyordur, dağıtım, reklam, onlar daha çok para alıyor, çok pahalı olduğu için ihtiyacı olan pek çok kişi erişemiyor bunlara. Bu saçma şey uzun sürmeyecek. Yavaş yavaş kırılıyor zaten.

Birtakım insanlar ders kitaplarını yazıyor, değişik formatlarda İnternet'e koyuyor, onu destekleyen malzemeleri de koyuyorlar. İstiyorsan alıyorsun kitabı yayıncıdan, istiyorsan indirip okuyorsun. Böyle birçok kitap var artık, gittikçe de artıyor. Çünkü basılı, ciltli kitabın erişebileceği kişi sayısı sınırlı. Şimdi ABD'den bir kitap almaya kalksan astarı yüzünden pahalya geliyor. Ve vakit sorunu. Öbür taraftan anında indirebiliyorsun. Sonuçta daha geniş kitleye ulaşmak, çok daha az paraya bu işi yapmak anlamlı hale geliyor. Resim değişiyor. Sayısal ürünlerle ilgili endüstrilerde çok köklü değişiklikler oluyor. Birileri hala direniyor. Mahremiyet boyutunda çok ciddi sorunlar oluyor. Pek çok sektör yeniden yapılanma sürecinde. Pek çok şeyin nasıl gelişeceğini şu an kestiremiyoruz, mümkün değil. Bu kestirme konusunda örnek vereyim. Biliyorsun Youtube'u üç tane üniversite öğrencisi kurdu. Bir buçuk yıl sonra bir tanesi "ya bu iş yürümecek, ben üniversiteye dönüyorum" dedi, altı ay sonra milyar dolara sattılar. İşin içinde olanlar, tasarlayanlar öngöremiyor.

Özgür yazılımla ilk ne zaman tanıştınız?

Ben Bilkent'e ilk geldiğim zaman Latex diye bir şey vardı. Knut diye Stanford'lu bir matematikçi var, bilgisayarçı aslında, onun Amerikan Matematik Derneği ile birlikte kendi kitapları için geliştirdiği TeX denen bir sistem var. O sistem Bilkent'e ilk geldiğinde birtakım araştırma raporlarına kapak yapılacaktı. "sen bu işi biliyorsun, sen yap" dediler. Sonra Türkiye'de bunu yaymaya çalıştık. Matematik kongrelerinde falan, kamu hizmeti olarak bununla uğraştım. İnternet'i Amerika'dayken, yani Bilkent'e gelmeden önce o anki haliyle kullanmaya başlamıştım. '87'de Bilkent'e geldim. O zaman Türkiye'de Bitnet kurulmuştu. ODTÜ'den bir terminal alarak başladık, sonra bir iki ay içinde kendimiz Bitnet'e bağlandık. O zaman Bitnet üzerinden haberleşmek ve dosya almak mümkündü. O arada ben Trickle diye Ege Üniversitesi'nde bir dağıtım ağını buldum. Onun içinde Unix vardı, Unix'in arasında GNU'yu farkettim. Türkiye İnternet'e tam bağlanmadan, Bitnet sırasında ben Bilkent'te bir GNU arşivi kurmaya başladım. '87, '88, '89 yıllarında Stallman'ın yazdıklarını derleyip Bilkent'te herkesin kullanımına açmıştım. '89'da bizim Bitnet üzerinde bir kavgamız oldu. '89

öncesinde Bilkent'te "İnternet'e bağlanalım" başvurusu oldu. O dönem Bilkent'te Amerika'dan gelmiş pek çok kişi var, o anki İnternet'i kullanıyorlar, özellikle haber grupları var. "Biz de bağlanalım" diye yukarıya önerdiler, çok pahalı olduğu için onaylanmadı. Ondan sonra Bitnet'te Dost diye bir haberleşme ağı vardı, "niye biz İnternet'e bağlanmıyoruz" diye bir tartışma oldu. Bitnet'le İnternet'in protokolleri farklı. Bu arada ben haberleşme yapıları kuruyorum, o zaman e-posta temelli şöyle bir sistem vardı: "Şu var mı diye mesaj gönderiyorsun", "var" diyor, parçalayıp gönderiyor. Öyle bir yapıyı ben kullanıyordum, Bilkent'e de kurdum, Bilserv adıyla, 89-90 falan. Bu Bitnet-İnternet kavgaları oldu. Sonra 92'de Kemal Gürüz Tübitak başkanı oldu ve "iyi üniversiteler bana öneri getirsin para vereceğim" dedi. DPT'nin hala var olan bir projeleri destekleme birimi vardı, onun yönetimini Tübitak'a verdiler o zaman galiba ya da projeleri seçme konusunda inisiyatif verdiler. Bu kavgaların üzerine o zamanki Tübitak Bilgi İşlem Daire Başkanı Selçuk Yeralan ile Attila Özgüt bir öneride bulundular. Böylece Tr-Net projesinin önerisi verilmiş oldu '91'de. 92'de Hollanda'daki RIPE'a X25 üzerinden bağlandık. Erdal İnönü'nün de başbakanlığının son çeyreği falan. ODTÜ Bilgi İşlem'de bir çekim yapıldı, televizyonda da yayımlandı. X25 paket sayısına göre fiyatlandırılır, kaç paket gitti, onu sayıyor, ona göre fiyatlandırma yapıyor. POS cihazları hala X25 kullanırlar, az bilgi olduğu için. Belki artık kullanmıyorlardır ama. RIPE bağlantısı çok pahalı geldi. Ülkelerarası konuşma yapıyorsun, bir de paketler sayılıyor. Onun üzerine ertesi gün İnternet kesildi, Türk Telekom'a başvuru yapıldı. 12 Nisan 1993'de İnternet bağlandı. Biz de o yüzden İnternet'in doğum gününü 12 Nisan olarak kutluyoruz. Biz tabii çok kavgaya ettiğimiz için, bu kez de bağlanınca herkese İnternet'in ne olduğunu gösterme görevi çıktı. O yüzden diyorum "elimizi verdik, kolumuzu kurtaramadık". Yani ondan sonra İnternet'in ne olduğunu anlatmaya çalıştık. Bilkent'te o dönem öyle bir yapı vardı ki, herkese mail atabiliyorduk. O dönem Bilkent'te olan herkesin bir Akgül dizini vardır. Dışarıda da öyle şeyler yapıyorduk ama çok yavaş gelişti her şey. '93'te Bilişim Kurultayı'nda bir etkinlik yaptık. Orada Ufuk Çağlayan ve Attila Özgüt ile tanıştık. Attila orda Tr-Net'i anlattı, Ufuk e-devlete giden yolda GOSIP'i (Government Open System Interconnection Profile) anlattı. Erol Arkun o zaman Bilkent'in rektör yardımcısı, Bilgi İşlem'e de bakıyordu. "Sen İnternet'i bir anlat" dedi. Yani İnternet'in genel kamuya ilk tanıtımı orada oldu. Amerika'dan bir kovboy gelmişti, o da X25'le ilgili bir şeyler anlattı. Yani modeme yurt dışına bağlandı. Orada bir şeyler gösterdi, '93 yılında, ama tam Mozilla'nın çıktığı yıl, biz Nisan'da İnternet'e bağlandık, Mozilla Ağustos'ta tanıtıldı, Bilişim Zirvesi de Eylül'deydi. 94'te etkinlik yaptık. 93'te Attila Elektrik Mühendisleri Odası'nda bir konuşma yaptı, onlar bir broşür çıkarttılar "İnternet nedir?" diye. '93 sonunda TÜİK'te 1. İstatistik Kongresi vardı. TÜİK'in, o zamanki adıyla DİE'nin, başında Orhan Güvenen vardı. Bir şekilde tanışıklığımız vardı, çekti beni, "gel sen de İstatis-

tik Derneği'nin kurucu üyesi ol" diye, o zaman rektörlükten izin almak gerekiyordu dernek üyesi olmak için, İstatistik Kongresi'nde ben İnternet konusunda bir konuşma yapmak istedim. Orda 16-17 sayfalık bir metin ürettim. Attila'larınki daha teknik bir şeydi, benimki daha kullanıcıya yönelik bir şeydi. Sonra '94 Şubat'ında Tübitak'ta bir tanıtım toplantısı oldu.

Yani İnternet'i tanıtan ilk kamusal konuşma Attila Özgüt tarafından EMO'da yapıldı, ikinci etkinlik Bilişim Kurultayı'nda Ufuk Çağlayan, Attila Özgüt ve sizin katılımınızla yapılan bir oturum oldu, üçüncüsü de İstatistik Kongresi'ndeki sizin daha çok kullanıcıya yönelik olan konuşmanız...

Kasım ya da Aralık'tı, DİE'de bir konferansta Orhan Bursalı ve Şafak Alpay'la tanıştım. Şafak o zaman Sabah'ta sayfa editörüydü. Ben onlara İnternet'i tanıtan bir yazı hazırlayıp verdim, ondan sonra Cumhuriyet Bilim Teknik'te çıktı. Sanırım '93'tü. '94 Bilişim'inde bir çalıştay yaptık, "İnternet'i nasıl büyütürüz" diye kafa yormaya çalıştık. Ondandan sonra bir şey olmadı. '95'te TRUUG (Türkiye Unix Kullanıcıları Grubu-TR Unix User Group) Açık Sistem Kullanıcıları Derneği adını almıştı. Oradan biriyle tanışınca, "bir etkinlik yapalım" dendi, TRUUG'da birkaç ciddi konuşma oldu. Ben İnternet'le ilgili bir konuşma yaptım, Nusret Dalfes bir konuşma yaptık. Şu anda İTÜ Bilişim Enstitüsü Müdürü. Galiba Dicle de konuşma yaptı orda. Dicle Eroğul Türk Telekom Data Dairesi'nde, o zaman daha bilişim ağları da yok. '93'te Ege'de Bitnet bağlantısı vardı, ODTÜ'de Tr-Net bağlantısı vardı. Boğaziçi Üniversitesi de kendi kiraladığı hatla Tr-Net'e bağlanmıştı. İnternet gelmeden Bitnet üzerinde TÜVAKA (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı) vardı. Bitnet yönetimiyle ilgili birkaç komite vardı, biri bilgi işlem daire başkanlarının olduğu, diğeri teknik adamların olduğu iki komite vardı. İki komite, tam ne zaman karar verdiler emin değilim, .tr'nin yapılmasına 95 öncesinde karar verdiler. O teknik komite karar verdi. Ben tabii sonra öğrendim, o yapının içinde değildim, ben kavga ediyordum sadece (gülüyor). Tr-Net projesi başlayınca dediler ki "biz ağ kuralım". Araştıralım, öğrenelim gibisinden bir şey yapıldı. O ağın içinde Yıldız Teknik Üniversitesi, İTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi vardı, kendi aramızda bağlanıyorduk, Anadolu Üniversitesi de vardı. İnternet gelmeden önce biz bir FTP servisi kurduk, arşiv vardı dedim ya, Türkiye'deki herkese açık olan ilk FTP servisi muhtemelen biz Kemal'le (Of lazer) yaptık. Nisan'da İnternet geldi, birkaç ay sonra İstanbul'dan Boğaziçi falan kendi bağlantısını yaptı. Mesela bizim bağlantımız 19.2 idi. Bilkent'le ODTÜ arasındaki bağlantı. Tübitak'la ODTÜ arasındaki bağlantı muhtemelen 64 K idi. Yurtdışı 64K zaten, iki sene 64K'da kaldı. Bizim Bitnet'le kurulan bağlantıda Fransa'yla bağlantı 9.8'di. Biraz bu işler gelişmeye başlayınca, e-posta ile dediğim gibi paketlerin parçalanıp gelmesiyle tıkanmalar başladı. Haber gruplarından resimleri falan isteyince insanlar, resimler o zaman şimdiki kadar büyük değildi ama, kapasite tıkanıyordu. Stallman'ın yazdığı şeyleri, GCC'yi (The GNU Compiler Connection) örneğin, 150 parçaya aldığım oluyordu. 150 parçayı alıyorsun, ona göre adlandırıyorsun, sonra birleştiriyorsun, sonra başka işlemlerden geçiriyorsun, sonra derliyorsun.

Acayip bir emek..

O zaman öyleydi. Bir parça en fazla 64K olabiliyor, aksi takdirde bir parça kayboluyor, her şey yeni baştan başlıyor. Uygun bir büyüklük seçmen gerekiyor. Ege Üniversitesi '94 sonuna doğru bağlandı ama o sırada kavgalar başladı. İnternet Konferansı'nı anlatacağım asıl. Biz de '95 Nisan'da İstanbul'da bir panel yaptık, sonra Ankara'da yaptık. Ondan önce bu kavgalar sırasında İnet-tr diye bir listemiz vardı ODTÜ'de. Orada bir öneride bulundum, "kavga ediyoruz madem, bir araya gelelim de konferans yapalım, şunları konuşalım" dedim, kimse ilgilenmedi. 95 nisanındaki panelin bitişinde panelistlere önerdim. "Olur" dediler, bunu tartıştık. Anlaşamadık, ODTÜ'yle sürtüştük. "Şu zaman şu yerde olsun" demedim. "Bizde yapalım" desem, "niye sizde olsun" diyecekler. ODTÜ o zaman kendisinde olsun istemiyor, başkası yapsın da istemiyor, "bunu otelde yapalım" diyor. Ortada para falan da yok zaten. Nisan'dan Eylül'e kadar zaman geçti.

Sizin rektör destekliyor mu o zaman sizi?

Ali Doğramacı'ya gitmedim ben o zaman, rektör yardımcısı Erol Arkun "biz evsahipliği yaparız" dedi, teklif ondan geldi, "biz yapalım" demedim yani, sanırım yukarıyla konuştu. Onun üzerine ben "Bilkent olarak talip oluruz" dedim, Ufuk (Çağlayan) destekledi. Ufuk'la ikimiz eşbaşkandık, o zaman eşbaşkan sistemini uyguluyorduk. Kavga gürlütu Kasım'da yaptık burada. İlk İnternet Konferansı böyle bir sürecin sonunda çıktı. Ama şöyle komik şeyler var, konferanstan bir gün önce Don Topsec, Kanadalı araştırmacı (Wikinomics, Digital Economy kitaplarının yazarı), İnternet'le ilgili çok yazan biri. Özel sektör onu getirdi bir gün önce konuştu, ne bizim haberimiz var bu etkinlikten ne de onların bizim konferansımızdan haberi var, tipik Türkiye yani. Adam İstanbul'da konuştu gitti. Onu getirenlerin İnternet Konferansı'ndan haberi yok, bizim onlardan haberimiz yok. O zaman BT Haber'de yazıyordum, yazdım, İnternet Konferansı'nı duyurdum, liste yaptım. O sırada Babür Özden'in bir lafı vardı, Superonline'ın Genel Müdürü, Super Offline demiştik, onun için çok kızmışlardı. '95'te ben duyuru yaptığımda, konferansın sonunda kalktı "biz Superonline diye bir şey kurduk, 2 megabitlik bağlantı kuracağız, siz kumda oynayın." Dediği esas olarak buydu. O zaman servis sağlayıcıya bağlanıyorsun, onun içinde forumlar, dosyalar falan var, e-postan oraya geliyor, başka yere gitmiyorsun. American Online falan da öyle yapıyordu.

Japonya'da da öyleydi. Eudora. Üniversitenin ağında kalınıyordu. İtranet gibiydi. Ama e-posta geliyordu.

E-posta hizmeti var, forumlar var, birtakım dokümanları koyuyorlar. Bilgiler sınırlı tabii. Belki FTP servisi var. Haber gruplarına erişebiliyorsun. Kendi e-postalarına falan erişebiliyorsun. O, o modeli anlattı. Biz konferansı bir sonraki yıl İstanbul'a taşıdık. Bir dönem Ankara-İstanbul arasında gittik geldik. Sonra Askeri Müze'yi keşfettik, bir dönem orda kaldık. Sonra sektör ilgisini yitirdi, özel sektör biraz çöktü, Türk Telekom daha aktif duruma geldi. O zaman üniversitelere geri döndük, o arada bir sene atladık tabii, 2004'te ben bypass oldum, o zaman yapmadık. Dediler ki

“senin sağlığın önemli” onlar bir şey yapmayacaklar nasıl olsa (gülüyor). Ertesi yıl sponsor bulamadık, Askeri Müze’de yapamadık, Bahçeşehir Üniversitesinde yaptık. En son Eskişehir’de ve öncesinde İzmir’de yaptık. Sonra gene benim sağlık sorunlarım ortaya çıktı.

Bitnet sırasında ben Unix biliyordum ama özgür yazılım bilmiyordum, orada özgür yazılımları indirip ne olduğunu kurcalayınca ne olduğunu anladım. İnternet gelmeden bir sene kadar önce BSD (Berkeley Software Distribution) salgını vardı, PC’ler için BSD, onları izledim, ama kurmadım. Sonra Linux çekirdek olarak ‘91’de ortaya çıktı, ‘92’de Türkiye’ye gelmeye başladı, ama ‘93’te bir olgunluğa erişmişti. İnternet’e bağlanınca, bu yazılımları kurarak kendimi bir sistem admin konumuna getirmiştım. Sistem odasına gidiyordum, root alıyordum, onlar veriyordu falan. Sonra default webmaster oldum ben (gülüyor). Orda Linux dizini açıp, Linux’la ilgili şeyleri toplamaya başladım. Temel GNU yazılımları ile başlamıştık. ‘93 sonunda ODTÜ’de de bir şeyler vardı. İki tane liste açıp birbirileyle haberleşmesi de mümkündü; biz de öyle başladık. Sonra ODTÜ’dekini kapadık ve linux@bilkent.edu.tr listesi üzerinden haberleşmeye başladık. Sonra da kurtulamadık.

LKD’yi 2000’de kurduk. İlk İnternet Konferansı’nı Bilkent’te yaptık, Müzik Fakültesi Konser Salonun ilk etkinliğiydi, resmi açılışından önce yaptık. İlk gün Konser Salonu doldu. İkinci gün Mithat Çoruh Anfisi ve sınıflarda yaptık, onlar da yetmedi, ilgi vardı, ilk gün 800 kişi gelmişti. İkinci gün Linux’cuları bilgi işleme havale ettik, orada bir araya geldiler. Linux camiasının ilk yüzyüze bir araya gelişi oydu. Ondan önce bizim Bilgi İşlem’de Yavuz Selim Komür, o zaman Akdeniz Üniversitesinde idi. O bir liste açmıştı, orada tartıştılar, “ne yapalım” diye, ondan sonra Konferans’ta bir araya geldiler. İkinci konferansı Yeditepe Üniversitesi’nde yaptık. Orada Linuxculara büyük

Linux Kullanıcıları Derneği, 1 Mayıs 2010

bir salon verdik, bir ağ kurdular, informal eğitimler verdiler. Üçüncü İnternet Konferansı'nı ODTÜ'de yaptık, o derli toplu bir konferans oldu, bir İnternet kafe kuruldu. Linux çalışan bilgisayarlar kuruldu. Bir Linux dağıtımı, Türkçe dokümanlar CD'ye hazırlandı, bir de kitapçık dağıttık. İlk ciddi etkinlik '97 İnternet Konferansı'nda oldu. Konferans içinde de Linux eğitimleri başladı. Bir sonraki konferans, İstanbul Teknik Üniversitesi evsahipliğinde Lütfi Kırdar'daydı, orada Turkuaz CD'si dağıtımı yapıldı. Kitapçık da dağıtıldı. Turkuaz RedHat temelli, Hayri Turgut Uyar önderliğinde ülkemizde üretilen/paketlenen ilk dağıtımdır. Birkaç sürümü yapıldı. Tekir ve Sarman olarak hatırlıyorum isimlerini. Eğitimler verilmeye başlandı. Ondan bu yana İnternet Konferansı'nda bir salon Linux kullanıcılarına aittir. Gençler o kadar dernek kurmak istemiyorlar, sonra kurulması gerektiğini kararlaştırdık, Ankara Üniversite'nin Çöplük Restoran'ı vardı, oradaki toplantılardan sonra derneğin kurulmasına karar verdik. 2000'de kurduk, fakat Emniyet'le haberleşmede bir sıkıntı yaşadık, bir sene sonra haberimiz oldu. 2001'de onay verdiler. 2002'de genel kurulu yaptık. İlk toplantıda çoğunluk sağlamaya çalıştık, eksiktik ama sahtekarlık yaptık (gülüyor). Ondan sonra o sıralarda ODTÜ'de bir serbest yazılım konferansı yapıldı. ODTÜ Teknokent'te küçük bir Linux şirketi var, İdea, onun başındaki arkadaşlarla IEEE'deki Bora Güngören ODTÜ'de bir serbest yazılım konferansı yaptı, bir iki günlük. "Biz Linux Şenliği yapacağız" dedik orada, "Niye Linux'culara haber vermeden yaptınız" diye eleştirdik biraz onları, çünkü bize haber vermeden kendi başlarına yapmışlardı. Sonra bu dernek genel kurulundan sonra Linux Şenliği lafını ilk Ahmet Derviş ortaya attı, sonra "tamam sen görevlisin" dedik. Bir sene sonra 2002'de ilk Linux şenliğini yaptık, şimdi adı Bilgi Üniversitesi ile birlikte Özgür Yazılım Günleri olsa da...

Akademik Bilişim'lere ne zaman başladık dersin, aslında en başından beri, Akademik Bilişim'de bir Linux oturumu vardır. İlkini '99'da ODTÜ'de yaptık, onda da yine Linux eğitimleri vardı. Ondan sonrakilerde daha da yoğun oldu. İlk birkaç yıl Linux eğitimlerini İnternet Haftası olarak biz örgütledik. Asıl Konya'dan sonra gezici seminerler ortaya çıktı. LKD dedi ki, "isteyene biz gelip Linux anlatırız". Devrim, Fatih, Doruk, başkaları bir iki hafta Türkiye'yi dolaşip ikişer gün farklı şehirlerde kalarak Linux'u anlattılar. Ben de gittiğimde zaman zaman İnternet Haftası'nda İnternet'i anlatırken Linux'u da anlatıyorum, uygun olduğu zaman, bazen iki konuşma yapıyorum.

İnetD ne zaman kuruldu?

Aslında o çok eski bir dernek. Türkiye'deki ikinci bilişim derneği. '90'da TRUUG olarak kuruldu. 2000'e doğru, '95-'96 gibi Açık Sistem Kullanıcıları Derneği adını aldı, Posix'i esas alarak kuruldu. 2000 yılında ben dernek başkanı oldum. Benden önce Ufuk'tu. 2000'de İnetD olarak Stallman'ı Türkiye'ye ilk biz getirdik. İstanbul'da konuştu, Ankara'da konuştu, İzmir'e gitti, orda konuşmadı. İlkeleri var, "ben bedava konuşmam" diyor. "Konferans dışında

İnternet Teknolojileri Derneği

bu konuları konuşmam” diyor. Kendi adamlarıyla konuşuyor da, herhangi biri geldiği zaman konuşmuyor. İzmir 9 Eylül Üniversitesi’nde bir toplantı yaptılar. Ama Stallman para ödemedikleri için konuşmadı. Burada 1000 TL mi 1000 dolar mı verdik. Bilkent’te yemekte “yok burada konuşmam” dedi. “Konuşmamdan sonra tartışabiliriz” diyor. Biz tabii uçak biletini verdik. Bir anlamı var tabii onun öyle yapmasının, ona öyle çok talep geliyor. Bunun daha ciddi bir çaba olmasını istiyor. Para olunca daha ciddi bir çaba oluyor. Para veren adam duyurmak için daha çok çaba sarf ediyor. LKD etkinliklerine bazen gidiyorsun kimse olmuyor, duyurmuyorlar çünkü. Aslında para almanın öyle bir yararı var.

Siz hem anaakım yazılım ortamlarında hem özgür yazılım üretim ortamlarında buldunuz değil mi? İkisini karşılaştırınca çalışma kültürü, birlikte üretme kültürü, insan ilişkileri bakımından bir farklılık oluyor mu? Özgür yazılımın kendisinden kaynaklı..

Oluyor tabii. Ben yazılımcı değilim, dolayısıyla hiç bilgi işlemde çalışmadım. Ama bu işlerin içinde olan biri olarak biraz sezebiliyorum, bir kültür farklılığı var tabii. Özgür yazılımcılar daha çok İnternet üzerinden çalışıyorlar, onun getirdiği bir felsefe farklılığı oluyor.

Biraz tanımlayabilir miyiz? Hakikaten bu hediye ekonomisi algısı insan ilişkilerine yansıyor mu iş üretim süreçlerinde? O felsefe farkı nedir tam olarak?

Benim gördüğüm kadarıyla etkileşime daha yatkın, daha dostça, daha dayanışmacı kesin tabii. Paylaşmaktan çekinmiyorlar. Genelleme yapmaktan çekiniyorum, çünkü çok fazla insan tanımadım ama rekabet daha az gibi geliyor bana. Bu felsefe pek çok alana yansıyor. Açık ders malzemeleri, online kurslar, açık kitap, açık biyoloji, açık bilim gibi şeyler var yani. Hepsinin çıkış noktası özgür yazılım felsefesi.

Birlikte üretme mantığı, kollektivite değil mi?

Bilimin temel çıkış noktası yani. Herkesin tekerleği keşfetmesi yerine varolan üzerine kurmak.

Sizce Türkiye’deki özgür yazılım gönüllüleri Türkiye’deki bilişim politikalarının üretilme süreçlerine müdahil oluyor mu, olabiliyor mu? Ne derece olabiliyor?

Çok olabildiğimizi söylemek mümkün değil. Bu çabayı göstermeye çalışıyoruz. Bilişim sektörü müdahil olmaya çalışıyor ama bizim bilişim sektörü içindeki gücümüz zayıf. Örgüt olarak buna sıcak bakan birkaç örgüt var, parmakla sayabileceğimiz. Şimdi biz daha özgürlükçü olanlar OSTK diye bir oluşumla bir araya geldik. Özgürlükçü, other ya da o anlamında...Alternatif Bilişim Derneği, Bilgisayar Mühendisleri Odası (BMO), LKD, İnet, Pardus Kullanıcıları Derneği (PKD), belki şimdi PHP Kullanıcıları Derneği’ni ekleriz. Telekomcular Derneği tam girmediler. Aslında birkaç tane dernek var, örgütlenme reflekslerimiz zayıf.

Peki bu politikalara müdahil olmanın önünde ne gibi engeller var? Gerek karşı taraftan gerek bu dernekler tarafından?

Birincisi, sivil toplumun bu süreçlere katılmasına genel bir direnç var. Sivil toplumla işbirliği yapmak istemiyorlar. Siyasi partiler sıcak baksalar bile organik bir yapı kuramıyorlar. Her ne kadar her siyasi partinin sivil toplumla ilgili bir başkan yardımcısı varsa da onların hiçbiri bilişim sivil toplum örgütleriyle ya da özgür yazılımla ilgili bir şey yapmıyor. Özgür yazılımı CHP biraz kullanmaya çalışıyor, MHP kullanıyor, BDP'liler kullanıyor sanıyorum. Herkesin kendi önceliği olduğu için özgür yazılımla ilgili bir görevleri yok, bırak komisyonu falan, böyle bir temas olmadı şimdye kadar.

Dünyadaki özgür yazılım hareketini takip ediyor musunuz?

Edebildiğim kadarıyla...

Türkiye'deki özgür yazılım hareketinin dünyadaki özgür yazılım hareketi ile ilişkileri nasıl, bağlar sıkı mı? Birlikte herhangi bir şey yapıyor mu?

Dünyadaki kampanyaları takip ediyoruz, onlara katılıyoruz. 27 Mart'ta Open Document Günü var. O tip etkinlikleri takip ediyoruz. Yer yer Türkiye'deki gruplar özgür yazılım gruplarının içinde, yerelleştirme çalışmalarının içinde. Değişik gruplar tarafından Türkiye'de özgür yazılım konferansları yapıldı. BSD'nin önerisiyle yapıldı, PHP için de öyle bir şey yapılacak galiba. Küçük grupların ilişkileri var. Çok düzgün bir yapısı yok, Türkiye'de kendi aramızda ilişkiler biraz zayıf. Yani LKD dışında da küçük gruplar var. Onlarla LKD arasında da tam bir organik bağ kuramadık. İnternet'in ve gençliğin getirdiği bir şey var, insanlar kimseye haber vermeden ya da izin almadan bir grup kurup çalışabiliyor, bir özgür yazılım camiasının parçası olabiliyor. Mint Grubu var, Türkiye'de birkaç bağımsız Linux geliştirme çabası var. Denizli'de Truva Linux'u var. İstanbul diye bir çekirdek geliştirme projesi var. Bunların her biri "ben yaparım" diye bağımsız hareket ediyor. Tamam bağımsız olsunlar ama bir haberleşme çabasını gösterebilirler, onu LKD'nin yapması lazım, yapamadık onu da. Dünyada da Linux International var, o da çok özel bir yapı.

Bir Türk onun yönetim kurulu üyesiydi, hala da üyesi olabilir. Kişisel bağlantılarımız vardı, LKD kurulmadan önce, bize "dernekleşin" diye önerileri vardı. Oraya iletmek için bir izleme sistemi yok, o yapılar henüz oluşturulmuş değil. Biraz fazla bağımsız şeyler. Özgür yazılımın belki özelliğinden dolayı, Linux International'ın bir çatı yapısı yok. Torvalds'ın başında bulunduğu bir laboratuvar var. Herkes kendi içinde bir şeyler yapıyor ama, dünya ölçüsünde bir network sözkonusu değil. Biz paramız olmadığı için gidemiyoruz, Linux konfe-

ransları var, oralarda belki bir şeyler dönüyor, oralara gitmek bayağı pahalı olduğu için gitmek için bir çabamız olmadı. LKD'nin gönderecek yapısı yok tabii.

Bu akışta bir soru geldi aklıma, biz hep özgür yazılımdan bahsediyoruz ama web'i sosyal medya sarmış durumda ve bunların hiçbirinin de özgür olmadığını biliyoruz. Ama Türkiye'de sanki İnternet'i kullanmak web 2.0 uygulamalarını kullanmaya, sosyal medyayı kullanmaya dönmüş durumda. Bütün eğitimler sosyal medya kullanımı, sosyal medyada itibar yönetimi, sosyal medyada istihdam, sosyal medyada iş gibi bir yöne evrilmiş durumda. Bu gelişen atağa, gidişata ne diyorsunuz? Bu gerçekten İnternet mi?

İnternet'in sıradan insana sunulan yüzü sosyal medya haline geldi.

Siyasi partiler için de böyle oldu..

Bu hızlı tüketme alışkanlığının belki bir yansıması. Burada araştıran, sorgulayan yurttaşla geçiş sorunu var tabii. Bu sosyal medya uygulamalarına bakarsan özgür yazılım üzerine kurulu. Onları kullanıyorlar, öyle bakmak lazım. Facebook özgür tasarım eşliğinde ve onu paylaşmaya da yanaşiyor. Facebook kendi sunucusunun mimari tasarımını da kendisi yaparak tasarruf ediyor ve bunu yayınlıyor. Google da özgür yazılım üzerine kurulu. Ama tabii ki abuse söz konusu. Bizim hoşlanmadığımız pek çok şeyi hepsi de yapıyor. Ticari yapılar oldukları için belki de kaçınılmaz olarak yapıyorlar. Bunlara özgür alternatifler var. Bir sosyal ağ yazılımı kullandık, ama pek tutmadı, ben bile pek bakmıyorum. Ama bugün bahsettiğim İspanya'daki şehirde, şehir yönetimi kendi sosyal ağını kurmaya çalışıyor. Şehir yönetimi şehir içinde geri besleme yapısı olarak öyle bir şeyi deniyor. Avrupa Birliği kendi özgür sosyal ağlarını teşvik ediyor. Youtube dışında birkaç yapı daha var ya, Türkiye'de sık sık kapatılıyor, onları destekliyor mesela.

İzlanda'da mesela devlete katılma, anayasa pratiği sosyal ağlar üzerinden oldu, nüfus da az...

Avrupa'da, ABD'de ciddi deneyler var. Nasıl olması gerektiğini bilmiyoruz tabii. Daha çok başındayız bu işlerin. Şu benzetmeyi çok sık yaparım, nasıl ki buharlı makine bulunduğu zamanla sanayi toplumu arasındaki ilişki çok az, İnternet'te de öyle. Daha 20 yıldan söz ediyoruz ve nasıl gelişeceğini de hiç kestiremiyoruz. Google çıkmadan kimse Google'ı hayal edebilir miydi? Daha oturmuş şeyler vardı.

Altavista'yla Netscape vardı. Şimdi yoklar değil mi?

Yahoo dominanttı. Yahoo kapanmak üzere neredeyse, yani kapanmaz kolay kolay ama çok zorlanıyor. İleriyi kestirmek çok zor şu an. IBM'in başındaki kişinin '50'lerde ettiği bir laf var: "Dünyaya iki ya da üç bilgisayar yeter". Bu IBM'in efsanevi bir başkanı. Bill Gates'in meşhur bir lafı vardır: "640K kime yetmez ki?". Ama o koşullarda ancak o kadarını görebiliyorsun. İki çoban dağ başında zengin olma hayalleri kuruyorlar, biri diğerine soruyor, "zengin olsan ne yaparsın?", öteki cevaplıyor: "soğanın cücüğünü yerim". Bu kez diğerine dönüp soruyor "sen ne yapardın?" diye. Öteki diyor ki "Yapacak bir şey bırakmadın ki!". Adamın aklına dünyayı turlayım, şampanya içe-

yim, karides yiyeyim diye gelmez ki. Çünkü bilmiyor. Hayaller bile bildiklerinle sınırlı. Olmayan kavramı üretemezsin ki. Dolayısıyla ileride ne olacak, birtakım öngörülerde bulunuyoruz ama, bazıları tutuyor, bazıları da o kadar tutmuyor.

Siz hiç hackleme yaptınız mı?

Yok yapmadım ama beni hack'lediler. İnetD'nin sayfasında, benim blogumda öyle bir şeyler oldu. Ben birinde bir şeyleri ihmal etmişim, makine bir anda sıfırlandı, LKD'nin birtakım arşivleri de gitti.

İnternet için aktivist olmak, biraz önce kısa tarihi verdiğiniz sürecin en başından bu yana nasıl ilerledi? İlk zamanlarda daha zordu şimdi kolaylaştı mı ya da tam tersi mi?

Konular değişti. Şimdi farklı alanlarda ilerliyoruz. İlk başlarda biz İnternet'in ne olduğunu anlatmaya çalışıyorduk. Gerçi hala onu anlatıyoruz ama (gülüyor), şimdi fark şurada, eskiden bilmiyorlardı, şimdi herkes bildiğini düşünüyor. Şimdi "Türkiye'de İnternet'te sorun var" desek, birçok İnternet kullanıcısı "hadi canım sen de" diyecek. Pek çok kimse sorun olmadığı kanısında. Youtube'a giremediği zaman herkes onu bir sorun olarak görüyor ama filtreyi bir sorun olarak görmüyor.

Nitelikli kullanım da yok, o da bir sorun.

Şu anda İnternet kullanan ya da kullanmayan insanlara sorsak büyük çoğunluğu İnternet'le ilgili bir sorun söyleyemeyeceklerdir, belki pahalı derler o kadar.

Yeni medya okur yazarlığının olup olmaması da bir sorun olarak görülüyor...

Ethem'in (Derman) bir lafı var "Bilgisayara dokunan herkes kendini uzman zannediyor." Hiçbir eğitim almadığı, neyi bilmediğiyle ilgili bir fikri olmadığı için her şeyi bildiğini sanıyor. Kendi duyduğu şeyleri yapabiliyor, çevresindekilerin yaptıklarını yapabiliyor, dolayısıyla "her şey budur" diye değerlendiriyor, her şeyi de biliyor. Sorunlar üzerine düşünme alışkanlığı yok. Bu biraz kültürle ilgili ama biraz da bilgiyle ilgili. Bazı şeylerin dışarıdan verilmesi lazım, çoban örneğindeki adama dışarıdan vermen gerekiyor. İnsanlar kendi başlarına "bu konuda da bir uzmanlık vardır" demez, bilişim kültürü olmayan adam "gidip birine sorayım" demez. Yani aç olduğunu bilirsin, hastaysan da bilirsin ama bilgi fakiriyen fark etmen mümkün değil, onun için birazcık kültür alman lazım.

Siz inşaat mühendisliği eğitimiyle başlamışsınız, arkasından matematik eğitimi almışsınız, bu eğitim sürecinden geçip daha sonra nasıl bir İnternet misyonerine dönüştünüz Türkiye'de?

Bilkent Endüstri Mühendisliği'ne geldim, sonra LaTeX'te başladım, kavgaların sonucunda İnternet'in ne olduğunu anlatmak zorunda hissettim kendimi, sonra elimi verdim, kolumu kurtaramadım işte (gülüyor). İnternet konferansları, İnternet Kurulu derken genişleyerek, büyüyerek devam etti.

Alternatif Bilişim Derneği'nin şu anki konumu, rolü nedir sizce?

Alternatif Bilişim klasik bilişim STK'larına ciddi bir alternatif oluşturdu. Onların boş bıraktığı alana güçlü bir şekilde girdi aslında. Yapılması gerekenlerde öncülük ediyor. İyi bir kadroyu da topladı etrafında. O bakımdan büyük STK'ların çeşitli nedenlerle bulaşmadığı şeylere büyük bir cesaretle bulaşıyor ve bu bakımdan büyük bir hizmet veriyor. Ona destek olan LKD, İnetD, BMO falan var ama Alternatif Bilişim derneği belli bir liderliği yapıyor.

Bu sizin kişisel görüşünüz mü, yoksa genel olarak böyle bir algı var mı gözlemlediğiniz?

Yani çok insanla konuşmadım o yüzden genel durum nedir değerlendiremem ama birazcık bu alanda ne olduğunu izleyen bu görüşe varır. TBD'nin hiçbir şeye sesi çıkmıyor, TBV'nin de öyle.

Son olarak eklemek istediğiniz bir şey...

İnternet'i özgürlükler ve demokrasi bağlamında düşünmek lazım ve ülkenin kalkınması, rekabet etmesi ve kişisel gelişim açısından olmazsa olmaz olduğunu altını çizmek lazım. İnternet'i her şeyin merkezine koymak gerekiyor. İnternet ve demokrasi bağlantısı çok önemli. Ülke bir yere gidecekse, bu demokrasiyle olacak, İnternet orada önemli bir araç, sadece demokratik anlamda değil, kalkınma ve bireylerin gelişmesinde çok kritik bir rolü olduğunu düşünüyorum. Demokrasiyle iç içe bir şekilde değerlendirmek lazım, demokrasi olmadan da İnternet bir işe yaramıyor.

Mustafa Akgül'le görüşme 15 Mart 2013 tarihinde Bilkent Üniversitesi'nde yapıldı.

Alternatif Bilişim Derneği, 1 Mayıs 2012

internete övgü

iki tane gözün varsa senin,
binlerce gözü var internetin.
her kullanıcının bildiği birkaç kent,
beş kıtanın beşini de biliyor internet.

her kullanıcının vakti belli,
internetin ise tarih saati.
her kullanıcıyı yok edebilirler her an.
internet ise yedi değil, binlerce can.

ama tamamlanamamış bir sinir sistemine benziyor.

brecht'ten bozan: ışık barış fidaner

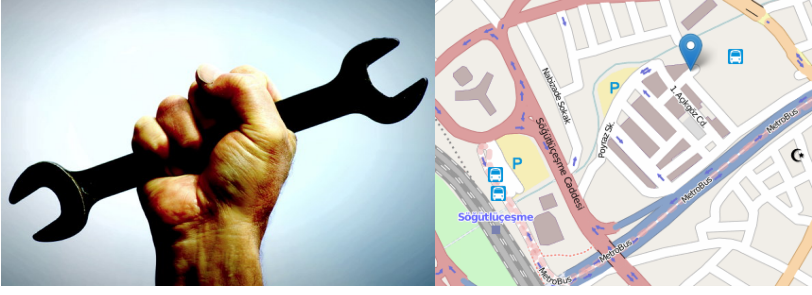
Bilgiye erişmek özgürlüktür.

 alternatif bilişim

<http://www.alternatifbilisim.org>

alternatif bilişim derneği'ne bağış yapmak için
IBAN: TR28 00015 00158 0072 9858 2660

Hackerspace; elektronik, bilgisayar, teknoloji, internet, diy ve benzeri konulara ilgi duyan insanlar için; beraber çalışabilecekleri ve etkinlikler düzenleyebilecekleri bir sosyal ortam, projelerini veya çalışmalarını yürütebilecekleri bir atölyedir. Sadece bir mekandan ziyade el birliği ile toplanan teknik imkanlar bulunabilen bir yer.

Birçok ülkede hackerspaceler bulunuyor; daha fazla bilgi:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Hackerspace>

Adres:

Eğitim Mah. Ümerbey (Çıkamaz) Sokak. No:19/B Kadıköy/İSTANBUL
(1.Açıkgöz caddesindeki, Kadıköy Adliyesi D Blok yanındaki çıkamaz sokak)

Tarif:

Söğütluçeşme metrobüs/tren istasyonundan, evlendirme dairesinin önünden geçip, ışıklardan karşıya geçtiğinizde, dere boyunca derenin sağından ilerleyin. Yol bittiğinde sağa ve sonra ilk sola dönün. Çıkamaz sokağın sonunda, soldayız.

twitter: @istanbulhs

google+ / facebook: İstanbul Hacker Space - Serbest Proje Atölyesi

github.com/istanbulhs

irc.freenode.net #istanbulhs

+90 216 418 0 417

iletisim@istanbulhs.org

Epostanızda talebinizi, geri dönüş için gerekli iletişim bilgilerinizi net bir şekilde not ettiğinizden emin olun.

İstanbul Hackerspace

Kitabımızın bir de özel anlamı var. Değerli hocamız Mustafa Akgül, yaşamı ve bıkip usanmadan peşinden koştuğu idealleri ile Türkiye'de toplumun ve özellikle de egemenlerin İnternet'e ilişkin negatif algısını değiştirmeye uğraştı, uğraşmaya da devam ediyor. Jargona uyacak olursak bu algıyı hacklemeye çabalıyor. Birşeyleri değiştirmenin, yönetime katılmanın, karar verici politikacı ve bürokratları ortak aklın, bilimin aydınlığına uydurmanın oldukça zor olduğu bu ülkede bu çabanın kendisi büyük bir başarı örneğidir. Maalesef kamu ve siyasetçiler tarafında bu çabalar duvarlara çarpmaya devam etmekte, neticeler alması uzun süreler almakta. Ama biz zaten bu mücadelenin uzun soluklu olduğunu yine Akgül hocamıza bakarak öğreniyoruz.

Kendi payımıza bu çabaların neticesiz kalmadığını bu çalışmayla göstermek istedik. Bu kitabı kendisine armağan ediyoruz.

Teşekkürler Akgül hoca.

